

ספר

שיחות מוהר"א"ש

חלק יא'

אשר נשמעו מפי הרב החסיד האמתי וכו', איש האשכולות,
שהכל בו וכו', רא"ש חברתנו חסידי ברסלב,
מחבר ספר שפת הנחל – פרוש ובאור על כל הספר הקדוש
והנורא "לקוטי מוהר"ן", וספרי שו"ת "אשר בנחל",
ועוד ספרים רבים ונכבדים, הפנויים ומיסדים על פי דברי רבנו
הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון, בוצינא קדישא, בוצינא
עילאה, אדונינו, מורנו ורבנו

רבי נחמן מברסלב זכותו יגן עלינו

ועל פי דברי תלמידו, מורנו הנאון הקדוש, אור נפלא, אשר כל רז לא אנים ליה,

רבי נתן מברסלב זכותו יגן עלינו

ומשלב בפסוקי תנ"ך ומאמרי חכמינו ז"ל הקדושים מנמרא
ומדרשים, והזהר הקדוש, וכתבי האריז"ל, וספרי תלמידי
הבעל שם טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו,
וספורי צדיקים המקבלים מהור דור.

כל אלה לקטו וסדרו והיו לאחדים בידי הצעיר באלפי
ישר'אלי

הובא לדפוס על ידי קרן "והאמת והשלוש אהבו"
שנת ה'תשפ חסידי ברסלב עיר הקדש ירושלים תובב"א

את ספרי רבי נחמן מברסלב זי"ע ותלמידיו הקדושים בולל
ספרי מוהרא"ש, "הצדיק מיבנאל" ניתן להשיג במקומות
הבאים:

**הפצה ראשית - קרן "והאמת והשלוש אהבו"
חדש!!! אפשרות משלוחים לכל רחבי הארץ והעולם**
055-678-3366

בני ברק: 054-847-1400

פרדס ב"ז: 058-320-4865

אלעד: 055-678-3366

אשקלון: 054-743-4456

נתיבות: 052-735-4403

אשדוד: 052-761-8316

קרית גת: 054-848-2279

רמת השרון: 058-691-3314

שדרות: 055-938-5500

בית-אל: 052-786-5978

מזפנה יריחו: 052-786-5978

יד בנימין (מחוז דרום): 050-868-4153

מגדל העמק: 058-477-9804

שבי שומרון: 052-956-7899

**מי שמעוניין להפיץ ספרי
ברסלב ונפרסם את פרטיו
בספרים הבאים
יער אתנו קשר
בפלאפון:
055-678-3366**

יבנאל:

(אפשרות למשלוחים לכל רחבי הארץ)

חנות נצני הקודש: 054-228-7882

קרן גר להצדיק: 058-588-8148

ירושלים:

סנהדריה / פסנת זאב / רמת שלמה / בר
אילן:

053-4158646

גבעת שאול: 058-691-3315

צמת בר אילן חנות "ספר הספרים"

הר נוף: 058-326-0155

רמות: 054-586-3486

מאה שערים: 055-678-3366

חנות ברסלב מתחת ל"שול"

חנות עין יעקב

תל אביב: 053-311-1711

פתח תקוה: 055-678-3366

ביתר עלית:

גבעה א': 052-766-7226

גבעה ב': 053-316-8148

OVADIA YOSSEF

RISHON LEZION

AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

עובדיה יוסף

הראשון לציון

ונשיא מועצת חכמי התורה

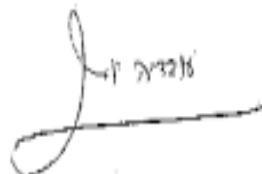
JERUSALEM

ירושלים

הסכמה

הובאו לפני הספרים היקרים "תוך תנח"ל" ו"שיחות מוהרא"ש" ליקוט מדרשותיו של ידידנו היקר רב הפעלים לתורה ולתעודה, אוצר כלי חמדה, יראת ה' היא אוצרו ועליו יציץ נורו, דורש טוב לעמו, זוכה ומזכה את הרבים, חבו ממתקים וכולו מחמדים, תהלתו בקהל חסידים, כש"ת הרב הצדיק האדמו"ר מוהרא"ש שיק שליט"א אשר בדרשותיו הרבים ברחבי הארץ ובערוצי הרדיו התורניים, מקרב רבות את אחינו בני ישראל לאבינו שבשמים, והכל ערוך ומסודר בחכמה ובתבונה, וכטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, איישר חיליה לאורייתא.

יהו רצון שחפץ ה' בידו יצלח, והיה ה' עמו להמשיך בפעולותיו הבהירות, לקרב רחוקים וללמד קרובים, לחזק ידים רפות ולאמץ ברכים כושלות, ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח, בבריאות איתנה ובנהורא מעלייא, לאורך ימים ושנות חיים, שובע שמחות וכל טוב.

לקוט מספרי מוהרא"ש על מעלת ספר שיחות מוהרא"ש

מוהרא"ש ז"ל מזרז על הדפסת ספר "שיחות מוהרא"ש"

הנה כתוב בספר "אשר בנחל" (חלק פג מכתב י"ח רכא) וז"ל:
'מה עם המשלוח של הספרים? והאם כבר התחלתם בהדפסת
"שיחות מוהרא"ש"? כי ... גרו יאיר, יש לו כבר מוכן חלק ח'
וחלק ט', וכל מה שירצו לשבור אותי, יותר ספרים יצאו לאור
בעזרתו יתברך, וכן עכשו הוא גומר את "תוך הנחל" ויקרא, עד
כאן לשונו.

השארת דעת מוהרא"ש בעולם על ידי ספר "שיחות מוהרא"ש"

הנה כתוב בספר "אשר בנחל" (חלק פו מכתב י"ט קסד) וזה
לשונו: 'וכן כל חלקי "שיחות מוהרא"ש" שהדפסת עד עכשו,
יצאו כל כף יפה, ממש לא יאומן כי יספר, ואני אסיר תודה
לידידי רבי ... גרו יאיר, שלקט וסדר עד עכשו כל אלו החלקים,
דבורים ושיחות וסיפורים יקרים, שאמרתי ודברתי בכל עת
מצוא, אשר אני מקוה להקדוש ברוך הוא, שעל ידי שיחות אלו
יקים אצלי דברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק ב', סימן ז): זהו
עיקר השלמות, שתשאר דעתו בעולם הזה גם בעת ההסתלקות
בשהנשמה עולה למעלה וכו', וכשימלאו ימיו ויגיע זמן
הסתלקותו, אזי יתלבש בזה הדבור שהכנים בחברו, ויהא נחשב
כאלו הוא ממש קים בזה העולם וכו', עין שם; ועל ידי השיחות

האלו יקיים זאת בשלמות, כי סוף כל סוף כף דברתי וכף ספרתי,
עד כאן לשונו.

מוהרא"ש מחנך ללמוד ספר "שיחות מוהרא"ש"

הנה כתוב בספר "אשר בנחל" (חלק קלג מכתב לב תקעא) וזה
לשונו: 'נא ונא ראה לדבק את עצמך לאין סוף ברוך הוא, והיום
אשר נמצא כבר בעולם "שיחות מוהרא"ש", אתה כבר לא צריך
את אף אחד, והלואי שפשאני הייתי בחור צעיר, שיהיו לי את
השיחות האלה, אז לא הייתי צריך את אף אחד בעולם, ולכן
תעין בהם, כי זה כתבו כפה תלמידים מה ששמעו ממני, ואף
שעל פי רוב לא יצא לי לעבור עליהם, אבל חזקה שיצא מתחת
ידם דבר נאה, עד כאן לשונו.

צריך לתפל סיפורי צדיקים ב"שיחות מוהרא"ש"

הנה כתוב בספר "אשר בנחל" (חלק קח מכתב כה תג) וזה
לשונו: 'מה אומר לך, ידידי היקר! אתה לא יכול לתאר איך אני
מעריך אותך, בזה שאתה מחנך את הילדים באמונה פשוטה בו
יתברך, כי אין עוד מעלה יותר גדולה מזה, שמחנכים ילדים
קטנים לאמונה ברוחה ומזוככת בו יתברך, כי מה ישאר מאתנו,
הנה אנחנו פה והנה אנחנו יוצאים מפה וכו', ואל נא נחיה
באשליות וכו', באילו נחיה לעולם וכו', כי כתוב (בראשית ג,
יט): "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", ואת זה צריך להחזיר
בילדים קטנים, באופן שיהיה להם ישוב הדעת.

ומאד מאד אני נהנה שאתה מחזיר בהם יראת שמים, כי סוף
כל סוף רק זה מה שישאר מהם, ורק זה ילוה אותם.

וְלִבְּנֵי רֵאשִׁית לְסַפֵּר לָהֶם סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, וְזֶה מְאֹד יוֹעִיל לָהֶם לְהִתְקַרְבוֹת אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי כִּף אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁהַעֲקָר אֵיךְ שֶׁהוּא זָכָה לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה רַק עַל יְדֵי סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, וְלִבְּנֵי רֵאשִׁית גַּם אַתָּה לְהַחֲדִיר בְּיַלְדֵיךְ סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, וְתִתְּבַל אוֹתָם עִם הַשִּׁיחוֹת שֶׁדַּבַּרְתִּי בְּמִשְׁךָ הַשָּׁנִים, וְנִדְפְּסוּ כְּכֹר י"ב חֻלְקִים "שִׁיחוֹת מוֹהֲרָא" ש", וְאֲנִי מְקַנֶּה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁעֲכָשׁוּ יִדְפְּסוּ סֵפֶר סִפּוּרֵים, וְזֶה יוֹעִיל מְאֹד לְיַלְדֵיךְ, כִּי הַעֲקָר לְהַחֲדִיר בְּיַלְדֵיךְ אֲמוּנָה בּוֹ יִתְּבַרֵךְ, וְאֲמוּנַת חֲכָמִים, וְכִּף נִצִּיל אֶת יַלְדֵינוּ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

הַנּוֹד הַבְּנוֹת עַל פִּי הַיְסוּדוֹת שֶׁבְּסֵפֶר "שִׁיחוֹת מוֹהֲרָא" ש"

הִנֵּה כְּתוּב בְּסֵפֶר "אֲשֶׁר בְּנַחֲל" (חֻלְקֵי קִי מִכְּתָב כַּה תִּשְׁפַּב) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'נָא וְנָא רְאֵי לְהִתְחַזֵּק בְּכָל מִינֵי אוֹפְנִים שֶׁבְּעוֹלָם לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה, וְשִׂיחָה לְךָ בְּטַחֲוֹן עֲצָמִי, וְאֵל תִּפְתְּרֵי מֵאֵף אֶחָד, כִּי גְדוֹל אֲדוֹנֵנוּ וְרַב לְהוֹשִׁיעַ, וּבְיָדָיו לֹא יַעֲזוּב אוֹתָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲנַחְנוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת מְאֹד מְאֹד חֲזָקִים בְּכָל פֶּרֶט וּפְרָט בְּחַיִּים, כִּי עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲתָנוּ עוֹבְרוֹת כָּל כִּף הַרְּבֵה צְרוּת, וְכָל כִּף הַרְּבֵה יִסּוּרִים וּמְרִירוֹת וְהִרְפַּתְקָאוֹת, עַד שֶׁיִּכְוָלוּ לְהִתְפּוֹצֵץ מְרֹב צַעַר, וּמָה יִשְׁאַר מֵאֲתָנוּ? רַק הַדְּבָרֵי הָאֲמוּנָה שֶׁאֲנַחְנוּ מְכַנְיָסִים בְּבְנוֹת, לְהַנּוֹד אוֹתָן עַל טְהַרְתִּי הַקּוֹדֵשׁ, וְאֲמוּנַת חֲכָמִים, כְּפִי שֶׁמוּבָא בְּשִׁיחוֹת מוֹהֲרָא" ש'.

וְכֵן כְּתוּב (שֵׁם מִכְּתָב כַּה תִּשְׁפַּח) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 'מָה אוֹמֵר לְךָ! אֵין עוֹד מַעֲלָה יוֹתֵר גְּדוֹלָה מִחַנּוּד הַבְּנוֹת עַל טְהַרְתִּי הַקּוֹדֵשׁ, וּבְצַנִּיעוּת, וּבְדַרְךְ אֶרֶץ, וְלְהַחֲדִיר בְּהֵן אֲמוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ יִתְּבַרֵךְ, אֶת תְּמִשִּׁיכֵי לְדַבֵּר אֶתְּן בְּכָל יוֹם, וְלִסְפֵּר לָהֵן סִפּוּרֵי צַדִּיקִים, וְלִלְמוֹד אֶתְּן אֶת הַלְּמוּדִים שֶׁצָּרִיכִים לְלִמּוּד – הַלְּכוּת, וְהַלְּטֵ מְלָאכּוֹת, וְשֶׁאֵר לִימוּדֵי קוֹדֵשׁ, וְלִבְנוֹת אוֹתָן בְּבְטַחֲוֹן עֲצָמִי, כִּי הֵן

האמהות העתידות, ואל תסתכלי על שום בריה שבְעוֹלָם, ואל תחליש דעתך כלל, העקר שיהיו דבורים עם ודאות, ואת כל החמר תוציאי מהשיחות שדברתי זה ימים ושנים, וכבר מדפסים בי"ב פרכים "שיחות מוהרא"ש".

ובן כתוב בספר "אוצר חנוך הילדים" (קונטרס "עזר למחנכות" עמוד שיב) וזה לשונו: וכן ספר "שיחות מוהרא"ש" תלוי במורות, אם הן חזקות בזה – אשרי הן שתלמדנה את זאת עם התלמידות, השיחות הן החמאה, הלחם צריך להיות: הלכה, תפלה, פרישת השבוע, נביא, מאמרי חכמינו הקדושים, ומלבד זאת ללמוד עמהן ספר המדות ושיחות מוהרא"ש, ולמעשה כל הלמוד צריך להיות מתובל עם שיחות מוהרא"ש, היינו כפי האמור לעיל הכל סובב על קוטב אמונת חכמים, וממילא תקלטנה התלמידות את כל הלמודים עם יסודות של אמונת חכמים ושיחות מוהרא"ש וכו", עד כאן לשונו.

נשות כולל "גם" תלמדנה הרבה ספר "שיחות מוהרא"ש" הנה כתוב בספר "אשר בנחל" (חלק קמב מכתב לה תיד) וזה לשונו: 'אני רוצה מאד מאד, שכל אשה צעירה שרוצה להכנס לכולל "גם" – שתכנס, והסדר הוא, שכל יום תגידו ספר תהלים, היינו יש חמשה ימים בשבוע ככולל, ובכל יום תגידו ספר אחר, כי התהלים גם כן נחלק לחמשה ספרים, וכן ביום שני וביום חמישי יבוא הרב ... גרו יאיר, וילמד אתכן הלכות, וכן תלמדו הרבה "שיחות מוהרא"ש", ותלמדו העקר הלכות לשון הרע, לשמור מאד לא לדבר אחת על השנייה, ולהרבות האהבה בין נשי אנשי שלומנו, והעקר תשמחנה ביחד, ותתחזקנה באמונת חכמים, והקדוש ברוך הוא יעזור, ששזכה להמתיק מעלינו את כל הדינים, עד כאן לשונו.

הנה כתוב בשיחות מוהרא"ש (חלק ו עמודים שיא - שיג) וזה לשונו: 'פעם היה אחד יושב וכותב את השיחות הקדושות שזכה לשמוע מפיו מוהרא"ש זכרונו לברכה, ופתאום הגיע מוהרא"ש זכרונו לברכה, והתחיל להסתכל בחלק מהדפים שכתב, ושבח מאד את מעשה ידיו, וחזק אותו הרבה בענין זה, ואמר לו אז, שעוד יבוא זמן שיעשו השיחות האלו פעולה גדולה מאד בעולם, כי רואים בחוש, שכל מי שיש לו איזו התעוררות ותשוקה לעבודת השם יתברך, הוא מתעורר ומתלהב מאד מכל ספור ושיחה שרק שומע מאנשי שלומנו היקרים שהיו בכל הדורות, ובפרט בני הנעורים בלטה נפשם ורוחם ממש לזה, כידוע למי שבקי קצת בטיב בני הנעורים, ולכן יש בזה זכוי הרבים לדורי דורות, ואין לשער ולתאר כלל את גודל מעלת הענין הזה.

ואז שאל מוהרא"ש זכרונו לברכה את האיש הנ"ל, אם הוא זוכר את תורת רבנו זכרונו לברכה בלקוטי מוהר"ן חלק א, סימן ד, ולא הבין האיש את פוננת מוהרא"ש זכרונו לברכה בענין זה, וחזר ופרש לו מוהרא"ש ז"ל, היינו מה שרבנו ז"ל מזכיר בענין מדת הבטול והענוה, שהאדם צריך לזכות לבטול כל הרגשותיו וחומריותו, עד שלא תבוא לו איזו גדלות והתפארות כשהוא שומע את שבחיו, וכמו שמצינו אצל משה רבנו עליו השלום, שראה כתוב בתורה: "וידבר הוי"ה אל משה לאמר", "ויאמר הוי"ה אל משה לאמר", וכן ישראל קוראים בכל יום בתורה שבחיו של משה, והוא בעצמו מספר להם שבחיו, ולא היתה לו שום התפארות וגדלות מזה, וכמו שכתוב (במדבר יב, ג): "והאיש משה עניו מאד" וכו' (עין שם בדברי רבנו ז"ל), ורמז לו מוהרא"ש ז"ל בזה, שעקר עבודתו של האדם, שיוזכה להגיע

להשגה כזאת של ביטול ישותו וחומריותו, עד שלא יהיה אכפת לו כלל בשפותבים שבחיו וגדלתו וכן שיחותיו ודבוריו, ויהיה נדמה לו כאלו מדברים מאיש אחר לגמרי, כי אין זה עושה עליו שום רושם כלל וכלל.

ובשנים הקודמות, לפני שיצא לאור ספרי "שיחות מוהרא"ש", כשהיו אנשי שלומנו מבקשים ומתחננים לפניו שירשה להם מוהרא"ש ז"ל להדפיס ספר שיחות ממנו, היה מתחמק מהם בענותנותו הגדולה ואומר: 'שהלא האדם צריך לפחד באימת מות פן יגיע לו איזה הרהור של גאווה וישות כשמדברים בשבחו ובגדלתו, ויש בזה סכנה גדולה, ולכן לא רצה אז להסכים לזה, אבל לאחד מאנשי שלומנו המתיק טעמו ונמוקו האמיתי, שאין זה בשביל סבה זו, כי כבר נשבר לבו בקרבו לגמרי מרוב המחלוקת והבזיונות ושפיכות הדמים שיש עליו מבית ומבחוץ כל השנים, רק עיקר טעמו, מחמת שמפחד שיתחילו בני אדם לעקב אחריו ולהסתכל על כל תנועה ותנועה שלו, וזה אינו רוצה כלל, כי עיקר הצלחתו היא בזה שהוא נסתר ונעלם מבני אדם לגמרי, אבל אחר קצת זמן החליט בדעתו שלא לחוש גם לזה, כי הבין שהתועלת והפעלה של השיחות והספורים שמספרים ממנו, היא מרובה הרבה מההפסד שיגיע לו מזה, ולכן לבסוף הרשה לאנשי שלומנו לסדרם לדפוס.

וגם בזה היה ספור מיוחד, כי ספר מוהרא"ש ז"ל, שבא אליו רבנו ז"ל בחלום, ושאל אותו: 'למה אינכם מדפיסים ספר "שיחות מוהרא"ש", הלא הרבה אנשים מחיים את עצמם בזה מאד מאד... ומאז נתעורר מוהרא"ש ז"ל ליתן רשות לסדר השיחות שלו לדפוס, ונעשתה מזה התעוררות גדולה בעולם (ודרך אנב, היה אז ספק בין אנשי שלומנו אם לקרוא לספר "שיחות הרא"ש"

או "שיחות מוהרא"ש", ואמר מוהרא"ש ז"ל, שבחלום הנ"ל דקדק רבנו ז"ל לומר "שיחות מוהרא"ש" וכן נקרא שמו בישראל, עד כאן לשונו.

יש לסמוך על ספרי "שיחות מוהרא"ש" ו"תוך הנחל"
הנה כתוב ב"שאלות ותשובות בתסידות פרסלב" (חלק כא
מכתב ב תרפ) וזה לשונו:

שאלה:

מאת טליה: שלום לצדיק. לאחרונה מפרסמים בשמכם דברים שאמרתם על כל מיני אנשים. האם אפשר לסמוך על מי שאומר שהוא שמע את הדבורים בעצמו ולהעביר אותם הלאה?

תשובה:

בעזרת השם יתברך, יום חמישי לסדר עקב, י"ח אב ה'תשע"ג.

שלום רב אל טליה תחיה לנכון קבלתי את מכתבך:

את צריכה לדעת שמה שכותבים בשמי וזה לא מובא בספרי שכתבתי – אין לזה שחר וכו'. אומרים בשמי הרבה דברים שלא היו ולא נבראו וכו', וכותבים בשמי הרבה שקרים וכו', ולכן צריכים מאד מאד להזהר לא לקבל מאף אחד שום דבורים שלא ראו בכתבי היד שלי או בספרי שהדפסתי, מלבד כמה תלמידים שהם כותבים את כל השיחות שלי שמודפסות בספרי "שיחות מוהרא"ש", וכן מה שכותבים את התורות שאני דורש ברבים בשם "תוך הנחל" – על זה יש לסמוך, אבל שאר מודעות וכו' או קטעים שכותבים או מדפיסים בשמי כאילו שאני כתבתי וכאלו שאני אמרתי את זה – הכל שקר וכזב וכו' וכו'.

ובכלל צריכים לדעת, שאני אף פעם לא מדבר מאחרים וזה כלל לא מענין אותי וכו', ולא יכולים לדעת מה שקורה עם הזולת וזה לא צריך לענין אף אחד וכו', אף אחד הוא לא השומר של

הקדוש ברוך הוא וכו', עניננו זה רק לחזור בתשובה ולתקן את מעשינו ולא לדבר מאחרים.
רבנו ז"ל אמר (לקוטי מוהר"ן חלק ב', סימן פג) שזה יצר הרע גדול לומר "צדיק זה נאה, צדיק זה לא נאה" וכו' וכו', ולכן אשרי מי שלא מתערב בעסקים של אחרים וכו' ולא מדבר מאחרים וכו' כי עבור זה יש לנו את הפס"ד-מ"ם הרשע שעוסק לעשות פרודים בנשמות ישראל, כי כל כוח הטומאה שלו זה רק "הפרד ומשל". אנחנו תלמידי רבנו ז"ל צריכים להתזיק את עצמנו ביחד באהבה גדולה מאד, ואיש את רעהו יאמר חזק, ולא יגיד פשטים או סברות על הזולת וכו', אם הוא גדול וכו' או אם הוא קטן וכו', הלואי שנתקן את עצמנו.

המאחל לך ברכה והצלחה מן השמים, עד כאן לשונו.

הַקְדָּמָה

אָמַר הַמְחַבֵּר וְהַמְסַדֵּר אֶת הַחֲבוּר הַנִּפְלָא הַזֶּה, בְּסֵפֶר זֶה יִבְאֲרוּ וְיִסּוּפְרוּ
בְּמִה וּבְמִה שִׁיחֹת קִדְשׁ וְחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה יִקְרִים, סְפוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים,
אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, שְׂזַכֵּינוּ לְשִׁמוּעַ וְלִרְאוֹת מִחַיֵי רֵאשִׁינוּ, הֶרֶב הַחֲסִיד
מוֹהֲרָא"ש, זָכַר צְדִיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָה לְחַיֵי הָעוֹלָם הַבָּא,
הַמְמַשִּׁיךְ וְהַמְנַלֵּה וְהַמְפָּרְסֵם בְּדוֹר הַזֶּה אֶת אוֹרוֹ הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן שֶׁל בּוֹצִינָא
קְדִישָׁא, בּוֹצִינָא עֲלָאָה, אֲדוּנְנוּ מוֹרְנוּ וְרַבִּינוּ, הַגָּאוֹן, הַקְּדוֹשׁ, אִישׁ
הָאֱלֹקִים רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, וְכֹל הַמוּבָא בְּסֵפֶר זֶה,
זְכִיתִי בְּעֲצָמֵי לְרְאוֹת וְלִשְׁמַע וְלַחֲקוֹק עַל פְּנֵי הַכֶּתֶב, לְמַעַן יַעֲמֹד יָמִים
רַבִּים.

וַיְהִי לְזַכְרוֹן לְחַבְרִים, אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים, חֲסִידֵי בְּרֶסְלֵב,
וּבְעֵינֵיהֶם יִרְאוּ, וּבְלִבָּבְכֶם יִבְנוּ אֶת חֲשִׁיבוֹת הָאוֹצֵר הַזֶּה, אֲשֶׁר הוּא מְלֵא
הַתְּעוֹרְרוֹת וְהַתְּחַזְקוֹת גְּדוֹלָה לְכָל אָדָם, בְּכָל זְמַן, בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל דְּרָגָה
וְדְרָגָה, וְכוּלָם נוֹבְעִים מִהֵאֵי נַחְלָא עֲמִיקָא וּשְׁמִירָא, דְּבְרֵי תוֹרָתוֹ שֶׁל
מוֹהֲרָא"ש וְצוֹקְלֵל"ה, אֲשֶׁר שָׁח עִמָּנוּ, וְאֲשֶׁר נֶאֱרַע עִמּוֹ בְּכָל מִינֵי זְמָנִים
וְעַתּוֹתֵי רְצוֹן, וְהַכֵּל קֶשֶׁר וְשִׁלְב אֶל תּוֹרַת רַבֵּנוּ ז"ל, כִּדִּי לְהַכְנִים בְּנוֹ עוֹצֵם
עֲרִבוֹת, יְדִידוֹת, נוֹעֵם, אוֹר, זֵיו שְׂכִינְתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלַהֲדַרִּיךְ אוֹתָנוּ בְּדֶרֶךְ
הַשֵּׁם, לְחֹזֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלַהֲמַשִּׁיךְ עֲלֵינוּ אוֹר אֱמוּנָתוֹ יִתְבָּרַךְ,
וְלַהֲדַבֵּיקָנוּ בְּשׁוֹרְשֵׁנוּ.

וְסִדְרָתִי אֶת הַסֵּפֶר בְּסֵדֶר אֱל"ף בֵּי"ת כֹּל שִׁיחָה וְסֵפֶר וּמֵאֲרַע הַשִּׁיבְּ לְזוֹה,
וְאֵנִי בְּטוֹחַ, שְׂכַל מִי שִׁיסְתַּבֵּל בָּהֶם בְּעֵין אֱמֶתִית, יִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ עֲרִבוֹת
וְנֵעֵם צוּף דְּבִשׁ, מְתִיקוֹת עֲצוּמָה, כְּאֵלוֹ שְׁמַעִם מִפִּיו הַקְּדוֹשׁ בְּעֲצָמוֹ, וַיִּזְכֶּה
לְאֲשִׁר אֱמִיתִי וְנִצְחִי, לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים, אוֹר הַגָּנוּז וְהַצָּפוּן, שֶׁעָלִיו
נְאֻמָּה: עֵין ל'א ר'אָתָה אֱלֹקִים ז'וֹלָתָךְ י'עֲשֶׂה (ישעיהו סד, ג), וַיִּזְכֶּה לְגֵאֲלָה
שְׁלִמְיָה אֱמֵן וְאֱמֵן!

הַתְּנִצּוֹת

לְהוֹי יְדוּעַ, כִּי אֵינָהּ דוֹמָה רְאִיָּה לְשִׁמְיָעָה, וְאֵינָהּ דוֹמָה שְׁמִיעָה לְקְרִיאָה, כִּי בְּכָל פַּעַם יוֹרֶדֶת מְדַרְגָּה, וּבַפְּרָטִיּוֹת הַשִּׁיחוֹת וְהַסְּפוּרִים וְהַדְּבוּרִים הַקְּדוּשִׁים הַמוֹכָאִים בְּסֵפֶר זֶה, אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁעַר וּלְתַאֵר כָּלֵל אֶת כָּל הַמַּעֲמָד הַנּוֹרָא וְהַנִּפְלָא וְהַסְּפוּרִים שֶׁהָיוּ בְּכָל שִׁיחָה קְדוּשָׁה, כִּי דִרְכוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש ז"ל לְהַאֲרִיךְ הַרְבֵּה בְּדַבְּרוֹ מְאֹד, וְכָל שִׁיחָה מִתְאַרְכֶּת הַרְבֵּה מְאֹד, עַד שֶׁעַל־פִּי רֹב קָשָׁה וְכָבֵד עָלַי לְכַתֵּב אֶת כָּל הַשִּׁיחָה, כִּי הִיָּה צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בָּהּ כַּמָּה וְכַמָּה גְּלִיזוֹנוֹת, וּבַפְּרָטִיּוֹת הַסְּפוּרִים וְהַסְּבוּבִים שִׁמְחָה יִצְאָה כָּל שִׁיחָה, זֶה אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר וּלְרַשֵּׁם עַל פְּנֵי הַכְּתָב כָּלֵל.

וְכֵן אֵי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּיר בְּכַתֵּב אֶת גּוֹדֵל הַדְּבָקוֹת וְהַשְּׁגָת הָאֱלֻקוֹת שֶׁהַרְגִּישׁוּ אֲזוּ בְּשַׁעַר שְׂדֵדֵר וְסֵפֶר, כִּי כָּל מֵינֵי חַן שֶׁל אֱמֶת וּדְבָקוֹת וּגְלוּי אֱלֻקוֹת, רְאוּ וְהַרְגִּישׁוּ אֶצְלוֹ, וְהָיָה מִמֶּשׁ בְּפוּל הַבְּחִירָה, בְּפוּל הַיִּשּׁוּת לְגַמְרֵי, וְהַרְבֵּה פְּעָמִים שִׁכַּחְנוּ אִם אֲנַחְנוּ עוֹמְדִים לְגַמְרֵי בְּזֶה הָעוֹלָם, מְרֹב הַחַיּוֹת וְהַנְּעָם וְהַשְּׁבֵת הַנִּפְשׁ שֶׁהַכְּנִים בָּנוּ עַל־יָדֵי כָּל סְפוּר וְשִׁיחָה, וְרָאוּ אֶצְלוֹ אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים כְּחֵד מְקַמְאֵי, וְהַכָּל בְּתַמִּימוֹת וּבַפְּשִׁיטוֹת גְּמוּרָה, שֶׁהַסְּתִיר אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל מֵינֵי הַסְּתִירוֹת וּבַפְּשִׁטוֹת עֲצוּמָה.

וּבְעֵינַי הַסְּתִירָה בְּהַנְּהִיגָה פְּשוּטָה, מוֹהֲרָא"ש ז"ל חֲדוּשׁ נוֹרָא וְנִפְלָא עַד מְאֹד, כִּי מְלַבֵּד הַמַּחְלָקֶת וְהַהַסְּתִירָה שִׁישׁ עָלָיו, שֶׁזֶה מְכַסֶּה וּמַסְתִּיר אוֹתוֹ, נוֹסֵף לְזוֹת הוּא בְּעֲצָמוֹ מַסְתִּיר וּמְכַסֶּה אֶת עֲצָמוֹ בְּכָל מֵינֵי כְּפוּיִם וְהַסְּתִירוֹת, וְהַעֲקָר – אֵיךְ יְכוּלִים לְרַאוֹת זֹאת? עַל־יָדֵי תַלְמִידֵי הַרְבִּיבִים, שֶׁקָּרַב אֶל דַּעַת רַבְּנוּ ז"ל, שֶׁאֲזוּ מִן הַסְּתוּם מְבִינִים עַל הַגְּלוּי, כְּעֵין שֶׁפָּרַשׁ רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּשִׁי מוֹהֲרָן חֶלֶק א', סִימָן ק"ט). אֲשֶׁר מֵהַצְּדִיק בְּעֲצָמוֹ אֵי אֶפְשָׁר לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל כָּלֵל, כִּי הוּא כְּמִשְׁלַח הַחוּתִם, שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְקְרוֹא בּוֹ כִּי הוּא הַפּוּךְ, רַק עַל־יָדֵי תַלְמִידֵי, שְׂרוּאִים שֶׁהֵם אֲנָשִׁי מַעֲשֵׂה, אֲזוּ יוֹדְעִים מַעֲלַת הַצְּדִיק וְכוּ', עֵין שֵׁם.

כְּמוֹ-כֵן הוּא אֶצֶל מוֹהֲרָא"ש ז"ל, אֲשֶׁר כָּל תַּלְמִיד שֶׁנִּתְקַרֵּב עַל יָדוֹ אֶל רַבְּנוּ ז"ל, הוּא בְּעֲצָמוֹ נַעֲשֶׂה חֲדוּשׁ נִפְלָא, בְּקִי נִפְלָא בְּדַבְּרֵי רַבְּנוּ ז"ל, וְכֵן מְטִיל בְּכָל חֶלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמִתְמִיד בְּתַפְלָה וּבְהַתְּבוּדָה, וּמִזֶּה

יכולים להבין מרחוק את מעלת הצדיק בעצמו, והחוש מעיד את גדל
עצם גדלת מעלתו, כי רואים את אנשיו ומקרבו שקרב אל דעת רבנו
ז"ל, שלקטן ולפחות יש דבורים כאלו באמונה ובגלוי אלקות, אשר
מתאימים רק לצדיקים מהימים הקדמונים, כמו תלמידי הפעל-שם טוב
הקדוש והמגיד, זכרונם לברכה.

ואף שממנו אין רואים שום דבר, אך מתלמידיו רואים נוראות נפלאות,
כי מי שרק שמע בפעל את השיחות הקדושות המובאות בספר זה,
נתעורר בל-כך אליו יתברך בתשוקה עצומה, עד שלבו בוער אליו
יתברך, ומתמיד בתורה ובתפלה ובתבודדות, ומרבה לדבר דבורי
אמונה וגלוי אלקותו יתברך עם כל חבריו וידידיו, כאשר ידוע ומפרסם
זאת בעולם.

ועל-כן כל הקורא ומעיין בספר הקדוש הזה, ידון אותי לכף זכות,

אם לא ירדתי לעמק בוננתו הקדושה, כי אפילו זה המעט, היה קשה וכבד
עלי לכתוב, וכמה יגיעות וטרחות יגעתי וטרחתי, להביא את כל זאת על
פני הכתב, כי בשעה שמוהרא"ש ז"ל מדבר אפילו במילי דעלמא, וכל
שכן בעבודת השם יתברך, נדמה כאילו שומעים קול מהשמים מממש,
ושכינה מדברת מתוך גרונו, וכל שיחה ודבור יוצא באש מממש,
בהתלהבות עצומה ובישוב הדעת נפלא.

אשרי מי שעמד במחיצתו, ואשרי מי ששמע דבורים אלו, ואז יעיד
בעצמו, כי לא הגזמתי שום גזמה, אדרבה, כל מה שכתבתי הוא כטיפה
מן הים מממש, כפי אריכות וצחנות לשונו, שדבר עמנו.

על-כל-פנים, גם על המעט הזה עלינו לתת תודה והודאה להשם יתברך,
שזכיתי להעלותו על הכתב, והשם יתברך יעורר לבנו על-ידי הדבורים
והשיחות הקדושות האלו, ונזכה לשוב בתשובה אמתית אליו יתברך,
אשר רק בשביל זה מוהרא"ש הקדוש ז"ל מרבה לדבר כל אלו הדבורים
והשיחות היקרות, כדי שנזכה להתעלות באמונה הקדושה, ובגלוי
אלקותו יתברך, ונזכה להיות כרצונו יתברך וכרצון צדיקיו הקדושים.
וכשם שתדונו אותי לכף זכות, כך ידון אתכם המקום ברוך הוא תמיד
לכף זכות.

ספר

שיחות-מוֹהֲרָא"ש

חלק יא

אַמוּנָה

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׁתַּמִּיד צְרִיכִין לְחַזֵּר בְּעֶצְמוֹ עַל הָאֱמוּנָה הַפְּשוּטָה בּוֹ יְתַבְרָךְ, כִּי רַבְּנֵינוּ ו"ל גָּלָה לָנוּ בְּפִרוּשׁ, וְאָמַר (שיחות-הַר"ן, סימן לג): אֶצֶל הָעוֹלָם אֱמוּנָה הוּא דָּבָר קָטָן, וְאֶצְלֵי הוּא דָּבָר גָּדוֹל, וְעַקֵּר הָאֱמוּנָה הוּא בְּתַמִּימוּת וּבְפִשְׁיטוּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנְּשִׁים וְהַמּוֹן-עַם הַכְּשָׁרִים מֵאֲמִינִים. וְצְרִיכִין כָּל-כָּף לְהַכְנִיס אֶת עֶצְמוֹ בְּאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, עַד שֶׁלֹּא יֵרָאֶה וְלֹא יִשְׁמַע וְלֹא יִרְגִישׁ רַק אֶת אֱלֹקוֹתוֹ יְתַבְרָךְ. וְעַל נִקְדָּה זֹו צְרִיכִים לְהִתְיַגַּע מְאֹד מְאֹד, כִּי הָעַקֵּר הוּא אֱמוּנָה, וְמֵה שְׁאֲדָם סוּבֵל בְּזֶה הָעוֹלָם הוּא רַק מַחֲמַת חֶסֶד אֱמוּנָה; כִּי הַמֵּאֲמִין הָאֲמִתִּי שְׁמֵאֲמִין אֲשֶׁר אֵין בְּלַעֲדָיו יְתַבְרָךְ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכֹל אֱלֹקוֹת גָּמוּר הוּא, וְהוּא נִכְנָס בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, וְחִי עִם הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲזִי כָּל חַיֵּיו הֵם חַיִּים אַחֲרַיִם לְגַמְרֵי, וְצְרִיכִים עֲבוּדָה וּיְגִיעָה רַבָּה לְהַגִּיעַ אֶל מְדֻרְגַת אֱמוּנָה זֹו, עַד שֶׁלֹּא יֵרָאֶה וְלֹא יִשְׁמַע וְלֹא יִרְגִישׁ רַק אֶת אֲמִתּוֹ מְצִיאֹתוֹ יְתַבְרָךְ, וְכָכֵל שְׁיַעֲבֹד עַל נִקְדָּה זֹו, כֵּן תִּתְגַּלֶּה לוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר אֱמוּנַת הַיְחִוּד בְּבוֹרָא יְתַבְרָךְ שְׁמוֹ, וְכִמוֹ שֶׁהוּא יְתַבְרָךְ אֵין סוּף, וְלֹא שֵׁיף לוֹמַר שֶׁהַשִּׁיג כָּכֵר אֶת רוּחַנִיּוֹת חַיִּוֹת אֱלֹקוֹתוֹ יְתַבְרָךְ, כֵּן הוּא בְּעֵנֵין הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה שְׁאֵין לָהּ סוּף; כִּי הָאֱמוּנָה מִתְחַדֶּשֶׁת בְּכֹל יוֹם וְיוֹם, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב (אֵיכָה ג'): "חֲדָשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אֱמוּנַתְךָ", שְׁבָכָל בַּקֵּר וּבַקֵּר מִתְחַדֶּשֶׁת הַבְּרִיאָה, וְנִתְרַבֵּית הָאֱמוּנָה, כִּי אִם הָאָדָם יְתַבְוֹנֵן, אֵיךְ שֶׁהַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא בּוֹרָא אֶת עוֹלָמוֹ, וְאֵיךְ שֶׁכָּל מֵה שֶׁמִּתְנַהֵּג בְּזֶה הָעוֹלָם

הכל ממנו יתברך, הוא יראה חדוש העולם בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, אבל צריכים להתיגע על זה מאד מאד, ולא שיך לומר שכבר השיג את האמונה הקדושה, כי גם האמונה בו יתברך הוא דבר בלי סוף, ואינו מצמצם, וככל שאדם מכניס את עצמו באמונה הקדושה והנוראה הזו, כמזכר נתגלה לו גלוי אלקות, עד שגדולי הצדיקים פל-כף דבקים בו יתברך בדבקות אמת, שלא רואים משום דבר רק את אלקותו יתברך. שזה מה שנאמר (תבוק ב. ד): "וצדיק באמונתו יחיה"; שעקר גדלת הצדיק נמדדת איך שכל החיות שלו היא אמונה, שהוא מאמין בו יתברך בלי שום חכמות כלל, ואפלו שכבר השיג השגות גדולות וגבוהות בעבודת השם יתברך, אף-על-פי-כן הוא משליך את כל השגתו וכל חכמתו, ומאמין בפשיטות בו יתברך.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהרב הקדוש רבי שניאור זלמן מליאדי, זכותו יגן עלינו (בעל התניא והשלחן ערוך) קדם הסתלקותו, שאל את נכדו בעל הצמח צדק, זכותו יגן עלינו: "האם אתה רואה את תקרת הבית?" והתפלא נכדו, מה ענין השאלה, ענה ואמר לו הרב הקדוש רבי שניאור זלמן מליאדי, זכותו יגן עלינו: "תאמין לי, שאיני רואה עתה כי אם את האין סוף ברוך הוא המתיזה ומתהיה ומקיים את התקרה, ואני רואה רק אלקות".

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזוהי מדרגת הצדיקים, שאינם רואים שום גשמיות כלל, רק את אמתת מציאותו יתברך, וכפי שמכניסים בעצמם ידיעה זו, כך מצליחים מאד מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהכל תלוי כפי הבטול שאדם מבטל את עצמו לגבי גלוי אין סוף ברוך הוא, הינו כפי שאדם מכניס בעצמו ידיעות אלקותו יתברך, ומאמין באמונת אמן בו יתברך, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, על-ידי-זה נכלל במדרגת הצדיקים הקדושים. והעקר שירים את עצמו מגשמיות העולם הזה והבליו; הינו, כי רב בני-אדם יש להם חשבונות פרטיים וחשבונות עצמיים, ועל-ידי-זה

נתרחקים מהאמונה; כי האמונה צריכה להיות כל-כך מבררת ומזככת אצל האדם, עד שלא יראה ולא ישיג רק אמתת מציאותו יתברר, ולא יראה דברים אחרים כלל, ומכל שכן שלא יעשה חשבונות פרטיים, ואז הוא במדרגת צדיק. וכמו שאמר הרמב"ם (שמיטה ויובל, פרק יג, הלכה יג): ולא שבט לוי בלבד (זכו למה שזכו), אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו, והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' ולשרתו ולעבדו לדעת את ה' הויה, והלך ישר כמו שעשאו אלקים, ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה הויה חלקו, ונחלתו לעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכו הפתנים והלויים. הרי דוד המלך אומר (תהלים טו): "הויה מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי", עין שם; ודקדק מוהרא"ש נ"י, שבלשון הרמב"ם כתוב: "ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם", ומהו הפרוש בזה? אבל בדרך כלל יש לכל אחד נגיעות עצמיות, ויש לו חשבונות פרטיים עם אחרים, וזה מה שמרחיק אותו מן האמונה הקדושה, אבל מי שזוכה להכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, הוא אינו רואה ואינו שומע ואינו מרגיש רק את אמתת מציאותו יתברר, ועל-כן הוא גם-כן נתקדש בקדשת הכהנים והלויים, וזוכה שהקדוש-ברוך הוא מספיק לו כל מה שהוא צריך.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שדבר זה אי אפשר להסביר לאחרים, כי הוא דבר רוחני, וקשה מאד להסביר דבר רוחני לאחרים, ובפרט גלוי אלקות, אחד רואה והשני אינו רואה, צדיק דבוק כל-כך באין סוף ברוך הוא, ורואה רק את הקדוש-ברוך-הוא מכל פרטי הבריאה, ואיש מגשם אינו רואה שום דבר רק תאוות ומדות רעות ומחלקת ומריבות וכו'.

וסים מוהרא"ש נ"י, שבשביל זה אין לבני-אדם שום תפיסה בצדיק קדוש שדבוק לגמרי באין סוף ברוך הוא, והוא בטל ומבטל לגבי אין סוף ברוך הוא, ואדרבה, עליו מקשים כל מיני קשיות,

וְצוּחֻקִים מִמֶּנּוּ, וְעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ כֹל מִיָּנִי לִיצְנוּת, וּלְהַפֵּךְ, אִישׁ גַּם וּמְגַשֵּׁם שְׁמִטָּעָה אֶת הַבְּרִיּוֹת בְּכֹל מִיָּנִי שְׁקָרִים וּכְזָבִים, אוֹתוֹ מִחֻדְשֵׁי לַאִישׁ כְּשֶׁר, עִם כָּל זֹאת אֵלּוּ הַצְּדִיקִים הַדְּבָקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְנִהְיִים מִזִּיו הַשְּׂכִינָה, אֵינָם מִסְתַּכְּלִים כָּלֵל עַל כָּל הַמַּחְלָקָת וְהַמְרִיבוֹת שֵׁשׁ עָלֵיהֶם, אֲלֵא הֵם נִהְיִים מִזִּיו הַשְּׂכִינָה תָּמִיד, אֲשֶׁרֵיהֶם וְאֲשֶׁרֵי חֻלְקָם.

אַמֶּת

מוהרא"ש נ"י אָמַר, אֲשֶׁר צְרִיכִים לְחַקֵּק בְּדַעְתּוֹ הַיָּטִב הַיָּטִב, אֲשֶׁר אַמֶּת הוּא רַק הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵין שֵׁיף לֹאמַר עַל אָדָם שֶׁהוּא אַמֶּת, אוֹ שֶׁהוּא כֶּבֶר הַשִּׁיג אֶת הָאַמֶּת, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵין סוּף, כֶּף אֵין סוּף לְאַמֶּת, כִּי אַמֶּת הוּא רַק הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא שֵׁיף לְהַגִּיד שְׁאֵנִי הַשְּׂגָתִי אֶת הָאַמֶּת, וְחִבְרֵי עֲדִין בְּשֶׁקֶר, כִּי מִי שְׁמַדְבֵּר כֶּף, סִימָן שֶׁהוּא בְּעֲצָמוֹ רְחוּק מִן הָאַמֶּת, כִּי אַמֶּת הוּא רַק הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלִכֵּן כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל הַזּוֹכֶה לְקִיָּם אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמְצֻוֹת הוּא אוֹחֵז בְּמִדַּת הָאַמֶּת, יִהְיֶה מִי שִׁיְהִיָּה וְיִהְיֶה אִיף שִׁיְהִיָּה, וְכָל אֶחָד כִּפִּי נִקְדָּתוֹ שְׁמַקְיָם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצֻוֹת, כְּמוֹ-כֵן מְאִירָה בּוֹ מִדַּת הָאַמֶּת, אֶחָד פְּחוֹת וְאֶחָד יוֹתֵר, כִּי הַנִּקְדָּה הַטּוֹבָה שֵׁשׁ אֲצֵל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, זוֹ נִקְדָּת הָאַמֶּת שָׁבוּ, שֶׁהָרִי מִנִּיחַ תְּפִלִּין, וְזוֹהִי הָאַמֶּת, שֶׁהָרִי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְהוּא הוֹלֵךְ עִם צִיצִית שְׁזָהוּ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אִם כֵּן אוֹחֵז בְּאַמֶּת, וְכֵן יֵשׁ לוֹ מְזוּזָה עַל פֶּתַח שְׁזוֹהִי הָאַמֶּת, וְכֵן בְּכָל מְצֻוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כִּפִּי שְׁכָל בֵּר יִשְׂרָאֵל מְקִיָּם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצֻוֹת, כְּמוֹ-כֵן נִחְקָקָת בּוֹ אַמֶּת, וְעַל-כֵּן אַמֶּת יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאָסוּר לֹאמַר שֶׁרַק אֲנִי יוֹדֵעַ מְאַמֶּת, וְשָׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם הֵם שְׁקָרָנִים, כִּי מִי שְׁמַדְבֵּר כֶּף, הוּא הַשְּׁקָרָן הַכִּי גָדוֹל, וּמִי שְׁצוּעַק תָּמִיד: "אַמֶּת, אַמֶּת", כְּאֵלּוּ רַק

אָצלו הָאָמֶת, סִימָן שֶׁהוּא הַשְּׁקָרָן הַכִּי גָדוֹל.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁבֻזָּה יְכוּלִים לְהִבִּין מֵהַ שְׂאֵמֵר הַחֲכָמִים מִכָּל אָדָם (מִשְׁלֵי כג): "אָמֶת קָנָה וְאֵל תִּמְכֹּר". וְשׂוֹאֲלִים הַמְּפָרְשִׁים, אִם אוֹמֵר לְךָ הַחֲכָמִים מִכָּל אָדָם, שֶׁרַק תִּקְנֶה אָמֶת וְאֵל תִּמְכֹּר, הֵיכָן תִּשְׁיֵג לְקִנּוּת אָמֶת? הֲרֵי הוּא מְזַהֵיר לְכָל אֶחָד תִּקְנֶה אָמֶת אֲבָל אֵל תִּמְכֹּר, אִם בֵּן מִמֵּי יְכוּלִים לְקִנּוּת? אִךְ פֶּרֶשׁ מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהֶעֱנִין הוּא כֵּן, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְקִנּוּת אָמֶת אֲצֵל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ שְׂיִסְתַּכֵּל וְיִחַפֵּשׁ וְיִבְקֹשׁ אַחַר הָאָמֶת אֲצֵל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, וְיִדַּע אֲשֶׁר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ נִקְדָּה טוֹבָה אֲשֶׁר אֵין בְּחִבְרוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמֵר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרָ"ן, חֶלֶק א', סִימָן לד), שֶׁבְּכָל בֵּר יִשְׂרָאֵל יֵשׁ נִקְדָּה מֵהַ שְׂאֵין בְּזוּלָתוֹ, וְאִזּוֹ יִמְצָא אֶת הָאָמֶת אֲצֵל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל; כִּי בּוֹדֵאֵי יֵשׁ בּוֹ נִקְדַּת הָאָמֶת, מֵאַחַר שֶׁהוּא מְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, מֵאַחַר שְׁנִמּוּל, וְיֵשׁ לוֹ מְזוּזָה עַל פֶּתָחוֹ, וְאוֹכֵל בֶּשֶׂר, וְהוּא שׂוֹמֵר שֶׁבֶת וְכוּ' וְכוּ', וְזֶהוּ סִימָן שֶׁהוּא אוֹחֵז בְּאָמֶת, וְעַל כֵּן אָמֶת קָנָה — תָּמִיד תִּקְנֶה אָמֶת אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲבָל אֵל תִּמְכֹּר אָמֶת, לוֹמֵר שֶׁרַק אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת הָאָמֶת וְאֶתָּה שְׁקָרָן, כְּאֵלוֹ רַק אֲנִי יְכוּל לְגַלּוֹת אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלֹא אַחֵר, זֶה כְּבָר שֶׁקָר, וְזֶה הַפְּרוּשׁ: "אָמֶת קָנָה" — תָּמִיד תִּקְנֶה אָמֶת אֲצֵל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, וְאֵל תִּמְכֹּר אֶת הָאָמֶת, כְּאֵלוֹ רַק אֶתָּה יְכוּל לְמַכֵּר אָמֶת וְכֻלָּם בְּשֶׁקֶר, כִּי אִזּוֹ גַם אֶתָּה שְׁקָרָן.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁצָּרִיכִין לְזַכֵּר תָּמִיד, שֶׁאָמֶת הִיא חוֹתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שֶׁבֶת נה): חוֹתְמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמֶת, וְכְמוֹ כָּל עֵיסְקָא וְשִׁטְרָא אוֹ טְשַׁעְקָא, אִם אֵין עַל זֶה חֲתִימָה — הוּא אֵינוֹ שׂוֹה כְּלוּם, כְּמוֹ-כֵן, כָּל דְּבָר בְּזֶה הָעוֹלָם אִם אֵין עַל זֶה הַחוֹתֵם שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁרַק הוּא הָאָמֶת — אֵינוֹ כְּלוּם, וְהוּא שֶׁקָר; וְעַל-כֵּן כָּל עֵסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, אִם אֵין בָּהֶם נִקְדַּת הַיְיְהוּדִית וְאֵין בָּהֶם מִצְוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, הַכֹּל שֶׁקָר, כִּי אָמֶת הוּא רַק הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכִפִּי שְׂאָדָם מִחַפֵּשׁ אַחַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כֵּן מִחַפֵּשׁ אַחַר הָאָמֶת, וְכִפִּי שְׂמַחֲזִיק בְּהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כֵּן הוּא מִחֲזִיק בְּאָמֶת, וְכֵן כִּפִּי שְׂאוֹחֵז

בתורה ובמצוות כן אוהז באמת, וככל שאדם מתיגע להשיג השגות בתורה, ומברר לעצמו איזו מצוה ואיזה דין ואיזו הלכה, כמזכר אוהז במדת האמת, כי הכל תלוי כפי האמת שבאדם, ורק זה נקרא אמת, ועל-כן אמת היא אחת (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן נא), שהיא הקדוש-ברוך-הוא שהוא אחד, ואשרי מי שזוכה להגיע אל מדרגת אמת כזו.

אהבה

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר ראוי לכל אחד מאנשי שלומנו, שיאהב את זולתו בתכלית האהבה, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ת"י-מוהר"ן, סימן רצב): העולם ראוי שיתמהו על גדל האהבה שתהיה בינינו; כי באמת מי שמשגי את אור רבנו ז"ל, הוא צריך לאהב את כל אחד מאנשי שלומנו, כי הסמ"ך-מ"ם אמר וצעק קדם ירידת נשמתו של רבנו ז"ל בזה העולם: "אם הנשמה הזו תרד, אין לי כבר מה לעשות בזה העולם", והשיבו לו, שהנשמה הזאת כבר צריכה לרדת, ואתה צא ותמצא לעצמך עצה מה לעשות כנגדו, ויצא והביא אחד שהיתה לו הפרות מכבר, ואמר: "יש לי כבר עצה כנגדו" (ספורי-מעשיות, מעשה ז'); ואמרו אנשי שלומנו, שהעצה היא מה שהכניס פרודים בין אנשי שלומנו, שמביאים קבלות מזקנים וכו', וגורמים לעשות פרודים בין אנשי שלומנו; כי הרי גם הוא בא עם זקן כפוף, ואמר: עכשו נשמת רבנו ז"ל כבר יכולה לרדת אל זה העולם, הינו כי הביא שקים של שיחות מזקנים כפופים... וקבלות... שזה אמר כך וזה אמר כך, העקר שיהיו מחלוקות ופרודים בין אנשי שלומנו. וכך מצליח הסמ"ך-מ"ם; ולכן מי שבאמת אוהב את רבנו ז"ל, צריך לשמר מאד מאד שתהיה אהבה גדולה בין אנשי שלומנו. ורבנו ז"ל אמר (ספר המדות, אות צדיק, סימן ט): מי שאוהב את הצדיק, צריך לשמר את הצדיק שלא יצא עליו

שם רע, ובזה שיש מחלקת ומריבות ופרודים בין אנשי שלומנו, זה כבר שם רע על רבנו ז"ל, כי כל מה שנאָרע בין אנשי שלומנו, אחר-כך אומרים את זה על רבנו ז"ל, רחמנא לצלן, ואם נכנס איזה מטָרף או איזה משגע אל חדר רבנו ז"ל, ראוי להעמידו על המקום, ולומר לו: חביבי, אם תתלבש כהגן ותתנהג כהגן — הרי טוב, ואם לא — אין לך מקום פה, כי אתה רק מבזה את רבנו ז"ל, כי מוציאים שם רע אחר-כך כאלו ברסלבר צריך להיות משגע...

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאם היו אנשי שלומנו נזהרים בזה שתהיה אהבה אמתית ביניהם, והיו מסלקים מהם כל מיני משגעים ומטרפים, שאין להם כלל שיכות אל רבנו ז"ל, אז היו מקדשים שם רבנו ז"ל ביותר, והיתה האהבה יותר בין אנשי שלומנו, אבל מה עושה הסמ"ך-מ"ם? מביא זקנים מטרפים עם שיחות מעפשות וקבלות וכו', העקר שיהיו נעשים פרודים בין אנשי שלומנו, ותחסר האהבה ביניהם, ועל-ידי-זה נתרבים המשגעים, רחמנא לישזבן, ונגרם שם רע על הצדיק.

וספר לנו מוהרא"ש נ"י, כי הוא עוד זוכר איך שהיתה האהבה כל-כך גדולה בין אנשי שלומנו, וכשבא איזה אורח בין אנשי שלומנו, היו כל אנשי שלומנו תופסים אותו ממש כמו מציאה, זה סתוב מצד זה וזה סתוב מצד זה, זה אומר כלו שלי וזה אומר כלו שלי... וזה צועק חצי שלי וזה צועק חצי שלי... הינו בלילה יאכל אצלי, וביום יאכל אצלה, וזה צועק כלו שלי, כל השבת יאכל אצלי, כל-כך היתה האהבה בין אנשי שלומנו, שתפסו את האורח מאנשי שלומנו ממש כמו מציאה גדולה... ואצל הרבה מאנשי שלומנו היתה ממש יום טוב ויום חג כשבא אחד מאנשי שלומנו, והיו אומרים "מגדול" בכרפת המזון כמו בשבת ויום טוב, כי האהבה היתה כל-כך גדולה, עד שביאת האורח מאנשי שלומנו היתה אצלם יום טוב, והשחזו את הספין... ומה לא עשו בשביל האורח, העקר שיהיה אצלם, ודברו הרבה מאד מדברי רבנו ז"ל, והחיו את עצמם. והתאנח מוהרא"ש נ"י ואמר: "אוי וי, אוי וי, היכן מוצאים היום

את האהבה הזו, שתהיה האהבה גדולה בין אנשי שלומנו, שאחד
אהב את השני כנפשו"!?!

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהוא רוצה להחזיר דבר זה לקדמותו,
שתהיה אהבה גדולה בין תלמידיו, עד שכאשר אחד מוצא את
השני, יאהב אותו כנפשו, כי סוף כל סוף אנחנו מקבלים מבאר
אחת, ושותים ממנה, ולכן ראוי לנו לאהב אחד את השני בתכלית
האהבה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שככל שיש אהבה בין אנשי שלומנו, זה
סימן שמקבלים יותר מרבנו ז"ל, ולהפוך — כשיש, חס ושלום,
קנאה ושנאה בין אנשי שלומנו, סימן שלא מקבלים מרבנו ז"ל
כלל; כי אם באמת היו מקבלים מרבנו ז"ל, היו אוהבים אחד את
השני באהבה אין סופית; אשרי מי שאוהב את כל אחד ואחד
מאנשי שלומנו, שעל-ידי-זה יקבל הרבה מרבנו ז"ל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שפן הדבר עם אהבת ישראל, ככל שאדם
אוהב יותר את הקדוש-ברוך-הוא, כן אוהב את נשמות ישראל,
וככל שיש לו הרגשה ברוחניות, כן יש לו הרגשה לזולתו.
והבעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו, אמר פעם: "מען דארף
האלט האבן יעדען איד" [צריכים לאהב את כל בר ישראל] ועוד
אמר, "אז מען האט האלט דעם טאטע, האט מען האלט זיינע
קינדער" [כשאוהבים את האבא, אוהבים את בניו]; כי זה הסימן
שאוהבים את הקדוש-ברוך-הוא, כשאוהבים את כל בר ישראל, כי
צריכים לאהב את כל בר ישראל כנפשו, ואם אתה מוצא איזה
יהודי, תאהב אותו בתכלית האהבה, וזה עקר השלמות — להגיע
בזה העולם אל אהבת ישראל, לאהב את השני כנפשו ממש, וירגיש
את צערו ויתפלל בעדו, זו נקראת אהבת ישראל אמיתית; אשרי מי
שזוכה להגיע אל אהבה כזו.

אמונת חכמים

מוהרא"ש נ"י מדבר עמנו תמיד מגדל מעלת אמונת חכמים, ואיך שאי אפשר לעבר את זה העולם בשלום בלי אמונת חכמים, ואמר פעם: שכשאדם זוכה לאמונת חכמים, אזי החיים שלו חיים אחרים לגמרי, כי הוא נדמה למי שבא אל מדינה רחוקה מאד לעשות מסחר, והמדינה זרה לגמרי אצלו, כי אינו מכיר לא את האמה ולא את הלשון, ובודאי קשה לו מאד להסתדר בכל עניניו, ופתאום בא אליו איש אחד שמבין ומדבר בלשונו, ונותן לו כתבת של מקום שיכול ללכת לשם, ולאכל ולישן ולהתחיל מסחרו וכו', הלא האיש הזה הציל אותו ממש, ורק טפש גמור היה אומר שאינו רוצה לצית אותו, ורוצה להסתובב ולחפש הכל בעצמו. וכן הוא עם האדם בזה העולם, הנשמה שלו ירדה לכאן למקום רחוק וזר מאד, ואינה יודעת כלל איך לסחר את מסחרה ולמלא את תפקידה, וכשיש לאדם אמונת חכמים, ומצית ומקבל את כל דברי החכם איך להזהר מפל הדמיונות וההבלים שיש בזה העולם, ואיך לקנות סחורה טובה ואמתית, אזי יצליח וירויח מאד מאד, אבל אם יהיה חכם בעיניו וילך אחרי תאוות לבו וכו', אזי יפל בפח יקוש ויכנס בזבל ובלכלוך, רחמנא לצלן, וימרר ימי חייו מאד בזה העולם; ולכן אשרי הזוכה להשליך את שכלו לגמרי, ולהכניס עצמו באמונת חכמים באמת, ואזי יזכה לחיות חיים טובים ומתקים בזה העולם באמת, וגם אחר-כך תעלה נשמתו הקדושה אל מקומה הנכון והישר בלי שום מניעות ועפובים כלל.

וספר מוהרא"ש נ"י ספור נפלא מענין הזוכה לאמונת חכמים, והמצית לכל דבריהם בתמימות ובפשיטות גמורה. כי הגה פעם שאל בעל התניא, זכותו יגן עלינו, את נכדו הצמח צדק, זכותו יגן עלינו: "היכן הפסך נדוניה שלך?" ענה ואמר לו נכדו, שהוא אצל איזה עשיר אחד בעיר וויטעבסק, כי מסר לו את המעות בהתר עסקה, שיעשה מזה מסחר, ויתן לו אחוזים, ענה ואמר לו בעל התניא, זכותו יגן עלינו: "לך תביא את הפסך, ותכניס אותו בתוך

קפה זו", והראה בידו על קפת צדקת רבי מאיר בעל הנס שעמדה על שלחנו. ונכדו חשב שרצונו לחלק כל הכסף שלו לצדקה, ולכן היה קשה לו לצית אותו בזה, והלך לדרכו. ולא עברו כמה ימים, ובאה אשתו של ה"צמח צדק", זכותו יגן עלינו מהעיר וויטעבסק, וספרה בבכייה רבה לפני בעלה וזקנה, שהעשיר הנ"ל פשט את הרגל, ואבד כל כספם. אז ענה ואמר בעל התניא, זכותו יגן עלינו: "אפלו הילדים שלי אינם מציתים אותי, אבל בשלמדנו אצל רבנו המגיד (ממעזריטש, זכותו יגן עלינו), אפלו אם אמר לנו המגיד לנסע לאיזה מקום, לא שאלנו שום שאלות כלל, ותכף ומיד נסענו בריזות גדולה בלי שום שהיה".

וספר אז בעל התניא, זכותו יגן עלינו, שפעם צוה להם המגיד לנסע לאיזו דרך, ולא אמר להם אפלו להיכן לנסע, ולא שאלו שום שאלות כלל, רק הכינו עגלה עם סוסים ונסעו. אחר נסיעה של חמשים קילומטר בערה, הצרכו הסוסים לנוח מיגיעת הדרך, ונכנסו לאיזה כפר קטן, והעמידו את הסוסים שם באיזו אכסניה לאכל ולנוח. ובינתיים הלכו התלמידים לחפש איזה בית יהודי, ואחר ששאלו נתודע להם שגר שם בכפר יהודי אחד, והלכו אצלו, והכניס אותם לביתו בכבוד רב, וראו שהוא איש ירא וחרד, שומר תורה ומצוות, ושאלו אותו, אם יש בכפר הזה עוד יהודים? ואמר להם שאין עוד יהודים, רק הוא היהודי היחידי בכל הכפר, ונולד וגדל כאן כל השנים, ויש לו כאן עסק ופרנסה, ולכן טוב לו הכפר הזה, אז שאלוהו: "האם יש כאן בית-הכנסת להתפלל?" ענה ואמר להם, שאין בכפר שום בית-הכנסת, ובית-הכנסת הכי קרוב הוא בשלשים או ארבעים קילומטר מכאן... אז תמהו כלם מאד, וענו ואמרו לפי תמם אל היהודי: "איך שיק שיהודי יגור באיזה כפר בלי בית-הכנסת, ולא יענה קדיש, קדשה וברכו, כל השנה?!..." והלכו משם, וחזרו לאכסניה לראות אם הסוסים כבר מוכנים לנסע הלאה, וכשמצאו שהכל על נכון, הכינו עצמם לנסע, ובדרךכם עברו על יד הבית היהודי הנ"ל, וראו איך שהוא מטעין את כל חפצי

ביתו ורחבילותיו על עגלות, ומכין עצמו לעקר דירתו משם, ולעבר לעיר הגדולה שיש שם בית-הכנסת... אז הבינו למפרע את השליחות של רבם הקדוש המגיד זי"ע, ולמה שלחם לדרך הזו, כי בדבור אחד שדברו עם היהודי הזה, כבר פעלו אצלו דבר גדול, ומשם נסעו תכף-ומיד בחזרה לעיר מעזריטש. וסיים "בעל התניא" ז"ל: "הרי שאף פעם לא שאלנו שום שאלות כשצוה אותנו המגיד לעשות איזה דבר, וכאן אינני זוכה שהנכד שלי יצית אותי..."

וסיים מוהרא"ש נ"י, שלכן כדאי תמיד להתחזק באמונת חכמים ולצית בקול צדיקי האמת, כי הם כבר זכרו את עצמם בזוהר נורא כזה, עד שרוח-הקדש מתלבשת בתוכם, והאדם רק ירויח ברוחניות ובגשמיות כשיקבל עצתם. אבל העקר שישליך את שכלו ותהיה לו אמונה שיש להם הכח הזה, ועל-פירוב קשה לבנים להאמין באביהם, כי הם תמיד קרובים וסמוכים אליו, ואין מכירים גדלתו כל-כף, מה שאין בן תלמידים זוכים לקבל ממנו הרבה יותר. ובאמת לאמיתה גם התלמידים נקראים בנים, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין יט:): כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו, ובנדאי אבא רוצה רק הטובה האמתית של הבן, ולכן מי שיזכה לצית אותו, בנדאי רק ירויח ברוחניות ובגשמיות, וכמו שהיה בהספור הנ"ל, שזכה המגיד ותלמידיו זי"ע את היהודי הנ"ל בענית "אמן יהא שמיה רבא" קדיש וברכו וכו', שעל-ידי-זה הרויח היהודי מה שהרויח — אורות נוראים ונשגבים מאד, עד שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קיט:): כל העונה 'אמן' יהא שמיה רבא' בכל כחו, קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה וכו'. ולכן אשרי מי שאינו מטעה עצמו כלל, ויש לו אמונת חכמים, ומצית בקול צדיקי האמת בכל ענין, ואז ירויח רוח נפלא כזה ובכא לנצח, אשרי לו ואשרי חלקו.

אָפּס

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַחְזִיק אֶת עֲצָמוֹ לְאָפּס וּלְלֹא כְלוּם, הֵינּוּ שְׂצָרִיךְ לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוּל כְּזֶה, שְׁלֹא יִרְאֶה וְלֹא יִשְׁמַע וְלֹא יִרְגִישׁ רַק אֶת אֲמַתַּת מְצִיאֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְזֶה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הָעֲנוּהָ, וְלֹא שְׂיֵאֱחָז שֶׁהוּא אֵינוֹ שׁוֹה לְכָלוּם, כִּי זֶה כֶּבֶד לֹא עֲנוּהָ אֲלֵא יְאוּשׁ, כִּי מִדַּת הָאָפּס הִיא, שְׂאָדָם יִהְיֶה נִכְלָל לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שְׂיִודַע שֶׁהוּא כָּלֵל לֹא נִמְצָא בְּזֶה הָעוֹלָם, וְזוֹ נִקְרָאת שְׁלֵמוֹת הָעֲנוּהָ, הֵינּוּ שְׁבִכָּל דָּבָר וְדָבָר הוּא מְרַגֵּשׁ רַק אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ כָּלֵל, אֲבָל בְּרַגַע שְׂאָדָם שׁוֹבֵר אֶת עֲצָמוֹ, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אֵינוֹ שׁוֹה לְשׁוּם דָּבָר, זֶה כֶּבֶד לֹא נִקְרָא עֲנוּהָ, אֲלֵא תְּכִלִּית הִגָּאוֹת, כְּאִלוֹ לֹא מֵתָאִים לוֹ לַעֲבֹד אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבְזֶה מֵתְלַבֵּשׁ הַיֵּצֵר הָרַע, וְרוֹצֵה אַחֲר־כֶּף לְהַפִּילוֹ לְנוֹקְבָא דְתַהוֹמָא רַבָּא; כִּי בְּזֶה שְׂאָדָם מְחֻזֵּק אֶת עֲצָמוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ שׁוֹה שׁוּם דָּבָר, הוּא יְכוּל אַחֲר־כֶּף לְהִתְיַאֵשׁ לְגַמְרֵי, עַד שְׂיֵצֵא לְגַמְרֵי מִהַדְּעַת, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבֵן. וְכִמוֹ שְׂאָסוּר לְשֵׁנָא אֶת שׁוּם בֵּר יִשְׂרָאֵל, כֶּף אָסוּר לְשֵׁנָא אֶת עֲצָמוֹ, וְעַל-כֵּן אֵין זֶה נִקְרָאת עֲנוּהָ כְּשֶׁמְחֻזֵּק אֶת עֲצָמוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ שׁוֹה לְשׁוּם דָּבָר, זֶה רַק יְאוּשׁ שְׂבָא מִחֻטְאֵתֵי הַמְּרַבִּים. אֲלֵא מִדַּת הָאָפּס הִיא עֲנוּהָ אֲמִתִּית, שֶׁהוּא בְּכָלֵל אָפּס לְגַמְרֵי, וְיִודַע אֲשֶׁר הוּא יִתְבַּרֵךְ מִתִּיהָ וּמִהִנְהָ וּמִקְמֵיהָ אֶת כָּל הַבְּרִיאָה כְּלָה, וּמִבְּלַעֲדֵיו יִתְבַּרֵךְ הַכֹּל אָפּס וְאֵין מִמֶּשׁ.

וּסְפַר מוהרא"ש נ"י, שְׂפַעַם אַחַת כַּמָּה חֲדָשִׁים לְפָנַי הִסְתַּלְקוֹת שֶׁל רַבְּנוֹ ז"ל, דָּבָר רַבְּנוֹ ז"ל עִם מוהרַנ"ת ז"ל מֵעֲנִין הַזְּכוּרִין שֶׁל הַבְּעֻטְלִירֵס הַמוּבָא בְּסִפּוּרֵי-מַעֲשִׂוֹת (מַעֲשֵׂה יג), וְדָבָר אֶז מִהִילָד שֶׁהִתְפָּאֵר וְאָמַר שְׂאֵינוֹ זֹכֵר כְּלוּם, "עַר גִּידְעֵנְקֻט גָּאֵר נִישְׁט", וְהִרְבֵּה רַבְּנוֹ ז"ל לְדָבָר מֵעַמֵּק הַדְּבוּרִים הָאֵלוֹ, "שֶׁהוּא זֹכֵר לְאוֹ כְּלוּם", וְאַחֲר־כֶּף שְׂאֵל אֶת מוהרַנ"ת ז"ל, "אֵילוֹ פָּנִים יֵשׁ לִי אֲצֻלְכֶם?" וְהִשִּׁיב לוֹ מוהרַנ"ת ז"ל בְּדָבָרֵי צְחוּת: "אֲזוּי וּוִי גָּאֵרְנִישְׁט", כְּמוֹ לֹא כְלוּם, וְנִהְנֶה רַבְּנוֹ ז"ל מְאֹד מְאֹד מִהַדְּבוּר שֶׁל מוהרַנ"ת ז"ל. עֲנָה וְאָמַר: "הֲלֹא גַם אַתָּם אָפּס וְאֵין, "אֵיהֵר זְעַנְט זִיךְ אוֹיֵךְ

גֶּאֱרָנִישׁט". וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁזוֹ הִיְתָה פְּנֹת רַבְּנוּ ז"ל לְהַכְנִיֵס בָּנוּ מֵהַ נִקְרָא אָפֶס וְאֵין, הֵינּוּ פֶּשְׁאָדִם וְכֻלָּל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא זוֹכֵר לְאוֹ כְּלוּם, הֵינּוּ קִדְם נִפְשִׁין, רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, שֶׁהוּא קִדְם שְׁנֶאֱצַלְתָּ הַנִּשְׁמָה שְׁלוֹ, וְעַדִּין הִיְתָה נִכְלָלֶת לְגַמְרֵי לְגַמְרֵי בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְקִדְם שְׁנֶצְטַמְצֵם וְנִתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת, זֶה נִקְרָא אָפֶס וְאֵין, וְכִשְׁאָדָם זוֹכֵה לְהִגִּיעַ אֶל זֶה, אֲזִי הִגִּיעַ אֶל תְּכֵלֶת הָעֲנָה. וְאִךָ שְׁנֵה דְבַר קִשָּׁה מְאֹד מְאֹד, כִּי לְהִנְהִיגָה פְּזוּ זָכָה רַק מִשֶּׁה רַבְּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר יב, ג): "וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה", עִם כָּל זֹאת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שְׁנִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ-כֵן הוּא גַם-כֵּן יְכוּל לְזַכּוֹת לְהִגִּיעַ לְאִזּוֹ דְרָגָה; אֲשֶׁרֵי מִי שְׁאִינוּ מְטַעֵה אֶת עַצְמוֹ כָּלָל, וְנִכְלָל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, אֲשֶׁר יְדִיעוֹת אֱלוֹ הֵן יְדִיעוֹת הַכְּרַחֲיוֹת מְאֹד, כִּי עַל-פִּי-רֵב הָאָדָם חוֹשֵׁב, שְׁמִדַּת הָעֲנָה הִיא לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ וְלַחֲשׁוֹב שֶׁהוּא לֹא שְׁנֵה לְשׁוּם דְּבַר, וְהוּא לֹא כְּלוּם, וּבִקְאֶמֶת אֵין זוֹ עֲנָה אֶלָּא יְאוּשׁ, שְׁמִיֵּאֵשׁ אֶת עַצְמוֹ; כִּי בִקְאֶמֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לִידַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּחוֹת עֲצוּמִים לְהַכְלִיל לְגַמְרֵי בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְלְכַלֵּל עִמּוֹ אֶת כָּל הַבְּרִיָּאָה כְּלָה בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁגָּלָה לָנוּ רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרָ"ן, חֵלֶק א', סִימָן נב), שְׁאָדָם צָרִיךְ לְהִגִּיעַ אֶל בְּטוּל כְּזֶה בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁיְכַלֵּל אֶת כָּל הַבְּרִיָּאָה גַם-כֵּן בְּחִיּוּב הַמְצִיאוֹת. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד פְּחוֹת עֲצוּמִים לְכַלֵּל אֶת עַצְמוֹ וְכָל הַבְּרִיָּאָה כְּלָה בָּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְעַל-כֵּן דִּיקָא זוֹ נִקְרָאת מִדַּת הָעֲנָה; הֵינּוּ פֶּשְׁזוּכָה לְבַטֵּל אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֱלִיּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְנַעֲשֶׂה בְּעֵינֵי עַצְמוֹ כְּאֵין וְכֶאֱפֶס "אֲזוּי וּוי גֶּאֱרָנִישׁט", כְּמוֹ לֹא כְּלוּם, אֲבָל לֹא שִׁיחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ שֶׁהוּא אֵינוֹ שְׁנֵה לְשׁוּם דְּבַר, כִּי זֶה פֶּשׁוּט יְאוּשׁ, שְׁמִבִּיא לְעֲצָלוּת, עַד שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם דְּבַר בְּעִבּוֹרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, אֲשֶׁר מוֹהֲרַנ"ת ז"ל הִרְבֵּה לְדַבֵּר מִהֶפְרֵשׁ בֵּין עֲנָה לְגֵאוֹת, שְׁמִמֵּשׁ כְּמוֹ מְחִיצָה דְקָה בֵּינֵיהֶם, וְקִשָּׁה מְאֹד

להפריד ביניהם, כי אם יחזיק את עצמו שאינו שוה לשום דבר, אזי לא יעשה שום דבר, ואם יחזיק את עצמו שהוא בן משהו, אזי ילכד בגאות; ועל-כן צריכין לבקש הרבה ממנו יתברך שיהיה כאין וכאפס, "אזוי ווי גארנישט", ותמיד יעבד רק על נקדה זו, לראות את אמתת מציאותו יתברך, ויהיה בעצמו כאפס וכאין, הינו שיציר לעצמו שלא נמצא כאן רק הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, שזו שלמות העונה והבטול אל אין סוף ברוך הוא; אשרי מי שזוכה להגיע אל מדרגה זו.

בחור

מוהרא"ש נ"י אמר, שהשנים הכי טובות של הבן אדם הן שנות הבחורות, כי כשהוא בחור, עדין אין לו על ריחים על צנארו, והוא פנוי לבלות את כל היום שלו בתורה ותפלה ועבודת השם יתברך, ועקר הצרה הוא שהבחורים לא מעריכים את הימים והשנים שלהם, ולא יודעים איך הם יכולים להשלים את עצמם בשנות הבחורות, אבל באמת אז הוא הזמן הכי טוב והכי מבחר של האדם, ועצם המלה של "בחור" מורה על זה, כי הוא מלשון מבחר, כי הן השנים הכי מבחרות של האדם, וכשיש לבחור שכל וישוב הדעת אמתית, הוא יכול להשלים את עצמו בשנים אלו עין לא ראתה וכו' ממש, פי יכול לישב ולגרס ולטיל בכל מקומות התורה הקדושה, ולזכות לסיים את כל התורה כלה פעם אחר פעם בלי שום גזמא כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהיסוד והעקר הוא, שבחור יכניס בעצמו את מדת ההתמדה, שיתמיד מאד מאד בלמוד וישמר מאד על הזמן שלו שלא ילך לבטלה, הינו בפטפוטי דברים בטלים ובמשחקים ובליצנות ובמריבות וכו', השכיחים מאד בין בחורים,

שָׂרְבִים אֶחָד עִם הַשְּׁנִי וּמִשְׁחָקִים וְאוֹמְרִים בְּדִיחוֹת וְלִיצְנוֹת וְכוּ', וְכִּף מְבָלִים הַשְּׁנִים שֶׁל הַבְּחָרוֹת, אֲבָל כְּשֶׁבָחוֹר הוּא רְצִינִי, וְיִודַע שֶׁהַשְּׁנִים הָאֵלוּ הֵם הַזְּמַנִּים הַכִּי מִבְּחָרִים שְׁלוֹ, אֲזִי יִנְצַל כָּל יוֹם וְיוֹם, וְיִלְמַד הַרְבֵּה פְּרָקִים מִשְּׁנִיּוֹת וְהַרְבֵּה דְפִים גְּמָרָא, וְיִוְסִיף לְמוֹדִים כְּהֵנָּה וְכַהֲנָה, וְיִזְכֶּה לְהַשְׁלִים עֲצָמוֹ בְּשָׁנִים אֵלוּ בְּשִׁלְמוֹת יוֹצֵאת מִן הַכָּלָל.

וְסִפֵּר לָנוּ מוֹהֲרָא"ש נ"י הַרְבֵּה סְפוּרִים נִפְלְאִים, אִיךָ הוּא בְּעֲצָמוֹ בָּלָה אֶת שְׁנוֹת הַבְּחָרוֹת שְׁלוֹ, כִּי מֵאֲזִי שֶׁזָּכָה לְהִתְקַרֵּב לְרַבְנֵנוּ, כְּשֶׁהָיָה בְּחוֹר צָעִיר בֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, הִתְחִיל לְשָׁמֵר עַל הַזְּמַן שְׁלוֹ בְּשִׁמְרָה מְעֵלָה מְאֹד, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לְתַאֵר כָּלֵל, וּבָלָה הַיָּמִים וְהַשְּׁנִים שֶׁל בְּחָרוֹתָיו בְּהִתְמַדַּת הַתּוֹרָה וְהַתְּבוּדָה וְהַתְּבוּדָה, וְאִף אֶחָד לֹא יָדַע כָּלֵל מֵהוּא עוֹשֶׂה. וְתָמִיד סִפֵּר לָנוּ שְׂדִיקָא עַל-יְדֵי שֶׁשָּׁמֵר מְאֹד עַל הַזְּמַן בְּשְׁנוֹת בְּחָרוֹתָיו, עַל-יְדֵי-זֶה זָכָה לְהִגִּיעַ לְמֵה שֶׁזָּכָה, לְזִכּוֹת לְחִזּוֹק אֶת כָּל גְּשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּבְפֶרֶט בְּחוּרִים. וְכִידוּעַ שֶׁעָקַר עֲבוּדַת מוֹהֲרָא"ש נ"י הִיא תָּמִיד עִם בְּחוּרִים, לְחִזּוֹק אוֹתָם וּלְעוֹרֵר אוֹתָם לְעֲבוּדַת הַשֵּׁם יְתָרָף, וְרַב הַמְּכַתְּבִים בְּסִפְרֵי שְׂאֵלוֹת וְהַשּׁוֹבֹת "אֲשֶׁר בְּנַחֵל" הֵם לְבַחֲרֵי חֲמֵד שֶׁהִתְכַתְּבוּ אֹתוֹ, שֶׁבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ עֲצוֹת וְהַדְּרָכוֹת בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יְתָרָף, לְהִתְחַזֵּק מִתּוֹךְ נִפְלוֹתֵיהֶם וְיִרִידוֹתֵיהֶם. וּמוֹהֲרָא"ש נ"י הוֹרִיד אֶת עֲצָמוֹ אֲלֵיהֶם, וְחִזּוֹק וְנַחֵם אוֹתָם בְּכָל מִינֵי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל חִזּוֹק וְנַחֵם, וְזָכָה לְהִקָּים דוֹר שְׁלָם שֶׁל עוֹבְדֵי הַשֵּׁם יְתָרָף, וְהַעֲקָר הָיָה אֲצֵלוֹ אֵלוּ שֶׁזָּכּוּ לְהִתְחִיל בְּשְׁנוֹת הַבְּחָרוֹת, כִּי עַל-פִּי-רַב כְּשֶׁכָּבַר עָבַר אָדָם שְׁנוֹת הַבְּחָרוֹת, וְעַדִּין לֹא זָכָה לְרַכֵּשׁ לְעֲצָמוֹ הַתְּמַדָּה בְּתוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, אַחֲרֵי-כֵן כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה אַבְרָהָם, וְנִכְנַס לְהַרְבֵּה טְרָדוֹת וּבִלְבוּלִים לְפָרְנָס אִשָּׁה וּבָנִים וְכוּ', אֲזִי כָּבַר קָשָׁה מְאֹד, וְאִף-עַל-פִּי גַם אַבְרָחָם רַבִּים חִזּוֹק וְאִמֵץ מוֹהֲרָא"ש נ"י לְעֲבוּדַת הַשֵּׁם יְתָרָף, וְנַעֲשׂוּ חֲדוּשִׁים נִפְלְאִים, אֲבָל בִּיּוֹתֵר הָיוּ רוֹאִים אֶת הַפְּעֻלוֹת טוֹבוֹת שְׁלוֹ אֲצֵל הַבְּחוּרִים, וְאֵלוּ שֶׁהִתְחִילוּ מִשְׁנוֹת הַבְּחָרוֹת הָאִירוּ בְּצוּרָה אַחֲרַת לְגַמְרֵי, וְעַל-כֵּן אֲשָׁרֵי מִי שֶׁזָּכָה עוֹד מִימֵי הַבְּחָרוֹת שְׁלוֹ לְהִתְחִיל לְהַפְגִּס בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם

יתברך ברצינות, כי אז בודאי יזכה להרבה טוב אמתי ונצחי, וקשיהיה אברך ואבא וסבא וכו', אף פעם לא יתחרט על שנות הבחרות שלו שזכה לבלות בטוב ובנעימים.

בזיון

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר אין לה עון יותר גדול מזה שאדם מבזה ומחרף את חברו, כי לא יאבה השם לסלח לו כלל, ואין על זה שום תרוץ, כי כל אחד ואחד עובר עליו מה שעובר, עד שיש בני-אדם שסובלים צרות ויסורים ומרירות ומכאובים נוראים מעצמם, וכשאחד בא ומבזה ומחרף אותו, על-ידי-זה הוא שוברו לגמרי, ועל-כן עון הבזיון שמבזים את זולתו חמור מאד מאד, ויקבל על זה ענש קשה עד מאד, ולכן צריכים להזהר מאד מאד לא לבזות לשום בר ישראל, ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות מג:): נח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן אש, ואל ילבין פני חברו ברבים, כי אין על זה שום מחילה כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל זה נאמר, על אדם פשוט, שאסור לבזות ולחרף אותו על שום דבר, כי יקבל ענשו משלם, רחמנא לישזבן, כי המבזה את חברו — אין לו חלק לעולם הבא, מפל שפן וכל שפן מי שמבזה את רבו, שהוא אף פעם לא יצא מהגיהנום, רחמנא לצלן, והוא בכלל אלו שאין להם חלק לעולם הבא, ולא יחשב שבוזה שיעשה מצוות ומעשים טובים, ישחד את הקדוש-ברוך-הוא... כי אין הקדוש-ברוך-הוא רוצה לראות אותו כלל, כי רבו שמסר נפש בעבורו, רבו שהוציאו מהבוץ, רבו שלמדו תורה, ועכשו מחמת שקבל עליו לשון-הרע מאיזה פרחח ומאיזה רשע טמא ארור, הולך לבזות את רבו, אין לו שום תקנה כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבני-אדם אינם שמים על לבם דבר זה,

כי היום התרה הרצופה, רחמנא לישזבן, שהתלמידים מדברים על רבם כל דבר אסור, בשביל לשון-הרע ורכילות שקבלו מאיזה בעל עברה ופרחת, ואינם שמים על לב שתכמינו הקדושים אומרים (שבת קיט:): כל המבזה תלמיד חכם — אין לו רפואה למכתו, ולא יועיל לו שום דבר. ואדם אינו מתאר לעצמו, מה זה נקרא שאין לו חלק לעולם הבא, כי זה דבר נצחי, רחמנא לישזבן. ופעם אחת ראה מוהרא"ש נ"י, שתלמיד בזה את רבו, והלך מוהרא"ש נ"י אל התלמיד הזה בהצנע, ודבר על לבו, ואמר לו: "לך תכף-מיד ותפיס את רבך, כמובא בשלחן ערוך, כי מה אדם שמבזה סתם בן אדם אחר, אין לו חלק לעולם הבא, מפל שפן וכל שפן מי שמבזה את רבו, שבודאי יקבל את ענשו בזה העולם, ותדע שהענש יכול להיות, שאתה חוצה את הכביש, ורכב ידרס אותך וכו', או אתה יכול לפל ולשבר את כל עצמותיך, ותשכב בבית-חולים חדשים על גבי חדשים וכו' וכו', וכדומה כל מיני ענשים קשים ומרים שמגיעים למי שמבזה ומחרף ומגדף את רבו, ועל-כן לך ותפיס את רבך בכל מיני פיוסים, ואל תעזב אותו עד שימחל לך". והרבה מוהרא"ש נ"י לדבר עם התלמיד הזה שילך ויפיס את רבו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר בעתים הללו צריכים לעבד הרבה על נקדה זו, כשרואים אחד שמתחצף נגד רבו, כדאי לעורר את האדם הזה שילך לפי אחרת יקבל ענש קשה מאד מאד, כי ענש המבזה את רבו אין לתאר ואין לשער כלל, ואין הקדוש-ברוך-הוא מוחל לו כלל, ואף פעם לא יצא מהגיהנום, ובגני-אדם אינם שמים לב מה הוא גיהנום, ומה זה שאין לו חלק לעולם הבא, שהוא ענש נצחי, וחושבים שיכולים לשחד את הקדוש-ברוך-הוא במצוות ובמעשים טובים, בשעה שהקדוש-ברוך-הוא אינו חפץ בו כלל; ועל כן אשרי ואשרי מי שילך לפי את רבו, ויבכה לפניו בדמעות שלישי שימחל לו על שפגם בכבודו, ואז ושב ומחל לו.

בטול

מוהרא"ש נ"י אמר, כי ענין הבטול הוא דבר גדול מאד מאד, הינו שייבטל האדם את כל ישותו לגבי האין סוף ברוך הוא, וידע תמיד אשר אין בלעדיו יתברך כלל, וזה עקר התשובה, שזכה לבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך; כי כל אחד ואחד כפי חטאיו ועוונותיו ופשעיו המרבים עדין יש בו ישות, ואינו יכול לקבל את אור זיו שכנית עזו יתברך, כי החמר העב והגס מבדיל בינו לבין הקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב (ישעיה נט, ב): "כי אם היו עוונותיכם מבדלים ביניכם לבין אלקיכם"; כי הישות והחמירות מבדילות בין האדם לבינו יתברך. וכמו שפרש הרב הקדוש ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב, זכותו יגן עלינו את הפסוק (דברים ה): "אנכי עומד בין הוי"ה וביניכם", הינו האנוכיות של האדם, שמחזיק את עצמו ליש, זה עומד ומבדיל בין הוי"ה יתברך לביניכם, כי הישות והאנוכיות של האדם זה מה שמבדיל בינו לבין הקדוש-ברוך-הוא, ומזה באות כל הצרות והמרירות והיסורין וההרפתקאות שסובל בחיים, כי ברגע שהאדם זוכה לבטל את כל ישותו לגבי אין סוף ברוך הוא, אזי נתבטלים ממנו כל הצרות והיסורין והמרירות, כי יודע נעד אשר בכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם.

עם כל זאת, אמר מוהרא"ש נ"י, צריכין לדעת שענין הבטול הוא למוד עמק עמק מי ימצאנו, כי מצד אחד צריכין לבטל עצמו ואת ישותו לגמרי לגבי האין סוף ברוך הוא, ומצד שני לגבי גוי ערל טמא, ולגבי כל פרחח, מין ואפיקורוס, אסור להתבטל כלל, אדרבה לצאת בתקף כנגדם ולא להתבייש לקיים את רצונו יתברך, וגם נגד כל עז פנים לא יתבטל כלל, אלא זה לעמת זה, ישימו אותו על המקום, ולא יאבה ולא ישמע לאף אחד לעבר על רצונו יתברך, חס ושלום, ולא כמו הטועים שאומרים שענין הבטול הוא לבטל את עצמו אפלו לגבי גוי ערל טמא, ולגבי כל צרוע וזב וטמא לנפש וכל עז פנים, כי זו טעות חמורה מאד, וזה יכול להביא את האדם לידי קלקולים רבים, כי בעבודת השם יתברך אסור להתבייש

משום בריה שבעולם יהיה מי שיהיה, וצריכין להיות חזק עד מסירות נפש ממש, ואף שזה נראה כשני הפכים, מצד האין סוף ברוך הוא צריך להיות בטל ומבטל בעיני עצמו וכתולעת הרוחשת על הארץ, ולגבי גוי טמא וכל פרוח ועז פנים צריך לצאת בתקף ועז ולא להתביש ולהתפחד מהם כלל, עם כל זאת הם שני הפכים בנושא "אחד", הינו כפי שאדם מחזיק באחד, באמתת מציאותו יתברך ומבטל את עצמו לגבי האין סוף, כמו-כן יש לו פחות עצומים לא להתפעל משום בריה שבעולם ולא לזוז ולא להכנע לאף אחד בעולם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יד) מבאר, שכפי שמבטל עצמו לגבי צדיקים ויראי השם ומכבדם, כמו-כן נתגלה אצלו, שמכבד ומיקר בכיכול את הקדוש-ברוך-הוא. ובאמת זהו הסימן, אם יש לאדם בטול לצדיק וירא השם הדבוק תמיד בו יתברך בדבקות אמת, ותכף-ומיד פשוואה אותו הוא מתבטל, בבחינת (איוב כט): "ראוני נערים ונחבאו", הינו על-ידי שרואים פני הצדיק נחבאים הקטנים, כי הקטנות נחבטלה מפני הגדלות (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן קלה), זה סימן שבאמת הוא בטל ומבטל לגבי אין סוף ברוך הוא, פי שני דברים אלו הולכים ביחד, כפי שמבטל את עצמו לגבי יראי השם וצדיקים אמתיים, פן נפשו בטלה לגבי האין סוף ברוך הוא, וכמו-כן להפוך, אם רואה אחד שמתחצף לצדיקים ויראי השם, צריכין לדעת שהאדם הזה הוא צבוע גדול ומתחצף גם נגדו יתברך ועובר על רצונו, ורחמנא לצלן.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבענין בטול היש צריכים רחמים רבים, לידע היטב מה נקרא בטול, כי אין זה כמו שרוב אנשי העולם חושבים, כשאחד הולך קרוע ובלוי ועם כובע קמוט ובגדים מלכלכים, ויושב בפנה נדחת, זה נקרא בטול, אדרבה זה נקרא תכלית הגאות והישות, כי רוצה תשומת לב שכל אחד יסתכל עליו, רק עקר בטול היש הוא כשאדם בטל ומבטל לגמרי לגבי האין

סוף ברוך הוא, ואינו צריך תשומת לב מאף אחד.

ופעם אחת ספרו לפני מוהרא"ש נ"י, שיש אחד מאנשי שלומנו, שעושה כל מיני שגעונות, מלביש את עצמו כובע על גבי כובע כמו מגדל... או מסתובב עם טלית ותפלין ברחובות... או הולך בליקה עם טלית ותפלין (אשר באמת על-פי הלכה הוא אסור גמור) או נכנס לבית-המדרש על ארבע... וענה ואמר מוהרא"ש נ"י בבת שחוק: "מה אתם חושבים, שזה נקרא בטול?... זה נקרא תכלית הישות... האדם הזה הוא חולה על תשומת לב, וחושב שלא יקבל את זה אלא על-ידי שיתנהג בדרך תמהונית ושגעונית... ופעם אחת רצה אחד מאנשי שלומנו להוכיח למוהרא"ש נ"י, שהלה באמת זכה לתכלית הבטול, כי ראו אותו פתאום נכנס לבית-המדרש באמצע התפלה על ארבע... והסתובב כף לארכו ולרחבו של בית-המדרש, וכלם צחקו ממנו, והוא לא התפעל. ענה ואמר האחד מאנשי שלומנו למוהרא"ש נ"י: "האם אתם יכולים להראות דבר כזה?" (כאומר, שעדין לא זכיתם לבטול כמהו). ענה על זה מוהרא"ש נ"י: "תהלה לאל, איני חזיה, ואיני צריך לילך על ארבע... הקדוש ברוך הוא ברא את האדם שילך על רגליו ולא גם על ידיו כחזיה... ודבר מזה מוהרא"ש נ"י הרבה, ואמר: "ראו איך בני אדם טועים, ואומרים על משגע, שזכה להגיע למדרגת הבטול, כי בני-אדם אינם אוהבים כשאדם מתנהג בדרך נורמלית, כי אין זה מענין... אלא כשרואים אדם משתגע... הולך על ארבע... או צועק בקולות משונים... או מתנהג בכל מיני שגעונות, דבר זה קונים בני-אדם, ואין זה אלא מחמת שבפנימיות, האדם הזה צריך תשומת-לב, ולכן מתנהג בצורה כזו, וכן כל אלו שרצים אחריו, הם גם כן טפוסים כאלו שצריכים תשומת-לב, ואם היו הולכים אחרי אדם נורמלי, אף אחד לא היה שם לב אליהם, ועל-כן הם רצים אחר אדם משגע בלבוש, ואומרים שהוא עובד השם גדול... וצדיק נשגב... באפן שאנשים יחזיקו גם מהם, שהם מקרבים לקדשה כזאת... ולבסוף כשיצאו מזה העולם, אז יראו שהכל הבל

וירעות רוח, ואשרי כל מי שעוד זוכה בזה העולם לחזור אל דעתו ושכלו, ולידע שהכל דמיון.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל בן אדם שמתנהג כף בדרך תמהוננית ושגעוננית, נתפון רבנו ו"ל בדבורו שאמר (שיחות-הר"ן, סימן לו): היצר הרע דומה כמו מי שהולך ורץ בין בני-אדם וידו סגורה, ואין אדם יודע מה בתוכו, והוא מרמה בני-אדם, ושואל כל אחד, מה אני אויז? ולכל אחד נדמה כאלו הוא אויז מה שהוא מתאנה, ועל-כן הכל רצים אחריו, כי כל אחד סובר שיש בידו מה שהוא חפץ, ואחר-כך הוא פותח את ידו ואין בה פלום, כמו-כן משגע ומטרף, שכלם רצים אחריו, ולכל אחד נדמה כאלו מדבר באיזה צדיק נשגב ועובד השם גדול, ולבסוף נתודע להם האמת, שהכל דמיון, והאדם הזה חולה בתלי של תשומת לב ומטעה את עצמו ומטעה את הבריות; אשרי מי שפותח את העינים ורואה מה לפניו.

בעל תשובה

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר בעל תשובה צריך רחמים רבים שלא יבלבלו לו את המוח והדעת, כי בדרך כלל מי שחוזר בתשובה נתלהב מאד מאד מפל דבר קטן שהוא רק רואה, וחושב שהנה מצאתי כבר את דרך האמת... הנה כבר מצאתי את האדם הנכון והצדיק הכי גדול בעולם... כי הרי הוא אינו מכיר מקרוב את היהדות ואת עולם התורה, ועל-כן כל בור ועם הארץ שמתחזה בלבוש תלמיד חכם או בלבוש צדיק, עושה עליו רשם גדול מאד, והוא נמשך אחריו מאד, ובינתיים שהוא מוליך אותו לשאול תחתית, רחמנא לצלן, ועד שהוא מתעורר ורואה באיזה פח נפל יש לו אכזבה גדולה, ויש הרבה שחוזרים אל הזקמה והטמאה שלהם מחמת זה; ועל-כן צריכים בעלי התשובה להיות מאד מאד זהירים

למי הם מתקרבים, שלא יטעו אותם כלל מדרך האמת, אלא יזכו להחזיק מעמד בדרך התשובה האמתית תמיד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל בעל תשובה צריך ללמד הרבה הלכה, כי בלי למוד הלכה יכולין לפל בנוקבא דתהומא רבא, כי עקר התשובה הוא לשוב אליו יתברך, והוא יתברך אחד עם התורה, כי התורה היא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כי חכמתו יתברך מלבשת בתורה, ועל-כן פשלוּמדים תורה נכנסים בחכמתו יתברך, ועקר התורה הוא השלחן ערוף, שהוא תמצית תורה שבצל-פה, ועל-כן כל בעל תשובה מחייב ללמד קדם כל הלכות, עד שיהיה בקי בהלכה, ורבנו ז"ל הקפיד מאד שלא נטה מן השלחן ערוף כי הוא זה, ובאמת רואים שמלמדים לבעלי תשובה כל מיני שטיות והבלים, ומלבישים את זה בקדשה כאלו פורח באויר וכו' ופורח בשמים וכו', ואינו אלא דמיון בעלמא. ורואים בחוש איך שיכולים להטעות בעלי תשובה בקלות, לומר להם למודים של קבלה ושל רוחניות, בשעה שאינם מקימים הלכה פשוטה מאד; ועל-כן על כל בעל תשובה ללמד קדם הרבה הלכה, ויקים את התורה בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות כלל, וצריך על זה מסירות נפש גדולה מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר בעל תשובה צריך גם להכיר את מקומו, שלא שידחף את עצמו למקום שאינו צריך, אלא ישב בארבע אמותיו, וישוב בתשובה אמתית לפניו יתברך, ויבכה שמים וארץ על העבר שלו, ודיקא על-ידי-זה יזכה להתעלות יותר ויותר. וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם אחת היה קבוץ גדול של רבנים, גדולי תורה וגאוני ארץ, וישב בראש השלחן גם אחד בעל תשובה מפרסם, וכאשר נכנס בעל ה"אמרי אמת", זכותו יגן עלינו, וראה את ההוא יושב בין גדולי ישראל וגאונים וצדיקים מפרסמים, שאל מה לפלוני שישב ביניהם? השיבו: פלוני הוא בעל תשובה... ענה ואמר בעל ה"אמרי אמת" זי"ע, שישב בין תנור לכירים... וסיים מוהרא"ש נ"י, שיש בדבור זה עמקות גדולה, כי רואים היום שכל

בעל תשובה שיש לו עבר סרוח, במקום שיפיר את מקומו, הוא דוחף את עצמו במקום שאינו צריך ואומר דעות; ועל-כן כל בעל תשובה צריך רחמים רבים שילמד קדם הרבה הלכה, ויקים את התורה בתמימות ובפשטות לפני שדוחק את עצמו לומר דעות, ואם ילך בדרך זו, אז יצליח דרכו תמיד.

בעל מום

מוהרא"ש נ"י אמר, שכמו שיש בעל מום בגשמיות, כן יש בעל מום ברוחניות, ומה נקרא בעל מום ברוחניות? זהו מי שאינו רוצה להיות לא משפיע ולא מקבל, כי הטבע של האדם הוא להיות או משפיע או מקבל, שמי שמרגיש שיש לו כחות הנפש, ויכול להיטיב מטובו לאחרים, הוא צריך להיות משפיע, ולהשפיע מטובו לאחרים, ולילף ולחזק את הבריות ולחלק עמהם מן הטוב הטמון אצלו, ומי שאינו מרגיש עצמו ראוי לכה, לכל הפחות יש לו להיות מקבל, הינו להיות מוכן ומזמן לקבל מאחרים ולשמע מה יש להם להגיד, ולחזק את עצמו עם הדבורים שלהם, וללמד מהם מה שראוי ללמד, וזהו הטבע הבריאי של מין האדם, הינו להיות או בבחינת משפיע או בבחינת מקבל, שזהו בדרך כלל הטבע של איש ואשה, כי איש על-פירב הוא משפיע, שמשפיע בבית כל מיני השפעות טובות לאשתו ולילדיו וכו', ואשה על-פירב היא בבחינת מקבלת, שמצפה ומתכה שישפיע לה בעלה כל צרכה. אבל מי שאינו רוצה להיות לא בבחינת איש ולא בבחינת אשה, שאינו רוצה לא להשפיע ולא לקבל, אזי הוא נכנס בגדר אדרוגיניוס שהוא בעל מום, ואינו לא איש ולא אשה, אלא ברירה בפני עצמו (כמבאר בפרק ד' דמסכת בכורים), וזה סימן שהוא חולה נפש מאד, שהרי מוכן למה אינו רוצה להיות משפיע, כי אולי אינו מרגיש עצמו ראוי לזה, והוא שבור ומדכא מאד, ואין לו מה לתת לאחרים כלל, אבל למה

לא יהיה על-כל-פנים בבחינת מקבל?! ולמה לא ילך לאיזה צדיק וחקם ויקבל ממנו התחזקות והתעוררות איך לצאת ממצבו השפל?! ולמה יהיה כל-כך נפול בעיני עצמו כאלו כבר אינו יכול לקבל מאף אחד?! אין זה אלא סימן שהוא חולה מספן ובעל מום גדול מאד, והוא בגדר אדרוגינוס, שאינו לא איש ולא אשה, והוא יותר גרוע מטמטום, כי טמטום, פעמים שהוא איש ופעמים שהוא אשה, כי יש כאלו שאינם יכולים להחזיק מעמד באותו ענין בכל עת, ולפעמים נתלהבים מאד ונעשים בבחינת משפיע, והולכים ומחזקים את כלם, ולפעמים נתקררים ונעשים בבחינת מקבל, וצריכים ללכת לאחרים שיחזקו אותו, אבל אדרוגינוס אינו לא זה ולא זה, לא משפיע ולא מקבל, ולכן הוא חולה נפש ובעל מום גדול מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזהו המבאר בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימנים: ט, קיב), שאדם צריך שתהינה לו אחת משתי הבחינות, או בחינת אבן טובה או בחינת חלון, כי אבן טובה מאירה מצד עצמה, אפלו כשיש חשך בחוץ, והיא בחינת משפיע, שיכול להאיר לאחרים אפלו בתוך החשך הכי גדול, אבל אפלו מי שאינו בבחינת אבן טובה, צריך להיות על-כל-פנים בבחינת חלון, שנקנס בו אור כשהשמש מאירה מבחוץ, כי גם זו מדרגה גדולה — כשאדם מוכן לשמע וללמד חכמה מכל אדם. וכמו שאמר רבי (אבות ד): איזהו חכם הלומד מכל אדם, אבל מי שאינו לא אבן טובה ולא חלון, הרי הוא כחרס הנשבר, שאין לו תקנה, והוא בעל מום ברוחניות, והרחמנות גדולה עליו מאד.

ופעם אחת פשעשו אנשי שלומנו סיום משניות ברבים על סדר זרעים, ובקשו ממוהרא"ש נ"י לומר את ההדרן, ואמר מוהרא"ש נ"י קשר נפלא מסוף פרק ג' דמסכת בכורים, למה אמרו הבכורים כנכסי כהן וכו', ומסוף פרק ד' שהוא פרק אדרוגינוס (שלפי קצת מפרשים היא תוספתא ממסכת בכורים) להתחלת מסכת ברכות, כי הפרק אדרוגינוס מדבר מבעל מום הנ"ל, שאינו לא איש ולא אשה,

שהוא ענין הנ"ל שאדם אינו משפיע ואינו מקבל, וזהו עקר המום והחסרון בחיים. ועקר התקון לזה על-ידי שהוא בא אל הכהן שהוא הצדיק, ומקבל ממנו את דרכי השם, כי הצדיק מלמד אותו איך לקשר את כל עניניו אל עבודת השם יתברך ולמצא אלקותו יתברך בכל דבר, והצדיק חוזר ובונה אותו עם בנין האמונה הקדושה, ומכניס בו אמונה ברורה ומזככת, עד שהוא בעצמו כבר ראוי להשפיע לאחרים, ולכן פרק זה של אדרווגינוס נתון דיקא בסוף מסכת בכורים, ואחר-כך חוזרת ומתחלת "מאימתי קורין את שמע בערבית" וכו', כי עקר התקון של האדרווגינוס שהוא הבעל מום הנ"ל, הוא על-ידי שמביא הבכורים שלו, הינו ראשית פרי אדמתו, אל הכהן שהוא הצדיק, והבכורים נראים כדבר גשמי ועבודת האדמה, אבל כשבא עם זה אל הכהן, והכהן מגלה לו איך שיש בכל דבר אלקות, מזה נעשה קרבן לה, ואחר-כך מכניס בו הכהן הארת האמונה, עד שהוא בעצמו מתחיל לקרות קריאת שמע, ולקבל על עצמו על מלכות שמים וגם לגלותו לאחרים; כי בזה יוצא האדם מגדר בעל מום הנ"ל הנקרא אדרווגינוס, וחוזר להיות בגדר אדם המשפיע לאחרים, או לכל הפחות לקבל מאחרים הגדולים ממנו, ועל-ידי-זה חוזר ועולה ומתדבק בו יתברך, ונתרפא מכל חסרונותיו, אשרי לו.

גלגול

מוהרא"ש נ"י דבר פעם שיחה נפלאה מענין גלגולים, ואמר שהרבה פעמים האדם רואה דברים מפלאים מאד, אשר אי אפשר להבינם על פי שכל אנושי כלל, כגון: למה פלוני רודף את פלוני ועושה לו כל מיני צרות ויסורים על לא דבר ממש, ובינתיים אינו יודע שהוא מסודות ורזי הגלגול, שעכשו הלה משלם לחברו בחזרה מדה כנגד מדה מה שעשה לו בגלגול הקודם, וכמוכא

בספרים הקדושים על הפסוק (שמות כא, א): "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׁים לַפְּנִיָּהֶם", הינו כשֶׁאֵדָם רוֹאֵה מִשְׁפָּטִים וְדִינִים שֶׁקָּשָׁה מְאֹד לְהִבְיֵן, אִזִּי יִשִׁים לַפְּנִיָּהֶם, הֵינּוּ שִׁיתְלֶה אוֹתָם בְּמֵה שֶׁקָּרָה לַפְּנִיָּהֶם, בְּגִלְגּוּלִים הַקּוֹדְמִים, שְׁבוּדָאֵי בְּנֵי-אָדָם אֱלֹו צְרִיכִין לְתַקֵּן אִיזָה דְבַר, וְלִכֵּן כִּשְׁאֵדָם רוֹאֵה דְבָרִים מִפְּלָאִים כְּאֱלוֹו, וְאִין לוֹ שׁוּם פְּרוּשׁ פְּשוּט עֲלֵיהֶם כָּלָל, יִמְסֹר עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי אֵל הַשָּׁם יִתְבַּרַךְ, וְיִבִּין שֶׁהַדְּבָרִים תְּלוּיִים בְּסוּדֵי וְרָזֵי הַגִּלְגּוּל, וּבְוֹדָאֵי הַכֹּל בִּישֵׁר וּבְחֻשְׁבוֹן צָדֵק.

וּסְפַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁפַּעַם הָיוּ לְהֶאָרִיזׁ"ל צְרוֹת גְּדוּלוֹת מְאִיזָה יְהוּדֵי שְׁחַרְף וְגַדְף אוֹתוֹ וְדָבַר עָלָיו כָּל דְּבַר אָסוּר. וּפַעַם שָׁמַע רַבִּי חַיִּים וִיטָאל ז"ל, אֵיךְ שָׂרְבוּ הֶאָרִיזׁ"ל אוֹמְרֵי לְאִישׁ הַנַּ"ל בְּלִשׁוֹן תְּמָה: "עֲדִין אִין אַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה? עֲדִין אִין אַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה?"... וְהִתְהַ פְּלִיאָה בְּעֵינֵי רַבִּי חַיִּים וִיטָאל ז"ל, מֵה רַבּוֹ מִתְּפֹן בְּזָה, שֶׁ"עֲדִין" אִינוֹ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְשָׂאל אֵת רַבּוֹ עַל זֶה, וְעָנָה וְאָמַר לוֹ: "תַּדַּע שֶׁהַנְּשֻׁמָּה שְׁלִי הִיא נְצוּץ נִשְׁמַת מִשָּׁה רַבְּנוֹ, עָלָיו הַשְּׁלוּם, וְהָאִישׁ הַזֶּה שְׁעוֹמֵד עָלָי הוּא גִלְגּוּל קָרַח, וּבָא עוֹד פַּעַם לַעוֹלָם לְתַקֵּן אֵת הַפְּגָם שֶׁחָלַק עַל מִשָּׁה רַבְּנוֹ, אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁעֲדִין מַרְבֵּה לְחַרְף וְלַגְדָּף אוֹתִי, לִכֵּן אֶמְרָתִי לוֹ, עֲדִין אִין אַתָּה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה?"... וּפַעַם אָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י טַעַם נִפְלָא, לָמָּה מְצִינוּ דִּיקָא בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ פְּרֻשַׁת מִשְׁפָּטִים כָּל הָעֲנִינִים שֶׁל סוּדֵי וְרָזֵי הַגִּלְגּוּל, וְכִמוֹ שֶׁמִּתְחִיל הַזִּהַר שָׁם (דף צד): אֵלִין אִינוֹן סְדוּרִין דְּגִלְגּוּלָא וְכוּ', וְלָמָּה לֹא בְּפֻרְשָׁה אַחֲרָת? וּפְרַשׁ מוֹהֲרָא"ש נ"י, כִּי הִנֵּה עָקֵר עֹנֵשׁ הַגִּלְגּוּל בָּא עַל הָאָדָם שֶׁפָּגַם בְּעִבְרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֻבְרוֹ, כִּי בְּעוֹנוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֻבְרוֹ אִין מוֹעִילָה שׁוּם תְּשׁוּבָה בְּעוֹלָם, עַד שִׁירְצָה אֵת חֻבְרוֹ, וְאִם לֹא רָצָה אֵת חֻבְרוֹ צְרִיךְ לְהַתְגַּלְגֵּל עוֹד פַּעַם לְתַקֵּן מֵה שֶׁחָטָא בְּנִגְדוֹ, אֲבָל עַל עִבְרוֹת שְׁבִין אָדָם לְמִקּוּם, תְּמִיד מוֹעִילָה תְּשׁוּבָה, וְאֶפְלוּ אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה כַּהֲגוֹן, יִסּוּרִים וַיּוֹם הַמִּיתָה מְכַפֵּר, וְלֹא צְרִיכִין לְהַתְגַּלְגֵּל, מִחֲמַת זֶה, חֵס וְשְׁלוּם; אֲבָל כִּשְׁפּוּגָם בְּעִבְרוֹת שְׁבִין אָדָם לְחֻבְרוֹ, אִם אִינוֹ מִתְקַן אוֹתָם בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ, וְאִינוֹ מַרְצָה אֵת חֻבְרוֹ, צְרִיךְ לְהַתְגַּלְגֵּל שׁוּב כְּדִי

למקן את זה, ולכן דיקא בפרשת משפטים, שכל עקרה בנויה ומיסדת על המשפטים והדינים שבין אדם לחברו, שם דיקא מבאר בזהר הקדוש, כל עניני רזי וסודות הגלגול, כי במצוות אלו צריכין להנהר ביותר למקן אותן בחיים חיותו, כדי שלא יצטרף להתגלגל ממקמתן, חס ושלום.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם בקש הרב הקדוש המגיד ממעזריטש, זכותו יגן עלינו, מרבו הבעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו, שיאמר לו פשט בדברי הזהר הנ"ל, אלין אינון סדורין דגלגולא וכו', ומהו ענין סודות הגלגול? ואמר לו רבו הקדוש, שיסע לאיזה יער, ויראה שם אילן אחד ומעין תחתיו, ויחביא עצמו בסמוך לשם, על איזה הר ממול מאחורי איזו אבן, ויראה מה שנעשה שם, אבל לא יקום ממקומו, ולא יגיד שום דבר עד שיעבר היום, ואז יחזר לכאן, ויסביר לו כל אשר ראה. וכן עשה המגיד הקדוש, שנסע תכף ומיד ליער הנ"ל, והחביא עצמו מאחורי איזה הר ואבן גדולה, בסמוך לאילן והמעין הנ"ל. ופתאום ראה איף שהגיע לשם שר גדול עם סוס מזין, והיה עיף ויגע, וישב תחת האילן, ואכל ושתה ונסע לדרך, ובפזיזותו שכח שם ארנק מלא מעות. אחר קצת זמן הגיע לשם עוד איש אחר, וגם הוא הניח עצמו לפוש שם, ופתאום רואה שמנח שם ארנק מלא מעות, ולקחם לעצמו והלך לדרך. אחר קצת זמן בא לשם עוד איש עני ונכה רוח, והיה גם-כן עיף ויגע, וישב תחת אותו אילן, ואכל לחמו היבש ושתה מן המעין, והניח עצמו לישן קצת. ולפתע בא בחזרה אותו שר ששכח שם את ארנקו, והקיץ את העני משנתו, ושאלו: היכן המעות שלי? והעני לא ידע כלל מה הוא מדבר, ואמר שאין לו כסף, ואינו יודע משום ארנק וכו'. והתחיל הלה להכותו הכה ופצוע, מכות רצח ממש, עד שראה שאינו פועל אצלו שום דבר, ועזבו מתבוסס בדמו והלך לדרך, וכל זה ראה המגיד הקדוש ממושב מאחורי האבן, ולא היה רשאי לומר שום דבר כפקדת רבו. ובינתים הגיעה השעה השעה שאמר לו הבעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן

עלינו, לחזור ויחזור אל רבו, והקדים לו רבו הקדוש שלום, ושאלו: מה ראית, וספר לו המגיד את כל אשר ראה. ענה ואמר לו: אני אסביר לך כל המראה הגדול אשר ראית: "הנה האיש הראשון השר שרכב על הסוס, היה חיב בגלגול הראשון לאיזה איש סף פסך מסים, בדיוק פסך שהיה בתוך ארנקו שאבד, אבל לא רצה לשלם לו אז, ובאו לדין תורה לפני האיש השלישי, שהיה רב ודין, ושחד אותו השר קצת, ולא עין הרב היטב בדין, ופסק לטובת השר ולא שלם לו המעות, ולכן עתה בגלגול הזה, שלם הראשון לשני את חובו, על-ידי שאבד את ארנקו, והשני שהיה בעל חובו — מצאו, והדין שקבל השחד ולא פסק פהגן, עכשו קבל ענשו שנעשה עני, וקבל מכות רצח מהאיש הראשון שנתן לו השחד. נמצא, שהכל בישר ובחשבון צדק. וסים הבעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו: זהו באור דברי הזהר הקדוש, דין רוא וסדורין דגלגולא, כי הקדוש-ברוך-הוא מסבב סבות, שסוף כל סוף יתקן הכל על-ידי סודי ורזי הגלגול.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכשאדם קובע ידיעה זו בדעתו, שכל הדברים הנעשים בעולם קשורים ותלויים בסודי ורזי הגלגול, קל לו ביותר לקבל כל הבא עליו באהבה; כי לפעמים אין לאדם שום פרוש פשוט למה עוברים עליו צרות ויסורים מאנשים כאלו שלא הפיר אותם מעולם, ולמה מצערים אותו ומבזים אותו כל-כך, אבל לפעמים הכל קשור ותלוי בסודי ורזי הגלגול, ויש חשבון צדק למה הוא צריך עכשו לסבל מאנשים אלו, ולפעמים אנשים אלו מתנסין עוד פעם מלמעלה לראות אם יתקנו מה שפגמו כנגד האיש הזה בגלגול הקודם, אבל כשלא זוכים לעמד בנסיון, אזי אדרבה, מצערין ורודפיין אותו עוד פעם, ועל זה יצטרכו לקבל עוד ענשים קשים ומרים, ואולי להתגלגל עוד פעם, ורחמנא לצלן. ולכן כשאדם יודע שיש דברים כאלו, בודאי לא יהיה קשה לו שום קשיות כלל, ויקבל כל הבא עליו באהבה, ואזי יחיה חיים טובים באמת.

גבאי

מוהרא"ש נ"י דבר פעם שיחה נאה מענין גבאי של צדיק, ואיך צריך לשמר מאד לא לפגם בכבוד רבו, ואמר, שמוכא בספרים, שגבאי' ראשי תבות: א'נא ב'כח ג'דלת י'מינה, כי גבאי כשהוא הגון, ודיקא הוא יכול לראות נפלאות גדולות מרבו יותר מאחרים, וגם לגלות ולפרסם רבו בשם טוב בכל העולם, מה שאין פן כשאינו הגון, אזי גורם שם רע לעצמו ולרבו, וענשו גדול מאד, רחמנא לצלן. והזכיר את דברי רבנו ז"ל (ספר המדות, אות צדיק, סימן ט): מי שאוהב את הצדיק, צריך להזהר שלא יצא שם רע על הצדיק, וזה סובב ביותר על הגבאי, כי הוא על-פיר-רב המתנהג בין אנשים לרבו, ואם הוא אינו מתנהג כשורה, אזי מוציא שם רע מאד מאד על רבו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל-פיר-רב היו הצדיקים נוהגים לקחת איש פשוט מאד, להיות הגבאי שלהם, כי לא רצו שהגבאי יתערב בעניניהם, ויעקב אחריהם בכל פרט ופרט, אבל כשהתנהג הגבאי בתמימות ובפשיטות גדולה, ושרת את רבו בנאמנות רבה, על-ידי-זה גרם שם טוב מאד לעצמו ולרבו, ודיקא על ידו נתפרסם שם רבו לטוב בכל העולם.

והזכיר מוהרא"ש נ"י אז את הגבאי של הרב הקדוש מצאנו, זכותו גן עלינו, שהיה איש פשוט מאד, וקראו לו רפאל, והוא זכה לשרת את רבו בנאמנות, וכתב ספר "דרכי חיים", שבו ספר כל הנהגות של רבו בתמימות ובפשיטות גדולה, ושם דיקא רואים את הגדלה של הרב הקדוש מצאנו, זכותו גן עלינו, כי הוא כותב שם בתמימות גדולה, איך שהלך עם רבו, וכאן צעק עליו, וכאן קרב אותו וכו' וכו', ומתוך חיי היום יום של הצדיק יכולים להפיר את גדלתו. וזכה הגבאי רפאל לשרת את רבו בנאמנות גדולה, ולגרם לו שם טוב בכל העולם. וכך הרב הקדוש ר' צבי מרימנוב, זכותו גן עלינו, היה קדם גבאי ומשמש אצל הרב הקדוש ר' מנחם מענדל מרימנוב, זכותו גן עלינו, ועל-ידי ששרת את רבו בנאמנות

כל ימי חייו, זכה לעלות למדרגות גבוהות מאד, וזכה אחר-כך למלא מקום רבו בעיר רימנוב.

והנה כשמוהרא"ש נ"י שח את השיחה הנ"ל, היתה אז פרשת תזריע מצרע, והזכיר את ענין גיחזי, שהיה הגבאי של אלישע הנביא המזכר בהפטרת פרשת השבוע. וענה ואמר: הנה יש להבין, למה נענש גיחזי עם הצרעת של נעמן כשהלך אחריו ולקח ממנו כפר כסף ושתי חליפות בגדים וכו', הלא הענש של צרעת בא על המספר לשון-הרע וכו'? אבל באמת זה גופא היה עקר הפגם של גיחזי, כי כשרץ אחר נעמן וספר לו בשקר שהגיעו אורחים לאלישע, והוא צריך את הכסף בשבילם וכו', זה היה פגם של לשון-הרע ומוציא שם רע ממש, כי אלישע לא עלה על דעתו דבר כזה, ולא היה אכפת לו מהכסף כלל, ולא רצה ליהנות מהנסים שעשה הקדוש-ברוך-הוא על ידו, ובזה שספר גיחזי שקר על רבו, גרם חלול ה' וחלול שם רבו, רחמנא לצלן, ולכן נענש בענש הצרעת שבא על פגם לשון-הרע דיקא, והבן.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהוא בעצמו ראה פעם מעשה כזה, איך שגבאי נענש בענש חמור מאד על שגרם צער ועגמת נפש לאיזה יהודי, וחלל בזה שם רבו. כי פעם התאכסן בבית מדרשו של מוהרא"ש נ"י צדיק מפרסם מאד (היה זה הצדיק מריבניץ זי"ע), שהתפלל שם בבית מדרשו משך שבוע ימים, וקבל שם אנשים עם פתקאות ופדיונות וכו', ולצדיק לא היתה שיכות עם כסף ועסקי עולם הזה כלל, כי היה מורם מעסקי עולם הזה לגמרי, ועל הכסף של הפדיונות וכו' לא הסתכל כלל, רק עזב הכל על השלחן, וכשהגיע הזמן ללכת, קם מהשלחן והלך, ובאו הגבאים עם שקיות והכניסו את הכסף והתחלקו ביניהם וכו'. כל זה ראה מוהרא"ש נ"י, כי הצדיק שהיה בבית מדרשו שבוע ימים, ועל-פן התבונן היטב מה קורה בכל פרט וכו'. והיה המנהג אצלם, שכל מי שהיה נותן יותר שחד ו"גבאי געלט" לגבאי, היו מכניסים אותו ראשון לקבל ברכה מהרבי. פעם הגיע לבית-המדרש איזה יהודי, ונשא בידיו פנו

בן שלש שנים, שעדין לא היה יכול ללכת ולהזיז איבריו כראוי, רחמנא לצלן, כי היה משתק, השם ישמר. ורצה לקבל ברכה מהרבי, וכשהגיע לבית-המדרש, כל האנשים שעמדו שם התירו לו להכנס לפניהם, כי ראו את צרתו בידו, רחמנא לצלן. אבל היות שהיה עני ואביון, כשהגיע לגבאי ובקש אותו לתן לו להכנס, צעק עליו הגבאי בבזיונות עצומים: "לך מכאן, הרבי לא מקבל עכשו אנשים" וכו' וכו', ובזה אותו מאד. והאיש הזה חפה קצת, כי חשב אולי יגיע תורו להכנס, אבל אחר זמן מה קם לפתע הרבי ממקומו, והלך אל האכסניה שלו, ולא הספיק להתראות עמו. וחזר האיש הנ"ל הביתה בפחי נפש ובשברון לב. והגבאי לא שם על לבו כל הענין כלל. (והבן נפטר איזה זמן אחר-כך, לא עלינו). ומוהרא"ש נ"י ראה את כל זאת בעיניו ממש, כי הכל ארע בתוך בית מדרשו פנ"ל, וכאב לו מאד מאד כל הספור, איך גבאי יכול להיות אכזר כל-כך, למנע איש ממרמז מלהכנס אל הרבי מחמת שאין לו כסף וכו'. והנה מספר שנים אחר-כך, הלך מוהרא"ש נ"י ברחוב עם אחד מאנשי שלומנו, וראה שאיזו אחות דוחפת בן אדם בכסא גלגלים, והאדם בקשי יכול להזיז איבריו וכו'. והסתכל עליו מוהרא"ש נ"י, ואמר לאחד מאנשי שלומנו שהיה אתו, שהאיש הזה מכר לו מאד, ופתאום נזכר שזה היה הגבאי של הצדיק הנ"ל, שגרש את היהודי הנ"ל עם בנו כשבאו לבקש ברכה. וענה ואמר מוהרא"ש נ"י: "ראה איך הקדוש-ברוך הוא משלם מדה כנגד מדה, הגבאי הזה חשב אז שכל העולם שלו, והיה לוקח את כל הכסף של הפתקאות והפדיונות וכו', ומלאו לבו לגרש את היהודי הנ"ל עם בנו באכזריות פזו, וכי העלה על דעתו, שבעוד זמן מה יתהפך הגלגל, ויהיה הוא במצב כזה? שלא יהיה יכול להזיז איבריו, ויצטרכו לדחף אותו בכסא גלגלים רחמנא לצלן? בודאי לא חשב על זה כלל.

וסים מוהרא"ש נ"י: לכן צריכין לדעת, שהנסיון של הגבאי גדול מאד, ויש עליו אחריות עצומה, לדעת איך להתנהג עם בני-אדם, ולא לעשות עקר מהכסף ולהתנהג עם בני-אדם כפי

הכסף שלהם, רק לקרב את כלם בחכמה, ולהזהר שיצא שם טוב לרבו בנייהם. ולכן אשרי הזוכה לשמש ולשרת את רבו בנאמנות, ולגרם לו פרסום ושם טוב בעולם, כי אז טוב לו לנצח.

גבורה

מוהרא"ש נ"י אמר, שמדת הגבורה היא אחת ממדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, ואחת מן הספירות העליונות, וצריכין לזכר תמיד, שכל הגבורות והדינים באים רק מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו, והתכלית שלהם היא להזכיר לאדם לחזור אליו יתברך. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (מדרש תנחומא תצא, סימן ב'): צריך אדם להחזיק טובה להקדוש-ברוך-הוא בזמן שהיסורין באין עליו, למה? שהיסורין מושכים את האדם להקדוש-ברוך-הוא. ולכן פשוטה איזה דין וגבורה עובר עליו, והוא סובל צרות ויסורים וכו', העקר לשוב עד המכה, הינו לשוב אל הקדוש-ברוך-הוא השולח לו את הדינים והגבורות האלו, ולא לחשב שהם באים מעצמם, חס ושלום; כי תכף-ומיד פשאדם נופל תחת הטבע, ותולה את הדינים והגבורות שעוברים עליו בטבע, מקרה ומזל, ונדמה לו כאלו אין לו מזל, והטבע של העולם נתהפך עליו וכו', כל הדברים האלו מחזקים את הדינים והיסורים שעוברים עליו, והוא סובל יותר ויותר, כי הוא כמבעט ביסורין. ואמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו, פרק ב'): המבעט ביסורין, כופלין אותם עליו; מה שאין כן כשאדם מכיר תכף-ומיד שהדין והגבורה באים מלמעלה, ושהקדוש-ברוך-הוא בעצמו מכה אותו עם מקל זה, אזי מיד שב עד המכה ועושה תשובה, ועל-ידי-זה ממתיק כל הדינים והגבורות מעליו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבזהר הקדוש מובא משל על זה, לילד

שהמלמד שלו עומד עליו עם מקל ורצועה, ומפחיד אותו, שאם לא ילמד — יקבל מכות, והילד פשאין לו שכל ודעת, אז כל הזמן הוא מסתפל על המקל והרצועה ומפחד ממנה, כאלו המקל והרצועה יכול להכות אותו מעצמו, אבל מי שיש לו שכל ודעת, אינו מפחד מהמקל והרצועה, רק מפחד מהרבי והמלמד שאוחז את המקל והרצועה, כי יודע שאם יצית למלמד ויקבל דבריו, המקל והרצועה לא יעשו לו כלום. וכן הוא בכל הצרות והיסורים שעוברים על האדם, מי שאין לו שכל, אוכל את עצמו מרב צרות ויסורים שעוברים עליו, ואינו יודע איך לנחם את עצמו, וחושב את עצמו ללא יצלח וללא מזל וכו', ואין לו נחמה מתוך כל צרותיו, אבל כשאדם יודע שכל הצרות והיסורים באים רק ממנו יתברך, והכל רק להזכיר לו לחזור בתשובה, אזי תכף-ומיד בורח להקדוש-ברוך-הוא, ובוכה לפניו, שימתיק ממנו את הצרות והיסורים, כי הוא מוכן לחזור בתשובה ולתקן את כל המעשים שלו, אף-על-פי שעדין אינו זוכה לדעת למה בדיוק עוברת עליו צרה זו, ומה המדה כנגד מדה וכו', אבל מתוך רבוי תפלה ובקשה, סוף כל סוף יאיר הקדוש-ברוך-הוא עיניו, ויבין למה באים עליו יסורים אלו, ויזכה לחזור בתשובה שלמה, ולכן אשרי מי שתמיד זוכר זאת, שמדת הגבורה היא אחת ממדותיו יתברך, והתכלית היא רק לחזור להקדוש-ברוך-הוא על ידה, ולעשות תשובה באמת.

ופעם אמר מוהרא"ש נ"י, שענין זה מרמז בתוך דברי רבנו ז"ל בספורי-מעשיות (מעשה יב, מהבעל תפלה), שהבעל תפלה והגבור מסרו סימנים זה לזה, כדי שיוכלו לידע אחד מחברו, עין שם. ודקדק מוהרא"ש נ"י, מהו ענין סימנים אלו שנתנו בין הבעל תפלה לגבור, ולמה היו צריכים סימנים? אלא זה על הדרך הנ"ל, שהגבור הקדוש שהוא מאנשי המלך, זכה לדעת, שמדת הגבורה באה תמיד רק מהקדוש-ברוך-הוא, והוא זכה לזה על-ידי עבודת התפלה שגלה הבעל תפלה; כי כשאדם תמיד מתפלל להקדוש-ברוך-הוא, ומבקש ממנו יתברך, שיזכה לחזור בתשובה באמת, על-ידי-זה הוא

זוכה לדעת, שכל הגבורות והדינים באים רק ממנו יתברך ולא באים מעצמם כלל, וזהו ענין הסימנים בין הבעל תפלה והגבור, שתמיד יזכרו שהגבורות והדינים באים כלם מהשם יתברך, וצריכים להפך אותם לתשובה ולתפלה, ולעשות מהם תפלות להקדוש-ברוך-הוא שימתיק אותם ממנו, וזהו עצה היעוצה לכל אדם, שתמיד יכניס כל הגבורות והדינים שעוברים עליו בחיים לתוך תפלות ובקשות להקדוש-ברוך-הוא, לבקש ממנו יתברך שיזכה להמתיק את כלם, ועל-די-זה ימשיך על עצמו רחמים וחסדים גמורים, ויחיה חיים טובים ומתקים באמת.

גזענות

מוהרא"ש נ"י אמר, שקלפת הגזענות, הינו לעשות פרוידים בין נשמות ישראל, היא קלפה עצומה מאד, וזה עקר סבת הגלות המרה והארפה הזו; כי טבעם של בני-אדם שהם גזענים, שעושים הפרש בין אשפנזי לבין ספרדי, בין ליטאי לחסידי, בין חסיד זה לחסיד זה, בין ליטאי זה לליטאי זה, בין פלג זה לפלג זה, ועושים מפלגות מפלגות, וכל אחד צועק שפונתו לשם שמים, ובאמת הפל הכל וישטות גדולה, וכל אחד לכבוד עצמו הוא דורש, ונעשה בטבעו גזעני, שמזה באים כל הפרודים בין נשמות ישראל; כי באמת מי שדבוק בחי החיים בו יתברך, אין לו כפר שום מחשבה של גזענות, אדרבה, הוא רוצה רק את הקדוש-ברוך-הוא, והוא אוהב את כל בר ישראל, וכמו שאמר הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע: מי שאוהב את האבא אוהב את הבן. ובזה יכולים לבחן בר ישראל איך הוא אוהב באהבת השם, הינו אם הוא אוהב כל נשמות ישראל בלי יוצא מן הכלל, סימן שהוא אוהב את הקדוש-ברוך-הוא, אבל אם הוא אוהב רק את הפלג שלו, את החסידות שלו, את הגזע שלו, הוא שקרן בעלמא.

ומוהרא"ש נ"י מקפיד מאד על דבר זה, הינו על שעושים הפרדות בין אשכנזים לספרדים, ואפלו בבית-הכנסת בנסח התפלה אינו מסכים לעשות הפרדות, רק כל אחד יאחז בדרך, כי רבנו ז"ל בעצמו הקפיד מאד שלא ישנו את נסח התפלה, מאשכנז לספרד ומספרד לאשכנז, אלא כל אחד יחזיק בדרך אבותיו. ורואים בחוש, שפשיש אחדות בין נשמות ישראל יכולים להתפלל במנין אחד ספרדים ואשכנזים, ואין זה מפריע לאף אחד, ופעם הבעל תפלה יכול להיות אשכנזי ופעם הבעל תפלה יכול להיות ספרדי, ואין הפרשים כל-כך גדולים בתפלה, שצריכים לעשות בעבור זה מחלקת ומריבות, והעושים פן זו סתם רשעות ושנאת ישראל, ששונאים נשמות ישראל, ואין להם שום אהבת השם ויראת השם, כי אם היתה לאדם אהבה אליו יתברך ויראה ממנו יתברך, אזי לא היה עושה שום פרודים ביניהם, ועל-כן צריכין להזהר מאד מאד בדבר זה, לא להיות גזעני, אלא לאהב את כל בר ישראל, ולהשתדל שיהיה שלום בין נשמות ישראל, ודיקא על-ידי-זה נגאל, וכל זמן שעדין יש פרודים בין נשמות ישראל, וזה צועק רק החסידות שלי אמת, וזה צועק רק החסידות שלי אמת וכו', הכל הבל ורעות רוח, ולא לזה פון הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, ואפלו מי שרק יאמר שהחסידות שלי חשובה יותר מן הכל וכו', עדין נמצא בשקר גדול, והרב הקדוש מצאנו זי"ע (בעל שו"ת "דברי חיים"), אמר פעם: מי שיאמר שרק רבו אמת, רק הדרך שלו אמת אעקר אותו מן העולם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שגם אנשי שלומנו צריכין לדעת את זה, כי אסור לעשות מחסידות ברסלב ברסלב מציאות בפני עצמה, כי רבנו ז"ל אמר מה זה ברסלב? לב בשר, פי כתיב (יחזקאל לו, כו): "והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר", ודרשו חכמינו הקדושים (ירושלמי יומא, פרק ד, הלכה א') אל תקרי לב בשר אלא לב בסר שהם אותיות ברסלב, הינו שרבנו ז"ל אמר שהוא בא לעקר מן האדם את לב האבן שאין לו הרגשה לאנשים אחרים, ולהכניס

בו לב בִּשְׂרָ, שֶׁתְּהִיָּה לוֹ הַרְגָּשָׁה לְזוּלָתוֹ, וְזֶה כָּל הַסּוּר שֶׁל הַתְּגִלּוֹת רַבְּנוֹ ז"ל, וְלִכֵּן דַּעַת רַבְּנוֹ ז"ל תִּכְבַּשׂ אֶת כָּל הָעוֹלָם, כִּי אֵינָה מְצַמְצַמֶּת בְּשׁוּם מְקוֹם וּבְשׁוּם זְמַן וּבְשׁוּם גִּזַּע וּבְשׁוּם עֵדָה, אֲדַרְבָּה רַבְּנוֹ ז"ל מְגִלָּה רַק אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלִכֵּן צָרִיכִין לַעֲקֹר מֵאַתְּנֵנוּ כָּל מִינֵי גִזְעָנוֹת, וּמִי שֶׁהוּא גִזְעָנִי צָרִיךְ לְדַעַת שְׁעָדִין חֶסֶר לוֹ יִרְאֵת שָׁמַיִם וְאֶהְבֵּת הַשָּׁם, וְעָדִין רְחוּק הוּא מֵרַבְּנוֹ ז"ל.

וּפַעַם אָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י: כָּשֶׁם שֶׁבָּאתִי לְעוֹלָם רַק לְגִלּוֹת וּלְפָרְסֵם אֶת דַּעַת רַבְּנוֹ ז"ל לְכָל עַם יִשְׂרָאֵל, כֵּן בָּאתִי לְעוֹלָם לַעֲקֹר אֶת הַגִּזְעָנוֹת מִן הָעוֹלָם, הֵינּוּ מֵה שְׁעוֹשִׁים אֲגִדּוֹת אֲגִדּוֹת וְעִדּוֹת יְעוֹדוֹת, וּמְפָרִידִים בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נוֹתְנִים כַּח לְפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם הָעָרֵב רַב, לְהַתְּפַשֵּׁט בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי לוֹלִי זֹאת לֹא הָיָה לָהֶם שׁוּם קִיּוּם כָּלָל, כִּי כָּל הַקִּיּוּם שֶׁל הַטְּמָאָה וְהַסְּטָרָא אַחְרָא וְהָעָרֵב-רַב, הוּא רַק כְּשֵׁי שֶׁפְּרוּדִים בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאִם הָיוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אוֹחֲזוֹת עֲצָמָן בְּיַחַד, אִזּוֹ אֵף פַּעַם לֹא הָיְתָה שׁוּם קְלָפָה וְטְמָאָה יְכוּלָה לְהִתְאַחַז בָּהֶם.

וְהַמְּשִׁיךְ מוֹהֲרָא"ש נ"י וְאָמַר: תְּתַאֲרוּ לְעֲצָמְכֶם, מַה יְהִיָּה בְּבֵית הַמְּקַדָּשׁ, וְאֵיךְ יִתְפַּלְלוּ שָׁמָּה? הֲאִם יַעֲשׂוּ שָׁמָּה הַפֶּרֶשׁ בֵּין אֲשַׁכְּנֹזֵי לְסַפְרָדִי? אוֹ בֵּין חֲסִיד זֶה לְחֲסִיד זֶה? אוֹ בֵּין לִיטְאֵי זֶה לְבֵין לִיטְאֵי זֶה? ... הֲלֹא יְהִיָּה אִזּוֹ גִּלּוּי שְׁכִינָה כְּזֶה, עַד שֶׁכָּל אֶחָד יִרְצֶה רַק אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְיִשְׁכַּח מֵהַשְּׁנֵי לְגַמְרִי, וְיִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הַסְּדוּר שֶׁלּוֹ וְלֹא יְהִיָּה אֲכַפְתָּ לּוֹ מֵאִיזָה סְדוּר חִבְרוֹ מִתְּפַלֵּל, וְעַל-כֵּן גַּם עֲכָשׁוּ צָרִיךְ לְהִיּוֹת כֵּן, שֶׁכָּל אֶחָד יִתְפַּלֵּל מֵהַסְּדוּר שֶׁלּוֹ, וְלֹא יִסְתַּכַּל בְּסְדוּר שֶׁל הַשְּׁנֵי כָּלָל.

וּפַעַם אַחַת הָיָה אֵיזָה רִיב בֵּין הַנָּשִׁים, זֹו אוֹמְרֵת שְׁצָרִיכִין לְהַתְּפַלֵּל רַק בְּסְדוּר סַפְרָדִי, וְזֹו אוֹמְרֵת שְׁצָרִיכִין לְהַתְּפַלֵּל רַק בְּסְדוּר אֲשַׁכְּנֹזֵי, וּבָאוּ לְשֶׁאֵל אֶת חֲנוּת דַּעַתוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש נ"י, וְעָנָה וְאָמַר לָהֶן מוֹהֲרָא"ש נ"י: אֲתֵן נְדָמוֹת כְּשֵׁנִי הָאֲנָשִׁים שֶׁהַתְּפַלְלוּ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּבֵית-הַמִּדְרָשׁ, וְהָיָה מְנַהֵגֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַחְזִיק בְּיָדָם

מחזור גדול, ובפרט ביום כפורים, והיו עומדים כפופים ומכים על לבם: "על חטא", והנה עומד מאחורי אדם איש עם מחזור עבה, וקשה לו להחזיק את המחזור, ורואה שאחד מתכופף, אזי שם על גבו את המחזור, והוא ממשיך ומכה על לבו: "על חטא" וכו' "על חטא" וכו', והנה הוא מתרומם ונופל לו המחזור... ומסתובב אל חברו ואומר לו: "אתה יכול להכות 'על חטא' מתוך המחזור שלך... אבל מה אתה רוצה מהגב שלי?"... וסיים מוהרא"ש נ"י, שכן הדבר בענין שלך, שאתן רבות בנסח התפלה, את אומרת שכלם תתפללנה בסדור שלי, ואת אומרת שכלן תתפללנה בסדור שלי, הלא אתן נדמות כשני אנשים אלו, שאחד שם לו המחזור על גבו של השני ומכה "על חטא" על לבו... תכה "על חטא" מתוך המחזור שלך, ותניח לגב שלי... כאומר מה אכפת לך באיזה מחזור או סדור השני מתפלל, כל אחד יחזיק בדרכו ותו לא.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שנשמות ישראל צריכות להחזיק את עצמן ביחד, וזהו סוד ההצלחה. וכל תשוקתו היא להקים קהילה קדושה כזו, שבה לא תהיה שום גזענות ושום הפרש בין אשכנזי לספרדי, ובין ליטאי לחסידי, כי כל ענינו הוא רק לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך, וככל שנתדיר בנשמות ישראל דברים אלו, כן נוריד את השכינה למטה, כי אחרת מגרשים את השכינה; כי השראת השכינה אי אפשר שתהיה רק כשעם ישראל מחזיקים את עצמם ביחד; אשרי הזוכה לקיים זאת באמת.

גאֵלָה

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר ראו בחוש במקושר כל הדורות, שכל המשגעים והמטרפים תפסו את עצמם בענין הגאֵלָה, וכל אחד מצא לעצמו משיח, ולבסוף נעשה לשחוק וללעג ולקלס בעיני כל, ומה

גם שהביא דְּבַר זֶה לַיָּדַי כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, כִּי כִּשְׁלֹא יֵצֵא שׁוֹם דְּבַר מִכָּל אֱלוֹהֵי הַדְּמִיוֹנוֹת, אֲזַי לְבַסּוֹף פָּרְקוּ עַל לְגַמְרֵי, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבָן. וְעַל-כֵּן זֶהוּ מִשְׁחָק מִסָּפֵן מְאֹד מְאֹד בְּעֵינַי הַגְּאֵלָה, אֲנִי אֵין לָנוּ אֵלָא אֶת דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים וְצַדִּיקֵינוּ הָאֱמֵתִים שְׁבָכַל דּוֹר וְדוֹר, שְׁמַחֲזִיקִים אוֹתָנוּ בְּאֻמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְהִתְחַזֵּק בְּכָל הַמְּצַבִּים וְלֹא לְדַחֵק אֶת הַשְּׁעָה, אֵלָא לְהֵאֱמִין בְּאֻמוּנָה שְׁלֵמָה בְּבִיאת הַמְּשִׁיחַ שְׁבֵא יָבֵא וַיִּגְאֲלֵנוּ גְּאֵלֵת עוֹלָם, אֲבָל לְעַת עֵתָה אֵין לָנוּ רַק לְהִתְדִיר אֻמוּנָה פְּשׁוּטָה בְּעַם יִשְׂרָאֵל, וְלִקְיָם אֶת מְצוּוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁיטוֹת גְּמוּרָה, וְזוֹ צְרִיכָה לְהִיּוֹת כָּל מַגְמָתָנוּ. וּבִאֲמַת כְּזֶה שְׁנִגְלָה רַק אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּזֶה אֲנַחְנוּ מְקַרְבִּים אֶת הַגְּאֵלָה, אֲבָל כְּזֶה שְׁמַתְעַסְקִים בְּעֵינַי הַגְּאֵלָה, זֶה רַק מְרַחֵק אֶת הַגְּאֵלָה, וְזֶה דְּבַר בְּרוּר. וְרוֹאִים אֲשֶׁר כָּל הַמְּשַׁעֲעִים וְהַמְּטַרְפִּים תְּפָסוּ אֶת עַצְמָם בְּסִיסְמָה שֶׁל גְּאֵלָה וּמְשִׁיחַ וְכוּ' וְכוּ', כִּפְּאֵלוּ אֵין מְצוּוֹת אַחֲרוֹת רַק גְּאֵלָה וּמְשִׁיחַ... וְצָרִיכִין לְבַדֵּק אַחֲרֵיהֶם מְאֹד מְאֹד, אִם הֵם נִזְהָרִים בְּמְצוּוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם כְּמוֹ שֶׁהֵם נִזְהָרִים בְּהִתְלַבְּבוֹת הַגְּאֵלָה וּמְשִׁיחַ... וְכִמוֹ כֵּן צְרִיכִין לְבַדֵּק אַחֲרֵיהֶם אִם הֵם נִזְהָרִים בְּמְצוּוֹת שְׁבִין אָדָם לְתַבְּרוּ, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְלַהֲבִים בְּמְצוּוֹת הַגְּאֵלָה וּמְשִׁיחַ...

וּבִאֲמַת הַכָּל הַכָּל וְרַעוֹת רוּחַ שְׁסֵתָם מְבַלְבֵּל דַּעְתָּם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, אֲנַחְנוּ צְרִיכִין לְמַלֵּא אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ עִם אֻמוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי בְּפִרוּשׁ גְּלָה לָנוּ רַבְּנֵי ו"ל, אֲשֶׁר כָּל הַגְּלוֹת הֵיא רַק מִחֲמַת חֲסֵרוֹן אֻמוּנָה (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן ז'); וְעַל-כֵּן עֲלִינוּ לְמַסַּר אֶת נַפְשֵׁנוּ מְאֹד עַל גְּלוֹי הָאֻמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שְׁזֶה בְּעַצְמוֹ יִהְיֶה הַגְּאֵלָה. וְרַבְּנֵי ו"ל גְּלָה לָנוּ בְּפִרוּשׁ, אֲשֶׁר קָדָם בִּיאת הַמְּשִׁיחַ יִהְיֶה כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ מְלֵא כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, וּמְלַמְעֵלָה יִפְתָּחוּ אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְתִמְלֵא הָאָרֶץ כְּפִירוֹת וְאַפִּיקוֹרְסוֹת, וַיִּצְטָרְכוּ לְהִתְחַזֵּק מְאֹד מְאֹד בְּאֻמוּנָה פְּשׁוּטָה, וְאֲנַחְנוּ עֲדִים לָזֶה, שְׁעוֹד לֹא הִיָּה דּוֹר כְּזֶה שְׁיִגְיִסּוּ הַסַּמ"ךְ-מ"ם וְכַת דִּילִיָּה אֶת כָּל כַּחוֹתֵיהֶם לְצֵאת נֶגֶד כָּל הַקְּדוֹשׁ לְעַם יִשְׂרָאֵל, וּפּוֹעֲרִים אֶת פִּיהֶם הַטְּמֵא נִגְדוּ יִתְבָּרֵךְ וְנִגְדַּד כָּל

הקדוש לעם ישראל, ומערבבים גוים בין נשמות ישראל, ומפטמים את כלל נשמות ישראל עם טרפות ונבלות ביודעין ובלא יודעין, והעזות והחציפות וההפקרות והפריצות עושים פרוצות בנשמות ישראל, והנאוף מתגבר מאד, ולכן בעתים הללו אין לנו עבודה אחרת, רק לגלות את הקדוש-ברוך-הוא במסירות נפש הכי גדולה, ולדבר תמיד רק מאמונה פשוטה בו יתברך, ושלא יהיו לנו דבורים אחרים רק ממנו יתברך, ומזה בעצמו נזכה לבסוף שתהיה הגאולה.

ואמר מוהרא"ש נ"י: חבל, חבל, שלאחרונה עושים פרסומות על הגאולה ומשיח, ושוכחים מהעקר, שהוא הקדוש-ברוך-הוא, שהרי צריכין לגלות ולפרסם את הקדוש ברוך הוא בכל העולם פלו, ולעשות כל מיני שלטים שהקדוש-ברוך-הוא אוהב אותך, ומלא כל הארץ כבודו, והוא יתברך מסתפל עליך וכדומה, וזה הנה פועל מאד מאד, והנה מבטל את העבודה זרה של הנוצרים והישמעאלים לגמרי.

וכמה פעמים קבל מוהרא"ש נ"י ואמר: חבל, חבל, שהולכים לפרסם דברים שאינם יכולים להוכיח, וזה בודאי יביא לבסוף לידי כפירות ואפיקורסות, יותר טוב לגלות ולפרסם את הקדוש-ברוך-הוא. ואם כבר משקיעים כל-כף הרבה כסף בפרסמת, היו צריכין לפרסם את הקדוש-ברוך-הוא ולא את הרבי... ולא את הגאולה ומשיח... אלא צריכין לגלות ולפרסם את הקדוש-ברוך-הוא בכל העולם פלו ובכל השפות, וכפי שנגלה ונפרסם את הקדוש-ברוך-הוא בכל העולם פלו בכלליות ומעם ישראל בפרטיות, כי הערב-רב בארצנו הקדושה עושים שמות בארץ, רחמנא לישזבן, וממלאים את כל הארץ עם גויים וגויות ופריצות, שקוץ, תעוב, נאוף, רחמנא לישזבן, וממלאים את הארץ עם טרפות ונבלות, ומפטמים בהם את נשמות ישראל, ועוקרים את האמונה הקדושה לגמרי, רחמנא לישזבן, חופרין קברים ומשליכים עצמות, רחמנא לצלן, בזבל, אוי להם ואוי לנפשם, עוקרים את השבת לגמרי, אשר היא האות שעם

ישראל עם אחד הוא; ועל-כן עקר התרופה לרשעים אלו היא רק לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך בכל ארצנו הקדושה לארצה ולרחבה, ולא להניח יום אחד ואפלו שעה אחת שלא תהיה איזו פרסמת וגלוי על אלקותו יתברך, וזה בעצמו יבטל את החשך של הגלות; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, ואשרי ואשרי מי שאינו הולך אחר דמיונות ושטיות, שאז בודאי יזכה לראות את אור הגאולה לבסוף.

דְּרָשָׁה

מוהרא"ש נ"י אמר, שעקר שלמות אמירת דרשה בצבור, הוא כשאדם מדבר רק לעצמו, הינו שמכונן בדבוריו לעורר את עצמו לעבודת השם יתברך, ואז יצליח לחקק דבריו גם אצל אחרים, אבל אם פונתו לדבר עם אחרים ולא עם עצמו, אזי לא יתקבלו דבריו כלל; פי עקר שלמות הדרשה הוא רק כשאומר אותה לעצמו, ואז נשמעים ונתקבלים דבוריו אצל אחרים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהרבי רבי אלימלך מליז'ענסק, זכותו יגן עלינו, פרש בזה את המאמר: דברים היוצאים מהלב נכנסים אל הלב, הינו כשאדם אומר דברים היוצאים מן הלב, ומכונן להוכיח ולעורר את עצמו לעבודת השם יתברך, אז יהיו נכנסין אל הלב, הינו שיחזרו הדברים אל הלב שלו בעצמו, ויעוררו אותו, וגם יעוררו את אחרים, פי כשאדם מכונן בדבוריו על עצמו, אזי יצליח לעורר גם את אחרים.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהרב הקדוש ר' חיים מטשערנאוויץ, זכותו יגן עלינו, חבר כף את ספרו הקדוש "באר מים חיים", שבכל ליל ששי פתח את ארון-הקדש, והתחיל לומר תורה, ואף אחד לא היה בבית-המדרש חוץ מאדם אחד ששמע אותו ושלם לו שיכתב

את כל מה שהוא אומר, וכך נתחבר הספר הקדוש "באר מים חיים", אשר הרב הקדוש ר' ישראל מרוז'ין, זכותו יגן עלינו, אומר על הספר הקדוש הזה, שאינו מכיר ספר שנכתב כדבר איש אל רעהו כמו הספר "באר מים חיים", כי הספר הזה נכתב בצורה כזו כדבר איש אל רעהו, כי את כל הספר אומר הרב הקדוש ר' חיים מטשערנאוויץ, זכותו יגן עלינו, לעצמו, ועל-כן יש בספר זה פת כל-כף גדול לעורר בני-אדם לעבודת השם יתברך. עד שפעם אומר הרב הקדוש השר שלום מבעלזא, זכותו יגן עלינו, שהספר הראשון שחממו לעבודת השם יתברך היה הספר הקדוש "באר מים חיים", כי הספר הזה היה דברי הצדיק לעצמו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכשאדם דורש דרשה ברבים ואומר דברים שאוחז בהם, אז ישמעו ויתקבלו דבריו אצל בני-אדם השומעים אותו, אבל אם ידבר דבורים והשגות שהוא בעצמו אינו אוהב בהם, אזי לא יתקבלו דבריו כלל; כי עקר מה שמתקבלים הדבורים הוא רק כשמדברים דברים שאוחז בהם, ועל-כן מי שאומר דרשה, צריך לדבר ולדרש רק דבורים כאלו שהוא אוהב בהם, ואז יצליח מאד, ויתעוררו בני-אדם מדבוריו, ויתלהב לבם לעבודת השם יתברך.

ואמר מוהרא"ש נ"י בשם הרב הקדוש החוזה מלובלין, זכותו יגן עלינו, שעל אלו האנשים שמכינים לעצמם דרשות ואומרים אותן ברבים כדי להתגאות ולמצא חן בעיני בני-אדם, עליהם נאמר הפסוק (דברים יג, טו): "וּדְרֹשֶׁת וְחִקְרַת וְשָׁאַלְת הַיֵּטֵב, וְהִנֵּה אָמַת נִכּוֹן הַדָּבָר, וְעָשְׂתָהּ הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ", כלומר, שבאמת "דרשת וחקרת ושאלת היטב", ואמרת דרשה נפלאה, ומה גם ש"אמת ונכון הדבר", הינו שגם כוננת אל האמת ואמרת טעמים ודרושים נפלאים, אבל "נעשיתה התועבה הזאת בקרבך", כי אם אמרת הדרשה להתגאות ולמצא חן בעיני בני-אדם, תועבה היא לפני ה', כי תועבת ה' כל גובה לב (משלי טז, ה), ודו"ק.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהצדיקים האמתיים אף פעם לא הכינו לעצמם דרשה להגיד ברבים, רק כפי המחין שנשפע עליהם בשעה שישבו אצלם אנשי העולם, פן יצאו מפיהם התורות והדרשות, וכל אחד ואחד מהשומעים מצא את עצמו בתוך הדרשה והתורה, כי כל עקר אמירתם היה לעורר את עצמם כנ"ל, ולהעלות נשמות ישראל אליו יתברך, ולכן היתה להם סיעתא דשמיא מיחדת לומר תורות ודרושים נפלאים.

וכמה פעמים אחר שסיים מוהרא"ש נ"י איזה דרוש ארוך בטעמים נפלאים ובהתעוררות גדולה, היו כמה מאנשי שלומנו שחשבו שבודאי מוהרא"ש נ"י הכין את הדרוש מקדם, ועבד על זה זמן רב, ואמר להם מוהרא"ש נ"י: "תאמינו לי, שלא ידעתי כלל שאדבר מכל הענין הזה, אדרבה חשבתי לדבר מענין אחר לגמרי, אבל מה יצא הדבר, שיצא דרוש ארוך ונפלא הזה", והיה לפלא בעיני כל אנשי שלומנו, כי ראו שרוח הקדש דברה בו ממש, ונתעוררו עוד יותר מכל דבוריו הקדושים; אשרי הזוכה לשמע דברי תורה ודרשות מפי הצדיקים האמתיים.

דבקות

מוהרא"ש נ"י אמר, שהאדם צריך להשתדל להיות תמיד דבוק בהקדוש-ברוך-הוא, וזו מצות עשה תדירית, וכמו שכתוב (דברים, י"ב): "ובו תדבק", הינו שהאדם תמיד יחשב ממנו יתברך, ויכניס את עצמו היטב היטב בתוך האמונה הקדושה, כי האמונה היא הדבקות, והדבקות היא האמונה, כי בזה שאדם מאמין בו יתברך, והוא יודע ועד אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ודומם צומח חי ומדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ומסתפל על כל דבר רק על הפנימיות שבדבר, הינו על

האַלקות המְחִיָּה אותו הַדְּבָר, וְכֵן שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הַפְּנִימִי מִכָּל פֶּרֶט וּפְרֵט מִפְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, וְנוֹשֵׁם אֱלֻקוֹת, הֵינּוּ שְׂמֻצִיר לְעֲצֻמוֹ תָּמִיד שֶׁהַכֹּל אֱלֻקוֹת וְהָאִי"ר שֶׁהוּא נוֹשֵׁם הוּא או"ר יְהִי, הֵינּוּ אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ, זֶה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַדְּבָקוֹת, אֲךָ עִם כָּל זֹאת צְרִיכִין לְהִלְבִּישׁ אֶת הַדְּבָקוֹת בְּמָקוֹם וּבְזֶמֶן, הֵינּוּ אֲךָ שֶׁהִיא מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּקַבִּיעוֹת, עִם כָּל זֹאת, צְרִיכִים לְרֹאוֹת שֶׁהַדְּבָקוֹת לֹא תֵצֵא מִהַתּוֹרָה, הֵינּוּ שֶׁלֹּא יוֹתֵר עַל דִּינֵי תּוֹרָה מִחֻמַּת דְּבָקוֹתוֹ, וְזוֹהִי מַעֲלַת בַּר יִשְׂרָאֵל עַל מִלְּאָךְ, כִּי מִלְּאָךְ הוּא גַם-כֵּן דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֲךָ לְמִלְּאָךְ אֵין צְמֻצוֹם וְאֵין יַרְדָּה, מֵה שְׂאִין כֵּן לְבָשׁר וְדָם יֵשׁ צְמֻצוֹם וִירִידָה, כִּי הַדְּבָקוֹת צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּזֶמֶן וּבְמָקוֹם, הֵינּוּ שֵׁישׁ זֶמֶן לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין, וְיֵשׁ זֶמֶן לְלַמַּד תּוֹרָה וּלְקַיֵּם מִצְוֹת, וְאָדָם צָרִיךְ לְהִלְבִּישׁ אֶת עֲצֻמוֹ בְּמִצְוֹת בְּפֶעַל מְמֹשׁ, וְלֹא מִסְפִּיק שִׂיאֵמֶר שֶׁהוּא מְכוּן כָּל הַפְּנּוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, אֲלֵא צָרִיךְ לְהִלְבִּישׁ הַתְּפִלִּין בְּפֶעַל מְמֹשׁ, וְכֵן בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה, וְכֵן בְּזֶמֶן, שֶׁלֹּא יִגִּיד שֶׁעָכְשׁוֹ הוּא דְּבוּק בַּהֲקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְּפַלֵּל, אֲלֵא הַהֲכָרַח לוֹ לְבַטֵּל אֶת דַּעְתּוֹ וְאֶת שְׂכָלוֹ, וּלְצַמְצֵם אֶת מַחוֹ וְאֶת דְּבָקוֹתוֹ וּלְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש ג"י, שְׂאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הַיְקָרִים הֵיוּ מִפְּרָשִׁים מֵאַמְרֵם ו"ל (פְּתִיחַתָּא דְּאִיכָה רַבְתִּי): אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַלְּנֹאֵי אוֹתִי עֲזָבוּ וְאֶת תּוֹרַתִי שְׁמְרוּ, שֶׁהֵמָּאוֹר שְׂבָה יַחְזִירֶם לְמוֹטָב, הֵינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר: אוֹתִי עֲזָבוּ — תַּעֲזָבוּ אוֹתִי עִם הַדְּבָקוֹת שְׁלָכֶם, וְאֶת תּוֹרַתִי שְׁמְרוּ, הַעֲקֵר שֶׁתִּשְׁמְרוּ אֶת הַתּוֹרָה; כִּי הִרְבָּה פְּעָמִים הָאָדָם מְבַטֵּל הַלְכָה בְּשִׁלְחֵן עֲרוּךְ דִּיקָא עַל-יְדֵי דְּבָקוֹת. לְמַשָּׁל, בְּלֵיל פֶּסַח יִהְיֶה דְּבוּק כָּל הַלְּיָלָה, וְיֵאִיר לוֹ כָּל הַלְּיָלָה בַּדְּבָקוֹת עֲצוּמָה, וְלֹא יֵאכַל מִצָּה רַק בְּבִקְרָה, נִמְצָא שֶׁבַטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, אוֹ כָּל הַיּוֹם יִלֶּךְ בַּדְּבָקוֹת וְלַעֲת עָרַב וּבְלֵילָה יִנִּיחַ תְּפִלִּין, נִמְצָא, שֶׁבַטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְכַדוּמָה, וְעַל זֶה אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: הַלְּנֹאֵי אוֹתִי עֲזָבוּ — תַּעֲזָבוּ אֶת הַדְּבָקוֹת בִּי, אֲבָל אֶת הַתּוֹרָה תִּשְׁמְרוּ, לְמָה? כִּי הֵמָּאוֹר שְׂבָה יַחְזִיר אֶתְכֶם לְמוֹטָב, כִּי הַתּוֹרָה הִיא

חֲכָמְתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבִזְהָ שְׂמֻקְיָמִים אֶת הַתּוֹרָה, בְּזֶה בְּעֶצְמוֹ דְּבָקִים
 בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. נִמְצָא, שֶׁזוֹ מַעֲלַת בַּר יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִמְּלֶאךָ, כִּי
 בַּר יִשְׂרָאֵל מְלַבֵּשׁ בְּגוּף גִּשְׁמִי, וַיֵּשׁ לוֹ גַּם-כֵּן צְמֻצוּמִים, וְעָקַר
 מַעֲלָתוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְצַמְצֵם אֶת עֶצְמוֹ וְלִקְיֵם אֶת הַתּוֹרָה, וְעַל-כֵּן צְרִיכִין
 לְדַעַת שֶׁהַדְּבָקוֹת אֲסוּר שֶׁתִּסְתַּר אִיזָה דִּין אוֹ הִלְכָה אוֹ מִצְוָה מִן
 הַתּוֹרָה, חֵס וְשְׁלוֹם, כִּי אַחֲרַת צְרִיף לְבַדֵּק אוֹלֵי הוּא מְטַעֵה אֶת
 עֶצְמוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂבַענִין הַדְּבָקוֹת צְרִיכִים רַחֲמִים רַבִּים
 שְׁלֹא יִטְעֶה אֶת עֶצְמוֹ, וְהַסִּימָן לָזֶה, אִם חֵס וְשְׁלוֹם, מִסִּית וּמְדִיחַ
 אוֹתוֹ הַיֵּצֵר הַרַע שֶׁיִּזְוֶה מֵהַהִלְכָה, אוֹ יַעֲבֹר עַל אִיזוֹ מִצְוָה, אוֹ יִתְרַחֵק
 מֵאִיזָה דְּבַר חַז"ל, אוֹ סִתֵּם יֵלֶךְ בְּטֵל וְלֹא יִלְמַד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה,
 אִזִּי צְרִיף לְדַעַת תְּכַף-וּמְקִיד שְׂאִין זֶה דְּבָקוֹת כָּלֵל רַק שְׂקַר גָּדוֹל, כִּי
 הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמְתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהַתּוֹרָה הִיא הַדְּבָקוֹת, וּבִזְהָ שְׁלוֹמְדִים
 תּוֹרָה, בְּזֶה בְּעֶצְמוֹ דְּבָקִים בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמֵה שְׁנֵדְמָה לוֹ
 שְׂרוּאָה אוֹר בְּעַת הַדְּבָקוֹת וּבְעַת שְׂמִבְטֵל אִיזוֹ מִצְוָה, חֵס וְשְׁלוֹם,
 עָלִיו לְדַעַת שֶׁזוֹ טְעוּת גְּדוֹלָה, כִּי לִפְעָמִים גַּם עֵץ רְקוּב מֵאִיר בְּלִילָה,
 וְכֵן יֵשׁ זְבוּבֵי לִילָה שְׂמֵאִירִים... וְעַל-כֵּן הַדְּבָקוֹת אִם הִיא נֶגֶד הַתּוֹרָה
 וְנֶגֶד הַהִלְכָה אוֹ בְּכַטוּל אִיזוֹ מִצְוָה, חֵס וְשְׁלוֹם, הָאוֹרוֹת הֵם כְּמוֹ
 שְׂרוּאָה זְבוּבֵי לִילָה, שְׂגַם-כֵּן מֵאִירִים בַּחֲשֵׁךְ... וְעַל-כֵּן צְרִיכִים תָּמִיד
 לִידַע, שֶׁהַדְּבָקוֹת צְרִיכָה לִילֵךְ בְּיַחַד עִם הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְאִם הִיא
 נִפְרָדֶת מֵהַתּוֹרָה, זֶה סִימָן שֶׁהוּא מְטַעֵה אֶת עֶצְמוֹ; אֲשֶׁרֵי מִי שְׂאִינוֹ
 זֶה מֵהַתּוֹרָה, שְׂאֵז הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָה תְּבִיא אוֹתוֹ לְדְבָקוֹת גְּדוֹלָה בּוֹ
 יִתְבָּרַךְ.

דְּמִיוֹנוֹת

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, אֲשֶׁר הַדְּמִיוֹן הוֹרֵג אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְיִכּוֹל

להיות שהשונא הכי גדול של האדם הוא האדם בעצמו, כי הוא מדמה לעצמו תמיד דמיונות, כאלו רודפים אותו וכאלו רוצים לעשות לו רע, ועל-ידי-זה הוא הורס את הבריאות שלו ממש.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר יש בני-אדם שכל-כף נכנסו לדמיונות, עד שתמיד רואים שחור, וכאלו זהו סוף העולם, וכאלו אף פעם לא יהיה להם טוב, והדמיון הזה הורס אותם.

וספר מוהרא"ש נ"י, שרבנו ז"ל אמר (ת"י-מוהר"ן, סימן תקנ), שיש אחד ששוכב על מטתו, ובונה מלבו דבר שקר על חברו, שחברו דבר עליו או עשה לו שלא פהגן להכעיסו, או פיוצא בזה, ומתחיל להתרגז על זה, ובוזר פעסו על חברו, ונתמלא רגז עליו חנם על לא דבר, כי הוא בעצמו חשב וכדה זאת על חברו, ובאמת חברו נקי מזה לגמרי, רק הוא דמה לעצמו דמיונות אלו, וזה הורג אותו, ואכן אין מחלקת שלא יהיו בה דמיונות, שכל אחד מדמה בדעתו כאלו חברו רוצה להרע לו, או כאלו חברו מתכונן לעשות לו רע, ובאמת לא דבים ולא יער, חברו הולך בתמו, וכלל אינו מתניחס אליו, וכלל אינו חושב ממנו, אף הוא מחמת הדמיונות שלו נכנסות בו מחשבות של הבל, כאלו חברו רוצה להרע לו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר ביותר נמצאים דמיונות אלו בין נשים, כי על-פירוב אשה מדמית כאלו חברתה מכניסה בה עין הרע, וכאלו חברתה חשבה להקניטה, או מסתפקת עליה בעין רעה וכדומה, ומזה נעשה ריב ומחלקת, וחמנא לישזבון, ואחר-כך מכניסים גם את הנבעלים, ובאמת הפל דמיון והבל גדול, כי מה שיך שחברתה תזיק לה, ובפרט שאינה חושבת ממנה כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהדמיונות באים מחמת פגם הברית, כשאדם פגם בבריתו, ובפרט בחטא המגנה של הוצאת זרע לבטלה, זה הורס לו את כל המוח לגמרי, עד שיש בני-אדם שכל-כף חטאו בחטא המגנה הזה, עד שהם מלאים דמיונות, ותמיד חיים בדמיונות כאלו חברו רוצה לעשות לו הרע, והם ממררים לעצמם את חייהם,

כאלו אבד מנוס ותקנה מהם לגמרי.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר רב הגלות הפרטית של האדם היא רק מחמת הדמיונות, שאדם מדמה לעצמו כל מיני חזיונות ודמיונות, כאלו רודפים אותו, וכאלו כלם שונאים אותו, וכאלו אף פעם לא יהיה לו טוב, וזה הורס אותו לגמרי, כי הדמיון הוא השונא הכי גדול של האדם; ועל-כן אשרי ואשרי מי שזוכה להכניס בעצמו אמונה, כי באמת הוא לבדו יתברך הוא השכל האמתי, ואי אפשר להגיע אל השכל הזה, כי הוא אור אין סוף ברוך הוא, ועל-כן גם האמונה היא בבחינת דמיון, כמו שכתוב (הושע יב): "ובידי הנביאים אדמה", כי זה דמיון דקדושה, שאדם מכניס בדעתו אמתת מציאותו יתברך, ואף שעדין לא אוחז בזה, עם כל זאת הוא מדמה בדעתו איך שהכל אלקות, והוא יתברך מתייה ומתהיה ומקנים את כל הבריאה כלה, שזה דמיון דקדושה, והוא זה לעמת זה כנגד הדמיונות של שוא; ועל-כן מי שרוצה לצאת מהדמיונות של שוא והפחדים של הבל, שיראה העקר להכניס את עצמו בדמיון דקדושה, שתמיד ידמה לעצמו איך כל העולם בלו הוא אור אין סוף ברוך הוא, והכל לכל אלקות גמור הוא, וככל שיכניס עצמו בדמיון הזה, כן יזדכך מחו ודעתו, עד שיגיע אל השכל האמת; כי באמת בודאי כך הוא, אף האדם מחמת רב חטאיו, אי אפשר לו להשיג דבר זה, שהכל לכל אלקות גמור הוא, ועל-כן בהכרח קדם להשתמש עם הדמיון דקדושה, לדמות לעצמו תמיד שהוא רואה אלקות והכל לכל אלקות, והיכן שרק מסתובב רואה אלקות. ואף שבאמת בתחלה זה דמיון, אבל כדאי יותר הדמיון הזה מדמיונות אחרים; כי הדמיון דקדושה, שיכניס בעצמו אשר אין בלעדיו יתברך כלל, זה יביא אותו אל האמת, שיביין וישפיל אחר-כך איך להגיע אל שלמות ההשגה; אשרי מי שזוכה לצאת מדמיונות של שוא והבל, ולהכניס עצמו בדמיונות של קדושה, שאין בלעדיו יתברך כלל, ועל-ידי-זה יחיה חיים טובים באמת.

דפאון

מוהרא"ש נ"י אָמר, אָשר דפּאון (שקורין דפּרסיה) הוא מחלה אַימה, רחמנא לישזבן, וְכַל הַמַּחֲלוֹת יֵשׁ בָּהֶן חֵלֶק גָּדוֹל מִמַּחֲלוֹת הַדפּאון (שקורין דפּרסיה), וְהַדפּאון הוא חֵלֶק גָּדוֹל מִיָּאוֹשׁ, שְׁאֵדָם מִיָּאֵשׁ עֲצֻמוֹ מִן הַחַיִּים, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוא נוֹפֵל לְתוֹךְ דפּאון עִמָּק, וְכַפִּי שְׁנוּפֵל בְּדפּאון עִמָּק, כֵּן מִתְגַּבֵּר עָלָיו מַחֲלוֹתוֹ, עַד שֶׁקָּשָׁה לוֹ לְהִבְרִיחַ; עַל-כֵּן צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שְׁבַעוֹלָם לְהִבְרִיחַ וּלְגַרֵּשׁ וּלְסַלֵּק מִמֶּנּוּ אֶת הַדפּאון, וְלִזֶּה זֹכִים עַל-יְדֵי שְׁמִדְבָרִים הַרְבֵּה מְשֻׁמָּחָה, וְכֵן מְשַׁתְּדִלִים לְדַבֵּר עִם זֵוֹלָתוֹ, כִּי עַל-פִּי-רֹב בָּא הַדפּאון רַק מִחֲמַת הַבְּדִירוֹת, שְׁאִינוֹ רוֹצֶה שְׂיִהְיֶה לוֹ עֶסֶק עִם אַחֵרִים. וְלִזְאת רוֹאִים, שֶׁרֹב הַמְשַׁגְּעִים וְהַמְטַרְפִּים, רַחֲמַנָּא לִישְׁזַבֵּן, שְׁנִתְפָּסוּ בְּמַחֲלוֹת הַדפּאון (שקורין דפּרסיה), הֵם מְבַדְּדִים מִבְּנֵי-אָדָם, וְאֵינָם רוֹצִים שׁוּם שְׂיִכּוֹת עִם בְּנֵי-אָדָם, וְזֶה הוֹרֵס לָהֶם אֶת כָּל הַחַיִּים; וְעַל-כֵּן מִי שְׁרוֹצֶה לְצַאת מִמַּחֲלוֹת הַדפּאון, עָלָיו לְהַשְׁתַּדֵּל בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים שְׁבַעוֹלָם לְשַׁמַּח אֶת עֲצֻמוֹ, וְכֵן לְדַבֵּר עִם אַחֵרִים מְשֻׁמָּחָה וּלְשַׁמַּח אֶת אַחֵרִים, וְעַל-יְדֵי זֶה גַם לוֹ תִּהְיֶה רְפוּאָה שְׁלֵמָה.

וְאָמר מוהרא"ש נ"י, שְׁבִיחַת נִתְפָּסָה מַחֲלוֹת הַדפּאון אֲצֵל נָשִׁים אַחַר הַלְדָּה, וְהֵן צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת מוֹדְעוֹת לָזֶה, כְּדֵי שְׁלֵא יִהְרָסוּ חַיֵּיהֶן, כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל אֲשֶׁה הָרָה נוֹשֶׂאת עִמָּה תִּינוּק תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים, וְנִדְמָה לָהּ כְּאִלוֹ זֶה תִּשַׁע שָׁנִים, עַד שְׁנַעֲשֶׂה הָעֶבֶר חֵלֶק מִמֶּנָּה, וְהִיא אֵינָה יְכוּלָה לְהַפְרֵד מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן בְּשַׁעַת לְדָהּ, כְּשִׁיוֹצֵא הַיֶּלֶד, הִיא חֹשָׁה עֲצֻמָּה רִיקָנִית, כְּאִלוֹ נִלְקַח מִשְׁהוּ מִמֶּנָּה וְכוּ', וְזֶה מְכַנֵּס אוֹתָהּ בְּדפּאון; וְעַל-כֵּן בְּיוֹתֵר צְרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְדַעַת אִיף לְחַזֵּק אֶת עֲצֻמָּן אַחַר הַלְדָּה, וְלֹא לְהַמְשִׁךְ אַחַר הַדפּאון, אֲדַרְבָּה, עַלִּיהֶן לְשַׁמַּח מְאֹד עַל הַמַּתָּנָה הַיְקָרָה שְׁנִתֵּן לָהֶן הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא — תִּינוּק אוֹ תִּינָקָת. וְכֵן רְאוּי לְבַעַל לְחַזֵּק אֶת אִשְׁתּוֹ מְאֹד מְאֹד אַחַר הַלְדָּה, לְשַׁמַּחָהּ וּלְבַדְּתָהּ, וְלֹא לְצַעֵק עָלֶיהָ, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, אֲדַרְבָּה הוּא צְרִיף לְהַרְגִישׁ אֶת כְּאָבָהּ וְאֶת צַעֲרָהּ, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא יְבָרִיחַ וַיִּגְרֵשׁ מִמֶּנָּה אֶת הַדפּאון.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאם אין מגרשים מן האדם את הדפאון, הוא יכול לבוא לידי שבר עצבים, רחמנא לישזבן, שמחלה זו יותר גרועה מדפאון, כי מדפאון על-כל-פנים יכולים להוציא את האדם, אבל משבר עצבים זה כבר מאד מאד קשה, כי ברגע שמתפוצצים עצביו, הוא בסכנה גדולה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבעתים הללו, אשר הלחצים כבדים מאד בבית ובחזן, רואים שבני-אדם נופלים מאד במחלת הדפאון; ולכן אשרי מי שמחזק את כל בר ישראל, ומשמח אותו ומבדח אותו, וזו מצוה הפלולה מכל המצוות; כי בזה שמחיים יהודי, ומקרבים אותו אל הקדוש-ברוך-הוא, זה עולה על כל המצוות; כי אם אדם יוצא מהדת, חס ושלום, אין לך עוד הפסד כזה, ומכל שכן אם האדם מאבד עצמו לדעת, חס ושלום, אזי בודאי הוא הפסד גדול; ולכן אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין לו.): כל המקים נפש אחת מישראל, כאילו קים עולם מלא, כי על-פי-רב אלו הנמצאים בדפאון, יש להם מחשבות של התאבדות, רחמנא לישזבן, ובה שמשמחים את נשמות ישראל, בזה מקימים את המצוה הגדולה של הצלת נפשות.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שצריכים גם לדעת, שהדפאון בא מרובי מחשבות, כשאדם יש לו זמן לחשב הרבה מצרותיו ומיסוריו וכו', ועל-ידי-זה הוא נופל בדפאון; ועל-כן צריכים לעשות כל מיני פעולות שבעולם, שיהיה תמיד עסוק במשהו, ולא יחשב כל-כף מצרותיו, ועל-ידי-זה אף פעם לא יבוא לידי דפאון. וככל שאדם יהיה נזהר בעצמו להיות תמיד עסוק, כף יהיה נצול מכל מיני דכאונות.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר בזה שמדברים משמחה, הן עם עצמו בינו לבין קונו, והן עם אחרים, ומחזקים ומאמצים את זולתו, על-ידי-זה אף פעם לא יבוא לידי דפאון; אשרי מי שעוסק תמיד

לשמת את נשמות ישראל, ועל-ידי-זה לא יבא אף פעם לידי דפאון.

דַּרְךְ אֶרֶץ

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר יסוד גדול בְּדַרְכֵי רַבְּנוּ ו"ל הוא דַּרְךְ אֶרֶץ, וְכָל עֵקֶר הַהִתְבּוֹדָדוּת שֶׁהִזְהִירָנוּ כָּל-כֶּף רַבְּנוּ ו"ל עָלֶיךָ, הוּא לְהִבִּיא אֶת הָאָדָם אֶל מִדַּת הַדַּרְךְ אֶרֶץ, שְׂיִזְכֶּה לְהִתְנַהֵג תָּמִיד בְּדַרְךְ אֶרֶץ גְּדוּלָה, כִּי דַרְךְ אֶרֶץ הִיא עֲנָנִן שֶׁל יְשׁוּב הַדַּעַת, שֶׁהָאָדָם מְיֻשָּׁב אֶת דַּעְתּוֹ, וְיִוֹדַע אֲשֶׁר אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלַעֲדָיו יִתְבָּרֵךְ, וְהִכַּל לְכָל אֱלֻקוֹת גָּמוּר הוּא, וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צוֹפֶה וּמְבִיט וּמְשַׁגֵּיחַ עַל כָּל אָדָם וְאָדָם בְּפִרְטֵי פִרְטוּיֹת, וְיִוֹדַע אֶת כָּל מַעֲשָׂיו, וְעַל-כֵּן כִּשְׂאָדָם יִוֹדַע דְּבַר זֶה, הוּא מִתְנַהֵג בְּדַרְךְ אֶרֶץ גְּדוּל מְאֹד, וְזֶהוּ סִימָן עַל עֲצָם לְיֻשׁוּב דַּעְתּוֹ.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר אל תחשבו שמדת הַדַּרְךְ אֶרֶץ בָּאָה בְּקִלּוֹת לְאָדָם, כִּי בְּפִרוּשׁ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרִכוֹת ל ב:): אַרְבָּעָה צְרִיכִין חֲזוּק: תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, תְּפִלָּה וְדַרְךְ אֶרֶץ; הָרִי שֶׁלְלָמַד תּוֹרָה וּלְקִים מְצוּוֹת, וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְנַהֵג בְּדַרְךְ אֶרֶץ, צְרִיכִין חֲזוּק גְּדוּל מְאֹד בְּכָל יוֹם, כִּי אָדָם פָּרָא יוֹלָד, הֵינּוּ הַטָּבַע שֶׁל הָאָדָם שִׂיחָה פָּרָא אָדָם וְעַז פָּנִים גְּדוּל. וְצָרִיךְ לַעֲבֹד עַל עֲצָמוֹ הַרְבֵּה מְאֹד לְהַגִּיעַ אֶל מִדַּת הַדַּרְךְ אֶרֶץ, וּלְפִי מֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים הַנִּי"ל, מִדַּת הַדַּרְךְ אֶרֶץ הִיא חֲשׁוּבָה בְּדִיוֹק כְּמוֹ תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהָרִי צָרְפוֹ אֶת כָּלֶם בְּיַחַד, וְאָמְרוּ: אַרְבָּעָה צְרִיכִין חֲזוּק: תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, תְּפִלָּה וְדַרְךְ אֶרֶץ, וּבְלִי דַרְךְ אֶרֶץ אֵין שְׁלָמוֹת לְאָדָם כָּלֵל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שְׁבִלֵי דַרְךְ אֶרֶץ הָאָדָם הוּא כְּמוֹ חִיָּה מְמַשׁ, וְגוֹרָם חֲלוּל הַשֵּׁם גְּדוּל מְאֹד, כִּי כִשְׂאָדָם מִתְנַהֵג בְּפִרְאוֹת וּבְפִזְיוֹת, שֶׁהוּא הַפּוּף דַּרְךְ אֶרֶץ, הוּא מְחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיִם בְּרַבִּים,

וגדל ענשו אין לתאר ואין לשער כָּלֵל; כי המחלל שם שמים ברבים, צריך להתגלגל בזה העולם כמה וכמה פעמים, עד שיחקן את חטאו, ועל-כן "חתי יתן אל לבו", ויתבודד עצמו בכל יום אליו יתברך, ויפרש שיחתו לפניו יתברך, לבקש ולהתחנן על נפשו שיזכה למדת הדרך ארץ באמת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שתמיד היו יכולין לראות בין אנשי שלומנו מי הוא עובד השם אמתי, ומי הוא סתם שקרן שבא רק מחמת שנדמה לו שבאן הפקר, ואין כאן רבי וכו', ואיך ראו את זה? דיקא על-ידי מדת הדרך ארץ, כי אם הייתה לאדם הנה מדת הדרך ארץ, ידעו שהוא עובד השם גדול מאד, הינו שתמיד דבר בנחת עם הבריות, ואף פעם לא הגביה את קולו, ודבר בנעימות ובמתיקות, אז ידעו שהאדם הנה הוא עובד השם גדול מאד, ויבדאי הוא קם בכל לילה בחצות, ואומר סדר תקון חצות, ובוכה ומכבה שמים וארץ, שיזכה להיות איש כשר. אבל להפוך, מי שהנה חצוף ועז פנים, והנה תמיד קופץ וצוהל ומדבר בקול, ומתפרץ נגד כל אחד, ידעו שהוא סתם עז פנים, ואין לו שום שיכות לרבנו ו"ל; ועל-כן צריכים להתרגיל את עצמו בדרך ארץ גדול.

ואמר מוהרא"ש נ"י: חכמינו הקדושים אמרו (חלין מד): "הרחק מן הכעור ומהדומה לו; שהאדם צריך להרחיק את עצמו מכל מיני מעשים רעים שהם בכלל עזות וחציפות, ואפלו גוי בשוק אסור לחרף ולבזות. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות יז): "אמרו עליו על רבי יוחנן בן זפאי, שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפלו נכרי בשוק; כי מי שיש לו מדת דרך ארץ לא יהיה שיף אצלו לחרף ולבזות איזו בריה יהיה מי שיהיה.

ופעם אחת הזמין מוהרא"ש נ"י פועל נכרי לתקן איזה צנור שנשבר בבנין בית מדרשו, אבל בין כף ובין כף הלך אחד מאנשי שלומנו, ותקן את זה בלי ידיעת מוהרא"ש נ"י, וכשבא הגוי לתקנו, וראה שתקן כבר, היה לו מזה בזיון, והצטער מוהרא"ש נ"י למה

נִתְבָּזָה הַגּוֹי, וּפְיָסוּ בְכֶמָה פְּיוּסִים שְׁלֵא יִקְפִיד. עַד כְּדֵי כֶּף נִזְהָר, שְׁלֵא תֵצֵא תַקְלָה תַחַת יָדוֹ; כִּי צָרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזְהָר בְּכַבּוּד הַבְּרִיּוֹת.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁצָרִיכִין לְהִתְנַגֵּעַ הַרְבֵּה מְאֹד לְהַגִּיעַ אֶל מִדַּת הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּי מִדַּת הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ לֹא בָאָה לְאָדָם קָל, כִּי צָרִיכִים לְעַבֵּד עַל זֶה יָמִים וְשָׁנִים, כְּמוֹ עֲבוּדוֹת אַחֲרוֹת שְׁאִינֶן בָּאוֹת בְּנִקְל, אֲלֵא צָרִיכִים לְעַבֵּד עַל זֶה, וְיֵמֵי שְׂזוּכָה לְמִדַּת הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּכֹר זוּכָה לְכֹל.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּעַל דֶּרֶךְ אֶרֶץ גָּדוֹל, כָּלֵם אוֹהֲבִים אוֹתוֹ, לֹא-כֵן מִי שֶׁהוּא עֹז פָּנִים, וּמוֹצִיא אֶת עֵינֵיהֶם שֶׁל הַבְּרִיּוֹת וּמִתְחַצֵּף בְּפָנָי כָּל אָדָם, אֵינֶן יְכוּלִים לְסַבֵּל אוֹתוֹ; וְעַל-כֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שְׂזוּכָה לְהַגִּיעַ אֶל מִדַּת הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּי אֹז יִקְדַּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם בְּכָל מְקוֹם בּוֹאוֹ.

הַתְּקַרְבוֹת לְצַדִּיקִים

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׁעַקֵּר הַהַתְּקַרְבוֹת אֶל הַצַּדִּיק נִמְדַּדַת כְּפִי שְׁמִכְנִים בְּתוֹכוֹ אֶת הַלְמוּדִים וְהַדְּעַת שֶׁל הַצַּדִּיק, וְלֹא רַק כְּפִי שְׁמִקְרָב אֵלָיו בְּגוֹפּוֹ הַגֶּשֶׁמִי וּמִסְתַּוָּבֵב סְבִיבוֹ תְּמִיד, וְרוֹאֶה אוֹתוֹ; כִּי יְכוּל לְהִיּוֹת אֶחָד שְׂרוּאָה אֶת הַצַּדִּיק תְּמִיד בְּכָל עֵת מִמֶּשׁ, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא רְחוּק מִמֶּנּוּ בְּתַכְלִית הַרְחוּק, כִּי אֵינּוּ מְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ אֶת לְמוּדָיו הַקְּדוּשִׁים וְאֵינּוּ מְקִיִּים עֲצוּמָיו, וְלִהְיוֹת, יְכוּל לְהִיּוֹת אָדָם, שְׁגַר רְחוּק מְאֹד מִן הַצַּדִּיק, בְּמַדִּינָה אַחֲרַת לְגַמְרֵי, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְקַרָּב אֵלָיו בְּתַכְלִית הַהַתְּקַרְבוֹת, כִּי הוּא מְקִיִּים אֶת עֲצוּמָיו וְהוֹלֵךְ בְּדַרְכָּיו הַקְּדוּשׁוֹת, וְעַל-יְדֵי-זֶה הַצַּדִּיק סְמוּךְ וְקָרוֹב אֵלָיו בְּכָל עֵת מִמֶּשׁ; כִּי הַהַתְּקַרְבוֹת נִמְדַּדַת כְּפִי הַהַתְּקַרְבוֹת הַרוּחָנִית וְלֹא כְּפִי הַהַתְּקַרְבוֹת הַגֶּשֶׁמִית.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁדָבַר זֶה מִבְּאֵר בְּדַבְרֵי רַבְּנוּ ז"ל
 (לְקוּטֵי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק א', סִימָן קל"ה); כִּי רַבְּנוּ ז"ל אָמַר שֶׁ, שְׂיִכּוּל אָדָם
 לְקַיֵּם מִצְוַת קִבְלַת פְּנֵי רַבּוֹ בְּרִגְלָא [בְּמוֹעֵד], אֶפְלוּ כְּשִׁיּוֹשֵׁב בְּתוֹךְ
 בֵּיתוֹ, וְאִינוּ הוֹלֵךְ אֵלָיו כָּלֵל, כִּי כְּשֶׁמִּכְבֵּד אֶת הַיּוֹם-טוֹב בְּשִׂמְחָה
 כְּרָאוּי, וּמְכִיר פְּנֵי רַבּוֹ בְּרִגְלָא, הֵינּוּ שִׂמְחָה וּמְשַׂמַּח אֶת עַצְמוֹ עִם
 הַלְמוּדִים הַנִּפְלְאִים שֶׁקֵּבֵל מֵרַבּוֹ, אֲזִי אֶפְלוּ כְּשֶׁגָּר רְחוּק מִמֶּנּוּ מֵאָה
 פְּרָסָאוֹת, נִחְשָׁב לוֹ כְּאִלוֹ קֵבֵל פְּנֵי רַבּוֹ בְּרִגְלָא. וּבְזֶה רַבְּנוּ ז"ל מִבְּאֵר
 אֶת דְּבָרֵי הַגְּמָרָא הַפְּלִיאָה (סֵפֶה כ"ו:), שֶׁבְּשָׂעָה שֶׁהֵלֵךְ רַבִּי אֶלְעָאִי
 לְקֵבֵל פְּנֵי רַבּוֹ רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר בְּרִגְלָא, בְּמָקוֹם לְקָרֵב אוֹתוֹ, אָמַר לוֹ:
 "אֶלְעָאִי, אֵינְךָ מְשׁוֹכְתִי הֶרְגֵל?" כִּי הִיָּה רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר אוֹמֵר: "מְשַׁבַּח
 אֲנִי אֶת הַעֲצָלָנִין שְׂאִינֵן יוֹצְאִין מִבִּתְיָהֶן בְּרִגְלָא, רַק נִשְׂאָרִים בְּבֵיתָם,
 וּמְקַיְמִים: 'וְשִׂמְחַת אֶתָּה וּבֵיתְךָ וְכוּ'"; וְעַל זֶה מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: הֲלֹא
 אָמַר רַבִּי יִצְחָק: חַיֵּב אָדָם לְהִקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בְּרִגְלָא, וְעַל זֶה עוֹנֶה
 הַגְּמָרָא: הָא דְאָזִיל וְאֶתִּי בְיוֹמִיָּה, הָא דְאָזִיל וְלֹא אֶתִּי בְיוֹמִיָּה; הֵינּוּ
 כְּשִׂיכּוּל לְחֹזֵר הַבַּיְתָה בְּאוֹתוֹ יוֹם, חַיֵּב לְקֵבֵל פְּנֵי רַבּוֹ מִמֶּשׁ, אֲכָל
 אִם אֵינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, מוּטָב לְהִשְׂאֵר בְּבֵית. וְלִכְאוּרָה
 תְּמוּהָ, לְמָה יִפְטֹר אָדָם מִמִּצְוָה נוֹרְאָה זוֹ, כְּשִׂאֵינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר הַבַּיְתָה
 בְּאוֹתוֹ יוֹם, הֲלֹא הָעֵקֶר לְקֵבֵל פְּנֵי רַבּוֹ תְּמִיד, וְהֲלֹא גַם רַבִּי יִצְחָק
 אָמַר סֵתֵם: חַיֵּב אָדָם לְהִקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בְּרִגְלָא בְּלִי שׁוּם יוֹצֵא מִן
 הַכָּלֵל, וְעַל זֶה אוֹמֵר רַבְּנוּ ז"ל, שֶׁכְּשֶׁאָדָם זוֹכֵה לְהִכְנִיס בְּתוֹכוֹ אֶת
 לְמוּדֵי רַבּוֹ בְּשִׂלְמוֹת, וְהוּא מְחִיָּה וּמְשַׂמַּח עַצְמוֹ כָּל הֶרְגֵל עִם
 הַלְמוּדִים שֶׁקֵּבֵל מֵרַבּוֹ, אֲזִי נִחְשָׁב לוֹ כְּאִלוֹ מְקֵבֵל פְּנֵי רַבּוֹ, אֶפְלוּ
 בְּשָׂעָה שִׁיּוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ; כִּי הֲלֹא עֵקֶר פְּנֵי רַבּוֹ הוּא שְׂכָלוֹ וְחִכְמָתוֹ
 שֶׁל רַבּוֹ, וְכִשְׂמִקְבֵּל אוֹתָם בְּפָנִימִיּוֹת לְבָבוֹ, בְּפֶרֶט בְּתוֹךְ הֶרְגֵל,
 וּמְחִיָּה וּמְשַׂמַּח עַצְמוֹ בָּהֶם, זֶה נִחְשָׁב לוֹ כְּאִלוֹ קֵבֵל פְּנֵי רַבּוֹ מִמֶּשׁ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁבְּנֵי-אָדָם טוֹעִים בְּעִנְיָן זֶה מְאֹד,
 וְחוֹשְׁבִים שֶׁעֵקֶר הַהִתְקַרְבוּת הוּא לְהִיּוֹת מְקָרֵב אֵלָיו בְּגִשְׂמִיּוֹת,
 וְלִהְיוֹת תְּמִיד סְבִיבוֹ, וְלִעֲקֹב אַחֲרָיו בְּכָל עִנְיָנוֹ וְכוּ', וּבִינְתַיִם
 שׁוֹכְחִים לְגַמְרֵי לְהִכְנִיס בְּתוֹכָם אֶת לְמוּדֵי הַצְּדִיק וְלִקְיָם כָּל עֲצוּתָיו,

ומחמת זה נשארים רחוקים ממנו לגמרי, ונשארים עם ההתקרבות החיצונית בלבד.

ונסע פעם מוהרא"ש נ"י נסיעה לקברי צדיקים, ועם הרכב שמוהרא"ש נ"י נסע בו, הצטרפה שירה ארפה של מכוניות של שאר אנשי שלומנו, שגם כן התלוו עמו בנסיעה זו, והיו כמה מבצלי המכוניות, שנסו בכל מיני תחבולות להיות הראשונים בנסיעה אחרי רכבו של מוהרא"ש נ"י, ובדרך נסיעתם הכיר מוהרא"ש נ"י בהם, וענה ואמר לאלו שישבו עמו: "הם חושבים שעלידי שישעו אחרי בראשונה, הם יותר מקרבים אלי, ובאמת איזה שחוק הוא זה, ההתקרבות אלי נמדדת במי שמתמיד בתורה ובתפלה, ומקבל בתמימות ובפשטות את כל העצות הנפלאות שזכינו לדלות ולהשקות מספרי רבנו ז"ל, זו נקראת התקרבות, ויותר מזה הכל הכל. ולכן איזו שטות היא זו לנסות להיות הראשון בנסיעה אחרי, האם זו נקראת התקרבות? ! ומלבד זאת זוהי סכנת נפשות ממש, כי לא משחקים עם מכוניות, כי כל הדרכים בחזקת סכנה, והוא הפוך רצוני ממש, ואיך יחשבו שבהם הם מקרבים אלי? !..."

ואמר מוהרא"ש נ"י, שלפעמים יוצא מענינים כאלו תכלית ההפוך, שדיקא מחמת שרצה להיות מקרב יותר מדי אל הצדיק אחר-כך נתרחק יותר מדי ממנו, ואין לו שום שיכות אל הצדיק כלל, כי הצדיק הוא כמו אור השמש שמאיר באור גדול מאד, ואי אפשר להתקרב אל השמש יותר מדי, אדרבה, אם מתקרבין אל השמש יותר מדי נתעוררין ונשרפין לגמרי, ודיקא כשעומדין רחוק מן השמש, על-ידי-זה מקבלין ממנה אור וחמימות וכו', ונהנין ממנה בתכלית השלמות.

ופעם עקב הרבה אחד מאנשי שלומנו אחר מוהרא"ש נ"י, ובכל פעם שמוהרא"ש נ"י דבר עם פלוני, הנה ההוא עומד בסמוך ומנסה לשמע שיחם ושיגם, ופעם הכיר בו מוהרא"ש נ"י, ובזה

אותו קצת, ואמר לו: איני יכול לסבל דברים כאלו, כי אלו שנעשים יותר מדי מקרבים, אחר-כך נעשים יותר מדי מרחקים. ואמר בזו הלשון: "די וואס ווערין צו נאנט, ווערן נאך דעם צו ווייט", והוכיח אותו, והוסיף: "האם זה נוגע לך, מה שאני מדבר עכשו עם האיש הזה? אני מדבר עמו בענין פרטי, שצריך להחזיר איזה ספר לתנות, מחמת שנמצאה בו טעות, ומה זה שיש לך? האם זה ענין?!" אזי ענה ואמר לו האדם הנ"ל: "כל דבר שרואים אצלכם מענין אותי". אזי ענה ואמר לו מוֹהֲרָא"ש נ"י: "אם אתה אומר את זה בלב שלם וכונתך לשמים, אני מקנא בך באמת, אבל בדרך כלל זוהי סתם סקרנות בעלמא, שאדם רוצה לתחב אפו בכל מקום ולראות הכל, אבל אינו עם אמת כלל, וסופו מוכיח על תחלתו, שאחר-כך נתרחק בתכלית הרחוק, וגם מדבר עלי כל דבר אסור, רחמנא לצלן. וכמו שראיתי בעיני פעמים אין ספור במשך ימי חיי, אבל אם כונתך לשמים באמת, אזי אני מקנא בך..." אשרי הזוכה להתקרב אל צדיקים באמת, ולהכניס בתוכו למוֹדם הנפלא בלב שלם, כי אזי ישתנו כל חיינו על-ידי האור הגדול של הצדיק.

הפצה

מוֹהֲרָא"ש נ"י אמר, שכל אלו המפיצים את ספרי רבנו ז"ל, צריכים להזהר מאד מאד איך הם לבושים, כי אם חס ושלום, הם מלבשים בבגדים קרועים ומלכלכים, אזי גורמים חלול שם רבנו ז"ל, כי אנשים מבחוץ רואים את אלו המפיצים את ספרי רבנו ז"ל, שהולכים מזנחים, וחושבים תכף-ומיד שהם משגעים ומטרפים, חס ושלום, ועל-ידי-זה גורמים חלול שם רבנו ז"ל; וכמו-כן צריכים המפיצים את ספרי רבנו ז"ל לשמר מאד מאד על דבוריהם ומעשיהם, כי רבנו ז"ל אומר (לקוטי-מוֹהֲרָא"ש, חלק א', סימן ע), שיש בני-אדם שעל-ידי דבוריהם ומעשיהם, הם גורמים לרחק בני-אדם

מהצדיק, ובדרך כלל חושבים שהפונה היא על אחרים, הינו על אלו שחולקים ומבזים את הצדיק, אבל איך יכול להיות שהולכים להפיץ ספרי רבנו ז"ל, ובאותו זמן מגרשים אנשים שלא יתקרבו אל רבנו ז"ל? אלא זה סובב והולך על אלו שהולכים להפיץ ספרי רבנו ז"ל, והולכים בהזנחה קרועים ובלויים, עם כובעים קמוטים ומלכלכים וכו', ויש להם גם מדות רעות מאד, ומקללים ומדברים כל דבר רע, ואז הרי יצא שכרם בהפסדם, כי הרי מפיצים ספרי רבנו ז"ל, אשר מגלים גלוי אלקות, ואיך שאין שום יאוש בעולם כלל, ומחזקים בני-אדם, אבל לבסוף הם בעצמם אינם מקימים מה שכתוב בספרי רבנו ז"ל, וגורמים חלול השם וחלול שם רבנו ז"ל מאד, רחמנא לצלן.

ופעם אחת היו שני מפיצים, שדרכם היתה ללכת להתפלל מאחר מאד, ונזף בהם מוהרא"ש נ"י, ואמר להם: "אם תתפללו מאחר, ובפרט שתלכו לבית-הכנסת ותתפללו מאחר, אזי תגרמו שם רע לרבנו ז"ל; כי הנה כלם מכירים אתכם שאתם מפיצים את ספרי רבנו ז"ל, ואתם מסתובבים בבית-הכנסת להפיץ ספרי רבנו ז"ל, ואחר-כך אתם הולכים להתפלל שחרית בשעה שתיים עשרה או אחת בצהריים, הרי אין לך חלול השם וחלול שם רבנו ז"ל גדול יותר מזה; כי כל אלו שמפיצים ספרי רבנו ז"ל צריף שיהיו יפים במדותיהם ויפים בהתנהגותם, ועל-ידי-זה שם רבנו ז"ל מתקדש, לא-כן כשמולזלים בעקרי התורה והמצוות, חס ושלום, ואחר-כך מפיצים את ספרי רבנו ז"ל, בזה גורמים חלול השם וחלול שם רבנו ז"ל, וצריכים להזהר בזה מאד מאד, כי יצא שכרם בהפסדם.

ואף שמוהרא"ש נ"י מזהיר את אנשי שלומנו תמיד, שילכו להפיץ את אור רבנו ז"ל, כי זה עקר התכלית, לגלות ולפרסם לכלם את אור רבנו ז"ל, עם כל זאת הוא גם מזהיר מאד לכל המפיצים, שתמיד יברכו את בני-אדם, ואפלו שאחרים יתרפו ויבזו אותם, הם רק יברכו תמיד, ולא תצא מפיהם שום קללה, חס ושלום, כי מי שהולך להפיץ את ספרי רבנו ז"ל המגלים גלוי אלקותו יתברך,

חבל מאוד שילכלך את פיו וידבר לשון-הרע ורכילות וליצנות וקללות, כי בזה הוא גורם בדיוק ההפוך ממה שהוא מפיץ; כי ההפצה צריכה להיות מה שכתוב בתוך הספרים, ויהיה דגמא חיה ממה שכתוב בתוכם, ואז גורם קדוש שם שמים גדול מאד; אשרי הזוכה להפיץ בצורה כזו.

השגחות

דרכו של מוהרא"ש נ"י להזהיר אנשים מאד, לבל יהיה להם שום עסק ופרנסה מהשגחות על פשרות מאכלים וכו', הינו להיות משגיח בבתי חרשת ובמפעלים וכו', כי אחריות המשגיח גדולה עד מאד, ובנקל יכולים להכשל בו הרבה, ולהאכיל נשמות ישראל לאלפים ולרכבות טרפות ונבלות, רחמנא לצלן, ולכן מה לו לאדם הצרה הזאת להיות משגיח על פשרות המאכלים, יותר טוב שיהיה נעשה הדבר על-ידי אחרים, ולא ישא על עצמו אחריות גדולה ועצומה כזו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבצוונותינו הרבים אנהנו עדים איך שאפלו אצל ההשגחות המעלות ביותר, לפעמים יוצאות מכשלות גדולות ונוראות מאד, באסורים חמורים ממש, כי כמעט אי אפשר להשגיח בהשגחה מעלה על בתי חרשת גדולים ומפעלים ענקיים, שלא יעשו הבעלי-בתיים כחפצם ורצונם, ולכן מי ירהיב עז בנפשו לטל על עצמו אחריות גדולה כזו; ולכן שומר נפשו ירחק מזה, ולא תהיה לו שום שיכות בעסק ההשגחות כלל.

וספר מוהרא"ש נ"י, שבשנים אחרי חתנתו, הגיעו ימי פסח הקדושים, ולא היתה לו אף פרוטה לפרטה על צרכי החג, והציע לו איזה רב ומשגיח מפרסם שהיה בא לפרקים להתפלל בבית-המדרש של אנשי שלומנו חסידי ברסלב, שישפיר את עצמו להיות

משגיח בבית חרשת אחד לעשית חמאת בוטנים, וכל ההשגחה צריכה להיות רק על הנהירות מחמץ, כי הבעל-הבית רצה הכשר רק על החמאת בוטנים לאוכלי קטניות בפסח, וכל ההשגחה התבטאה בזה, להשגיח שלא יגשו הפועלים ובכלי העבודה עם שום דבר חמץ סמוך למכונות, וירחצו ידיהם היטב בטרם מתחילים את העבודה, ומלבד זאת לא היה צריך לעשות דבר, והיות שהיה דחוק אז למוהרא"ש נ"י מאד, על-פן קבל את ההצעה בשמחה גדולה, ונאות להתחיל תכף-ומיד, ולמחרת היום הלך לבית-החרשת הנ"ל, להשגיח על עשית חמאת הבוטנים, והיתה עבודה קלה ונקיה מאד, כי לא היה צריך להשגיח, כי אם על הפועלים שלא יכניסו חמץ סמוך למכונות כנ"ל ורב הזמן הסתובב בין המכונות הגדולות והתבודד הרבה עמו יתברך, ולפתע נגש אליו בעל-הבית, שהיה יהודי פורק על, והחל לצחוק בפניו, וענה ואמר לו: "בא וראה, אם הייתי רוצה לערב איזה דבר חמץ או אפלו טרפות בתוך איזו מכונה, לא היית יודע מאומה, כי תראה כמה מאות צנורות וחלקים שונים יש בין המכונות, ובכלם אין לך שום השגה, ואם-כן מה שנה כל עסק ההשגחה, הלא הכל רק שחוק בעלמא..." וכששמע מוהרא"ש נ"י את דבריו הבין שהצדק אתו, כי מי יכול לדעת ולהשגיח על מאות הצנורות והחלקיקים שיש בכל בית-החרשת, ומי יכול לטל על עצמו אחריות כזו? והחליט מוהרא"ש נ"י בו במקום שאינו חוזר להשגיח שם יותר, וקבל על עצמו מהיום והלאה לא להפגס בעסק ההשגחות כלל... ותוך כדי דבור המשיך בעל-הבית לספר למוהרא"ש נ"י את קורות חניו, והתודה בפני מוהרא"ש נ"י על כמה דברים רעים שעשה בימי חניו, ואחר-כך ספר במרירות שבאמת היה פעם עני מרוד מאד, ונפל בדעתו להפגס בעסק זה של עשית חמאת בוטנים, והחל עם פמות קטנה, עד שאט אט החל להצליח ולגדל, ושגשג העסק מאד עד שנעשה עשיר גדול מאד, ואשתו כבר נפטרה לפני כמה שנים, והיה להם רק בן אחד, וכל מגמתו היתה שבנו זמלא את מקומו אחרי מותו, אבל ביום מן הימים קבל בנו התקפת לב בבית-החרשת

ונפטר מיד, רחמנא לצלן, ונשאָר ממש לבד, כי לא היו לו שום קרובים אחרים, והחל לבכות מאד לפני מוהרא"ש נ"י, וענה ואמר: "הלא מי יירש אותי עכשיו? אנשים זרים לגמרי, נמצא כל חיי יגעתי בעבור אחרים..." ובכה מאד, ובינתים נחמו מוהרא"ש נ"י, וספר לו שגם עליו עוברות צרות הרבה וסובל עניות ודחוקות, והצרוך לבא ולהשגיח מחמת עניותו, כי לא היה לו על צרכי הפסח, ותכף-ומיד פששמע בעל-הבית את זאת, הוציא מכיסו סכום הגון מאד, ונתן למוהרא"ש נ"י בשמחה רבה, ואמר לו: "הנה יהיה לך על צרכי הפסח". וסים מוהרא"ש נ"י: "באמת היה לי מזה על כל צרכי הפסח די והותר, וכל הטעם שהצרכתי לבא לשם, היה כדי להפגש עם האדם הזה, אבל מענייני ההשגחות צריכין להתרחק מאד, כי זוהי אחריות גדולה מאד, וכמעט שאי אפשר לשלט על כל העניינים כראוי, ושומר נפשו ירחק מזה".

הלכה

מוהרא"ש נ"י אמר, שהלמוד החשוב ביותר מכל הלמודים הוא למוד הלכה, וכמו שידוע מרבנו ז"ל שהקפיד מאד מאד על למוד הלכה, והזהיר על זה מאד יותר מכל הלמודים, ואמר פעם שמחייב כל בר ישראל ללמד איזו הלכה בכל יום חק ולא יעבר (עין שיחות-הר"ן, סימן כט) ואנשי שלומנו שבכל הדורות היו מאד מדקדקים בדבר זה, ללמד הלכה בכל יום חק ולא יעבר, והיו נוהרים מאד שלא יעבר אצלם איזה יום שלא ילמדו איזו הלכה בשלחן ערוך, כי זו היתה צנאה ופקדה מיוחדת מרבנו ז"ל.

והסביר פעם מוהרא"ש נ"י את גדל חשיבות הענין של למוד הלכה ושלחן ערוך, כי הלכה מלמדת את האדם איך לערוך את חיינו וכלי הלכה האדם אינו יודע איך להלך כלל בזה העולם, ועל שם

זה גופא נקרא "הלכה", הינו על שם הליכה, כי בלי הלכה האדם אינו יודע איך ללכת, כי היכן הולכים? ולאן הולכים? הלא אינו יודע את ההלכה שעליו לקיים עכשו, אבל כשאדם זוכה להתמיד בהלכה, וביותר בהלכות שנוגעות בכל יום ויום, כך נכנס באדם שכל ישר, לדעת איך להתנהג בכל דבר, ואף פעם אינו מבלבל, כי עקר הבלבולים של האדם בא כשמגיע למצבים שונים, ואינו יודע איך להתנהג, כי הוא מספק הרבה בהלכה, ואינו יודע את ברוכה, ולכן אינו יודע איך לתת עצה לנפשו, אבל כשלומד הלכה אין לו שום ספקות, כי יודע מה שכתוב בשלחן ערוך, וכך צריכים להתנהג.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזה דבר חשוב מאד לקבוע לעצמו שעור הלכה בכל יום, והזמן הכי טוב הוא תכף ומיד בסוף התפלה, כשאומרים: תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מבטח לו שהוא בן עולם הבא, שאז תכף ומיד כדאי ללמוד כמה הלכות, ובזה הוא מקיים את דברי אליהו הנביא, וזוכה להיות בן עולם הבא, ומה נקרא בן עולם הבא? זהו בן אדם שמסתובב בזה העולם, ויודע למצא את ההלכות שיש בכל מה שעושה, כי אז הוא גר בזה העולם כדגמת העולם הבא, וחי חיי עולם הבא עוד בחיים חיותו בעולם הזה, וכל זה הוא התוצאה של למוד הלכה, שמרגיש עצמו ממש בגן עדן בעולם הבא, כי יודע בכל מה שעובר עליו איך להתנהג, ומקשר את הכל אל השלחן ערוך.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמבאר בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן ח'), שעל ידי למוד הלכה, מבררים הטוב מהרע; הינו, על ידי שאדם לומד הלכה, הוא יכול לזכות שיהיה נעשה פלו טוב, ויפול ויתבטל כל הרע שלו לגמרי; ולכן אומר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן סב), שעל ידי שלומדים הלכה, האדם זוכה לדעת ישרה ושלמה, והוא תמיד מישב מאד, כי ההלכה מבררת אצלו השכל לדעת מה טוב ומה רע. טוב הוא כל מה שכתוב בשלחן ערוך, ורע הוא מה שנגד השלחן ערוך, וכשאדם יודע זאת

בדעת ברורה, אזי הוא נתהפך לאדם טוב באמת.

ומוהרא"ש נ"י מעורר תמיד את כל תלמידיו, שיעסקו הרבה בלמוד הלכה, ומעורר את הבחורים שלמדו אצלו שיהיו להם כמה שעורים בהלכה, הן במתבר רמ"א והן בקצור שלחן ערוך, והן בשאר ספרי הלכה שנתחברו בשנים האחרונות מקצור הלכות, ומעורר אותם להגות בהם הרבה, כי על-ידי כל הלכה שאדם זוכה ללמד, מתברר אצלו עוד שכל תדש, ונעשה יותר חכם ויותר פקח. ולפעמים אדם חושב, מה כבר חשוב כל-כך ללמוד הלכה? אני ממילא לא רב ואני לא פוסק, למה לי לדעת הלכה? אבל אין זה נכון כלל, כי כל הלכה שאדם לומד ומברר לעצמו, הוא נעשה יותר חכם ופקח, ויותר קרוב להקדוש-ברוך-הוא, וכשאדם זוכה להיות בקי בהלכה זו דבקות עצומה להקדוש-ברוך-הוא, פי עצם ידיעת ההלכה זוהי דבקות גדולה, ולכן מזכר בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן מא), שפוסקי הלכות יש להם כח לעשות מופתים בעולם, וכמו שכתוב (דברי-הימים א טו): "מפתיו ומשפטי פיהו", הינו מי שמשפט בפיהו, ששופט ופוסק הלכות, נעשים על ידו מופתים בעולם, כי כמו שיש לו כח לפסק הלכה כאן בעולם הזה ונתקבלין דבריו, כן הוא פוסק דבר בשמים, שיהיה נעשה שנוי הטבע ותהיה לאדם ישועה, ונתקבלין גם-כן דבריו, וזהו מחמת שמי שבקי בהלכה, הוא מאד קרוב וסמוך להקדוש-ברוך-הוא, כי ההלכה בעצמה היא הדבקות להקדוש-ברוך-הוא, ולכן כשאדם בקי בהלכה, יש לו כח בשמים לפסק מה שיהיה, ונפעלים על ידו ישועות לעם ישראל; ולכן אשרי מי שזוכה להגות הרבה בהלכה בכל יום, וללמד בכל יום שיעור בשלחן ערוך בסדרן, כי אז ירגיש טעם אחר לגמרי בחייו.

התבודדות

מוהרא"ש נ"י אמר, שהעצה הכי חשובה שקבלנו מרבנו ז"ל, שנותנת לאדם כח לעבר ולהחזיק מעמד בכל מה שעובר עליו במשך ימי חייו, היא העבודה של התבודדות, שירגיל האדם את עצמו לדבר אל הקדוש-ברוך-הוא בכל יום בשפת האם שלו, ולשוח ולספר כל אשר עם לבבו אל השם יתברך, כי כשאדם מרגיל את עצמו בעבודה קדושה זו, תמיד יש לו מקום לברח מתוך כל צרותיו ובעיותיו ויסוריו, כי הוא יודע שיש לו רק כתבת אחת, הינו לבא אל הקדוש-ברוך-הוא ולספר לפניו את הכל, וזה מכניס בו התחזקות עצומה, שבודאי יעזר לו הקדוש-ברוך-הוא, ולא יעזב אותו לנצח.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאדם צריך להרגיל את עצמו בעבודה קדושה זו מימי צעירותו, כי כשנחלקת באדם עבודת ההתבודדות כשהוא עוד בחור צעיר, אזי גם כשיזקין לא יסור ממנה, וכל ימי חייו יהיה רגיל תמיד לשוח ולדבר את כל לבבו לפני השם יתברך. ולכן אלו מאנשי שלומנו, שזכו להתקרב לרבנו ז"ל בימי בחירותם, והתחילו מאז להתבודד עמו יתברך, גדלו והצליחו מאד מאד, כי הרגילו את עצמם עוד מגיל צעיר בעבודה קדושה זו, וזה נשאר חרוט אצלם לכל ימי חייהם.

וספר מוהרא"ש נ"י, שכן היה אצלו כשזכה להתקרב לרבנו ז"ל בגיל שש עשרה וחצי, שנכנסה בו עצה זו של רבנו ז"ל של התבודדות, והתחיל לקיים אותה בתמימות ובפשטות גמורה, עד שבכל יום ויום היו לו כמה שעות התבודדות, כי כל רגע פנוי שהיה לו, היה הולך למקום שאין שם בני-אדם, והתחיל לדבר ולשוח את כל אשר עם לבבו לפני השם יתברך, ואפלו כשהיה בישיבה, בשעת ההפסקה, כשכל הבחורים הלכו לשחק בחוץ בכדור או בשלג וכו', והוא הלך בשקט למקום צנוע, אשר אף אחד לא שם לב, והתבודד שם הרבה, וכך נהג ימים ושנים הרבה, וגם בקיץ כשהיה בקהרים

במחנה קיץ, הנה הולך תמיד בכל זמן פנוי בין ההרים ובתוך היערות להתבודד עמו יתברך, וכך בלה שנות בחרותו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שתמיד בער בקרבו לחקות את רבנו ז"ל, במה שספר, שפעם היה לו יום שלם התבודדות (עין שיחות-הר"ן, סימן קסג); כי פעם הלך רבנו ז"ל השכם בבקר אחר תפלת שחרית בימי הקיץ לטייל בין ההרים, ונכנס לאיזו מערה, והתחיל להתבודד עם הקדוש-ברוך-הוא, ולבכות ולהתפלל מתוך ספר שערי ציון, ובכה כל-כף הרבה להקדוש-ברוך-הוא, שכשגמר התפלות שלו ויצא מהמערה, ראה שהשמש כבר נוטה לשקע, כי התמהמה בבכיותו ובהתבודדותו קרוב ליום שלם בקיץ בלי הפסק.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שגם הוא כסף וחשק לחקות את רבנו ז"ל בדבר זה, והחליט באיזה יום לקיים את זה, והלך לאיזה מרתף וישב שם מהבקר עד הערב, והתבודד להקדוש-ברוך-הוא, והיתה לו עקשנות עצומה על זה, וחזר לעצמו על כל התפלות שרק זכר והיה יכול להעלות על לבו, ולא רצה לעזוב את המקום עד שקיעת החמה, ואף-על-פי שחשב שישבר, כי לא היתה לו כל-כף הרבה סבלנות, אבל מחמת שידע שרבנו ז"ל עשה פעם כזאת, רצה לחקות את רבנו ז"ל ונשאר שם בעקשנות ובמאמצים רבים. וכך עבר אצלו יום שלם בהתבודדות להקדוש-ברוך-הוא.

ומוהרא"ש נ"י מכניס תמיד חשק בתלמידים, שיהיו חזקים בעבודה קדושה זו, הינו שיקחו לעצמם זמן מה בכל יום לספר כל מה שבלבם להקדוש-ברוך-הוא, וכל מה שעובר עליהם ברוחניות ובגשמיות, כי כל שברון לבם וכל העצבות וכל המרירות שמכניס בהם היצר הרע, יספרו להקדוש-ברוך-הוא, ואפלו אם יהיה רק כמה דקות ביום, זה גם-כן חשוב מאד, כי כמו שכל פרוטה לפרוטה מצטרפת לחשבון גדול, כמו-כן בענין התבודדות כשאדם מתבודד בכל פעם כמה דקות ועוד כמה דקות ועוד כמה דקות וכו', זה מצטרף לחשבון גדול, וכשירגילו את עצמם בעבודה

קדושה זו יתחילו לטעם טעם אחר בתייהם, טעם גן-עדן ממש; אשרי מי שזוכה להרגיל את עצמו בעבודה קדושה זו.

וְתִיקִין

מוֹתְרָא"ש נ"י אָמַר, אֲשֶׁר זֶהוּ דָבָר גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל וְתִיקִין בְּכָל יוֹם, כִּי מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל וְתִיקִין, יֵשׁ לוֹ יוֹם אַרְבֵּי לְמֵלֵא בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ, וְהוּא זוֹכֵה לְאַרְיִכוֹת יָמִים, כִּי הַיָּמִים שֶׁלוֹ אַרְפִּים מְאֹד, הֵינּוּ שָׁקִים מְקַדָּם וּמִתְפַּלֵּל וְתִיקִין. אָבֵל, הַמְשִׁיךְ מוֹתְרָא"ש נ"י: כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל וְתִיקִין צְרִיכִים לְהִזְהַר מְאֹד, שְׁלֹא יִהְיֶה בְּכֹל "בִּיזְעַר לְמַדָּן" [לְמַדָּן כְּעֶסֶן], כִּי יֵשׁ פְּאֵלוֹ הַרוּצִים לְהִתְפַּלֵּל וְתִיקִין, וּבְמִקּוֹם לְכוּן בְּתַפְלָה פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת, מְסַתְּפִלִים כָּל הַזְּמַן עַל הַשְּׁעוֹן, הַיּוֹת שְׂרוּצִים לְסִים בְּדִיוֹק עִם גַּץ הַחֲמָה; גִּמְצָא, שֶׁבְּמִקּוֹם כּוֹנֵן הַתְּפִלָּה, כּוֹנֵנָתוֹ הִיא עַל הַשְּׁעָה. וּבְכַפֵּרֵט כְּשֶׁבָּאִים לְפַעֲמִים מֵאַחַר לְבֵית-הַכְּנֶסֶת, וְרוּצִים עוֹד לְחַטֵּף אֶת הַגֶּץ, הֵינּוּ לְהַגִּיעַ לְשִׁמוּנֵה-עֲשָׂרָה בְּדִיוֹק בְּגַץ הַחֲמָה, אֲזִי בְּמִקּוֹם לְהִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה כְּסִדְרָן, מְדַלְגִין כָּל הַתְּפִלָּה, וְאוֹמְרִים רַק "בְּרוּךְ שְׂאֵמֵר", "אֲשֶׁר־י" וְ"יִשְׁתַּבַּח", וּמְמַהֲרִים כָּל בְּרִכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, כְּדִי לְחַטֵּף אֶת הַגֶּץ, וְחוֹשְׁבִים שֶׁכָּבֵר חֲטָפוֹ לְעֲצָמָם חֵלֶק עוֹלָם הַבָּא, וּבִינְתִים אֵינָם שְׂמִים עַל לֵב שֶׁמְזַלְזָלִים בְּכָל הַתְּפִלָּה וְלֹא פְּעֵלוֹ שׁוֹם דְּבָר; כִּי אֵת הַעֲנָן לְהִתְפַּלֵּל עִם גַּץ הַחֲמָה לוֹמְדִים מִהַפְּסוּק (תְּהִלִּים עב, ה): "יִרְאוּךָ עִם שְׁמֵשׁ" וְגו', שִׁירָאֵי הַשֵּׁם מִתְפַּלְלִים בְּיַחַד עִם הַשְּׁמֵשׁ, הֵינּוּ כְּשֶׁהַשְּׁמֵשׁ יוֹצֵאת. אֵךְ זֶה מוֹעִיל רַק כְּשֶׁיֵּשׁ לְאָדָם יְרֵאת שָׁמַיִם, וּמִתְפַּלֵּל לְאֵט לְאֵט כְּסִדְרָן מִהִתְחִלָּה עַד הַסּוּף, וּמִגִּיעַ בְּגַץ הַחֲמָה לְשִׁמוּנֵה-עֲשָׂרָה, בְּזֶה יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְקַיִם מִצְוֹת וְתִיקִין, וְהוּא בְּכֹל יִרְאוּךָ וְגו', אָבֵל אִם בְּכָל הַתְּפִלָּה הוּא רָץ כְּאַרְנַבֶּת וְצָבִי, וְלֹא כּוֹן כָּלֵל פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת, רַק עֵקֶר כּוֹנֵנָתוֹ — לְתַפֵּס אֶת הַגֶּץ, גִּמְצָא, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהַפְּסָדוֹ, וְזֶה נִקְרָא בִּיזְעַר לְמַדָּן" (לְמַדָּן כְּעֶסֶן), שֶׁהוּא

כאחד המלמד הרבה מאד, אך בד בבד כוועס גם על כל אלו שאינם אווזים עמו, ואינם מבינים דבריו, אשר זהו פגם גדול, כי כשאדם מלמד, עליו לראות שגם אחר יבין, ואם עדין אינו מבין, ללך עמו בנחת ובסבלנות, ויסיביר לו עד שיבין. כן הדבר עם מי שמתפלל ותיקין, ורוצה לתפס את הנץ, אם הוא מזלזל בתפלה ומחסר בתוכה מזמורים, אזי לא פעל שום דבר.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהכיר הרבה אנשים, שהיו באים להתפלל ותיקין, אבל היו מאחרים לבוא לבית-הכנסת בזמן, והגיעו כמה דקות לפני הנץ, וחסרו רב התפלה וכו', הכל על מנת להתפלל שמונה-עשרה עם גן החמה, וכך עברו ימים ושבעות וחדשים, ולא תפסו כלל שכל תפלתם נתבטלה כמעט לגמרי.

ותמה ואמר מוהרא"ש נ"י, איך יחשב בן-אדם שיש מעלה לתפלה עם גן החמה, בשעה שמפסיד רב סדר התפלה, ולפי דברי האריז"ל הוא מהפך את כל הצנורות של השפע; כי כל התפלה מ"מה טובו" עד "שמונה-עשרה" ועד סוף התפלה בנויה על-פי סדר העולמות, מזמור אחר מזמור, ואם אדם מהפך את הסדר, ומחסיר מזמורים ופסוקים, הוא מהפך את הצנורות, וגורם חרבן בעולמות, רחמנא לצלן. אם-כן מה פועלים בזה שמתפללים עם הנץ, כשמהפכים את כל סדר העולמות, חס ושלום?!

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכך הדבר הוא עם תפלת המנחה טרם השקיעה, בודאי זו מצנה גדולה להתפלל מנחה לפני שקיעת החמה, כי זה הזמן הנכון והראוי, אבל אם הצבור מאחרים במקצת בכמה דקות אחר השקיעה, מוטב לחכות להתפלל עמהם מלהתפלל ביחידות. אבל יש בני-אדם החושבים כי נכון יותר להתפלל ביחידות ולהפסיד ענית 'קדיש' ו'קדשה' ותפלה בצבור, מלאחר אפלו דקה אחר שקיעת החמה. ואף-על-פי שבודאי צריכים להתפלל לכתחלה לפני השקיעה, אבל אם הצבור מתאחר קצת, אך מתפלל בעוד יום לפני צאת הכוכבים, כבר מבאר בשלחן ערוך,

שִׁיכוּלִים עֲדִין לְהַתְּפַלֵּל מִנְחָה עַד צֹאת הַכּוֹכָבִים (עַן אֵרַח חַיִּים, סִמֵּן רלג), אָבֵל לְהַחֲסִיר תְּפִלָּה בְּצַבּוּר וְעֲנִית 'אָמֵן' וְ'קַדִּישׁ' וְ'קַדְשָׁה' וְכו', מַחֲמַת חֲמֵרָה יִתְּרָה, אֲשֶׁר זֶה חֲמֵרָה הַמְּבִיאָה לִיְדֵי קוּלָא. כִּי כָאן רוֹצִים לַחֲטֹף אֶת הַשְּׁקִיעָה וְלֹא לְאַחֵר הַזְּמַן, אָבֵל כָּאן מִפְּסִידִים כָּל הַתְּפִלָּה בְּצַבּוּר וְעֲנִית אָמֵן וְכו'.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁעַל הָאָדָם לְשַׁקֵּל תָּמִיד בְּעֲצָמוֹ אֶת הַרוּחַ לְעֻמַּת הַהֶפְסֵד, כְּגוֹן כָּאן בְּעֲנִין תְּפִלָּה בְּצַבּוּר, בְּשַׁעֲהַ שֶׁהַצַּבּוּר מְאַחֲרִין קֶצֶת מִהַזְּמַן הַיּוֹתֵר נְכוּן, אִךְ יִרְוִיחַ לְעֲנוֹת 'קַדִּישׁ' וְ'קַדְשָׁה' וְכו', אֲשֶׁר אֵי אֶפְשָׁר לְתַאֵר גְּדֹל מַעֲלַת עֲנִין זֶה. וְכַמוּכָא בְּסִפְרִים, שֶׁהַמְּלָאכִים וְהַשְּׂרָפִים מְקַבְּלִים רְשׁוּת לְעֲנוֹת קַדְשָׁה פְּעַם אַחַת, וְאַחֲרֵיכֶן נִשְׂרָפִים לְגַמְרֵי מַרְבַּח קַדְשָׁה וּמַרְבַּח אֹר, וְאֵינָם יְכוּלִים לְהַתְּקִים כָּלֵל, וּבְשָׂר נָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לִזְמַר 'קַדִּישׁ' וְ'בְּרַכּוּ' וְ'קַדְשָׁה' בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְזוֹכֶה לְשַׁכַּר כְּזֶה עֵינַי לֹא רָאִתִּי וְגו'. וְאֵם-כֵּן לְמָה מַחֲמַת חֲמֵרָה יִתְּרָה שְׂרוּצָה לְהַתְּפַלֵּל דּוֹקָא לְפָנֵי הַשְּׁקִיעָה, יְבַכֵּר לְהַתְּפַלֵּל בְּלֵי מַגֵּן, וְיִפְסִיד אֶת כָּל הַמַּעֲלוֹת הַנּוֹפְלוֹת הָאֵלוּ?!

וְהִנֵּה פְּעַם סְפוּר בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂאֵחֵר בְּכַמָּה דְקוֹת אֶת הַשְּׁקִיעָה בַּתְּפִלַּת מִנְחָה, (הַיּוֹת שֶׁהַזְּמַן הַקְּבוּעַ שֶׁל תְּפִלַּת מִנְחָה הוּא תָּמִיד לְפָנֵי הַשְּׁקִיעָה דִּיקָא). וּמוֹהֲרָא"ש נ"י הִבְחִין שְׂאֵבֶרֶךְ אֶחָד נֶעְלַם מִבֵּית-הַכְּנֶסֶת, כִּי הַתְּפַלֵּל כְּבָר בִּיחִידוֹת, וְהִנֵּה בְּכַעַס וּבְקַפִּידוֹת עַל שְׂאֵחֵרוֹ אֶת זְמַן הַשְּׁקִיעָה, וּמַחֲמַת זֶה בָּרַח מִבֵּית-הַכְּנֶסֶת וְלֹא רָצָה לְהִשָּׂאֵר אֶפְלוֹ לְעֲנוֹת קַדְשָׁה וְקַדִּישׁ אַחֵר שְׁקִיעָה. וְאָמַר אִזּוֹ מוֹהֲרָא"ש נ"י שִׂיחָה זֹאת, אִיךָ בֶּן אָדָם מַעֲדִיף לְהַפְסִיד אֹרוֹת כְּאֵלוֹ מַחֲמַת אִיזוֹ חֲמֵרָה שֵׁישׁ לוֹ, הֵגַם שְׂבוּדָאֵי צְרִיכִים לְדַקְדָּק מְאֹד בְּזְמַן הַתְּפִלָּה, וְלְהַתְּפַלֵּל וְתִיקִין כְּבִקְרָה וּמִנְחָה לְפָנֵי הַשְּׁקִיעָה, אָבֵל יֵשׁ גַּם לְדַקְדָּק לְהַתְּפַלֵּל עִם הַצַּבּוּר, וְלִזְמַר אֶת הַתְּפִלָּה בְּכּוֹנֵה מְלָה בְּמִלָּה, וְלֹא לַחֲטֹף אֶת הַמְּלִים, אוֹ לְהַתְּפַלֵּל בִּיחִידוֹת עַקֵּב אִיזוֹ חֲמֵרָה. וְלָכֵן אֲשֶׁרֵי מִי שְׂזוּכֶה תָּמִיד לְהַתְּפַלֵּל בְּזְמַן הַיּוֹתֵר נְכוּן, שְׁחֲרִית כְּוֹתִיקִין וּמִנְחָה קֹדֶם הַשְּׁקִיעָה, וְאֲשֶׁרֵי

ואשרי מי שזוכה להתפלל תמיד בכונה שלמה ובצבור דיקא, כי אז יזכה לאורות גדולים בזה ובכא לנצח; אשרי לו ואשרי חלקו.

ותרן

מוהרא"ש נ"י אמר, שאחת מהמדות הכי יקרות שאדם יכול לרכש לעצמו היא מדת הויתרנות — לותר תמיד משלו, ולא לדקדק ולחטף כל דבר טוב רק לעצמו, ואין אכפת לו מאחרים כלל; כי מי שיש לו לב טוב באמת, והוא בעצמותו איש טוב, כל הלקח מחשבתו הוא איה להשפיע טוב גם לזולתו, ולא יהיה כל הטוב רק לו לבדו, ואם אין מספיק שפע בעבור אחרים, אזי יותר גם לעצמו, כי כל עקר מגמתו לראות טוב אצל כלם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר זהו ענין מדרגת רבי חנינא בן דוסא, שעליו אמרו חכמינו הקדושים (מעניית כד:): כל העולם כלו נזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת; כי רבי חנינא בן דוסא לא חפש ולא בקש השפע לעצמו כלל, כי היתה לו מדת הויתרנות באמת, ורצה לותר משלו על מנת שיהיה לכל העולם כלו. ולכן היה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ועקר מגמתו היתה שיהיה שפע לכל העולם כלו, ולכן נעשה פצנור המשפיע מלמעלה למטה, שעל ידו עוברת כל ההשפעות, ובתוך הפצנור פנימה לא נשאר מאומה. וכמו שפרש הבעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו, את המאמר הנ"ל: כל העולם כלו נזון "בשביל" חנינא בני, הינו מלשון שביל וצנור, שכל העולם כלו מקבל השפע דרך השביל והצנור של חנינא בני, שעשה עצמו כמו שביל וצנור לותר משלו ולהמשיך שפע בעבור כל העולם. והוא עצמו די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, שזו מדת האמונה הקדושה (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן יח); כי מרב

אמונתו בו יתברך, היתה לו מדת ההסתפקות ומדת הותרנות, ולא צריך היה לעצמו שום דבר כלל, רק כל שאיפתו היתה לראות הטוב אצל כלם. כמו-כן הוא אצל כל צדיק הדור, שכל כסופו ורצונו לראות השפעות טובות אצל כלם, ועל עצמו אינו מסתכל כלל, כי תמיד מותר משלו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שגם בעבודת בית-המקדש מצינו מדה זאת בחלוקת לחם הפנים, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (יומא ט.): הצנועין מושכין את ידיהם והגרגרנין נוטלין ואוכלין וכו'. ולכאורה יפלא, הרי בבית-המקדש כל פרור של לחם הפנים או חתיכת בשר קדשים — קדוש מאד, ובודאי זוכים להשיג אורות גדולים על-ידי כל לעיסה ולעיסה. ואם-כן למה הצנועין ימשכו ידיהן מלקחת איזה פרור וכו', הלא הוא דבר קדוש ועליון מאד? אלא בגמרא זו טמון סוד מדת הותרנות, שהיא מן המדות היקרות ביותר, כי מוטב להיות ותרן אפלו בדבר עליון וקדוש כל-כך, מלהיות גרגרן, ולחטף את כל הקדשה בשבילי לבי. "העקר אני יודע שלא נטלתי מאחרים, ומה שצריך להגיע אלי — ממילא גיע", ובודאי כשבא לדבר שבקדשה כל אדם היה רוצה לזכות לכל מה שיש לזכות, ולבטח היו רוצים לחטף חתיכה גדולה יותר מלחם הפנים או מבשר הקדשים וכו', אבל כשאדם מותר מעצמו ומוסר עצמו להקדוש-ברוך-הוא, בודאי אחר-כך גיע אל דברים שלא שער ולא תאר כלל.

והוסיף מוהרא"ש נ"י, אשר בודאי אלו הצנועים שמשכו את ידיהם מלחם הפנים ומבשר הקדשים וכו', אף-על-פי שהיה נראה בשעת מעשה כאלו נחסר להם מהקדשה, ולא זכו לאכל בקדשים וכו', אבל לבסוף בשכר זה שותרו משלהם, עזרם הקדוש-ברוך-הוא, שזכו לקדשה כזו, עד ששלחנם נתקדש כמו המזבח בעצמו, ואכילתן היתה אכילת קדשים ממש, כי על-ידי שאדם קונה לעצמו מדת הותרנות ומותר משלו, הקדוש-ברוך-הוא משפיע עליו קדשה עליונה, וזוכה להגיע למדרגות והשגות גבוהות בהרבה מאלו

ההולכים בדרך גרגרנות וחיטפה.

והיה פעם ספור, שבשעת האכילה נפל איזה וכוח בין הבחורים תלמידי מתיבתא "היכל-הקדוש", מחמת שהביאו להם פרות לאכל, ולא היה מספיק לכלם, והחל וכוח ביניהם מי יזכה לאכל מן הפרות, לפתע נכנס מוהרא"ש נ"י, ושמע את דבר הופכות, ענה ואמר לכלם: הנה בדרך זה יכולים להבחין מי אוחז במדת הוטרנות ומי הוא איש טוב באמת, וזוהי עת מבחן, כשמגיעים למצב שאין פרות בעבור כלם, אזי מי שיש לב טוב באמת — מושף את ידו, בבחינת 'הצנועים מושכים את ידיהם', כי מבכר שלא יהיה לו, מאשר לא יהיה לחברו, כי תמיד טוב לרצות, לא להיות בגדר חטפן, ולגרם שלזולתי יחסר, על-ידי לקיחת המאכל וכדומה בעבורי, וזה מוכיח על טהר לבו של האדם.

והמשיך מוהרא"ש נ"י ואמר לתלמידים: תדעו, שמי שזוכה למדת הוטרנות באמת, לבסוף משפיעים לו שפע כזה מלמעלה, שלא תאר ולא שער כלל. וביכולתכם לבחון דבר זה, כי הוא בדוק ומנסה, אם אדם מותר משלו, בפתע יבוא אחד ויביא לו שקית עם כל טוב, ויאמר לו שזה בעבורו לבד. כי בשכר שותר משלו ולא דקדק לחטף הכל לעצמו, הקדוש-ברוך-הוא משלים חסרונו ממקום אחר, ופתאום מביאים לו שפע כזה שלא העלה על דעתו כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר זה מרמז בפסוק (בראשית לב, כה): "וינתר יעקב לבדו" וגו', וינתר מלשון ותרנות, שיעקב אבינו זכה לכל מדרגותיו, לנצח שרו של עשו ולהקרא בשם ישראל, על-ידי מדת הוטרנות שהיתה לו, בבחינת: "וינתר יעקב לבדו", שהיה מוכן לנתר משלו, ואיתא שם במדרש (בראשית רבה, פרשה עו, סימן א'): מה הקדוש-ברוך-הוא כתוב בו (ישעיה ב'): "ונשגב ה' לבדו", אף ביעקב כתיב: "וינתר יעקב לבדו"; כי זכה יעקב אבינו להכליל לגמרי בו יתברך על-ידי שהלך במדה זו של ותרנות, והראיה כשאדם מותר לאחרים ואינו מדקדק לקח הכל לעצמו, אזי זוכה

למדרגות גבוהות מאד. ובוודאי בדבר שעלול לילך לאבוד, ולא תגיע ממנו טובה לאחרים — אין שיקף לותר, כי הרי יעקב אבינו סב על עקביו עקב פחים קטנים שנותרו, ולא ותר עליהם כלל שילכו לאבוד, שהרי זה בכלל אסור בל משחית, והצדיקים מדקדקים מאד בממונם יותר מגופם, וחסים על כל פרוטה שלהם שלא תלך לאבוד. אבל במה שנוגע לאחרים, הינו שאם יותר האדם משלו — ירויח זולתו, ויהיה שלום ולא ריב ומחלוקת, בוודאי יותר כדאי לותר, ועל-ידי-זה זוכין לעלות מעלה מעלה, עד שמגיעין להשגת "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", שזוכה להתדבק ולהכלל לגמרי באמתת מציאותו יתברך; ולכן אשרי מי שזוכה לקנות בעצמו את מדת הותרנות, כי היא תביאו לכל טוב אמתי ונצחי לעד ולנצח נצחים.

וכוחים

מוהרא"ש נ"י אמר, שלעולם אין כדאי להכנס עם בני-אדם בוכוחים, כי אין פועלים ממילא שום דבר, כי כל אחד מחזיק תמיד כדעתו ושהוא צודק, ואם-כן מה שיקף שתתנכח אתו ותרצה להראות כי הצדק עמו, הלא ממילא לא יקבל את דבריו. ועל-כן חבל על כל רגע ורגע לבלותו בוכוחי סרק, ואין משיגים מאומה על-ידי הוכוחים, עקר העצה לכפף ראשו ולהראות כאלו מסכים עם זולתו, ואחר-כך יעשה כפי שמביין בעצמו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, כי הוא מתחרט עד מאד על כל השנים שהתנכח עם אנשי שלומנו, ורצה להוכיח שהצדק עמו, באשר לבסוף ראה שהיה זה בטול זמן בעלמא, ועורר על עצמו עוד יותר מחלוקת; כי באמת, כשאין האחד מסכים עם חברו, זה בא על-פי-רב מחמת קנאה, שמקנא בגדלתו וכדומה, והקנאה מצדיקה

אחר-כך את השנאה, כי על מנת לשנא את זולתו, הוא צריך איזו סבה, על-כן הוא מלביש את השנאה באיזה לבוש של אמת, ובאיזה לבוש של שכל ודעת, כאלו גם הוא בעל שכל וחסד גדול, ומבין אחרת, ועל-כן מתחיל להתנפח, והוכוחים מעוררים יותר את הקנאה, והקנאה מעוררת יותר את השנאה. ועל-כן מה ולמה להתנפח?! ילך כל אחד בדרך, ויעשה את שלו, ואינו צריך להתפעל משום בריה שבעולם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר המציאות הוכיחה במשך כל הדורות, שכל אלו שהתנפחו, לבסוף לא נשאר מהם כלום, ומה שאנחנו מוצאים אצל גדולי ישראל, שהיו להם וכוחים עם עובדי עבודה זרה שבימיהם, כגון אצל הרמב"ן הקדוש, ובדורות מאחרים יותר — אצל המהר"ל מפראג ו"ל ורבי יהונתן איבשיץ ו"ל, שהצרכו להתנפח עם הפמרים, היה זה מצד ההכרח, שהכריחם המלך, ואחר כל הוכוחים, שהוכיחו להם כי הכל הבל ורעות רוח, העבודה זרה נשארה עבודה זרה... רק להם היה ההכרח להתנפח מפני גזרת המלכות. ואין מוצאים שמחמת שהוכיחו לפמרים שהם מנחים בשקר ובכזב, הם התחרטו מן העבודה זרה שלהם, אדרבה! שבו לדרך. ומכאן למדים, שאין מפיקים שום תועלת מוכוחים. ויכול כל אחד לטל קל וחמר לעצמו, ומה גדולי ישראל שהצרכו להתנפח מפני גזרת המלכות, ועם כל זאת לא פצעו דבר, אף שהוכיחו לפמרים ששוטים הם וכסילים, וכל דבורם שקר, ותיים בשקר, ומאמינים בשקר, עם כל זאת חזרו המה אל אליליהם ואל שקריהם, על אחת כמה וכמה באין ערך כלל, אם ילך מישהו להתנפח עם כל בור ועם הארץ, לא יוכל לשכנעו כלל, כי בוכוחים אין יכולים לשכנע את הזולת, אלא צריך האדם לעשות את שלו, וחברו או שיתרגז או שישבר ויתחרט.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל כל בר ישראל לילך חזק בנקודת יהדותו, ואף פעם לא יפגס בוכוחים עם פורקי על ורחוקים, רק לדבר עמהם דבורי אמונה והשגחה פרטית, ודבורים מהתכלית, איך

שהסוף יהיה, שצריכין למות ולא יועיל אז שום דבר וכו', ואז דיקא יקרה אחד משני הדברים: או שבאמת יתחרטו ויקבלו את האמת, או שיברחו ממכם ויעזבו אתכם לגמרי.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שביותר צריכין לשמר את עצמו מוכוחים עם אנשי שלומנו, כי לאחרונה נכנסו בינינו כל מיני טפוסים מוזרים, ואין פדאי אפלו להתחיל להתופח עמהם, כי הנה אתמול היה בעל עברה ועשה כל מיני עברות שבעולם, רחמנא לישזבן, ואפלו לידתו לא היתה בקדשה, כי הוריו לא קימו טהרת המשפחה רחמנא לצלן, והוא בן הנדה, עד שיש אף כאלו שהם בכלל ממזרים, רחמנא לישזבן, ועכשו כבר אומרים דעות בדבר רבנו ז"ל. האין זה מגתך?! ולכן אין פדאי להפגס בוכוחים כלה, אלא להמשיך לגלות ולפרסם את דעת רבנו ז"ל בעולם, במסירות נפש הכי גדולה, ולקרב את נשמות ישראל אליו יתברך, ולעוררם על תורה, תפלה והתבודדות, ושיחה בינם לבין קונם, ושיברחו אל ציון רבנו ז"ל, ומי שעוסק בדרך זו, בודאי יצליח דרכו תמיד.

נדאי

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר כל אדם צריך לדבר בנדאות ולא יגמגם, וכמאמר ז"ל (קדושין ל.) על פסוק (דברים ו'): "ושננתם לבניך", שיהיו דברי תורה מתדדים בפיה, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמר לו מיד, וזה צריך להיות בכל דבר, הן כשמדבר עם בני-אדם דבורי אמונה והשגחה פרטית, שצריך לדבר בנדאות מחלטת, כי זה סימן שהוא חזק באמונה ברורה ומזככת. וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סב): אמונה הוא דבר שאצל המאמין היא ברורה ומזככת עד מאד, והן כשמחזק את זולתו צריך לדבר בנדאות בלי שום גמגומים מפקפקים, ודיקא

כך יזכה להשפיע על המשפעים ממנו, אבל כשיתחיל לדבר בפקפוק עם זולתו — הן בעניני אמונה והן בעניני התחזקות, אזי לא יועילו דבוריו כלל מה שמדבר עם אחרים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל מי שחוגר מתניו לדבר עם זולתו דבורי אמונה או התחזקות, צריך להיות כל-כך חזק בדעתו, בנדאות מחלטת כזו, עד שלא תכנס בלבו שום קשיה וספק על מה שזולתו מקשה לו, רק ידבר בנדאות גמורה, בעקשנות ובשפה שוטפת כזו, עד שלא יעשה בו שום רשם הדבור שזולתו מדבר עמו, ובאפן הזה יצליח תמיד, לא-כן כשאדם מכניס בעצמו הספקות והקשיות של זולתו, אזי גם הוא מתקרר ומתבלבל, וגם בו נכנסים ספקות וקשיות, רחמנא לי שזבן. ולכן מי שחוגר את מתניו ומקרב אחרים, אליו יתברך, עליו להיות במדרגת נדאות — "זהו זה, איני יודע דבר אחר", ואז יצליח בכל.

וזאת ראינו תמיד אצל מוהרא"ש נ"י, שכל דבוריו היו בנדאות מחלטת, ולא היה נותן מקום לשום ספקות וקשיות, ואם הלה היה שואל איזו שאלה או קשיא, היה מוהרא"ש נ"י מפסיק ושומע, ותכף-ימיד ממשיך לדבר דבורי אמונה ויראת שמים פדרכו, עד שממילא היו מתרצות כל הקשיות והספקות של אותו אחד. וראינו כזאת פעמים אין ספור, כיצד מוהרא"ש נ"י היה מתרץ את כל השאלות והספקות של האנשים שעמדו שם, בין של אלו ששאלוהו ממש, ובין של אלו שרק היה להם במחשבה לשאל. וכמו שהעידו אחר-כך, שבתוך דבורי מוהרא"ש נ"י היה כבר כלול הכל, ושמע כל אחד ואחד בדיוק אותו הענין שהצריך ורצה לשמע, וחש שהדברים מכונים בשבילו ממש, ונתרצו כל קשיותיו. וכידוע ומפרסם כל זאת למי שרגיל לשמע את דברי מוהרא"ש נ"י. אשרי הזוכה לדבור של נדאות ואין לו שום ספקות כלל.

וילה

בא פעם אברך אחד אל מוהרא"ש נ"י, ושאל ממנו עצה אם כדאי לו יותר לשכור דירה בבית משתף, ולא תעלה לו השכירות כל-כך הרבה כסף, או יעשה כל מיני מאמצים לקנות לעצמו וילה שיוכל לדור ברחבות וכו'. וענה לו מוהרא"ש נ"י, שבנדאי טוב מאד שתהיה לכל אחד ואחד מאנשי שלומנו וילה, שזהו בית פרטי בלי שכנים, כי כך יש לאדם הרחבת הדעת שאינו צריך לגור בשכנות עם אחרים, כדרך וילה שהיא יחידת דיור בפני עצמה עם גנה סביבה, ואז יש לאדם הרחבת הדעת לעבודתו יתברך, ויכול לחשב על התכלית הנצחית. והוסיף מוהרא"ש נ"י בדרך צחות, אשר תבת ויל"ה אותיות לוי"ה, כשאדם יש לו הרחבה בדירה, יכול לחשב על תכליתו הנצחית, ואשר יבא היום האחרון שיצטרך לצאת מזה העולם, וילוו אותו אל בית עולמו, וגם שם ישאר לבד, מה שאין כן כשאדם גר בשכנות עם בני-אדם, ומכל שכן כשפא לידי מריבות אדם, בנקל לו לשפח את תכליתו הנצחית — שלא בא אל זה העולם להשאר, אלא לעבר, וההכרח לצאת מזה העולם, כי הוא עסוק תמיד עם מריבות ומחלוקת עם שכניו, ולכן כדאי יותר להתאמץ לקנות לעצמו וילה ולא יצטרך לגור בשכנות עם אחרים.

וזוהי דעתו של מוהרא"ש נ"י, אשר יותר טוב שיגור אדם ביחידת דיור בודדת ובבית פרטי מאשר יגור בבנין מגורים משתף, כי בכך מגיע להרבה קלקולים — הן בעניני צניעות, והן בעניני מחלוקת ומריבות וכו', ובפרט עם ילדים, באשר כך אין הילדים מפריעים לאחרים, ואין עליו טענות מאף אחד, כי כשגר אדם בוילה — הינו בית פרטי, והוא מסבב בגנה, אין לו שיכות עם השכנים כל-כך; ואמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי, מועד קטן, פרק ב', הלכה ה'): שמתה לאדם בשעה שהוא דר בתוך שלו; וזה סובב ביותר על מי שזוכה לגור ביחידת דיור פרטית בפני עצמה, ואין לו בעל-בית או שכנים שיצרו צעדיו ויפריעו את מנוחתו, ואין הוא חייב לאף ברעה, ואף ברעה אינה חייבת לו, ודירה כזו מרחבת דעתו

של אדם; אשרי הזוכה לעשות כל מיני מאמצים ובפרט להתפלל אליו יתברך שיזכה לווילה ולדירה גדולה ורחבה, ותתרחב דעתו לעבודת השם יתברך.

זריזות

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר מדת הזריזות היא המדה הכי זפה בחיי האדם, כי מי שזריז בכל מעשיו, על-ידי-זה מצליח דרכו, לא-כן העצל — יהיו לו כל מיני כשלונות בחיים, ועל-כן צריכים לעשות כל מיני פעולות שבעולם להיות זריז עד מאד במעשיו, ועל-ידי-זה יצליח. ומוהרנ"ת ז"ל היה חדוש נפלא במדת הזריזות, עד שהתפאר פעם ואמר: "גייע היום שבני-אדם תפלאו איך זכיתי לכתב כל-כף הרבה?! תדעו ששמרתי את הזמן". ואמר על זה מוהרא"ש נ"י, שהעקר הזה על-ידי מדת הזריזות שהיתה טבועה בו, כי אפלו אדם ששמר את זמנו לא היה יכול לכתב כל-כף הרבה כמו מוהרנ"ת ז"ל, שפידוע כתב את כל ספרי רבנו ז"ל וכל ספריו הוא, ומי שבקי בכתיבה אי אפשר לו בשום פנים ואפן לכתב כל-כף הרבה, ובפרט מוהרנ"ת ז"ל שהיה כל ימיו עמוס בתלאות, והיה עני ואביון, וצריך היה לנסע נסיעות רבות וכו', וכן היו עליו מסירות, עד שהכניסוהו בבית-הספר, וכן היתה עליו מחלקת גדולה, וטרדות בלי שעור, ובפרט מילדיו, ואם-כן אי אפשר להבין בשכל אנושי איך כתב כל-כף הרבה, אפלו ששמר את הזמן, אלא על-ידי מדת הזריזות שהיתה בו, על-ידי-זה זכה לכתב את הכל ולהצליח בכל עניניו.

וספר מוהרא"ש נ"י, ששמע מר' לוי יצחק ז"ל, ששמע מר' אברהם בר' נחמן ז"ל, ששמע מאביו ר' נחמן טולטשינער ז"ל, שמוהרנ"ת ז"ל כתב כל-כף בזריזות, עד שכשסיים עמוד אחד, היתה

עדין השורה הראשונה רטבה בדיו. והיתה דרכו לכתב כל-כף בזריות, עד שנדבקו אות באות, ולכן הצרף אחר-כף ר' נחמן טולטשינער ו"ל לחזר ולהעתיק את כתב-היד של ה"לקוטי-הלכות", כדי שיהיה ראוי לדפוס, כי המדפיס לא היה יכול לקרא בזה, כי מוהרנ"ת ו"ל כתבם בזריות נפלאה מאד מאד.

וסיים מוהרא"ש נ"י, שמי שרוצה לזכות בזה העולם לכל המדות הטובות, עליו להתאזר במדת הזריות, ותכף-ומיד כשיתאזר במדת הזריות, אז יקנה כבר את כל המדות הטובות; כי רואים בני-אדם המבלים את הזמן בהבל ובריק, והכל מחמת עצלות ועצבות, ואם היו חזקים במדת הזריות, היו מצליחים בגשמיות וברוחניות.

זמן

מוהרא"ש נ"י אמר, כשאדם שומר על הזמן, יש לו די זמן לכל דבר, כי כששומר על זמנו הוא חוטף בכל פעם נקודות טובות חדשות, ובמשך היום הן עולות לחשבון גדול, ובפרט כשיש לו חשק ללמד תורה, אזי בכל זמן פנוי, אפלו דקה אחת או שתי דקות, הוא כבר חוטף אינה למוד ואינה פרק משניות, ובמשך היום נתקבצים אצלו המון למודים, מה שאין בן מי שמבטל את זמנו, תמיד נדמה לו שאין לו זמן לעשות את צרכיו, ותמיד מתאונן שאין לו זמן ללמד ולהתפלל וכו', ובינתיים אינו תופס שזהו רק מחמת שאינו שומר על זמנו, ועל-ידי-זה הולך רב היום לבטלה.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהיו אחרים מאנשי שלומנו, שתמיד החזיקו משניות קטן בכיסם, ובכל זמן פנוי שמצאו, הוציאו את המשניות וגרסו עוד פרק ועוד פרק, כי אף-על-פי שהיו בעלי עסק, ורב היום היו עסוקים בטדודות שונות, ולא מצאו זמן לקבוע שיעור

קבוע במשניות, הינו לגרס ת"י פְּרָקִים בְּבַת אַחַת, אֲבָל הֵיוּ שׁוֹמְרִים כְּל־כָּף הַרְבֵּה עַל הַזְּמַן, עַד שֶׁעָבַר הַיּוֹם וְחֻטְפוּ ת"י פְּרָקִים מִשְׁנִיּוֹת בֵּין כָּל הַבְּלֹבָלִים שֶׁסָּבְבוּ, וְקִיְמוּ בְּזֶה אֶת דְּבָרֵי רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁמִּפְּרָשׁ מָה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שַׁבַּת לא): קָבַעְתָּ עֵתִים לַתּוֹרָה? קָבַע הוּא מִלְּשׁוֹן גְּזֵלָה, שֶׁצְּרִיכִין לְגַזֵּל זְמַן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה (עֵין לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן רפד); וְכֵן עָשׂוּ, וְהִצְלִיחוּ מְאֹד בֵּין בְּלִמּוּדָם וְהָיוּ בְּעֶסְקָם.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י: בַּפְּרָט בַּחֲוָר שְׁלוּמֵד בִּישִׁיבָה, כִּשֶׁהוּא שׁוֹמֵר עַל הַזְּמַן, וּמִתְמִיד בֵּין בְּשַׁעוּרִים הַקְּבוּעִים שֶׁל הַיִּשִׁיבָה, וּבֵין בְּשַׁעוּרִים הַפְּרָטִיִּים שְׁלוֹ, הוּא יָכוֹל לְלַמֵּד הַמּוֹן הַמּוֹן, עַד שֶׁיַּעֲבֹר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה מִמֶּשׁ, וְכֵן יִזְכֶּה לְהַתְּבוּדֵד הַרְבֵּה עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּכָל יוֹם, וְלֹא יִתְתַרֵּט כְּלָל עַל יְמֵי בַחֲרוּתוֹ, רַק יִלְךְ לַחֲפָה מְלֵא וְגִדּוּשׁ בַּתּוֹרָה וּבַעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וּמוֹהֲרָא"ש נ"י מְסַפֵּר לָנוּ תְּמִיד, אֵיךְ הוּא בְּעֶצְמוֹ הֵיךְ נוֹהֵג בְּשָׁנוֹת בַּחֲרוּתוֹ כִּשְׁלֵמֵד בִּישִׁיבָה, שֶׁשֹּׁמֵר עַל הַזְּמַן מְאֹד, וּמְלַבֵּד הַשַּׁעוּרִים הַקְּבוּעִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּישִׁיבָה, הֵיךְ לוֹמֵד בְּלִי שַׁעוּר מִשְׁנִיּוֹת וְסִפְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל, וְגַם הַתְּבוּדָד כַּמָּה שַׁעוֹת בְּכָל יוֹם. וְסִפֵּר, שֶׁכִּשְׁהֵיְתָה הַפְּסָקָה וְכֵלֶם הִלְכוּ לְשַׁחֵק וּלְהַשְׁתּוֹבֵב בְּכַדּוּר וְכַדּוּמָה, אוֹ בַחֲרָף לְזֶרֶק בְּדוּרֵי שְׁלֵג וְכוּ', הֵיךְ מְטַפֵּס וְעוֹלָה עַל סְלָמוֹת, וְדֶרֶךְ אֵיזָה חֲלוֹן הֵיךְ נִכְנָס לְקוֹמָה הַעֲלִיּוֹנָה בִּישִׁיבָה, אֲשֶׁר הֵיְתָה רִיקָה, וּבַעֲת שֶׁשִּׁחְקוֹ כֵּלֶם, הוּא נִכְנָס לְשֵׁם וְהַתְּבוּדָד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבְקוֹמָה רִיקָה זֹו אֵף בַּחֲוָר לֹא נִכְנָס, כִּי הַתְּהַלְכוּ שְׁמוּעוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׂדִים וְרוּחוֹת, וְהִנִּיחוּ שָׁם אֶת כָּל הַסְּפָסְלִים וְהַכְּסָאוֹת הַשְּׁבוּרִים, וְאֵף פְּעַם לֹא נִכְנָסָה לְשֵׁם שׁוּם בְּרִיָּה, מְרַב פָּחַד וְאִימָה, וּבַתְּחִלָּה גַם מוֹהֲרָא"ש נ"י חָשַׁשׁ לְהַכְּנִס שְׁמָה, אֵף חֲשָׁקוֹ הָעֵז לְקַיֵּם עֲצוֹת רַבֵּנוּ ז"ל שֶׁאָמַר לְהַתְּבוּדָד בְּכָל יוֹם, הַתְּגַבֵּר עַל פַּחְדּוֹ, וְנִכְנָס לְשֵׁם, וְאָמַר לַעֲצֻמוֹ: יַעֲבֹר עָלַי וִיְהִי מָה, אֲנִי אֲשַׁב כָּאֵן לְהַתְּבוּדָד, וְאֵט אֵט הַרְגִּיל עֲצֻמוֹ בְּכָל יוֹם לְהַתְּבוּדָד שָׁם עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאֵף בְּרִיָּה בְּעוֹלָם לֹא יִדְעָה מִזֶּה, וְכֵן שָׁאָר הַיּוֹם הַתְּמִיד מְאֹד בְּלִמּוּד מִשְׁנִיּוֹת וּבְסִפְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל, וְכָף חֲלָפוֹ עָלָיו שָׁנוֹת צְעִירוּתוֹ, בְּשִׁמְרוֹ עַל זְמַנּוֹ מְאֹד מְאֹד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל היום יכולים להסתפל באחד משני האפנים: או שהיום קצר מאד, היות שמלאתי אותו עם כל-כף הרבה תורה ותפלה, ואיני יודע היכן ברח לי כל היום, וזהו סימן טוב מאד, כשאדם רואה שהיום חלף מהר, והוא מצטער למה לא היה לו יותר זמן לחטף עוד נקודות טובות. או שהיום ארך מאד מאד, והוא משעמם, ואינו יודע מה לעשות עם הזמן שלו, ואזי מתלונן שיש לו זמן רב מדי, ובינתיים אין לו שום משג איך לבלות זמנו, ואיך למלאותו עם נקודות טובות, ולכן הולך אצלו היום בריקנות כשמאומה אין בידו; ולכן סימן לידע אם אדם שומר על הזמן הוא — לשמע פיצד קובל ומתלונן, אם קובל שהזמן פורח לו מהר מאד, ואינו יודע היכן הלך היום, סימן שהוא שומר על זמנו, אבל אם מתלונן שיש לו יותר מדי זמן, ומשעמם לו, סימן שאינו שומר על הזמן כלל, ואינו יודע היאך למלאו בטוב אמתו ונצחי.

[ומפי מוהרא"ש נ"י שמענו פעמים רבות לומר: אני צריך יום של ארבעים ושמונה שעות, כי עד שאני מסתובב, כבר פרח לי כל היום, ואיני יודע לאן הלך... כי כך הוא אצל מי ששומר את הזמן, שבאמת פורח לו כל היום במהירות נפלאה, והוא ממש רואה בחוש שאין לו מספיק זמן לגמר את הכל].

ואמר מוהרא"ש נ"י, שיש רמז לכל זה בפרשת המרגלים, הנה המרגלים ספרו לשון-הרע על ארץ ישראל ופגמו באמונה הקדושה, וממילא כבר לא זכו למלא את היום שלהם בקדושה, כי מי שנופל מן האמונה ונכנסים בו דמיונות של שקר, נדמה לו כאלו היום ארך מאד מאד, ולכן נענשו מדה כנגד מדה, שפגגו הארבעים יום שהלכו לרגל את ארץ ישראל, וספרו לשון-הרע, כנגד זה הצרכו להסתובב ארבעים שנה במדבר, וכמו שפתיב (במדבר יד, לד): "במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום, יום לשנה יום לשנה תשא את עוונותיכם". כי כשאדם נופל מן האמונה הוא נעשה משעמם והולך בטל, וכל יום נדמה אצלו כשנה, וזהו מה

שְׁפָתוֹב: "יום לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֹנוֹתֵיכֶם", כִּי כִּשְׂיֵשׁ לְאָדָם עֲוֹנוֹת וְאֵינוֹ מְרַגֵּישׁ אֶת הָאֲמוּנָה, אֲזִי נִדְמָה לוֹ שְׂיוֹם הוּא שָׁנָה, וְאֵין לוֹ מָה לַעֲשׂוֹת עִם הַיּוֹם הַזֶּה, וְלִכֵּן רָאשֵׁי תְבוֹת יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשְׂאוּ זֶהוּ לִיִּלְיִית', שְׁזָה הַשֵּׁם שֶׁל הַקְּלָפָה הַמְּחַטָּאת אֶת הָאָדָם, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, כִּי עַל-יַדֵּי הַחֲטָאִים וְהָעֲוֹנוֹת נוֹפְלִין תַּחַת הַזְּמַן, וְכָל יוֹם נִדְמָה לְאָדָם כְּשָׁנָה שְׁלֵמָה. וּמָהוּ הַתְּקוּן לָזֶה? מָה שְׂאוֹמֵר רַבְּנֵנוּ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרָ"ן, חֶלֶק א', סִימָן רִיד), שְׁתִּלְמוּ"ד בְּגִימְטְרִיָּה לִילִי"ת, הֵינּוּ כְּשֹׂאֲדָם לּוֹמֵד הַרְבֵּה תִּלְמוּד, שְׂגוֹרֵס הַרְבֵּה מִשְׁנִיּוֹת וּגְמָרָא שֶׁהוּא תִּלְמוּד בְּבִלִי, בְּזֶה מְכַנְיַע קְלָפָה זוֹ, וּיְכַבֵּר מִמֶּלֶא אֶת כָּל הַיּוֹם שְׁלוֹ עִם טוֹב נְצַחִי, עַד שְׂאֵין מְסַפֵּיק לוֹ כָּל הַזְּמַן שֶׁל הַיּוֹם כָּלוּ, וְאֲזוֹ מְרַב אֶהְבֵּת הַתּוֹרָה נִדְמָה לוֹ שָׁנָה כְּמוֹ יָמִים אֲחָדִים מִמֶּשׁ; לִכֵּן אֲשַׁרֵּי מִי שְׂזוֹכָה לְשֹׁמֵר תְּמִיד עַל זְמַנּוֹ, וְאֲזוֹ בּוֹדָאֵי יְבִלָּה יָמָיו וְשָׁנוֹתָיו בְּטוֹב וּבְנֻעִימִים.

זְכוּת

מוֹהֲרָא"ש ג"י אָמַר, שֶׁהַעֲבוּדָה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת לְלַמֵּד זְכוּת עַל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל הִיא הַעֲבוּדָה הַכִּי קָשָׁה; כִּי טֹבַע שֶׁל אָדָם, שְׁתִּמְיֵד מוֹצֵא חֲסָרוֹנוֹת אֲצֵל זוֹלָתוֹ. וְרַבְּנֵנוּ ז"ל הִזְהִירָנוּ מְאֹד מְאֹד עַל לְמוּד זְכוּת, וְאָמַר, שְׂצָרִיכִין לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ וּלְמַצֵּא אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד זְכוּת, וְאִפְלוּ אֲצֵל הַכִּי גְרוּעַ (לְקוּטֵי-מוֹהֲרָ"ן, חֶלֶק א', סִימָן רַפּב). וְכַמוֹכֵן שְׂדָבֵר זֶה לֹא בָּא בְּנִקְלָא לְאָדָם, כִּי טֹבַע שֶׁל אָדָם שְׂרוּאָה רַק חוֹב אֲצֵל אַחֲרִים, וְלִכֵּן צָרִיכִין לְהַשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׁ זְכוּת עַל כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֶּלֶל, אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי עַל הַרְשָׁעוֹת שְׁלוֹ, אֲסוּר לְלַמֵּד זְכוּת, כִּי צָרִיכִין לְדַעַת שְׂרֻשָׁעוֹת נִשְׂאָרֵת רְשָׁעוֹת, וּבִפְרָט מִי שְׂמִסִּית וּמְדִיחַ נִגְדַּד הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְעַל זֶה אָמַר רַבְּנֵנוּ ז"ל (סִפְרָ הַמְּדוּת, אוֹת מְרִיבָה, סִימָן פּח): אֵין מְלַמְדִין זְכוּת עַל הַמִּסִּית, כִּי אָדָם שֶׁהוּא רָשָׁע לַעֲצָמוֹ, עַדִּין יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה לְתַקֵּן הַכֵּל, אֲבָל כִּשְׂהוּא מִסִּית

ומדינת אחרים נגד הקדוש-ברוך-הוא, והוא חוטא ומחטיא את הרבים, עליו לא שׂיך שום למוד זכות, כי אדרבא, עליו אמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה כא, סימן ד): קשה המחטיאו יותר מההורגו, כי ההורגו הורגו רק בעולם הזה, והמחטיאו הורגו בעולם הזה ובעולם הבא, ועל-כֵּן לא שׂיך שום למוד זכות על המסית.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שלמוד זכות על זולתו יש בזה למוד גדול מאד, עמק עמק מי ימצאנו, וצריכין להתגיע מאד מאד להגיע אל הלמוד העמק הזה איך לדון את זולתו לכף זכות, ולא כמו שקלי העולם אומרים, שעל כל חוטא ופושע, מסית ומדיח, כופר בעקר, צריכים ללמד זכות, ובפרט שתולין בוקי סריקי על הרב הקדוש מברדיטשוב זי"ע, שדרכו היתה ללמד זכות על כל בר ישראל, וחושבים שהיה מלמד זכות גם על מסיתים ומדיחים, וכאלו יש להם איזו תקנה. וזו טעות חמורה מאד מאד, כי אם חכמינו הקדושים אמרו על מסיתים ומדיחים שמורידים אותם ולא מעלין, לא שׂיך ללמד עליהם זכות כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבענין למוד זכות, צריכין לדעת איך ללמד זכות על כל בר ישראל, כי זו עבודה קשה מאד, וזו היתה עבודת הרב הקדוש מברדיטשוב זי"ע. וספר, שפעם אחת בערב יום הפפורים פגע הרב הקדוש מברדיטשוב זי"ע ברשע אחד שהיה מלא חטאים ועוונות, ואמר לו: "תדע, שאני מקנא בך, כי אם אתה תחזר בתשובה עכשו, יתהפכו כל עוונותיך לזכיות, ותהיה יותר גדול ממני". וכן מספרים עליו, שבכל ערב יום פפור היה מסתובב בשוק בין הגוים, וראה איך הם מתגוללים באשפות ובשכרות, והתחיל במליצת ישר על עם ישראל: "רבוננו של עולם, אף שהיום הוא מיעד לאכילה ולשתיה, לא תמצא יהודי אחד שכור ומתגולל באשפות".

וסיים מוהרא"ש נ"י, שכל זה נאמר בכלליות על בר ישראל,

שבעוונותינו הרבים נפל למקום שנפל, והוא מלא חטאים ועוונות, ואינו יכול להתגבר על יצרו, בודאי צריכין לדון אותו לכף זכות, ולהעלות אותו מכף חובה לכף זכות, אבל על מסית ומדיח אין שיף בכלל למוד זכות, כי הוא חוטא ומחטיא את הרבים, ואין מהפכים בזכותו כלל; אשרי מי שתמיד מלמד זכות על נשמות ישראל, ויודע היטב איך ללמד עליהן זכות.

זלזול

מוהרא"ש נ"י אמר, שאסור לזלזל בשום בן אדם בעולם, יהיה מה שיהיה, ויהיה איך שיהיה, כי זו עברה חמורה מאד לזלזל בבני-אדם, ואחד מהיסודות בדרך ארץ ובמדות שבין אדם לחברו, הוא — לא לזלזל בשום בן אדם, ואפלו אם הוא משנה בלבשו, או במראהו, או בדבורו, אסור לזלזל בו; כי אם הקדוש-ברוך-הוא בראו בצורה כזו, סימן שכה צריך להיות, ואם אתה מזלזל בו, אתה מזלזל במי שבראו, חס ושלום, וזו עברה חמורה מאד.

והזכיר מוהרא"ש נ"י, את דברי הגמרא (תענית כ:): מעשה שבא רבי אלעזר בן רבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על חמור ומטיל על שפת נהר, ושםח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה, נודמן לו אדם אחד, שהיה מכער ביותר, אמר לו: "שלום עליך, רבי". ולא החזיר לו, אמר לו: "ריקה, כמה מכער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכערין כמותך?" אמר לו: "איני יודע, אלא לך ואמר לאמן שעשאני כמה מכער כלי זה שעשית". כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו. ואמר לו: "נעניתי לך, מחל לי". אמר לו: "איני מחל לך, עד שתלך לאמן שעשאני ואמר לו, כמה מכער כלי זה שעשית". והיה מטיל אחריו עד שהגיע לעירו. יצאו בני עירו

לקראתו, והיו אומרים לו: "שלום עליך רבי רבי, מורי מורי". אמר להם: "למי אתם קורין רבי רבי?" אמרו לו: "לזה שמטיל אתריך". אמר להם: "אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל". אמרו לו: "מפני מה?" אמר להם: "כך וכך עשה לי". אמרו לו: "אף-על-פי-כן מחל לו, שאדם גדול בתורה הוא". אמר להם: "בשבילכם הריני מחל לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן". מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: לעולם יהא אדם רך פקנה, ואל יהא קשה פארז.

הרי רואים מכאן, איך אסור לזלזל בכך-אדם, אפלו שגראה מלער ומשנה ביותר, כי אם הקדוש-ברוך-הוא כרא אותו כד, צריכין לכבד אותו ולדעת שמכבדין את הצלם אלקים שיש בתוכו. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (ברכות יט:): גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעד כדי כך הקפידו חכמינו הקדושים שלא לזלזל בכני-אדם, עד שאמרו (מגלה כד:): כהן שיש בידי מומין, לא ישא את כפיו. רבי יהודה אומר: אף מי שהיו ידיו צבועות אסטים לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו, עין שם; שאסרו חכמינו הקדושים לכהן כזה לעלות להיכן, כי יסתכלו בו העם ויסיחו דעתם מן הברכות, הרי רואים איך בטלו מן הכהן מצות עשה דאורייתא, שלא ישא את כפיו, כדי שלא יגרם שיסתכלו בו, ולא יבואו לזלזל בו, ואם חכמינו הקדושים בטלו מצות עשה כזו מן הכהן, כדי שלא יסתכלו בו ויזלזלו בו ויסיחו את דעתם, מכל שכן פמה צריכין להזהר שלא לזלזל בשום בן אדם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל דבר זה פונו חכמינו הקדושים באמרו (נדרים פא:): "הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה", הינו שאסור לזלזל אפלו בבני עניים ובבני אנשים פשוטים, כי דיקא מהם תצא תורה. וכמו שראו במציאות בכל הדורות שמאנשים פשוטים מאד יצאו גאונים וגדולי ישראל, ופעמים רבות קרו מקרים

כאלו שזלזלו באיזה בן אדם, ולבסוף נתגלה שהוא היה צדיק נסתר. ולכן אסור חמור מאד לזלזל באיזה אדם בעולם, ואפלו אינו מתנהג לפי רוחי או לפי טעמי, אין מחיבין אותי לחקותו. אבל אין לי שום התר לזלזל בו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהיה פעם יהודי אחד, שהיה יושב כשראשו נטוי על ידו, ומסתכל על הקיר וממלמל עם שפתיו, וחשבוהו בני-אדם למשגע, ועשו ממנו כל מיני צחוק וליצנות. ולבסוף נתגלה שהלה היה יושב כף בצורה הנראית כמשנה וממלמל בשפתיו בעל-פה את הש"ס מסכתא אחר מסכתא, היות שידע את כל הש"ס בעל-פה, והיה גאון עצום. נמצא, שכל מי שזלזל בו, זלזל בתלמיד חכם אמתי, רחמנא לצלן. ולכן אין לזלזל באף אחד, ואפלו אם נראה אדם מוזר ומשנה, עם כל זאת מצד האנושיות אסור לזלזל בו. ומכל שכן שאסור לזלזל בפני הילדים בכבוד אביהם, פי זהו עון חמור מאד.

וסים מוהרא"ש נ"י, שמי שמזלזל בבני-אדם גורם שלבסוף לא יצא מזה העולם עד שיזלזלו בו, ואת זאת ראה במו עיניו, אנשים שזלזלו בזולתם ולא יצאו מזה העולם, עד שכלם רננו אחריהם וזלזלו בהם כאחד הריקים, ומתו במיתה משנה, רחמנא לצלן. ולכן אשרי הנזקר בזה בתכלית הזהירות, ואינו מזלזל בשום בריה כלל.

זקן

פעם בין תפלת מנחה לערבית, היה מוהרא"ש נ"י באמצע שיחה נחוצה וחשובה מאד לבחורים תלמידי "היכל-הקדוש", בענין התמדת התורה ועבודת השם יתברך, ופתאם נכנס איזה זקן לבית-המדרש, וישב לו באיזו פנה והמתין לזמן התפלה. ואותו זקן לא זכה ללמד בצעירותו, וכבר הגיע לימי הזקנה, והלה עם מקל

ובקשי ה'ה' יכול לשמע, אזי ענה ואמר מוהרא"ש נ"י לבחורים:
 תדעו, שאצלי ה'ה' תמיד ספר מוסר אדם זקן, כי כשראיני איך זקן
 הולך עם מקל, ובפרט זקנים היושבים בטל באיזה פארק או בגן,
 ומפטפטים, והולכים ובאים, קוראים את העתון, והופכים אותו
 מצד לצד, והולכים לשמע חדשות, וגומרים את החדשות, ומסתובבים
 אנה ואנה, ובלילה אינם יכולים לישון, וביום אינם יכולים לאכל...
 אזי ראיני מה נשאר מהאדם, וזה עורר אותי מאד לשמר על כל
 יום ויום שלי, ותמיד נזכרתי בדברי הגמרא (שבת קנא:) על הפסוק
 (קהלת יב): "וזכר את בוראך בימי בתורותיך עד שלא יבאו ימי
 הרעה" — אלו ימי הזקנה, ששלמה המלך מזהיר לכל אחד ואחד
 עוד מימי בתורתו, שיזכר את ימי הזקנה, ועל ידי זה יתעורר
 לעשות הרבה מאד בעבודת השם יתברך כל זמן שעדין יש לו כח,
 ואם האדם זוכה ללמד הרבה בצעירותו, אזי לבסוף הוא מוסיף
 חכמה ושכל בזקנותו, וכדאיתא שם בגמרא: תלמידי חכמים, כל
 זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם, שנאמר (איוב, יב): "בישישים
 חכמה וארך ימים תבונה", אבל אם לא ילמד בצעירותו, וישאר עם
 הארץ, חס ושלום, אזי יתקיים בו (שם): ועמי הארץ — כל זמן
 שמזקינין טפשות נתוספת בהן, שנאמר (איוב, יב): "מסיר שפה
 לנאמנים, וטעם זקנים יקח", ולכן למה יטעה האדם את עצמו
 לחשב שיתחיל ללמד לעת זקנותו בשעה שאז כבר יהיה מאחר,
 וישאר זקן עם הארץ, חס ושלום.

והמשיך מוהרא"ש נ"י ואמר, ששם בגמרא (קנב.) מבאר כל
 הסבל שזקן מתחיל לסבל, "גם מגבה יראו" (קהלת יב, ה), שאפלו
 גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים, "ונחתתים בדרך", בשעה
 שמהלך בדרך נעשו לו תוהים, "וינאץ השקד", זו קלבסת, "ויסתבל
 החגב", אלו עגבות, הטוחנות כבר לא יכולים לטחן, השנים לא
 יכולות לאכל, במקום שמים הוא הולך עם שלש, פי הולך עם מקל
 וכו'. ואמר מוהרא"ש נ"י, כש'למדתי הגמרא הזו הבנתי שזה צריך
 לקרות עם כלנו, וזה כשכבר זוכים לזקנה, כי בודאי האדם צריך

רחמים רבים שִׁיזְכָּה לְהַגִּיעַ אֶל גִּיל הַזְקָנָה, כִּי, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, אֲנַחְנוּ רוֹאִים אֲנָשִׁים צְעִירִים מְתִים, וְאִם אֶחָד לֹא בָטוּחַ עִם יוֹם אֶחָד, וְלִכְּנֹן כְּשֶׁאָדָם זֹכֶה לְהַגִּיעַ אֶל גִּיל הַזְקָנָה, זֶה זְכִיָּה גְדוֹלָה מְאֹד, וּבִפְרָט כְּשֶׁאָדָם מַגִּיעַ אֶל גִּיל שְׁבָעִים, מוֹבָא בְּפוֹסְקִים שְׁצָרִיכִים לְבָרֵךְ שֶׁהִיָּינוּ, וְלִכְּנֹן אֲצִלִּי תָמִיד הִיָּה סֵפֶר מוֹסֵר אָדָם זְקֵן, שֶׁהִסְתַּכַּלְתִּי עַל זְקֵן, וְאָמַרְתִּי לְעֲצָמִי, הִנֵּה אֲנִי אֲרָאָה כֶּךָ כְּמָהוּ, וְאִם-כֵּן לָמָּה לִי לַחֲכוֹת עַד שֶׁאֲנִי אֶהְיֶה בְּגִיל שְׁבָעִים וְאֶהְיֶה זְקֵן עִם הָאָרֶץ, אֲנִי אֲתַפֵּס אֶת עֲצָמִי בַּיָּדִים עֲכָשׁוּ, וְאֶלְמַד וְאֶתְפַּלֵּל, וְאֶקְיַם אֶת הַמִּצְוֹת, וְאִזּוֹ לֹא אֲצַטְרֵךְ לְהִתְחַרֵּט, וְזֶה מֵה שֶׁהֲצִיל אוֹתִי. וְהֵייתִי בְּגִיל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה כְּשֶׁהִתְקַבַּלְתִּי אֶל רַבְּנוּ וְ"ל, וְלִקְחָתִי אֶת עֲצָמִי הַיָּטִב הַיָּטִב בַּיָּדִים, וּבְרוּךְ הַשֵּׁם הַצֹּלֶחַתִּי, וְאִחַד הַדְּבָרִים שֶׁזְכִּיתִי לְהַצְלִיחַ, כִּי הִסְתַּכַּלְתִּי עַל זְקֵנִים, וּכְשֶׁרָאִיתִי זְקֵן שָׂאֵף פֶּעַם בַּחַיּוֹ לֹא סִיִּם שֶׁשָּׂה סְדְרֵי מִשְׁנָה, אִזּוֹ עָשִׂיתִי לְעֲצָמִי חֲשֹׁבוֹן: "רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, עוֹד מְעַט אֲנִי אֲצַא מִזֶּה הָעוֹלָם, וְשֶׁשָּׂה סְדְרֵי מִשְׁנָה לֹא סִיִּמְתִּי". הָרִי כְּשֶׁבָאִים לְמַעַלָּה בַּשָּׁמַיִם, הַדְּבָר הַרְאֵשׁוֹן שֶׁשׁוֹמֵר הַפֶּתַח שׁוֹאֵל: עֲרֹךְ מִקְרָא שְׁקִרְאָתָּה — הַרְאָה לָנוּ אֶת הַתַּנְ"ךְ שֶׁלָּךְ, עֲרֹךְ מִשְׁנָה שֶׁשְׁנִיתָ — הַרְאָה לָנוּ אֶת הַמִּשְׁנָיוֹת שֶׁלָּךְ. וְאִיזוֹ בּוֹשָׁה הִיא כְּשֶׁאָדָם לֹא גָמַר אֶת כָּל הַתַּנְ"ךְ בְּזֶה הָעוֹלָם, וְלֹא סִיִּם אֶת כָּל הַשִּׁשָּׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה בְּזֶה הָעוֹלָם, וְאִזּוֹ אֵין כָּבֵר חֲזָרָה. וְלִכְּנֹן זֶה הִיָּה אֲצִלִּי תָמִיד סֵפֶר מוֹסֵר, וּבְזֶה הַצֹּלֶחַתִּי.

וּסְפֵר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁפֶּעַם אַחַת יָשַׁב בְּבֵית-הַכְּנֶסֶת בֵּין מְנַחֵה לְמַעְרִיב וְלִמַּד גְּמָרָא מִסְכַּת שַׁבָּת, וְלִמַּד בַּחֲשֵׁק עִם קוֹל, וַיֵּשֶׁב בַּפִּנָּה וְהָיָה מְשׁוֹרֵר דָּף אַחַר דָּף בְּכִסּוּפִים וּבְדַבְּקוֹת, וְלֹא שָׁם לֵב לְנַעֲשֵׂה סְבִיבוֹ, פֶּתָאֵם רָאָה שִׁיוֹשְׁבַת קְבוּצַת זְקֵנִים וּמְסַתְּכָלִים עֲלָיו, וְהַבְּחִין שֶׁהִסְתַּכְּלוּתָם הִיָּתָה בְּקִנְיָה גְדוֹלָה מְאֹד, אִיךָ בְּחֹר צְעִיר לומֵד בַּחֲשֵׁק בְּזֶה, וְזֶה נִתֵּן לוֹ עוֹד יוֹתֵר חֲזוּק לְלַמַּד בְּהִתְמַדְּדָה, כִּי רָאָה אִיךָ מִתְחַרֵּט הָאָדָם כְּשֶׁאֲנִינוּ לומֵד בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ; אֲשַׁרִּי מִי שֶׁאֲנִינוּ מְטַעָה אֶת עֲצָמוֹ, וּמִתְכוֹנֵן הַיָּטִב בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ בְּזַקְנוֹתוֹ.

חֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁבֻכָל יוֹם אַחַר הַתְּפִלָּה הוּא הַזְּמַן הַכִּי טוֹב לְלַמֵּד חֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י עִם הַתְּרוּגוֹם, וְהַעֲצָה הַכִּי טוֹבָה הִיא לְחַלֵּק אֶת פְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ לְשֵׁשֶׁה חֻלְקִים: בְּיוֹם רֵאשׁוֹן לְלַמֵּד מֵרֵאשׁוֹן עַד שְׁנֵי, בְּיוֹם שְׁנֵי — מֵשְׁנֵי עַד שְׁלִישִׁי, בְּיוֹם שְׁלִישִׁי — מִשְׁלִישִׁי עַד רְבִיעִי וְכוּ', וּבְיוֹם שְׁשִׁי לְכַפֵּל וּלְלַמֵּד מִשְׁשִׁי עַד סוּף הַסְּדָרָא, וּבְדֶרֶךְ זֶה יִגְמַר בְּכָל שְׁבוּעַ אֶת כָּל הַפְּרֻשָּׁה — שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תְּרוּגוֹם עִם פְּרוּשׁ רֵשׁ"י, וְהוּא מְאֹד מְסַגֵּל לִירְאֵת שְׁמַיִם. וּבִפְרָט שְׁגַם מוֹבָא מִהֶאָרִיז"ל, שְׁכַשְׁלוּמַד עִם הַתְּפִלִּין, מִמְּשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ הָאָרֶה גְדוּלָּה מְאֹד, וְלִכְּנָן הוּא דְבָר נוֹרָא מְאֹד לְקַבֵּעַ לְעֲצָמוֹ קְבִיעוֹת חִזְקָה בְּכָל יוֹם, חֵק וְלֹא יַעֲבֹר, לְלַמֵּד חֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י אַחַר הַתְּפִלָּה בְּעוֹדוֹ לְבוֹשׁ בַּתְּפִלִּין דְּרַבְּנֵנוּ תָּם, וְכֵן נִהַג הַגַּר"א, שְׁמַיִד אַחַר הַתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם לְמַד בְּטִלִּית וְתַפְלִין פְּרֻשָּׁה חֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י, וְסֵךְ הַכֹּל זֶה לוֹקֵחַ כְּרַבֵּעַ שְׁעָה, וְזֶה מִמְּשִׁיךְ עַל הָאָדָם קִדְשָׁה נוֹרָאָה לְכָל הַיּוֹם כְּלוּ. וְלִכְּנָן צְרִיכִים מְאֹד מְאֹד לְהִזְהַר בְּזֶה, וְזֶה מְבִיא עַל הָאָדָם יְרֵאֵת שְׁמַיִם, עַד שְׁאִינוֹ צְרִיךְ סִפֵּר מוֹסֵר אַחֵר. וְלִכְּנָן צְרִיכִין לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם בְּקְבִיעוֹת חִזְקָה חֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י מִפְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ, וְזֶה גוֹרֵם לְאָדָם הַצְּלָחָה גְדוּלָּה בְּכָל עֲנִיּוֹ.

וְאָמַר מוהֶרָא"ש נ"י, שְׁמֵי שְׂרָגִיל לְלַמֵּד חֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י, הוּא קוֹנָה קְנִינָה גְדוּלָּה בַּתּוֹרָה, וּבְמִשְׁךְ זְמַן קָצֵר הוּא קוֹנָה בְּקִיאוֹת גְדוּלָּה בְּכָל מְקוֹמוֹת הַתּוֹרָה, כִּי רֵשׁ"י הַקְּדוֹשׁ צְמַצֵּם אֶת כָּל תּוֹרָה שְׁפַעֲלָהּ בְּפִרוּשׁ שְׁלוֹ עַל הַתּוֹרָה; וְלִכְּנָן אֲשַׁרִּי מִי שְׁנִזְהָר בְּזֶה, לְגַמֵּר בְּכָל שְׁבוּעַ אֶת כָּל הַחֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י מִפְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ, וְהִדְרִיךְ הַכִּי קָלָה הִיא כְּפִנ"ל, שְׁיִלְמַד בְּכָל יוֹם פְּרֻשָּׁה אַחַת, וּבְזֶה יָקִים אֶת דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרִכוֹת ח.): לְעוֹלָם יִשְׁלִים אָדָם פְּרֻשִׁיּוֹתָיו עִם הַצְּבֹר; כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל אִם הָאָדָם מְנִיחַ אֶת זֶה לְסוּף הַשְּׁבוּעַ, כְּכֹר אִינוֹ מְשָׁלִים אֶת זֶה, כִּי בְּעָרֵב שֶׁבַת נַעֲשֶׂה טְרוּד וְעוֹסֵק מְאֹד, וְכֵן בְּשֶׁבַת-קִדְשׁ נַעֲשֶׂה עֵיף וְכוּ', וְעוֹבֵר שְׁבוּעַ אַחֵר שְׁבוּעַ, וְאִינוֹ גּוֹמֵר אֶת כָּל הַחֲמֵשׁ וְרֵשׁ"י מִפְּרֻשַׁת הַשְּׁבוּעַ, אֲבָל כְּשִׁלְמוֹד פְּרֻשָּׁה אַחַת בְּכָל יוֹם כְּפִנ"ל,

אזי בנקל יהיה יכול לגמר את כל פרשת השבוע חמש ורש"י עם התרגום, ויהיה הכי מאשר, כי ירגיש הארה אחרת לגמרי בכל השבוע; אשרי לו ואשרי חלקו.

חֶתֶן

מוהרא"ש נ"י אמר, שעקר העבודה של חתן כשנכנס לחפה הוא לזכר, שעכשו מתחיל אצלו דף חדש בחיים, ועליו לחגר את מתניו עם מדת ההתחזקות, כי עכשו כבר צריך לדעת איך לשית עצה לנפשו כשהוא מערב בין הבריות ועם אנשי העולם, ואיך מתנהגים ומסתדרים עם אשה, ומוצאים את הקדוש-ברוך-הוא גם בתוך כל העסקים הגשמיים שלו; כי עד עכשו ישב בלישיבה, והיה לו רק הסטגנדר עם הגמרא והשלחן ערוך וכו', ולא היה צריך לדעת משום דבר אחר, והיה קל לו מאד לעבד את הקדוש-ברוך-הוא, אבל עכשו כשיוצא מבית-המדרש, וצריך להקים בית ולהסתדר עם אשה ולהביא פרנסה וכו', זו כבר עבודה קשה מאד. אבל זה עקר העבודה של חתן, לקבל על עצמו מדת ההתחזקות, להתזיק מעמד גם כשהיה בחוץ בתוך עסקי העולם הגשמיים, ולא יפל בדעתו משום דבר שבעולם כלל, רק ימשיך לעבד את הקדוש-ברוך-הוא בכל נימי נפשו, ואז בודאי יצליח מאד כל ימי חייו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאנחנו רואים אצל בחור בר מצוה, שהמצוה הראשונה שיש לו כשהוא נכנס לעל המצוות היא מצות קריאת שמע, כי תכף-ומיד כשמגיע הלילה של יום בר המצוה, המצוה הראשונה שמחייב בה היא מצות קריאת שמע של ערבית, אבל לעמת זה, מוצאים אצל חתן ביום חפתו, שבלילה הראשון הוא פטור ממצות קריאת שמע מדינא דגמרא (ברכות טו). ולכאורה מהו הפרוש בזה? למה ממצוה גדולה וגבוהה כזו, שהיא המצוה

הראשונה שבאה לאדם כשנכנס לעל המצוות, יפטר את החתן ממנה בלילה הראשון? אבל התשובה היא, כי הנה בחור בר מצוה, שעכשו נכנס לעל התורה והמצוות, העקר להכניס את המוח שלו בתוך האמונה הקדושה, שזוהי מצות קריאת שמע, ולדעת שעכשו עליו להתמיד מאד מאד בלמוד התורה הקדושה ובתפלה, ולמצא את הקדוש-ברוך-הוא בתוך בית-המדרש שהוא לומד בו, ששם מאיר אור האמונה הקדושה ביותר, וכך צריך להתנהג כל שנות בחרותו, אבל כשזוכה להתחתן, מתחיל אצלו ענין חדש לגמרי, כי עכשו צריך למצא את הקדוש-ברוך-הוא אפלו כשאינו נמצא בתוך כתלי בית-המדרש, רק כשצריך לצאת בחוץ ואינו רואה את האמונה כל-כך בגלוי כמו בבית-המדרש, ועכשו הנסיון שלו איך יחזיק מעמד וימשיך לעבד את הקדוש-ברוך-הוא גם באופן כזה, ולכן בלילה הראשון של החתנה הוא פטור מקריאת שמע, כאלו אומרים לו מן השמים: עכשו שנסתרה ממך האמונה הקדושה, בא ונראה איך תחזיק מעמד, וכיצד לא תפול בדעתך כלל, רק תחזור להקדוש-ברוך-הוא ותחפש ותבקש אחר האמונה, עד שתזכה לקשר כל הענינים שלך וכל ביתך וכל עסקיך אל עבודת השם יתברך.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר מוכן מאלי, שהעבודה של חתן אי אפשר להתחיל מעת החפה, כי אם החתן לא הכין עצמו עם הרבה תורה ותפלה ומדות טובות לפני החתנה, בזה שמעמידים את החפה ומביאים את החתן והכלה, ומשוררים ועושים הקדושין וכו', שכל זה לוקח פחמ-עשרה דקות, אין זה משנה את האדם כלל, כי אם לא התמיד קדם בתורה ולא תקן את המדות שלו, רבע שעה זו שעומד תחת החפה, לא יעשה אותו לבריה חדשה, וזה ברור; רק אם בן-אדם הכין עצמו טוב מאד קדם לכן, והתמיד בתורה ובתפלה, ותקן עצמו עם מדות טובות, אז כשמגיע יום חפתו, יקבל התעוררות גדולה לעבד את השם יתברך, ואז באמת יכול להתחיל דף חדש בחיים, ואף-על-פי שפוטריין אותו מקריאת שמע אז,

וכאלו מסתירין ממנו את האמונה הקדושה, אף-על-פי-כן כבר יש לו הקדמות נכונות איך להתחזיק מעמד ולעבד את הקדוש-ברוך-הוא, ולא לפל בדתו כלל, וזהו עקר השלמות. ואשרי חתן שמכין עצמו ליום חפתו בדרך זו, ואז בנדאי יצליח מאד בכל דרכיו, ויזכה לעבד את השם יתברך באמת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבחור שלא הכין עצמו כמה שנים לפני חפתו בלמוד התורה הקדושה, כשמגיע יום החפה, בנדאי התורה לא תפרח לפתע אל תוך המח שלו, כי כשמעמידים את החפה עם ארבעה עמודים וכו', זה לא מוריד את התורה מן השמים לתוך מחו, רק אם הכין עצמו היטב עם כמה שנים של למוד התורה, בעיון ובבקיאות ובגרסה, אז כשמגיע יום חתנתו, כבר זכה להיות בכל מקומות התורה, והוא תהלה לאל, כלי מלא וגדוש, מה שאין כן אם בזבז את הזמן שלו ולא חזר הרבה דפים גמרא ופרקים משניות וכו', כשמגיע יום חפתו אינו יודע אפלו המאמרים הראשונים שבתחלת הש"ס במסכת ברכות, ומכל שכן מה שכתוב אחר-כך, וזוהי בושה ובזיון גדול.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם היה בשמחת חתנה, וישב על יד החתן, ונכנס עמו לתוך שיחה, ובתוך השיחה שאל אותו מוהרא"ש נ"י: "נו, מצא או מוצא?" והחתן הסתפל על מוהרא"ש נ"י, ולא ידע כלל מה הוא מתכוון לשאלו. ושאל החתן את מוהרא"ש נ"י: "האם אתם רוצים לעשות 'המוציא' על חלה או על לחם" וכו'? כל-כך רחוק היה מידיעה בתורה, עד שלא הבין פונת מוהרא"ש נ"י כלל, וחשב כאלו מוהרא"ש נ"י רוצה 'המוציא' של חלה... והיתה זה פליאה עצומה בעיני מוהרא"ש נ"י, כי החתן הזה היה לו שם טוב שלמד בישיבה והוא בן תורה ובעל מדות טובות וכו', והרי אינו יודע אפלו אחד מהמאמרים הראשונים שבמסכת ברכות (ת.), שמצא או מוצא קאי על מציאת הזווג. ואחר-כך ספר מוהרא"ש נ"י ספור זה לפני תלמידי ישיבתו "מתיבתא היכל-הקדש", כדי שידעו איזה בזיון הוא כשמזכירין גמרא פשוטה לפני

החתן, ואינו יודע כלל ממה מדברין. וסיים מוהרא"ש נ"י ואמר לתלמידיו: "אני מקנה שלא אתביש בכם בדבר זה, רק תהיו כלכם בקיאים מאד במאמרי חז"ל בהלכה, באגדה בכל מקום, ותהיו לשם ולתפארת בפני כל רואיכם."

ותהלה לאל, אנהנו רואים שבאמת תלמידי מוהרא"ש נ"י, אשר זכו להתקרב אליו עוד מימי בחרותם, והתמידו מאד בתורה אצלו בשיבה, עברו וטילו בכל מקומות התורה, וקבלו ידיעות התורה בכל מקום ממש. ומוהרא"ש נ"י התפאר עמהם תמיד, ואמר, שהם בבת עינו, והוא יתפאר עמהם בעזרת השם, גם בעולם העליון.

וכמה פעמים ספר לנו מוהרא"ש נ"י איך הוא בעצמו בלה את השנים שלו שלפני החתונה, ואיך התמיד מאד מאד בתורה ותפלה, וממש לא פסק פומיה מגירסא, כי כל רגע פנוי היה עוסק בלמוד משניות ובלמוד ספרי רבנו ז"ל, ובפרט ב"לקוטי הלכות", וגם התבודד בכל יום כמה שעות, וכשהגיע יום חתנתו, היתה לו התעוררות אחרת לגמרי. ופעם הראה לאיש אחד מאנשי שלומנו תמונות מחתנתו, ואמר לו: תסתכל היטב ותראה שהמח שלי כבר היה במקום אחר לגמרי בזמן החתונה, כי תהלה לאל, הכנתי את עצמי כמה שנים בהתמדה בתורה ובתפלה ובספרי רבנו ז"ל, ולכן החתונה אצלי היתה ענין אחר לגמרי. והאיש הזה מאנשי שלומנו שהסתכל בתמונות, קבל באמת התעוררות גדולה מאד מאד, ונחלק לו במחו המראה הנפלא, איך מוהרא"ש נ"י רקד ושמח בחתנתו בדבקות גדולה מאד; אשרי המקבל עצת הצדיק, ומבלה הימים והשנים של בחרותו בטוב הרבה, ואז יהיה לו לקרן נפלאה לכל ימי חייו.

חבר

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁיִסּוּד גְּדוּל בְּדַרְכֵי רַבְנּוּ ז"ל הוּא, שְׁיִהְיֶה לְאָדָם חֵבֶר טוֹב, כִּי אֵי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פְּנִים וְאֶפֶן לְהַגִּיעַ לְאִיזוֹ מַדְרֵגָה בְּזֶה הָעוֹלָם, אֲלֵא עַל-יַדֵּי שְׁיִקְנֶה לְעַצְמוֹ חֵבֶר טוֹב, וַיְדַבֵּר עִמּוֹ בְּכָל יוֹם מִרַבְּנּוּ ז"ל וּמַעֲצוּתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, וְאִישׁ אֶת רַעְהוּ יֹאמֶר חֲזוּק. וַיִּכְעִין שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (אָבוֹת דְּרַבֵּי נֶתָן, פָּרָק ח'): "וַיִּקְנֶה לָּךְ חֵבֶר", בַּיִצֵּר? מִלְּמַד שְׁיִקְנֶה אָדָם חֵבֶר לְעַצְמוֹ שְׂיֵאכֹל עִמּוֹ, - וַיִּקְרָא עִמּוֹ, וַיִּשְׁנֶה עִמּוֹ, וַיִּישָׁן עִמּוֹ, וַיִּגְלֶה לוֹ כָּל סִתְרָיו; וּמָה הַפְּרוּשׁ בְּזֶה? הֵינּוּ שָׁפֵל מֵה שֶׁהוּא צָרִיךְ, יְדַאֵג שְׁיִהְיֶה גַם לְחֵבֶרוֹ, "שְׂיֵאכֹל עִמּוֹ" — הֵינּוּ שֶׁתְּמִיד יְדַאֵג שְׁכָמוֹ שְׂיֵשׁ לוֹ מֵה לְאָכֹל, שְׁיִהְיֶה גַם לְחֵבֶרוֹ, וְלֹא שְׁיִקַּח הַכֹּל בְּשִׁבִיל עַצְמוֹ, אֲלֵא עָלָיו לְדַעַת, שְׁכָמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאָכֹל, גַּם חֵבֶרוֹ צָרִיךְ לְאָכֹל, "וַיִּקְרָא עִמּוֹ" — הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְלַמֵּד מִקְרָא, יִשְׁתַּדֵּל שְׁגַם חֵבֶרוֹ יִלְמַד מִקְרָא, "וַיִּשְׁנֶה עִמּוֹ" — הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשִׁנּוֹת מִשְׁנֵינּוֹת, יִשְׁתַּדֵּל שְׁגַם חֵבֶרוֹ יִשְׁנֶה מִשְׁנֵינּוֹת, "וַיִּישָׁן עִמּוֹ" — הֵינּוּ כְּמוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לִישָׁן בְּמִטָּה מְצַעַת וּבְמִטָּה נִקְיָה, כִּף יְדַאֵג שְׁחֵבֶרוֹ גַּם-כֵּן תִּהְיֶה לוֹ מִטָּה מְצַעַת וּמִטָּה נִקְיָה; כִּי רוֹאִים שְׁעַל-פִּי-רַב בְּנֵי-אָדָם דּוֹאֲגִים רַק בְּשִׁבִיל עַצְמָם, "יֵשׁ לִי מֵה לְאָכֹל? יֵשׁ לִי מִטָּה נִקְיָה" — מֵה טוֹב וּמָה נָעִים, אָבֵל הֲלֹא אֵינְךָ לְחֵבֶרִי, מֵה זֶה אֲכַפֵּת לִי?!" וְעַל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, שְׂיֵאכֹל עִמּוֹ וְכוּ' וַיִּישָׁן עִמּוֹ, הֵינּוּ כְּמוֹ שְׁאֵנִי צָרִיךְ לְאָכֹל וְלִישָׁן בְּמִטָּה נִקְיָה וּבְמִטָּה טוֹבָה, כִּף חֵבֶרִי צָרִיךְ לְאָכֹל וְלִישָׁן, "וַיִּגְלֶה לוֹ כָּל סִתְרָיו", הֵינּוּ שְׁפֵל פָּרֵט וּפָרֵט שְׁמַעִיק לוֹ, יְדַבֵּר וַיִּסְפֹּר לְחֵבֶרוֹ, וּמִי שֶׁמִּתְנַהֵג כִּף — מְצַלִּיחַ בְּיוֹתֵר, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְהַצְלִיחַ בְּזֶה הָעוֹלָם, אֲלֵא אִם קוֹנֶה לְעַצְמוֹ חֵבֶר טוֹב.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, רוֹאִים, שְׁעַל-פִּי-רַב אֵיךְ יוֹצֵא בֶן-אָדָם לְתַרְבוּת רָעָה, רַחֲמָנָא לִישׁוֹבֵן? רַק עַל-יַדֵּי שְׂיֵשׁ בֵּין הַחֵבֶרִים חֵבֶר רַע, וְהוּא מְקַלְקֵל אֶת הַשָּׂאֵר, וּכְמֵאֵמֶר הָעוֹלָם: תַּפּוּחַ מְקַלְקֵל וּמַעֲפֵשׁ, יְכוּל לְקַלְקֵל אֶת כָּל הַתַּפּוּחִים, כִּי אִם יֵשׁ תּוֹלַעַת אֶהָת בֵּין הַתַּפּוּחִים, תִּכְלֶה וְתַעֲפֵשׂ אֶת הַתַּפּוּחִים כְּלָם, וְעַל-כֵּן אִם רוֹאִים בֵּין

החברים חבר אחד שיש לו מדות רעות, צריכים לסלקו לגמרי, כי חבר רע יכול לקלקל את כל החברים. ורואים בחוש בכל הישיבות, איך נתקלקלין, חס ושלום, הבחורים? ודיקא על-ידי שנכנס איזה חבר רע ביניהם, והוא גורם קלקול לכלם, ולכן צריכין להשמר מדבר זה מאד.

ומוהרא"ש נ"י מזהיר תמיד את כל תלמידיו, שישמרו עצמם מאד מחברים רעים, ולא תהיה להם שום שיכות עמהם, רק יראו לרחק אותם בתכלית הרחוק, כי מאי חזית דדמך סמך טפי מדמי (מי אומר שהדם שלך יותר אדם מהדם שלי), הינו למה אקרב בן אדם שיגרום לי אחר-כך קלקול עצום, כי האדם צריך לרחם על עצמו ביותר, ואם יש חבר המקלקל אותו, עליו לרחקו בתכלית הרחוק.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאצל אנשי שלומנו ראו תמיד, שחפשו אחר חברים טובים, ותמיד היו חברותות, שעסקו ביחד בעבודת השם יתברך, ואיש את רעהו אמרו חזק, ויצאו ביחד להתבודד, והתיעצו במה שהיו צריכים, ודיקא על-ידי-זה הצליחו; כי רבנו ז"ל אומר (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן לד), כמו שמקבלין מן הצדיק, בן צריכין לקבל גם מחברו, בבחינת "ומקבלין דין מן דין", ועל-ידי-זה נתגלית נקדת עצמו, כי אי אפשר לקבל נקדת הרב והצדיק אלא על-ידי נקדת החבר, וכשיש לו נקדת החבר, אז נתגלה נקדת עצמו; על-בן צריך אדם להזהר מאד מאד אילו חברים יש לו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאם אין האדם משרש מעצמו חברים רעים עוד מקטנותו, אז יפל בבור עמק שלא יוכל אחר-כך לצאת ממנו; ועל-בן מי שרוצה להיות איש כשר, צריך להתרחק מחברים רעים, ואל יטעה אותו יצרו ויאמר לו: "חבל, מספן החבר שמרחקים אותו", אלא יזכר מאמרם ז"ל (פכא מציעא סב.): חייך קודמין לחיי חברך, שתמיד צריכין לדאג על חיי קדם חיי חברו;

כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים אָמְרוּ (ספרי פֶּרֶשֶׁת כִּי תֵצֵא): קִשָּׁה הַמִּתְחַטֵּיאוּ יוֹתֵר מִהַהוֹרֵגוֹ, וְכִמוּ שְׂאֵדָם בּוֹרַח מִרוּצָח, שְׂאִינוּ רוּצֵחַ שְׂיִהַרְגֵנוּ אוֹתוֹ, כִּן צָרִיךְ לְבָרַח מִחֶבֶר רַע הַמִּתְחַטֵּיאוּ, שְׂזֵה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִהַהוֹרֵג אוֹתוֹ; וְעַל-כֵּן אֲשֶׁרֵי וְאֲשֶׁרֵי מִי שְׂנֹזְהָר שְׂיִהִיוּ לוֹ רַק חֲבָרִים טוֹבִים, וְאִזּוּ יִצְלִיחַ דַּרְכּוֹ תָּמִיד.

חֲכָמָה

מוֹהֲרָא"ש נ"י דִּבֶּר פַּעַם שִׁיחָה נִפְלְאָה מִדְּבָרֵי רַבֵּנוּ ז"ל, שְׂאָמַר (לְקוּטִי-מוֹהֲרָא"ן, חֶלֶק א', סִימָן רכ), שְׂיֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים יְקָרִים בְּעוֹלָם, וְהַחֲכָם הוּא יְקָר מְאֹד וְכוּ', עַיֵן שָׁם; וְעֵנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, הִנֵּה כְּשֵׁישׁ לְאָדָם חֲכָמָה, אִזִּי תָּמִיד? תֵּן עֵצָה לְעֲצָמוֹ בְּכָל מָה שְׂעוֹשֶׂה, וְאִף פַּעַם אֵינוֹ מְאֹבֵד אֶת עֲצָמוֹ כָּלֵל, כִּי הַחֲכָמָה מוֹרָה וּמְגַלָּה לוֹ עֲצוֹת בְּכָל דְּבָר, וְתָמִיד יוֹדֵעַ אִיךָ לְהִסְתַּדֵּר בְּכָל עֲנִיָּן, אֲבָל כְּשֵׂאִין לוֹ חֲכָמָה, הוּא אוֹבֵד עֲצוֹת, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִיךָ לְהִסְתַּדֵּר כָּלֵל. וְאִיךָ מְקַבְּלִים חֲכָמָה? רַק עַל-יְדֵי לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָכָל שְׂאֵדָם נִכְנָס יוֹתֵר לְתוֹךְ הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, כִּן נִכְנָסֶת בּוֹ חֲכָמָה, וְלֹאט לֹאט מִתְחִיל הַשְּׂכָל לְהֵאִיר אֲצִלוֹ, עַד שְׂיֵשׁ לוֹ עֵצָה נְכוֹנָה תָּמִיד בְּכָל עֵת, וְאֵינוֹ מְאֹבֵד עֲצָמוֹ כָּלֵל, כִּי הַחֲכָמָה הִיא אוֹר גְּדוֹל, שְׂמֵאִיר לְאָדָם בְּכָל עֵת כְּשֵׂמֵשׁ בְּצַהֲרִים, אֲפִלוּ בְּמִקּוֹם שְׂהִיָּה אֲפֵל וְחֲשׂוֹף (עַיֵן לְקוּטִי-מוֹהֲרָא"ן, חֶלֶק א', סִימָן א'); וְלִכֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שְׂמֵרְבֵה בְּלַמּוֹד הַתּוֹרָה בְּכָל עֵת, כִּי הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה תִּכְנִס בּוֹ חֲכָמָה עֲצוּמָה, וְיִהְיֶה נֶעֱשֶׂה בּוֹ שְׂכָל אֲמָתִי, עַד שְׂגַם רַבִּים יִהְיוּ מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוֹשִׁיָה מֵרַב חֲכָמָתוֹ וְשְׂכָלוֹ שְׂיֵשׁ בְּקִרְבּוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂהַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה מְכַנְסֶת חֲכָמָה בְּאָדָם, עַד שְׂיִוָּדַע גַּם-כֵּן אִיךָ לְהַרְוִיחַ פְּרֻנְסָתוֹ בְּדַרְךְ נִקְיָה וְקִלָּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְיַגֵּעַ עָלֶיהָ כְּשׂוֹר לְעַל וְכַחֲמוֹר לְמִשָּׂא, כִּי יוֹדֵעַ שְׂבּוֹדָאֵי

הקדוש-ברוך-הוא יכול להמציא לו פרנסה קלה ונקיה סמוך לביתו בלי לטרח עליה כלל, אבל כשאין לאדם חכמה ושכל, אזי נדמה לו, שאם לא יעבד כחמור באיזו עבודת פרך, לא יהיה לו מה לאכל, וימות ברעב, חס ושלוש, וכל זה הוא טפשות וכסילות הבאים מחסרון חכמה, והוא סימן שאדם רחוק מאד מלמוד התורה הקדושה, ולכן אין לו חכמה ושכל כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שגם אלו המשלחים, שהולכים לקבץ כסף צדקה מאחינו בני ישראל, גם הם צריכין חכמה ודעת איך לעשות את מלאכתם, כי בלי חכמה ושכל, האדם הוא כטפוש, ויפטר ימיו ושנותיו בלא כלום, ואם היו קובעים את עצמם בקביעות עצומה בתורה הקדושה בכל יום, היה השם יתברך עוזר להם, שבזמן מועט היו עושים מה שאחרים עושים בכמה שבועות וחדשים ממש.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם בא איזה עני לבעל ה"צמח צדק" מליובאוויטש, זכותו יגן עלינו, ובקש ממנו הלוואה של רבל אחד, וספר לבעל ה"צמח צדק", זכותו יגן עלינו, שהוא מתבייש מאד לבקש ממנו זאת, אבל כבר נסה ללוות מהרבה בני-אדם, ואף אחד לא רצה להלוותו, כי לא האמינו שיהיה לו מה לפרע להם, ולכן התגבר בעזות דקדושה להפגס אל הרבי, ולבקש ממנו את ההלוואה. ותכף-ומיד נתן לו בעל ה"צמח צדק", זכותו יגן עלינו, את הרבל, ואמר לו שיחזירנו לו בערב ראש השנה הבא, והלה לו.

והנה בימים ההם רב בני-אדם לא היה להם בכיסם לפרט לאדם רבל שלם, כי היה סכום גדול של כסף קטן, ולכן כשנגש אל איזה בן-אדם לבקש ממנו שיפרט לו את הרבל למטבעות קטנות, ענה ואמר לו: אמנם אין לי כל-כך הרבה כסף לפרט לך, אבל הנה תקח לך כמה קופיקס (מטבעות קטנות) שיש לי בכיסי, ואין אתה צריך להחזיר לי. ולקח אותם, וכן היה אצל בן-אדם שני, שנתן לו גם-כן כמה קופיקס במתנה גמורה, כי לא היה לו לפרט

רַבֵּל שְׁלֵם, וְכֵן הָיָה אֶצֶל בֶּן־אָדָם שְׁלִישִׁי וְכו', עַד שֶׁנִּגְשׂ גַּם לְאִיזָה גוֹי שִׁיפְרֵט לוֹ, וְהַגּוֹי חִפְשׂ בְּכָל כִּיסָיו, אוֹלֵי יֵשׁ לוֹ לִפְרֵט, וְלִבְסוּף כְּשֶׁרָאָה שָׂאִין לוֹ, נָתַן לוֹ גַּם הוּא כַּמָּה מְטַבְּעוֹת בְּמַתָּנָה, עַד שֶׁבְזָמַן קָצַר הָיָה לַיהוּדֵי הַנַּ"ל כָּל הַרְבֵּל בְּשִׁלְמוֹת, וְאָז חָזַר תַּכְף־וּמִיד לְבַעַל הַ"צִּמְח צֶדֶק", זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, וְהַחֲזִיר לוֹ אֶת הַרְבֵּל שְׁלוֹה מִמֶּנּוּ. עֲנָה וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַ"צִּמְח צֶדֶק", זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ: "הֲרִי אִמְרָתִי לָךְ לְהַחֲזִיר לִי אוֹתוֹ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְלָמָּה אַתָּה בָּא אֵלַי עֲכָשׁוּ?" אָמַר לוֹ הָעֲנִי: "כִּי כָּבַר יֵשׁ לִי כָּל הַכֶּסֶף לְהַחֲזִיר לְרַבִּי". אָמַר לוֹ הַרְבִּי שׁוּב: "אֲבָל אִמְרָתִי לָךְ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה דִּיקָא, וְלָמָּה אַתָּה מְמַהֵר כָּל־כָּךְ?" אָמַר הָעֲנִי: "כִּי אֲנִי רוֹצֵה כָּבַר לִפְרַע כָּל חוֹבוֹתַי, שְׁלֵא יִהְיוּ לִי חוֹבוֹת". וְהַחֲזִיר אֶת הַרְבֵּל וְהִלֵּךְ לוֹ. אַז עֲנָה וְאָמַר בַּעַל הַ"צִּמְח צֶדֶק", זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, לְאַנְשֵׁיו שֶׁהֵיוּ שָׁם: הֲרִי תִרְאוּ אִיזָה בְּטָלָן הוּא הָאִישׁ הַזֶּה, אֵלּוּ הָיָה לוֹ שְׂכָל, הָיָה מַחֲזִיק אֶצְלוֹ אֶת הַרְבֵּל עַד עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהָיָה יָכוֹל לְקַבֵּץ כֶּסֶף כָּל הַשָּׁנָה בְּדֶרֶךְ זוֹ, אֲבָל לָזֶה צְרִיכִין כָּבַר קִצַּת חֲכָמָה וְשְׂכָל... כִּי הָאִישׁ הַנַּ"ל לֹא הִבִּין שְׂכָל זֶה הֵיטָה חֲכָמָה וּבְרִפְתּוֹ בַּעַל הַ"צִּמְח צֶדֶק", זְכוּתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, שֶׁהַצְּלִיחַ בְּזָמַן מוֹעֵט מְאֹד לְקַבֵּץ אֶת כָּל הַכֶּסֶף, הֲרִי שְׂגַם בְּעֵינָיו אֲסַפְתָּ כֶּסֶפִּים וְצִדְקוֹת וְכו', צְרִיכִין חֲכָמָה וְשְׂכָל, וְעַקֵּר הַחֲכָמָה מְקַבְּלִים עַל־יָדֵי לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שֶׁדָּבָר זֶה אֲנַחְנוּ רוֹאִים בַּחוּשׁ אֶצֶל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו הַיְקָרִים, שְׂכָל מִי שִׁישׁ לוֹ חֲכָמָה, וְהוּא מַתְמִיד בַּתּוֹרָה בְּעֵצְמוֹ, וְגַם עוֹסֵק בַּהֲדַפְּסוֹת וְהַפְּצַת סִפְרֵי רַבְּנּוּ ז"ל בְּעוֹלָם, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹזֵר לוֹ בְּפִרְנֹסָה, וְלֹא חָסַר לוֹ שׁוּם דָּבָר כָּלֵל, כִּי עַל־יָדֵי שֶׁהוּא דְבוּק בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא גַּם מְזַכֵּה אֶת הַרְבִּים עִם לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, עַל־יָדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ הַצְּלָחָה בְּאִפְּן יוֹצֵא מִן הַכָּלֵל, וְאֲנָשִׁים שֶׁעָסְקוּ בְּיָמֵים הַקּוֹדְמִים בְּזֶה, וְאַחַר־כֵּן הִפְסִיקוּ מְאִיזָה טַעַם שֶׁהוּא, הֵם יָכוֹלִים לְהַעֲדִי שְׂמָאָז שֶׁהִפְסִיקוּ, כָּל פְּרִנְסָתָם וְהַשְׁפָּעָתָם אֲזֵלָה וְנִדְלָדְלָה מְאֹד, וְנִתְקִים אֶצְלָם מֵהַשְּׂכָחוּת אֶצֶל מְרַבְּבוֹת פְּרַעָה (שְׁמוֹת יד): "וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבוֹדוֹת" וְכו', כִּי תַכְף־וּמִיד

כְּשֶׁמֵתְרַשְׁלִים מְדַבֵּר רַבְּנוּ ו"ל, אָזִי נוֹפֵלֶת עַצְלוֹת וּכְבֹדוֹת עֲצוּמָה עַל הָאָדָם, מֵה שְׂאִין כֵּן מִי שְׁבוּעַר בּוֹ דְּבַר רַבְּנוּ ו"ל, וְכָל חֲפָצוֹ וּרְצוֹנוֹ הוּא לְזִכּוֹת אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל עִם אוֹרוֹ הַגָּנוּז שֶׁל רַבְּנוּ ו"ל, מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ זְרִיוֹת וּגְבוּרָה דְקַדְשָׁה, וְהוּא מַצְלִיחַ מְאֹד מְאֹד בְּכָל עֲסָקָיו; אֲשֶׁרִי הַזִּזְכָּה לֵהִיּוֹת חָכֵם בְּאַמֶּת וְלַעֲסֵק בְּזִכּוֹת הַרְבִּים תְּמִיד.

חֲמֵרוֹת

מוהרא"ש ג"י אָמַר, שְׁחֲמֵרוֹת הוֹרְגוֹת בְּגֵי-אָדָם מִמֶּשׁ, כִּי הָאָדָם הוֹרֵס אֶת יְמֵי חַיָּיו וְיְמֵי חַיֵּי מִשְׁפַּחְתּוֹ עַל-יְדֵי חֲמֵרוֹת שֶׁל הֶבֶל וּשְׁטוּת, שְׂאִין לָהֶן שׁוּם מְקוֹר עַל-פִּי הַדִּין כָּלֵל. וְלֹא בַחֲנָם אָמַר רַבְּנוּ ו"ל, שְׁמָה שְׁכָתוּב (וַיִּקְרָא יח): "וַיְחִי בְהֵם", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (וַיִּמָּא פה): וְלֹא שְׁיָמוּת בְּהֵם, נֶאֱמַר עַל חֲמֵרוֹת (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק ב', סִימָן מד), כִּי הֵן מְמִיתוֹת אֶת הָאָדָם מִמֶּשׁ; כִּי מִי שְׁנֹכַס לְחֲמֵרוֹת, נַעֲשֶׂה עֲצָבָנִי וּמְמַרְמֵר, וּמְשַׁלֵּיךְ כָּל הָעֲצָבָנוֹת וְהַמְרִירוֹת שֶׁלוֹ עַל אַחֲרִים, וְהוּא מְסַכֵּן מִמֶּשׁ, כִּי סוֹפֵן שֶׁל חֲמֵרוֹת, שְׁמַבִּיאוֹת אֶת הָאָדָם לְשֹׁבֵר עֲצָבִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן. וְכִשְׁמַקְבֵּל שְׁבֵר עֲצָבִים, הוּא כְמוֹ מֵת מִמֶּשׁ, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, כִּי מִסְתּוֹכֵב בְּעוֹלָם הַדְּמִיוֹן בְּלִי חַיּוֹת כָּלֵל, וְהַכֵּל בָּא מִחֲמַת שְׁהִתְחִיל עִם חֲמֵרוֹת שֶׁל שְׁטוּת, שְׂאִין לָהֶם שׁוּם מְקוֹר בְּשִׁלְחָן עָרוּף. כִּי תִהְיֶה לְאֵל, יֵשׁ לָנוּ שִׁלְחָן עָרוּף, שְׁבוּ מִבְּאֵר הַיֵּטֵב מֵה מֵתָר וּמֵה אָסוּר, וְחֲמֵרוֹת יִתְרוֹת אֵין צְרִיכִין כָּלֵל, וּבְגֵי-אָדָם חוֹשְׁבִים שְׁבֻזָּה שְׁיַחֲמִירוּ בְּכָל מִינֵי חֲמֵרוֹת, הֵם מִתְעַלִּים בְּמִדְרַגַּת מְלֹאכִים, וְכִבֵּר יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם. וְכִבֵּר אָמַר רַבְּנוּ ו"ל בְּפִרוּשׁ, שְׁזוֹ טְעוּת חֲמוּרָה מְאֹד, כִּי לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת (קְדוּשִׁין נד), וְאִי אֶפְשָׁר לְבָן אָדָם לְצִאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּשִׁלְמוֹת, וְאֵין הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בָּא בְּטְרוּנְיָה עִם בְּרִיּוֹתָיו (עֲבוּדָה זָרָה ג); הַעֲקָר הוּא רַק תְּמִימוֹת וּפְשִׁיטוֹת, לְקַיֵּם אֶת הַמְצָנָה כְּפִי שְׁכָתוּב בְּשִׁלְחָן עָרוּף, בְּלִי שׁוּם חֲמֵרוֹת יִתְרוֹת כָּלֵל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שפפרט החמרות שלומדים עם בני ובנות ישראל בדברים שבינו לבינה, הם מחריבי עולם ממש, ואלו המלמדים בדברים שבינו לבינה בחמרות של הבל ומה בכך הם ממש ממיתים נשמות ישראל בידיהם, פי לומדים עמהם לומדים של הבל, עד שמבלבלים אותם לגמרי, ואינם יודעים כלל מה מתר על-פי שלחן ערוף ומה אסור, וזה מביא לידי קלקולים גדולים בשלום-בית ולידי עברות חמורות, רחמנא לצלן, וכל החמרות נתהפכות לעוונות ממש, ה' ישמר. ולכן כל אלו שלומדים הלכה והנהגות עם נשמות ישראל, מטלת עליהם אחריות גדולה לדעת בדיוק מה הם לומדים עמהם, ושיהיה כל דבר ברור על-פי דינא דשלחן ערוף והפוסקים בלי שום הוספות וחמרות של הבל כלל.

ופעמים אין ספר הצרף מוהרא"ש נ"י לישוב שעות על גבי שעות עם זוגות צעירים כדי להוציא מלבם ומדעתם כל החמרות של שטות שהכניסו בהם "מחנכים" ו"מדריכים" שוטים ואכזריים כאלו, פי גרמו קלקולים גדולים בשלום-בית. והרבה זוגות באו כמעט לידי גרושין על ידם, ומוהרא"ש נ"י היה יושב עמהם בסבלנות גדולה, והיה מסביר להם, איך על-פי דינא דשלחן ערוף, אין לכל ההנהגות האלו שום מקור כלל, והמדרגה הכי גבוהה היא לקיים דברי השלחן ערוף פשוטו כמשמעו, ואין לנו להוסיף עליו שום דבר כלל. ואמר מוהרא"ש נ"י, שאף-על-פי שכל פרט ופרט קשה להסביר בפה לרבים, ומכל שכן בכתב, אף-על-פי-כן כל חכם יבין מדעתו, שעקר מורה דרכו צריך להיות ספר השלחן ערוף, ואם עדין נשארה לו איזו שאלה וספק פרטי, יעשה שאלת חכם אצל מי שבקי מאד בטיב דברים אלו, ויתן לו עצה נכונה וישרה לנפשו, שתטיב לו לנצח.

ודרכו של מוהרא"ש נ"י לומר, שכל אלו המלמדים חמרות של הבל עם נשמות ישראל, אם יבדקו היטב אחריהם, יראו שהם בעצמם אינם מקימים כל אותן החמרות כלל, רק בדרשה ולאחרים קל מאד להגיד את החמרות והפרישות, ולהראות בצביעות כאלו

הם צדיקים גדולים ומקימים אותם, כי מי יבדוק אחריהם לראות מה הם עושים בצנעא?! אבל למעשה רבם ככלם צבועים בעלמא, ויודעים איך לדרש יפה ולבלבל דעתם של בני-אדם, והם בעצמם קלים בעלמא, ואינם מקימים את החמרות שלהם כלל. ועל אלו פגנו חכמינו הקדושים באמרום (שמות רבה, פרשה כה, סימן יב): אמר הקדוש-ברוך-הוא, אל תהא אוסר לאחרים ומתיר לעצמך; ואומר על זה רבנו ז"ל (ספר המדות, אות הנראה, סימן ה'), שהאוסר לאחרים ומתיר לעצמו, אינו זוכה לראות ביפי המלך, כי הקלפה של אדם שהיא יראה רעה, מחשיכה מאור עיניו מלהסתכל ביפי פני המלך, עין שם; כי זוהי צביעות גדולה מאד לומר לבני-אדם חמרות שהוא בעצמו אינו אויז בהם. ועל זה אנחנו מתודים בנסח הודוי של רבנו נסים גאון: "את אשר הקלת — החמרתי, ואשר החמרת — הקלתי"; כי זהו בדיוק אותו הפגם להחמיר בדבר המתיר על-פי דינא דשליחן ערוך, כמו להקל באיזו חמרה המקבלת על-פי דינא דשליחן ערוך, ולכן אף פעם אין צריכין להתפעל מאיזה בעל דרשן או "מחנף" ו"מדריף", שדורש הנהגות של חמרות ופרישות, רק לשאל אותו היכן זה מבאר בשליחן ערוך ובדברי חכמינו הקדושים, ואז תראה תקף-ומיד איה מקורן של הדברים, ומבטן מי יצאה החמרה וההנהגה הזו.

ופעם באה איזו אשה לפני מוהרא"ש נ"י בבכיה ובקבלנא גדולה, שאי אפשר לה לחיות עם החמרות של בעלה, כי אינו מניח לה לקנות שום דבר מאכל מן השוק, מחמת חששות וחמרות בכשרות וכו', ואפלו הדברים שיש להם הכשר מעלה אינו מתיר לה לקנות, וכבר אי אפשר לה לעמד בזה, ואחת דעתה להתגרש. ומוהרא"ש נ"י נחם אותה, והחל לחקר קצת אחר האיש הזה, ובזמן קצר נודע לו, שהיתה דרכו לילך כמעט בכל יום לאיזו מסעדה לאכל שם, וכששאלו אותו על זה: איך הוא אוכל במסעדות, בשעה שאינו מניח לאשתו לקנות שום דבר בבית? ענה ואמר: "אני רוצה להחזיק את הבית שלי בכשרות חמורה" ... ענה ואמר מוהרא"ש

נ"י: "הי'ש צביעות ושטות יותר גדולה מזו? ! הנה בפית עם אשתו הוא אכזר עצום, ומחמיר עליה כל מיני חמרות של שטות, והנה לעצמו הוא הולך ואוכל כזולל וסובא כל מה שלבו חפץ" ... וכן הוא על-פירב אצל כל אלו שהורשין ברבים או ביחידות הנהגות של חמרות ופרישות, שהם בעצמם אינם מקימים כל אלו הדברים, רק קל ונאה להם לדרש אותם לאחרים, כי מי יבדק אתריהם? ! ולכן כל חכם יעשה בדעתו להזהר מאד מצבועים כאלו, ויבחר לעצמו איש תם וישר וירא אלקים, שיודע להדריך נשמות ישראל על-פי המבאר בשלחן ערוך ובדברי חכמינו הקדושים בלי שום הוספות וחמרות של הבל, ואז בודאי יצליח מאד בכל עניניו — הן ברוחניות והן בגשמיות.

טיוול

מוהרא"ש נ"י אמר, שהטיול יכול להביא את האדם לדבקות גדולה בהקדוש-ברוך-הוא, שאם האדם מטיל באיזה מקום לבד, והולך אנה ואנה ומתבודד עמו יתברך, הטיול בעצמו יכול לעורר אותו לכסופין והשתוקקות גדולה להשם יתברך, על דרך שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מותרי"ן, חלק א', סימן צב): על-ידי שאדם הולך אנה ואנה בתוף ביתו, יכול להחיות מתים. וכמו שפתוב אצל אלישע, כשהחיה את בן השונמית (מלכים ב ד): "וילך אחת הנה ואחת הנה" וגו', עין שם; ובפרט כשאדם זוכה לצאת לשדה ולטיל בין הרים וגבעות ובין יערות ועצים וכו', זה מעורר אותו מאד מאד לעבודת השם יתברך, כי זה בעצמו הינו שמטיל בחוץ לבד, ובאותה שעה מתבודד עם הקדוש-ברוך-הוא, לבו מתעורר מאד אתריו יתברך, ויכול לזכות לדבקות עצומה בו יתברך.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אבל צריך גם האדם להזהר מאד שהטיול

שלו יהיה לשם שמים, כי אם יוצאים סתם לטיול, לראות את הנעשה בחוץ ועל הרחוב וכו', אז יכול לבוא לידי כל העברות שבעולם, חס ושלום, כי לטייל בעלמא ולהסתכל בכל מקום לשם סקרנות וכו', זו סכנה עצומה, ומביא את האדם לכל מיני עוונות, חס ושלום, כי טיול בלי פננה שיהיה לשם שמים הוא דבר מסכן מאד. ולכן צריך האדם להזהר מאד שטיוליו יהיו רק לשם שמים, הינו או לדבק עצמו בהקדוש-ברוך-הוא, או לראות נפלאות הבורא, ואז בודאי יתעלה מאד על-ידי הטיול שלו.

והזכיר מוהרא"ש נ"י את דברי האור החיים הקדוש על הפסוק (במדבר, פרק כה, פסוק א'): "וישב ישראל בשטים, ויחל העם לונות אל בנות מואב", ופרש האור החיים הקדוש, ששטים הוא מלשון טיול, כמו שכתוב (במדבר יא, ח): "שטו העם ולקטו", ופרש רש"י שטו מלשון טיול, כי הטיול שהתחילו עם ישראל לטייל אצל בנות מואב, זה מה שהביא אותם למעשה המכער הזה. ואמר מוהרא"ש נ"י, שדבורים אלו של האור החיים הקדוש נאמרו ברוח-הקדש גבוהה מאד, ויוצא מכאן זהירות גדולה להשמר מטיולים של בטול, כי הם יכולים להביא את האדם לעוונות, חס ושלום, רק העקר לטייל לשם שמים, דהינו או להתבודד עם הקדוש-ברוך-הוא או לראות נפלאות הבורא, ואז יהיה נשמר מכל חטא.

גם הזכיר מוהרא"ש נ"י, שמוצאים אצל דינה שגם-כן נכשלה מחמת הטיול, וכמו שכתוב (בראשית לד, א): "ותצא דינה בת לאה לראות בבנות הארץ וגו', ונרא אותה שכם בן חמור" וגו', שדיקא על-ידי שיצאה לטייל לראות בבנות הארץ, על-ידי-זה בא מעשה רע לידה, כי הטיול הוא דבר מסכן מאד, אם איננו לשם שמים. ואשרי הזוכה להזהר בדבר זה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאם רוצים כפר לטייל, צריכים תמיד להכניס את הטיול באיזה עסק של עבודת השם יתברך, כגון: ללכת לגן חיות לראות את הבריות הנפלאות של הקדוש-ברוך-הוא,

שְׁעַל-פִּי הַדִּין צְרִיכִין לְבָרֵךְ עַל כַּמָּה מֵהֶם: "בְּרוּךְ מְשַׁנֵּה הַבְּרִיּוֹת", או לְלַכֵּת לְטִיֵּל סְמוּךְ לְהָרִים גְּבוּהִים וְרָמִים, לְרֹאוֹת אֶת גְּדֻלַּת הַשֵּׁם וּנְפִלְאוֹת הַבּוֹרָא, או אֶצֶל יָמִים וּנְהָרוֹת, שְׁגַם אֶצְלָם צְרִיכִין לְבָרֵךְ "בְּרוּךְ עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית", וְאִז נִמְצָא שֶׁהַטִּיּוֹל שְׁלוֹ נִכְלָל בְּתוֹךְ הַקְּדוּשָׁה.

וּפַעַם רָצָה מוֹהֲרָא"ש נ"י לְקַחַת אֶת תַּלְמִידֵי מְתִיבְתָא "הֵיכַל-הַקְּדוֹשׁ" לְאִיזָה טִיּוֹל בִּימֵי הַקִּיץ, שְׂיִרְאוּ דְבָרִים מְעַנְיָנִים, וְלַתַּת קֶצֶת נִיחָא לְהַמְחִין שְׁלֵהֶם, כִּי לְמַדּוֹ בְּהַתְמַדָּה כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְהָיָה שׁוֹקֵל בְּדַעְתּוֹ הַיֵּכָן לְקַחַת אוֹתָם, כִּי הָיָה כַּמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהָיוּ יְכוּלִים לְרֹאוֹת שָׁם עֲנִינִים נְפִלְאִים, כַּגּוֹן: אֲנִיּוֹת וּמְטוּסֵי מְלַחְמָה וְכַדוּמָה, וּבַתְחִלָּה הַחֲלִיט מוֹהֲרָא"ש נ"י לְקַחַת אוֹתָם לְשֵׁם, אֲבָל אַחֲרֵי-כֵן נִתְיָשֵׁב בְּדַעְתּוֹ, שְׂאוּלֵי לֹא כְּדָאֵי, כִּי מְסַתּוּבְבִים שָׁם גּוֹיִים וְגוֹיּוֹת וּבְכַפְרֵט בְּקִיץ וְכוּ', לְכֵן אָמַר שְׂיִוְתָר טוֹב לְעַרְךָ טִיּוֹל לְקַבְרֵי צְדִיקִים שְׁסָבִיבוֹת הָעִיר נְיִוִי-יִוְרֵק וְכוּ', וּבְדַרְךָ כְּבָר יִרְאוּ דְבָרִים מְעַנְיָנִים, כַּגּוֹן: בְּנִינִים גְּבוּהִים וְאֲנִיּוֹת גְּדוּלוֹת וְכוּ', כִּי הַחֲלִיט בְּדַעְתּוֹ שְׂצָרִיכִים לְהַזְהֵר מְאֹד בְּעֲנִינֵי הַטִּיּוֹלִים, לֹא סֵתָם לִילֵךְ לְכָל מְקוֹם שְׁלָבוּ חֶפֶץ, אֲבָל כְּשֶׁהַטִּיּוֹל הוּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, בּוֹדָאֵי יְכוּל לְעֹזֵר לְאָדָם מְאֹד בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וּבְכַפְרֵט כְּשׁוֹזְכָה לְטִיֵּל בֵּין הָרִים וּגְבָעוֹת וְלְהַתְּבוּדָד עִם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי אִז הַטִּיּוֹל שְׁלוֹ כְּטִיּוֹל בְּגֵן-עֵדֶן, וְכַעֲיֵן שְׁכַתְּבֵי רַש"י עַל הַפְּסוּק (וַיִּקְרָא כו, יב): "וְהַתְּחַלְּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם", וּפְרַשׁ רַש"י: אֲטִיֵּל עִמָּכֶם בְּגֵן-עֵדֶן כְּאֶחָד מִכֶּם וְכוּ'.

וְכַמוֹ שְׂאָמַר פַּעַם מוֹהֲרַנ"ת ז"ל, שְׂכַשְׁהוּלְכִין לְשׁוּדָה לְהַתְּבוּדָד עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ וּלְקַיֵּם דְּבָרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרַנ"ו, חֶלֶק א', סִימָן נב) עַל הַמְּשֻׁנָה (אֲבוֹת פָּרָק ג'): "הַנְּעוֹר בְּלִילָה" וְכוּ', אִז יְכוּלִין לְהַרְגִּישׁ בְּכָל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה טַעַם גֵּן-עֵדֶן, כִּי כְּשֶׂאָדָם זוֹכָה לְטִיֵּל לְשֵׁם שָׁמַיִם, אִזִּי הוּא מְטִיֵּל כְּפִיכּוֹל בְּיַחַד עִם הַשְּׂכִינָה הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא בְּגֵן-עֵדֶן מִמֶּשׁ; אֲשֶׁרֵי מִי שְׁזוֹכָה לְטִיּוֹל כֹּזָה.

טוב

מוהרא"ש נ"י אמר, שאדם צריך להרגיל את עצמו מאד ללכת במדת הטוב, להיטיב עם בני-אדם וללכת בדרךיו ותברך, שעליו נאמר (תהלים קמה): "טוב הני"ה לכל ורחמיו על כל מעשיו", כי האדם ראוי לו שיתדמה לקונו. וכמו שהוא תברך טוב לכל, בן צריך כל אדם להיות טוב לכל. וזו היתה מדרגת משה רבנו שהוא היה המנהיג הראשון של עם ישראל, ועליו נאמר (שמות ג'): "ותרא אתו כי טוב הוא", הינו שנולד עם טוב, שטבעו היה רק טוב, ולכן לא היה יכול לסבל כשראה איזו עולה בין אחד לשני, וכשראה שני יהודים מתקוטטים, אזי פאב לו מאד מאד ורצה רק לעזר להם ולעשות שלום ביניהם; וזו דרך של מנהיג אמתי, שרק רוצה לעשות טוב לכל אחד ואחד, ולכן מנהיג ישראל נקרא בלשון אידיש "גוטער איד" [יהודי טוב], כי רוצה רק להיטיב לזולתו, ולראות טוב אצל כלם, ובזה נמדדת גדלת האדם — איך רוצה לעשות טובות לאחרים, ואיך הולך לו בחיים ממש להיטיב לזולתו, וזהו סימן שהוא דבוק בו ותברך באמת ומתדמה לקונו.

וספר לנו מוהרא"ש נ"י הרבה מענין זה, שרואים בני-אדם שיש להם טבע רע, ורוצים לעשות רק רשעות לזולתם על לא דבר, רשעות לשם רשעות, כמו שעשו בסדום, וזה מורה על גריעות מעשיהם ואיך שפגומים, ולבסוף בנדאי יפלו בתוף הרע שרצו לעשות לאחרים. ואמר, שהוא בעצמו ראה בחוש תמיד, איך שאנשים שהיו רעים לזולתם — לבסוף נתהפך הרע עליהם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שצריכים לדבר הרבה מאד ממתת הטוב, ולעורר בני-אדם שיהיו טובים לכל, ואשר עם טוב לא מפסידים, כי כשאדם הולך ועושה טובות לבני-אדם, אינו מפסיד — לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולכן כל מי שיש לו כח ההשפעה, או בביתו על אשתו וילדיו, או בחוץ על אחרים, כגון שהוא מלמד תינוקות או ראש ישיבה או מנהיג ומשפיע אחר, תמיד ידבר ממתת

הטוב איך שצריכין להיות טוב, ועם טוב אין מפסידים.

וספר לנו מוהרא"ש נ"י, שהוא עוד בימי ילדותו כבר קנה את מדת הטוב, ותמיד רצה לעזור לאנשים מסכנים ואמללים, וכל פעם שאביו נתן לו כסף לקנות ממתקים, הלך לחפש אחר עניים ואביונים ושבורים והיה נותן להם, ותכף-ומיד היה בורח, וכן כשהיה רואה איזו אשה זקנה נושאת חבילות וכדומה, היה רץ מיד לעזור לה, וכן אחר-כך כל השנים, תמיד הולך לו בחיים רק לעשות טוב לזולתו, ולא פעם אחת יצא לו להיות בשדה התעופה במקום שצריכין לעלות במדרגות לקומה שניה, וראה איזו אשה דוחפת עגלה של תינוק, וכן סוחבת כמה חבילות, ותכף-ומיד חטף את העגלה והעלה אותה אל קומה שניה, וביין כך היתה האשה צועקת: "לא, לא, אין זה כבודכם" וכו', ולפני שגמרה לצעק כבר היתה העגלה למעלה, ומוהרא"ש נ"י כבר המשיך לדרך. והיה תמיד אומר שאינו יכול לסבל בשום פנים ואפן איש רע, ואפלו שיגידו על אחד שהוא עובד השם קדוש וטהור, אבל רואים שיש לו טבע רע, ועולה בדעתו לסדר את מישהו... מוהרא"ש נ"י תכף-ומיד אומר בגלוי: תדעו, שהאדם הזה הוא רמאי וצבוע ושקרן... כי בזאת יכולים לבחן את האדם, אם הוא כבר זכה לאיזו דרגה או לא, אם הולך לו בחיים לעשות טובות לזולתו, כי ברגע שאחד רוצה לסדר את השני, סימן שהוא רשע מרשע, ואפלו שאומרים עליו מה שאומרים... הכל הכל ורעות רוח... כי יכולים להטעות בני-אדם מאד מאד; על-כן הסימן אם האדם הוא איש כשר אם לא — אם הוא עושה טובות לזולתו, ואם הולך לו בחיים לעזור לאחרים, זה סימן שהוא איש כשר; אשרי מי שאוחז תמיד במדת הטוב.

טעם

מוהרא"ש נ"י אָמַר: הַטֵּעַם שֶׁהָאָדָם מְרַגֵּישׁ בְּאֲכִילָתוֹ נוֹבֵעַ מִמָּקוֹם עֲלִיּוֹן מְאֹד, וְאֵינוֹ דֹּבֵר פְּשוּט כָּלֵל, וְכַמְבָּאָר בְּדַבְרֵי רַבְּנוֹ ז"ל (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן יט), שֶׁכֵּל הַטֵּעַם נִמְשָׁךְ מִמִּדָּה וּמִסְפִּירָה אַחֲרָת, כְּגוֹן: מִתִּיקוֹת מַחְסָד וּמְלִיחוֹת מַגְבוּרָה וְכוּ', וְדִיקָא עַל-יַדֵּי טֵעַם הָאוֹכֵל יָכוֹל הָאָדָם לְצַרֵּף שְׁמוֹת וַיְחוּדִים עֲלָאִין בְּאֲכִילָתוֹ, וְתִהְיֶה אֲכִילָתוֹ כְּדִגְמַת אֲכִילַת הַמְזֻבַּח מִמֶּשׁ, וְלִכֵּן אוֹמֵר רַבְּנוֹ ז"ל בְּסֵפֶר הַמִּדּוֹת (אוֹת אֲכִילָה, חֵלֶק ב', סִימָן ו'): מִי שֶׁאֵינוֹ מְרַגֵּישׁ טֵעַם בְּאֲכִילָתוֹ, יֵדַע שֶׁנִּתְקַן מִמֶּנּוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי דִיקָא עַל-יַדֵּי טֵעַם הָאֲכִילָה יְכוּלִים לְהִתְדַבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדַבְּקוֹת עֲלִיּוֹנָה מְאֹד.

וְאָמַר מוֹהַר"ש נ"י, שְׂאָם יִקְשֶׁה לָךְ, שֶׁהֲלֹא מוֹבָא בְּשִׁבְחֵי-הַר"ן (סִימָן א'), שֶׁאַחַת מֵעֲבוּדוֹת רַבְּנוֹ ז"ל בְּקִטְנוּתוֹ הִיְתָה שֶׁהָיָה בּוֹלֵעַ כָּל מָה שֶׁאוֹכֵל, כְּדִי שְׂלֵא יִרְגִישׁ שׁוּם טֵעַם בְּאֲכִילָתוֹ, עַיִן שָׁם; אִין זֹו קָשְׂיָא כָּלֵל, כִּי כָל זֶה עָשָׂה רַבְּנוֹ ז"ל כְּשֶׁהָיָה בְּגִיל שֵׁשׁ שָׁנִים מִמֶּשׁ, שֶׁעֲדִין לֹא הִשִּׁיג אֶת כָּל הַהִשְׁגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁהִשִּׁיג אַחֲרֵי-כֵן, אֲבָל כְּשׁוֹכָה כְּבָר לְמָה שֶׁזָּכָה, גְּלָה לָנוּ שְׂדִיקָא עַל-יַדֵּי הָאֲכִילָה יְכוּלִים לְהִתְדַבֵּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדַבְּקוֹת עֲלִיּוֹנָה, וְדִיקָא בְּתוֹךְ טֵעַם הָאֲכִילָה גְּנוּזָה קִדְשָׁה עֲלִיּוֹנָה מְאֹד, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר פֶּעַם רַבְּנוֹ ז"ל בְּפִירוּשׁ, שְׂאֵלוֹ הִיָּה יוֹדֵעַ בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ אֵל מָה יְכוּלִים לְהִגִּיעַ עַל-יַדֵּי תַפְלָה וְהַתְּבוּדָה, לֹא הִיָּה מְסַגֵּף אֶת הַגּוּף כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אֹז, וְאִנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ מְסַבִּירִים שֶׁרַבְּנוֹ ז"ל הִיָּה צְרִיף בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ לְסַגֵּף אֶת גּוּפוֹ כָּל-כֵּף, כְּדִי שֶׁיִּגִיעַ לְהִשְׁגָּה גְּבוּהָה כְּזֹו, לְדַעַת שֶׁכְּבָר אִין צְרִיכִין לְסַגֵּף אֶת הַגּוּף כָּלֵל, וְכֵן לְלַמֵּד אוֹתְנוֹ לְדוּרוֹת, שֶׁעַקֵּר הַהִתְקַרְבוֹת אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא עַל-יַדֵּי תַפְלָה וְהַתְּבוּדָה, וְאִין אֲנַחְנוּ צְרִיכִין לְסַגֵּף אֶת הַגּוּף כָּלֵל.

וְאָמַר מוֹהַר"ש נ"י, שֶׁבְּכֵל זֶה אִין לְרַב בְּנֵי-אָדָם שׁוּם הִשְׁגָּה כָּלֵל, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁצְדִיק מְכַרַח לְהִיּוֹת מִפְּרֵשׁ וּמִבְּדֵל מִזֶּה הָעוֹלָם לְגַמְרֵי, וְאֵינוֹ אוֹכֵל וְאֵינוֹ יִשֵּׁן וְאֵינוֹ טוֹעֵם שׁוּם טֵעַם בְּאֲכִילָתוֹ וְכוּ',

ובני-אדם בוחרים לעצמם רבי כזה שהוא צנוע מאד ודק כמקל ואינו אוכל כמעט כלום, ובזה יש להם השגה, הינו שאיש כזה נקרא צדיק. ובאמת הכל הכל ורעות רוח, כי עקר מעלת שלמות הצדיק שיכול להיות למעלה וגם למטה (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן סח); הינו שיהיה דבוק וקשור היטב למעלה, ובאותו זמן יהיה גם למטה, שיכול לאכל ולשתות וכן לחיות עם אשה וילדים וכו', והכל הוא מעלה להשם ותברך בלי שום מניעה כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעם האכילה יכולים לעבד את השם ותברך בדבקות הכי גדולה, בבחינת (שמות כד, יא): "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", הינו שדיקא על-ידי האכילה יחזה ויסתכל בכבודו ותברך, וכן מצינו אצל סעדת יתרו (שמות יח, יב): "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים", שהאדם יכול לזכות שתהיה סעדתו לפני האלקים ממש, בבחינת יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה אפין באפין (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סב); כי כשאדם אוכל בקדשה ובמתינות, יכול לזכות אז להארת הרצון העליון ודיקא, ויכסף וישתוקק אחריו ותברך מאד (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ז'), עד שדיקא על-ידי האכילה יכול להרג את יצרו הרע. וכמרמוז בפסוק (שמות כא, יד): "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות"; הינו אם היצר הרע בא אליך בערמה כדרכו להרגך בתחבולותיו הרעות, אזי מעם מזבחי תקחנו למות, הינו מעל השלחן שדומה למזבח תהרג ותמית אותו, כי דיקא עם האכילה, וכן עם כל דבר גשמי, פשמתנהגים בו בקדשה ובטהרה, יכולים להפכו לדבקות הכי גדולה ולהרג את היצר הרע, ולעבדו ותברך עבודה תמה ושלמה; אשרי הזוכה להגיע אל השגה כזו.

טבילה

מוהרא"ש נ"י אָמר, שאין לתאר ולשער כָּל את גדל חשיבות הענין להזהר בטבילת מקנה בכל עת, כי טבילה במקנה מגרשת מן האדם כל מיני קלפות ורוחות רעות שנתדבקו בו ומטהרת אותו מבית ומבחוץ, ובני-אדם מסתובבים בזה העולם, ומימינם ומשמאלם נמצאים אלפים ורבבות קלפות ורוחות רעות שנתדבקו בהם מעוונותיהם, רחמנא לצלן, ואינם תופסים כל זה כָּל. והנה פתאם נעשים ממרמרים ועצובים, ונכנסת בהם רוח נכאה ושברון לב, ואינם מבינים למה קרה להם כֵּן, הרי לפני רגע היו במצב רוח כל-כֵּן טוב, שמחים ועליזים, ופתאם נתהפכו לגמרי, ונעשו עצובים ושבורים וכל העולם חשך בעדם, ואינם תופסים שזהו מחמת הקלפות והרוחות רעות שנתדבקו בהם ומנהיגים אותם כֵּן — הנה מניחים אותם לשמח קצת, והנה שוכרים אותם כתרס הנשבר, ומשחקים עמהם כבכדור, והכל מחמת שאינם נוהרים בטבילה ומסתובבים בזה העולם עם רוח טמאה, רחמנא לצלן, וחושבים שזה אינו מזיק כָּל, אבל באמת מזיק מאד ברוחניות ובגשמיות. והאדם מחמת חמירותו אינו מרגיש כל זאת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאף-על-פי שמדינא דגמרא (ברכות כב.) בטלויָה לטבילותא, ובטלו תקנת עזרא שהתקין טבילה לבעלי קריין, מחמת שראו שזו גזרה שאין רב הצבור יכולין לעמד בה, אבל כבר צנחו כל הצדיקים ובפרט הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע ותלמידיו הקדושים, שבלי טבילה וטהרה — אי אפשר להגיע לשום השגה בעולם, ואדרבה כל אלו שקלקלו ויצאו לתרבות רעה, רחמנא לצלן, הנה מחמת שלמדו תורה, ובפרט סתרי תורה, בלי טבילה, וזה מה שגרם להם להתפקר, רחמנא לצלן, וכמוכא בספר הקדוש "מאור ושמש" (פרשת אמר) שהש"ץ ימח שמו נתפקר על-ידי שלמד תורתו בלי טבילה, וזה מה שגרם לו לצאת לתרבות רעה, וגדולי הראשונים אף-על-פי שהורו להלכה כפי דינא דגמרא שבטלויָה לטבילותא ומתו ללמד ולהתפלל בלי טבילה, אבל העידו על עצמם

שמימיהם לא בטלו את הטבילה אפלו פעם אחת [עין פרוש תלמידי רבנו יונה למסכת ברכות, (דף כב). בשם הרמב"ם שאמר כן], ובספר שאלות ותשובות מן השמים לאחד מבעלי התוספות (סימן ה'), עשה על זה שאלת חלום, ואמרו לו, שצריכין להזהר מאד בטבילת עזרא, כי עזרא תקן אותו ברוח הקדש, ואיך אפשר טמא ומקריב קרבן. ודבר זה גורם אריכות הגלות וכו', עין שם; וכן גדולי הגאונים והצדיקים אפלו של הליטאים היו נזהרים בטבילה בכל עת, וכמו שהעיד בנו של החפץ חיים ז"ל על אביו, שאמר לו שלא בטל מזמיו טבילת טהרה (שיחות-החפץ חיים, סימן סא), וכבר אמר לנו רבנו ז"ל "דער ערשטע זאך איז מקנה" (הדבר הראשון הוא מקנה), שמיד כשהאדם נטמא הדבר הראשון הוא טבילה — להסיר מעליו הרוח רעה, וכשאדם נזהר בטבילה בכל עת ממשיך על עצמו רוח חיים וקדושה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאלו שמוזלזלין בטבילת מקנה, ואינם מטריחין את עצמם ללכת למקנה רק פעם בשבוע, כגון לפני שבת או כיוצא בזה, זו סתם עצלות ועצבות, ואינם מבינים שהרוח רעה בעצמה גורמת להם להתבטל מן הטבילה, כי הרוח טמאה בעצמה מכבידה עליהם שלא יזהרו בטבילה, כדי שלא יצאו מתחת ידיהם, וכיש לאדם קצת שכל וישוב הדעת, הוא מתגבר כפארי לטבל במקנה ולגרש מעל עצמו כל הרוחות רעות, ואחר-כך עוסק בעבודתו בתורה ובתפלה בקדושה ובטהרה כראוי.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע העיד, שלא זכה לכל מדרגותיו אלא בזכות שהיה נזהר מאד בטבילת מקנה, וזה אשר זכר אותו לקבל כל ההשגות העליונות בקרבו, ולכן אשרי האדם שמרגיל עצמו בטבילה בכל עת מצא, כי הטהרה עולה על הכל, ומביאה את האדם לכל הקדושות שבעולם. ובשנים הקודמות, ראינו אצל מוהרא"ש נ"י, כשזכה לבנות מקנה בבנין בית מדרשו, היה הולך כמה פעמים ביום למקנה, ובפרט לפני שהיה כותב תדושי תורה או מדבר ברבים וכו', והיה אומר לתלמידים

שמי שזריו וחרוץ, יכול ללכת למקנה לפני תפלת שחרית, מנחה ומעריב ונחצות, וזה יועיל לו מאד לכונת התפלה, ובלבד שיזדרז מאד בטבילתו, ולא ילך למקנה לשהות שם ולהתענג במים וכו', רק לטבל ולצאת בזריזות גדולה, וזה מועיל מאד להתקדש בכל ענין.

ומוהרא"ש נ"י מגנה תמיד את אלו שהולכים למקנה, ומשרים עצמם במים ומפטפטים שם כל מיני שטיות ודברים בטלים, וגם מאריכים בהתלקחם במקלחת ובהלבשת בגדיהם, כי כל זה נובע מעצבות ומעצלות שהיא תכלית ההפוך של כונת המקנה, כי העקר להיות זריז מאד, ולטבל בכונה רצויה, ולצאת מיד. ובדרך זו מקבלין טהרה עליונה.

ומוהרא"ש נ"י רגיל לומר לשואלים אותו בענין כונת הטבילה, שעקר הכונה הפשוטה היא לכונן להשם קנ"א, שהיא אהי"ה במלוי ההי"ן כנה: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה, שעולה בגימטריה מקנ"ה, והוא מסגל להסיר את הפעם וחרון אף מהאדם ולהמתיק כל הדינים, ולהמשיך על עצמו טהרה עליונה, זוהי כונה פשוטה השונה לכל נפש; אשרי שיאחז בה.

טהרה

מוהרא"ש נ"י אמר, שמחנכי בני ישראל עושין כל מיני אספות והתועדות לחשב מחשבות איה מכוניסין טהרה בין נשמות ישראל הצעירות ואיה לגדל אותם בקדשה ובטהרה פראוי, ואינם שמים לב, שהם רחוקים מהעצה ומהתרופה לגמרי, כי עקר העצה לטהרת נשמות ישראל הוא — לחתן אותם בגיל צעיר, עוד לפני שיגדלו ויטעמו טעם חטא, חס ושלום, כי אחר-כך הם כבר תכמים בעיניהם, ורוצים כבר לבחר שדוף טוב שיהיה נראה בעיניהם,

וּמְחַפְּשִׁים כֶּסֶף וְכָבוֹד וְכוּ', וּבִינְתִים אֵינָם מְבִינִים שֶׁהִלֵּל עַל חֲשׁוֹן הַטְּהָרָה שְׁלָהֶם, כִּי נִכְשְׁלִים בְּמָה שֶׁנִּכְשְׁלִים, וְהָיוּ יְכוּלִים לְהַנְצִל מִכָּל זֶה אִם הָיוּ מִתְחַתְּנִים בְּגִיל צָעִיר, וּמְקִימִים בְּתִים נְאֻמָּנִים בִּישְׂרָאֵל.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁעָקַר הַחֹב הַזֶּה מְטֵל עַל כָּל אֵב שְׂיֵשׁ לוֹ בֶּן — לְחַתְּנוֹ, וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (קְדוּשֵׁין ל'): הָאֵב חָיִב בְּבִנוֹ לְהִשְׂאוֹ אִשָּׁה; וּבְכָל מְקוֹם שֶׁפְּתוּב חָיִב הוּא עַד מְסִירַת נַפֶּשׁ בְּיָדוֹעַ, וְכָל מָה שֶׁמְקַדְּמִים הוּא יוֹתֵר טוֹב וְיוֹתֵר בְּרִיא. וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב שָׁם בְּגִמְרָא: אָמַר רַב חֲסֵדָא, הָאִי דְעַדִּיפְנָא מִחֲבָרָאִי, דְנִסְיַבְנָא בְּשִׁיתְסָר, וְאִי הָוָה נִסְיַבְנָא בְּאַרְבִּיסָר, הָוָה אָמִינָא לְשִׁטָּן גִּירָא בְּעֵינֵיהּ [מָה שֶׁאֲנִי יוֹתֵר טוֹב מִחֲבָרִי, כִּי הִתְחַתְּנִיתִי בְּגִיל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, וְאֵלּוֹ הִתְחַתְּנִיתִי בְּגִיל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה הֵייתִי אוֹמֵר לְשִׁטָּן, חֵץ בְּעֵינֵיהּ]. כִּי אִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זָכָה אֶת הָאָדָם עִם בֶּן, מִן הָרְאוּי לְרַחֵם וְלַחֲמֹל עָלָיו וְלַחֲתֹן אוֹתוֹ מִיָּד, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר רַש"י הַקְּדוּשׁ עַל הַפְּסוּק (בְּרֵאשִׁית כד): 'וְהָ בָרֶךְ אֶת אֲבִרְהֶם בְּכָל', בְּכָל עוֹלָה בְּגִימְטְרִיָּה בֶּן, וּמֵאַחַר שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן, הָיָה צָרִיף לְהִשְׂאוֹ אִשָּׁה, כִּי זֶה עָקַר הַחֹב שֶׁל הָאֵב — לְרֵאוֹת שֶׁבִּנוֹ יִתְחַתֵּן, וְכָל מָה שֶׁמֵּאַחֲרִים אֶת זֹאת, גּוֹרְמִים לְקַלְקוּלִים וְלַפְרָצוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְכָבֵר קָשָׁה מְאֹד אַחֲרֵי-כֵן לְהִשִּׁיג אֶת גְּדֵרֵי הַטְּהָרָה כָּלֵל.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁכְּדֵי לְהַכְנִיס דְּבַר זֶה בְּעוֹלָם, צָרִיכִין לְשַׁנּוֹת טַבַּע הָעוֹלָם מִמֶּשׁ, כִּי כָבֵר הִרְגָלוֹ בְּנֵי-אָדָם מְאֹד לְאַחַר וְלִדְחוֹת אֶת עֵנִין הַחַתּוּן, עַד שֶׁהִילָדִים מִבְּגָרִים מְאֹד, אֲבָל זֶה אֶחָד הַדְּבָרִים שֶׁהוּא רוֹצֵה לְפַעַל בְּעוֹלָם, וּבּוֹדָאִי סוּף כָּל סוּף יָבִאוּ לְהַפְרָה זֹאת, וְכָל אֶחָד יִחְזִיק בָּהּ, אֲבָל עַד אַז כָּל מִי שְׂיֵשׁ לוֹ שֶׁכָּל וְלֵב רַחֲמָן, יַעֲשֶׂה כָּל מָה שֶׁפִּיכְלָתוֹ לְחַתֵּן בְּנָיו וּבְנוֹתָיו בְּגִיל צָעִיר. וְכָבֵר אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּסָחִים קיג): בִּתְּךָ בְּגֵרָה — שֶׁחָרַר עֲבָדֶךָ וְתָן לָהּ; כִּי זוֹ הַמְצָנָה הִכִּי גְדוּלָה, וְהוּא סִימָן שֶׁל אֵב הַמְרַחֵם עַל בְּנָיו בְּאֵמֶת.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁמָּה שֶׁבְּנֵי-אָדָם דוֹחִים שְׂדוּכִים

מילדיהם, זה מחמת שאין השדוף מספיק מיחס בעבורם, או אין מספיק כסף או יפי וכו', הכל הבל ורעות רוח, פי ענין הזווגים הוא מסתרי נסתרות הבריאה, ואין האדם יכול לומר: "אין אני רוצה לבני או לבתי רק זה או זו", העקר לחתן אותם לשם שמים ולמסור את עצמו לגמרי אליו יתברך, שימציא לבניו זווגים הגונים, ובגיל צעיר דיקא, ואז בודאי יעזר לו השם יתברך למצא להם זווג הגון כפי שרש נשמתם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאברך עם ילדים קטנים אינו תופס חשיבות הענין הזה, שכבר צריך להתפלל להשם יתברך, שימציא לבניו זווגים הגונים בגיל צעיר, וחושב שיש לו זמן, ועכשו אינו צריך לדאג על זה, אבל באמת משנוולד לאדם הילד הראשון וכן עוד ילדים, כבר צריך להתפלל עליהם שיהיה להם שדוף טוב ובגיל צעיר ובנקל, כי זה מעקרי ההתחייבות של האבא לבניו, ועליו לבקש ממנו יתברך הרבה על זה, שיצליח בדרכו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהיה אחד מאנשי שלומנו, שהתפלל כבר בשעת העבור עם הילדים, שיזכה למצא שדוף טוב בעבורם, פי הלא ארבעים יום קדם יצירת הולד מכריזין: בת פלוני לפלוני, אם-כן כבר מאז צריכין להתפלל על כך שיהיה להם שדוף זווג טוב והגון באמת, ותפלה תמיד פועלת, ובזכות התפלה בודאי יזכה לראות הרבה נסים וישועות ולחתן אותם בנקל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל-פירב כשמדברים עם הורים מזה, ומסבירים להם את חשיבות הענין, ואשר בזה תלויים כל גדרי הטירה, הם אומרים: "זה לא יקרה עם הבן שלי, פי הוא קדוש וטהור", ובינתיים אינם יודעים כלל מה הוא עושה תחת הגב שלהם, ואיך הוא מלכלך בחטאים, רחמנא לצלן; ולכן עקר העצה רק לחתן אותם בגיל צעיר, ובזה יהיו שמורים מן החטא באמת.

וספר מוהרא"ש נ"י, שבימי מוהרנ"ת ז"ל היה בחור אחד שעשה מהפכה בכל העיר, והיה קושר זנבות ביהמות ביחד,

ואחר-כך מְגַרְשֵׁם וּמְנִיֵּס אוֹתָם וְכוּ', וְהִיָּה שׁוֹבֵר חֲלוֹנוֹת בְּנֵי-אָדָם וְכוּ', וְאָבִיו בָּא לְקַבֵּל לְפָנָי מוֹהֲרֵנִי ת' ז"ל, שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי מַה לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרֵנִי ת' ז"ל בְּפִשְׁיטוֹת: "תַּחֲתָן אוֹתוֹ". וְצִיַּת, וּנְשַׁתְנָה לְגַמְרִי, וְרִוָּה מִמֶּנּוּ נַחַת; כִּי עַל-פִּי רַב זֶהוּ עֶקֶר הָעֲצָה וְהַתְרוּפָה לְבֶן, שְׁאִין יְכוּלִים לְהַסְתֵּדֵר אֹתוֹ; כִּי פְעָמִים רַבּוֹת הֵבִין רוּצָה לְהַתְחַתֵּן, אָבֵל אִינוּ יְכוּלִים לְהַגִּיד זֹאת לְאָבִיו, מִחֲמַת שְׂמֵחַבִּישׁ, וְלִכֵּן מִתְפָּרֵץ וּמִתְחַצֵּף בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים אַחֲרַיִם, אָבֵל כְּשֶׁלֹּאֲבֵא יֵשׁ שְׂכָל, וּמִבִּין אֶת צָרְכֵי בְנוֹ, אֲזִי עוֹשֶׂה כָּל מִינֵי פְעֻלוֹת שְׂבַעוֹלָם לְחַתְנּוֹ בְּגִיל צַעִיר, וְאֵז בְּוֹדָאֵי יִזְכֶּה לְרוּת מִמֶּנּוּ הִרְבָּה נַחַת דְּקִדְשָׁה.

יום המיתה

מוהרא"ש נ"י אָמַר, שְׂפָלָל זֶה צָרִיף הָאָדָם לְקַחַת בְּעֲצָמוֹ וְלַחֲקֹק הֵיטֵב הֵיטֵב בְּדַעְתּוֹ, אֲשֶׁר מִי שְׁאִינוּ מְדַבֵּר מִיּוֹם הַמִּיתָה הוּא שְׂקָרָן גָּדוֹל, כִּי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה אָמְרָה (בְּרֵאשִׁית ג, יט): "כִּי עֲפָר אֶתְּךָ וְאֵל עֲפָר תָּשׁוּב", וְהָאָדָם מְכָרַח לְמוֹת, וְעַל-כֵּן מַה וְלָמָּה לְהַטְעוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת כְּאֵלוֹ יַחֲזִיחַ לְעוֹלָם וָעֶד... וְכַדּוּמָה, כָּל מִינֵי שְׂטִיּוֹת וְהַבְּלִיִּם, כִּי מִזֶּה בָּאִים כָּל הַצָּרוֹת וְהִיסוּרִין, הַמְרִירוֹת, הַמַּחֲלָקֶת וְהַמְרִיבוֹת שֵׁישׁ בֵּין בְּנֵי-אָדָם, שְׂחוֹשְׁבִים שְׂיַחֲיוּ לְעוֹלָם וָעֶד... וְאִם הִיָּה הָאָדָם מֵיִשָּׁב אֶת עֲצָמוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב, כִּי יָבֵא הַיּוֹם וְהַשְּׁעָה וְהַרְגַע שְׂיִסְתַּלֵּק מִזֶּה הָעוֹלָם, אֲזִי הִיָּה מְשַׁנֶּה אֶת כָּל הַלֶּף מַחֲשַׁבְתּוֹ וְאֶת כָּל דְּרָכּוֹ, וְהִיָּה חַי חַיִּים אַחֲרַיִם לְגַמְרִי, אֲךָ מִחֲמַת שְׁאָדָם אִינוּ מְסַגֵּל לְקַלֵּט דְּבָרִים אֵלוֹ, מִזֶּה בָּא שְׂמַטְעָה אֶת עֲצָמוֹ וּמַטְעָה אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְכָל הַצָּרוֹת וְהִיסוּרִים שְׂעוּבָרִים עֲלָיו וְעַל אַחֲרַיִם, הַכֹּל מִחֲמַת שְׁאִינָם רוּצִים לַחֲקֹק בְּדַעְתָּם אֶת יוֹם הַמִּיתָה, שְׂיָבֵא הַיּוֹם שְׂיִצְטָרְכוּ לְמוֹת.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁאָדָם צָרִיף לְהַסְתַּכֵּל תָּמִיד מַה קּוֹרָה

בעולם, שבכל יום מתים אנשים, ויש לניות, ואף אחד אינו חושב ואינו מעלה על דעתו פן ואולי היום הזה יגיע גם קצו, שהוא יכול לקבל דום לב, ולמות פתאום, רחמנא לישזבן, או שיפל באיזו מחלה, רחמנא לצלן, ויאבד את ההפכה, וכך ישכב כמה ימים וכמה שבועות רחמנא לישזבן, בלי הפכה, ואחר-כך ימות מיתה משנה.

ועל-כן צריך כל אדם לחשב בכל יום יום על תכליתו הנצחית, כי פן ואולי היום הזה הוא היום אחרון שלו, וצריך להרגיל את עצמו לדבר הרבה עמו יתברך, כאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו בתמימות ובפשיטות גמורה, ולבקש ממנו יתברך בכל יום יום, שיחוס וירחם עליו, שלא ימות מיתה חטופה או מיתה קטופה או מיתה פתאומית, או בדרך כמו כלב, רחמנא לישזבן, או שלא תארע לו שום תאונת דרכים, או שלא ימות במיתה משנה, אלא ימלא את היום שלו בתורה ובתפלה ובמצוות ובמעשים טובים, ויהיה דבוק בחי החיים בו יתברך, ולא יהיו לו שום מריבות ומחלקת עם אף אחד, כי הלא אינו יודע מה מחכה עליו. ואם יעבר היום הזה בישוב הדעת כזה, אז כשיגיע בלילה ללכת לישן, יקרא קריאת שמע שעל המטה כפי הסדר שתקן הארז"ל בחשק אחר לגמרי, ויתודה ויאמר ודוי, ויחשב כאלו היום והלילה הזה הם האחרונים בימי חייו, ויהרהר מאד בתשובה, וכך ילך לישון, ואז יהיה מבטח בבקר לקום עם מחין אחרים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שרב רבם של בני-אדם אינם שמים על לבם כלל את יום המיתה, ומזה בא שהם מתחצפים נגד יראים ושלמים, וגונבים כספים ועושים כל מיני עול, כי אינם מתארים לעצמם שימותו פעם, כי אם היה האדם חוקק בדעתו היטב היטב, שיגיע היום והשעה והרגע, שיצטרך לעזוב את זה העולם, אז כל החיים שלו היו חיים אחרים לגמרי, ואף פעם לא היה רב עם אשתו ועם ילדיו, עם שכניו ועם קרוביו וידידיו, וכל החיים שלו היו ככר חיים אחרים; כי מי שזוכר תמיד את יום המיתה, אז הכל הולך לו ככר בצורה אחרת, כי אינו מטעה את עצמו; ולכן אשרי מי ששם

את יום המיתה לפני עיניו תמיד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שדבר זה שכתוב בתורה הקדושה (בראשית ג, יט): "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", צריך לחקק היטב היטב בדעתו ובלבבו, ולא ישכח את זה כרגע. וספר, שפעם אחת דבר הרש"ב מליובוויטש, זכותו יגן עלינו, ואמר בזו הלשון: אני אומרים בימים נוראים: "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר", וכלם בוכים אז, ואני מעולם מתפלא, למה לבכות? אם האדם היה יסודו מזֶהב וסופו לעפר... הרי מובן שהוא בוכה... אבל אדם שיסודו מעפר וסופו לעפר, ובין כך זכה לחטף נקודת טובות בחייו, שהניח בכל יום ציצית ותפלין ושמר שבת וקיים את מצוותיו יתברך, ולמד תורה והתפלל, והמשיך על עצמו התבוננות אלקות, למה לו לבכות? מה הפסיד בזה העולם העובר? הלא הוא יסודו מעפר וסופו לעפר, ובין כך זכה לחטף זהב ויהלמים...

וסיים מוהרא"ש נ"י, אשר באמת אי אפשר להחיות את עצמו ולמצא בעצמו נקודת טובות, אלא פשוטו כדברים היטב היטב את יום המיתה, שאדם יסודו מעפר וסופו לעפר, וככל שאדם מרגיל את עצמו להיות שכן לעפר בחייו, על-ידי-זה מצליח את דרכו; כי עקר הצלחת האדם בין בגשמי ובין ברוחני תלוי כפי שזוכר תמיד את אחריתו, כי מי שחושב שיחיה לעולם ועד, הוא מטעה את עצמו ומטעה את אחרים, וסופו הוא סוף רע מאד מאד, וסובל בזה העולם מה שסובל, לא-כן מי שמכין את עצמו בכל יום ליום המיתה, אז כל החיים שלו הולכים כבר בצורה אחרת לגמרי; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו, וזוכה לזכור את אחריתו, שיבוא היום והשעה והרגע שיצטרף למות, ואז אף פעם לא יריב עם אף אחד, ויצליח את דרכו בזה ובכא.

יהלום

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא יֵהְיוֹם שְׂיִכּוֹל לְהֵאִיר בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד וְשׁוּה כָּל הוֹן דְּעֵלְמָא, רַק צְרִיכִים לְדַעַת אֲשֶׁר גַּם יֵהְיוֹם כְּשִׁמוּצִיאִים אוֹתוֹ מִן הָאֲדָמָה הוּא מְלֵא לְכַלּוּף וּבּוּץ וְלֹא רוֹאִים בּוֹ שׁוֹם דְּכָר, וְצְרִיכִים לְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ הַבּוּץ וְהַלְכּוּף, וְלִלְטֹשׁ אוֹתוֹ וְלַחֲתֹף אוֹתוֹ וְלִשְׁפֹץ אוֹתוֹ עַד שְׁמַתְחִיל לְהִבְרִיק וְלְהֵאִיר בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד, וְאִזּוּ הוּא שְׁנֵה הוֹן תּוֹעֲפּוֹת, אֲלֵפִים וּרְבֻבוֹת מִמֶּשׁ, וּבִפְרָט כְּשִׁישׁ לְאָדָם יֵהְיוֹם גָּדוֹל, אִזּוּ אֵין עֲרָף כָּלֵל לְשׁוּיוֹ, וְכֵן הוּא אֲצֵל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשִׁנּוּלַד — יֵשׁ לוֹ נְשִׁמָּה קְדוּשָׁה וְגִבּוּהָה מְאֹד, אֲבָל כָּל זְמַן שְׁאֵין לוֹ דַּעַת וְגִדְלוֹת הַמַּחֲסִין, הוּא נִדְמָה כְּמוֹ יֵהְיוֹם בְּתוֹף הַבּוּץ, שְׁלֹא רוֹאִים אֶת הַיִּפִּי וְהַפֶּאָר שְׁלוֹ אֵיף שֶׁהוּא מְאִיר וְאֵיף הוּא מְכַרֵּיק, וְחוֹשְׁבִים שְׁאֵינוֹ שְׁנֵה שׁוֹם דְּכָר, אֲבָל כְּשִׁזּוּכָה לְהַגְדִּיל וְלְהִרְחִיב דַּעַתוֹ, וּבִפְרָט כְּשִׁזּוּכָה לְהִתְקַרֵּב אֶל רַבִּי וְצַדִּיק אֲמִתִּי, שְׂיִוְדַע אֵיף לְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַלְכּוּף וְאֶת כָּל הַבּוּץ וְאֶת כָּל הַזָּבֵל הַמְכַסֶּה אוֹתוֹ, אִזּוּ יִתְחִיל לְהֵאִיר כְּמוֹ יֵהְיוֹם, וְאוֹרוֹ יֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת מִמֶּשׁ.

וְאָמר מוהרא"ש נ"י, שְׁלֵכֵן בְּחוּר צְעִיר יֵשׁ לוֹ כַּחוֹת עֲצוּמִים לְגַדֵּל בְּחַיִּים וְלְהִיּוֹת כְּלִי מְכָשֵׁר לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם בְּאֲמַת, כִּי אִם בְּצַעֲרֵירוֹתוֹ הוּא מִתְחִיל לְשַׁפֵּר אֶת הַמַּדּוֹת שְׁלוֹ, וְלְהַתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ אֲרָץ גָּדוֹל, אִזּוּ לֹאט לֹאט הוּא יִתְחִיל לְהֵאִיר כְּמוֹ יֵהְיוֹם, עַד שְׁבָכֵל מְקוֹם יִתְפָּאֲרוּ עִמּוֹ כְּמוֹ שְׁמַתְפָּאֲרִים עִם יֵהְיוֹם יָקָר וְחָשׁוּב.

וְאָמר מוהרא"ש נ"י, שְׂיֵהְיוֹם בְּגִימְטְרִיָּה צ"א כְּמוֹ הַיַּחּוּד שֶׁל הַשְּׁנֵי שְׁמוֹת הַנְּי"ה וְאֲדָנִי, שֶׁהֵם גַּם-כֵּן בְּגִימְטְרִיָּה צ"א, כִּי הַשְּׁנֵי שְׁמוֹת הַנְּי"ה אֲדָנִי מְרַמְזִים עַל הַיַּחּוּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא וְהָעוֹלָם הַזֶּה כִּיּוֹעַ, כִּי עַקֵּר הָעִבּוּדָה הוּא תְּמִיד לְקַשֵּׁר וְלִיַּחַד אֶת שְׁנֵיהֶם בְּיַחַד — רוּחַנִיּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת בְּרוּחַנִיּוֹת, וְכִשְׁאָדָם זּוּכָה לְהַגִּיעַ לָזֶה, אִזּוּ אֹר נְשִׁמָּתוֹ וְחִמְרוֹ גּוֹפּוֹ מְאִירִים בְּיַחַד בְּאוֹר גָּדוֹל מְאֹד כְּמוֹ יֵהְיוֹם מִמֶּשׁ, וְיֵשׁ לָהֶם הַכַּח לְהֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת מִמֶּשׁ.

ובפרט כשמתחיל בימי צעירותו לעבד ולתקן את המדות, ולהתמיד בתורה ובתפלה, אזי סוף כל סוף בודאי יזכה להגיע למדרגת יהלום ממש, ולהאיר נשמתו וגופו ביחוד עליון ונורא מאד.

ומוהרא"ש נ"י אומר תמיד, שיש לו הכח לעשות יהלמים מכל נשמות ישראל, אם רק היו רוצים לבא ולקבל את העצות של רבנו ז"ל, כי אז הנה יכול לעשות מהם חדושים נפלאים ממש. וכן מוהרא"ש נ"י תמיד מקרב בחורים צעירים ומלמד אותם עצות רבנו ז"ל, ומחזק אותם ללמוד תורה ולתפלה, ועל ידי זה נעשים חדושים נפלאים ממש.

ופעם התבטא ואמר: "רציתי לעזר לכל אנשי שלומנו, שיהיה לכלם שפע של כסף וממון, ולא יחסר להם שום דבר כלל, ויהיה להם מכל טוב, אבל כסף לתת בפעל ממש אין לי, רק מה אני יכול לעשות? אני מוכן לקבל את הילדים שלכם וללמד עמהם עצות רבנו ז"ל, ועל ידי זה יהיו נעשים יהלמים ממש, וממילא תהיה לכם העשירות הכי גדולה".

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם בא זוג אחד למוהרנ"ת ז"ל והתלוננו לפניו שאבדו את הפרנסה שלהם בגללו, כי הם היו הבלן והבלגית של המקוה בעיר ברסלב, ומוהרנ"ת ז"ל לא היה יכול ללכת למקוה באמצע היום, כי המתנגדים עשו לו צרות רבות, ולכן היה הולך למקוה באמצע הלילה בחצות, והזוג הנ"ל עשו לו טובה שהניחו לו את המקוה פתוח באמצע הלילה, וגם הכינו בעבורו ספל של מים חמים בחרף, שיוכל להתחמם אחר הטבילה במים קרים, וכשנודע למתנגדים מזה, פטרו אותם מהעבודה, ונשארו באמצע החרף בלי שום פרנסה, והיו משלכים לרחוב ממש, ואז באו למוהרנ"ת ז"ל והתלוננו לפניו שבועטו אבדו את פרנסתם. אז אמר להם מוהרנ"ת ז"ל: "כסף אין לי לתת לכם, אבל דבר זה אני יכול לעשות לכם, שתשלחו שני בניכם ללמד אצלי תורה, ואני אעשה מהם אנשים פשרים". וכך היה באמת, ששלחו את שני

בניהם למוהרנ"ת ז"ל, ולמד אתם תורה ונעשו צדיקים גדולים.

וסים מוהרא"ש נ"י: "גם אני אומר כן, כִּסְף אֵין לִי לַתַּת לְכֹל אַחַד, אֲבָל שְׁלַחוּ אֶת הַבָּנִים שְׁלָכֶם אֶצְלִי, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה מֵהֶם יְהֻלְמִים"... אֲשֶׁרֵי מִי שְׁזוֹכָה לְהִתְקַרֵּב אֶל צַדִּיק אֲמַתִּי וּלְתַקֵּן אֶת הַמִּדּוֹת שְׁלוֹ, וּלְלַמֵּד הַרְבֵּה תוֹרָה וּלְעֶסֶק בַּתְּפִלָּה, עַד שְׂיֵאִיר כְּמוֹ יְהֻלּוּס, וְאִזּוּ כָּל עַם יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ לִיהֻנוֹת מֵהָאוֹר שְׁלוֹ.

יָדִים

מוהרא"ש נ"י אָמַר, שְׂאָדָם צָרִיף לְשׂוֹמֵר מְאֹד מְאֹד עַל הַיָּדִים שְׁלוֹ, שְׂיַחְזִיק אוֹתָם תָּמִיד אֶצְלוֹ, שְׁלֹא תִגְעַנֶּה בְּכַנִּי-אָדָם אַחֲרִים, דְּהֵינּוּ שְׁלֹא יִגְבִּיֶה יָדוֹ לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (סְנֵהֲדִין נח): כָּל הַמְּגַבִּיֶה יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אֶפְלוֹ לֹא הִכָּהוּ — נִקְרָא רָשָׁע, שְׂנֵאֲמַר (שְׁמוֹת ב'): "וַיֹּאמֶר לְרָשָׁע, לָמָּה תִכָּה רַעִיף"; נִמְצָא, שְׂאֶפְלוֹ עוֹד לֹא הִכָּה אֶת חֲבֵרוֹ, רַק הַגְּבִיֶה אֶת יָדוֹ עָלָיו, כְּכַר מְכַנֶּה בְּשֵׁם רָשָׁע, וְאִיזָה בַּזְיוֹן הוּא לְאָדָם, שְׂיִהְיֶה מְכַנֶּה בְּשֵׁם רָשָׁע, שְׂתֵאֲרַז זֶה מֵיַחַד לְאֲנָשִׁים פְּחוּתִים וְגֵרוּעִים בְּיוֹתֵר, וְאִינוּ רְאוּי לְבַר יִשְׂרָאֵל לְהִקְרָא בְּשֵׁם כְּזֶה כָּלֵל.

וְאָמַר מוהרא"ש נ"י, שְׂהַיָּדִים נִבְרְאוּ לְעֲשׂוֹת בָּהֶם מְצוּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים וּלְגַמֵּל צְדָקָה וְחֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת, וּלְכַתֵּב בָּהֶם חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, הָרִי זֶה נִקְרָא צַדִּיק, כִּי "וַעֲמִף כָּלֶם צַדִּיקִים" כְּתִיב (ישעיה ס'), אֲבָל תִּכְרֶה-יִמִּיד כְּשֶׁמוֹצִיא אֶת הַיָּדִים מִמְּנוֹ, וְחוֹשֵׁב לְהַרִים אוֹתָן עַל חֲבֵרוֹ, הוּא נִקְרָא רָשָׁע, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, וְהוּא כְּזוּי וּמְבֻזָּה מְאֹד.

וּמוהרא"ש נ"י מְזַהֵר תָּמִיד אֶת כָּל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, וּבִפְרָט הַבַּחֲוָרִים תְּלַמִּידֵי "הַיְכָל-הַקֶּדֶשׁ" שְׁלַמְדוֹ אֶצְלוֹ, שְׂיִזְהָרוּ מְאֹד מְאֹד

לא להתקוטט ביניהם, וביותר שלא יגביה אֶחָד יָדוֹ עַל הַשְּׁנִי, כִּי הוּא דָּבָר חָמוּר מְאֹד, וְהִיא מִדְּתוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ הַרְשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר אֲצִלוּ (בְּרֵאשִׁית כז, כב): "וְהַיְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ", וְהוּא סִימָן שֶׁאֵין הָאָדָם לומֵד תּוֹרָה וּמִתְפַּלֵּל כְּרֵאוּי לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי הָרִי מִקְדָּם כְּתִיב, "הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב", וְאַחַר-כֵּן "וְהַיְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ", וְאָמְרוּ חַכְמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פָּרָשָׁה סה, סִימָן טז): בְּשַׁעַת שֶׁקוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִצְפָּצֵף בְּכַתְּמֵי כְּנָסִיּוֹת וּבְכַתְּמֵי מִדְרָשׁוֹת, אֵין הַיְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ. וּבַפְּשׁוּט הַפְּשָׁט, שֶׁכְּשֵׁי שֶׁקוֹל תּוֹרָה וְקוֹל תְּפִלָּה בְּכַתְּמֵי כְּנָסִיּוֹת וּבְכַתְּמֵי מִדְרָשׁוֹת, אֵין לַעֲשׂוֹ שְׁלִיטָה עַל יַעֲקֹב וְאֵינוּ יָכוֹל לְהִרְעֵ לוֹ, אֲבָל יֵשׁ לְפָרֵשׁ גַּם כֵּן: "כְּשֶׁהַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב", הֵינּוּ כְּשֶׁבֵר יִשְׂרָאֵל עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה לְשִׁמְהָ, שֶׁהֵם הַשְּׁנֵי הַקּוֹלוֹת שֶׁל כָּל יְהוּדֵי, אֲזִי אֵין הַיְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ, הֵינּוּ אֵין לַיְדִים שָׁלוֹ שׁוֹם קֶשֶׁר לַיְדֵיו שֶׁל עֲשׂוֹ, כִּי הוּא סְמוּךְ וּבְטוּחַ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַיְדִים שֶׁלּוֹ כְּעֲשׂוֹ לְהַכּוֹת אֶת אַחֲרִים, וְלֹא תִכְנַס מִחֲשָׁבָה כְּזוֹ בְּמַחוֹ לְהָרִים יָד עַל חֲבֵרוֹ, כִּי מָה יֵשׁ לוֹ עִם אַחֲרִים כָּלֵל?! אֲבָל תִּכְף-וּמִיד כְּשֶׁאֵין "הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב", וְהָאָדָם מִתְרַשֵּׁל מִקּוֹל תּוֹרָה וּתְפִלָּה, אֲזִי הוּא כְּבָר חָשׂוֹד לַ"יְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ", שֶׁיָּרִים וַיִּגְבִּיהַ יְדָיו עַל אַחֲרִים, וְהוּא כְּבָר מְכַנֶּה בְּשֵׁם רָשָׁע, כְּמוֹ עֲשׂוֹ שֶׁמְכַנֶּה בְּשֵׁם עֲשׂוֹ הַרְשָׁע, וְאֵין זֶה רֵאוּי לְבָר יִשְׂרָאֵל כָּלֵל.

וְהֵנָּה גַּם לְאַבְרָכִים הָיָה מוֹהֲרָא"ש נ"י מְזַכֵּיר עֲנָן זֶה מְדֵי פַעַם בְּפַעַם, שֶׁלֹּא תִכְנַס בָּהֶם אִיזוֹ מִחֲשָׁבָה לְהָרִים יָד בְּבֵיתָם נֶגֶד נְשׁוֹתֵיהֶם, חֵס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים שׁוֹמְעִים בְּעוֹלָם מְקָרִים כָּאֵלוֹ שֶׁבַעַל מַעַז פָּנָיו לְהָרִים יָד עַל אִשְׁתּוֹ. וְאִתָּא בְּשִׁלְחַן עָרוּךְ שֶׁהוּא דָּבָר חָמוּר מְאֹד, וְהוּא מְנַהֵג כּוֹתִים וְגוֹיִים, כִּי הוּא דָּבָר מְגַנֶּה מְאֹד לְאַחַד לְהַגְבִּיהַ יָד עַל חֲבֵרוֹ, וּבַפְּרָט בַּעַל עַל אִשְׁתּוֹ, וְהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוּ נְהוּג בְּכַתְּמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּלֵל וּכְלָל. וְהָאָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹד עַל עֲצָמוֹ הַרְבֵּה בִּילְדוּתוֹ וּבְכַחְרוּתוֹ שֶׁלֹּא לְהַתְקוּטֵט עִם אַחֲרִים עַד שֶׁיִּגְבִּיהַ יָד עֲלֵיהֶם, כִּי אִפְלוֹ אִם לְפַעְמִים יֵשׁ לוֹ אִיזוֹ קֶטְטָה וּמִחְלָקֶת עִם אַחֲרִים, אֲבָל לְהַגְבִּיהַ יְדִים אַף פַּעַם אֶסוּר, וְזֶהוּ מְנַהֵג גּוֹיִים

ומנהג רשעים, ואינו שיף לבר ישראל כָּלֵל.

ופעם אחת היה ספור, שנעשה איזה ריב בין כמה בחורים, והגיע מוהרא"ש נ"י והפריד ביניהם, וכל אחד התלונן שהשני התחיל אתו, ואז הזכיר מוהרא"ש נ"י את הפסוק הכתוב אצל ישמעאל (בראשית טז, יב): "ידו בכל יד כל בו", ופרש כך: "ידו בכל" — כשאדם מחזיק את היד שלו בכל, הינו שהוא נוגע בכל, ומרים יד על כלם, אז ממילא "יד כל בו", שכלם רוצים לנקם בו, כי הרי הוא התחיל אתם, ובנדאי ינקמו בו. ויש בני-אדם שיש להם טענות, למה נותנים להם מכות, ובינתים שכחו, שהם התחילו לתת את המכות, ועכשו רק מחזירים להם את חלקם.

וסים מוהרא"ש נ"י, שזהו דבר מגנה מאד מאד, וצריכים להשמר ממכות בין אדם לחברו, כי זה לא נלמד אצל עם ישראל כָּלֵל, ובפרט בחדרו של רבנו ז"ל, שאין מגביהים יד על השני, וכשאדם נזהר בזה, ותמיד משתמש בידיו לדברים שבקדשה, לעשות גמילות חסדים ולקיים מצוות ולכתב חדושי תורה וכו', אז יחיה חיים טובים ונעימים באמת.

יסורין

מוהרא"ש נ"י דבר פעם שיחה נפלאה מענין דבור רבנו ז"ל שאמר פעם: הקדוש-ברוך-הוא אוהב "א געפרעגילטע חסיד" [חסיד מטגן], הינו מי שעוברים עליו הרבה יסורין וצרות, ומחזיק מעמד בכל מה שעובר עליו. והסביר מוהרא"ש נ"י מהו הענין של "א געפרעגילטע חסיד"? כי הנה רואים איך בן-אדם מטגן איזה דבר במחבת על האש, כגון דג וכיוצא בו, הוא שם את הדג בתוף שמן רותח, ומהפך אותו מצד אל צד, עד שנעשה מטגן היטב מכל הצדדים, ואף אחד אינו מתחיל לציר לעצמו מה הדג הזה מרגיש

בשעה שמטגנים אותו מכל הצדדים, פי הרי אין זה נוגע לו כלל, אבל אם יסתכל האדם היטב על משך ימי חייו, יראה שכן הדבר נעשה עמו, ששמים אותו בתוך שמן רותח ומטגנים אותו מכל הצדדים, פי הנה עוברת עליו צרה גדולה בתוך ביתו, רחמנא לצלן, והנה עוברים עליו יסורים גדולים מעצמו, השם ישמר, והנה יש לו מרירות כזו מפניו ומשכניו וכו' וכו', והוא נדמה כדג שמטגנים אותו על האש ממש. ובפרט על הצדיקים הדבקים בו יתברך עובר יותר מכלם, וכמו שכתוב (קהלת א'): "יוסיף דעת יוסיף מכאוב". והנה כל זה הוא סבה מן השמים מחמת שרוצים לראות איך האדם יחזיק בתמו, וימשיך לעשות רצון קונו, ולא ישאל שום קשיות וספקות על הנהגותיו יתברך, רק ישאר אותו חסיד המתחסד עם קונו, אף שעובר עליו מה שעובר, וזה נקרא "חסיד מטגן" (א געפרעגילטע חסיד), שאף מצד גשמיות גופו הוא נעשה מטגן היטב מכל הצדדים, רחמנא לצלן, אבל מצד קדשת נשמתו הוא דבוק בתי החיים בו יתברך, ואינו עוזב תמימותו וחסידותו מפני שום דבר שבעולם, ודבר זה חשוב ויקר מאד בשמים, והקדוש-ברוך-הוא אוהב מאד איש חסיד כזה.

והסביר פעם מוהרא"ש נ"י, שזה בחינת השכר שבקש יעקב אבינו מלבן בשעה שהיה רועה את צאנו, הינו כל הצאן עקדים נקדים וטלאים וכו', פי יעקב אבינו למד היטב היטב את הלמוד הנ"ל על בשרו, איך האדם צריך להחזיק מעמד בחסידותו אפלו אם נעשה מטגן מכל הצדדים; פי מי סבל כמהו, שעוד מילדותו שנא אותו אחיו ובקש להרגו, והצרך לברוח, וכא אל בית לבן ורצה לקחת זויגו, והערים עליו לבן עשרת מונים בכל מיני רמאות שבעולם, ולכן כשהבין שצריך להקים בית לעצמו ולעזוב את לבן לגמרי, בקש לשכר את הצאן שהם עקדים נקדים וטלאים וכו' (בראשית ל, לט), פי הם מרמזים על הצרות והיסורים השונים שעוברים על האדם במשך ימי חייו, שכאן אוסרים אותו בצרותיו בקרסולי ידיו ורגליו בבחינת עקדים, וכאן מיסרים אותו בבזיונות ושפיכות

דמים על-ידי נקדות וחקרבורות דקות בכחינת נקדים, וכאן סובל מריריות גדולות כמו טלאות רחבות בכחינת טלאים וכו', והוא נעשה כדגמת הדג שמטגנים על האש ממש, שנעשה מנקד, עקוד וטלוא מכל הצדדים, ואף-על-פי-כן זהו כל השקר שלו, שיכול להחזיק מעמד בכל מה שעובר עליו בחיים, ויודע שידו של השם יתברך גנוזה בכל דבר, ובכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם ממש, כי אי אפשר לשום ברירה להרע לו בלתי רשותו יתברך, וזה נקרא "חסיד מטגן" (א געפרעגילטע חסיד), שאפלו אחר כל הטגון שמטגנין אותו, ועוברים עליו כל-כף הרבה צרות ויסוריין שונים, הוא מחזיק בתמימותו וחסידותו, ואינו בורח ממנו יתברך כלל, אדרבה מוסר נפשו למצא את הרמזים של השם יתברך בכל מה שעובר עליו, ומתפך את כל הצרות והיסוריין שלו לדבקות אמתית בו יתברך. וכמו שמוכא בכתבי האריז"ל, שכל אלו הבחינות של עקדים נקדים וטלאים מרמזים על תקוני העולמות העליונים, וכך מוכא בזהר הקדוש (ניצא קסב.), שיעקב אבינו קיים עם מעשה המקלות מצות תפלין, שהם עקר הדבקות להשם יתברך (לקויטי מוהר"ן, חלק א, סימן לח), ולכן אשרי הזוכה להחזיק מעמד בכל מה שעובר עליו בחיים, ובורח תמיד אליו יתברך בשיחה זו תפלה, ומתפך את כל היסוריין והצרות שלו לדבקות אמתית בו יתברך, פי אז יהיה נחמד ואהוב למעלה ולמטה — אשרי לו.

יחס

מוהרא"ש נ"י ראה פעם תלמידים, שבאמצע השעור של רבם הסתכלו בספר אחר ולא הקשיבו ולא התייחסו אל דבריו. והוכיח אותם מוהרא"ש נ"י על פניהם, וענה ואמר להם: תדעו שזהו מהמדות הכי גרועות, כשאדם אינו מתייחס לזולתו, כי האדם צריך לעבד על מדותיו כל-כף, עד שיתן יחס לכל אדם ולכל שבו

ומדבא, ואפלו לילד קטן יתן יחס כראוי, ואף שאינו לפי כבודו כלל, הינו כפי מדרגת למודו וידיעותיו בתורה והשגותיו בהשגות אלקות וכו', אף-על-פי-כן כל זה עקר גדלת האדם — שיכול להוריד את עצמו מלמעלה למטה, ולהתיחס אפלו אל קטני קטנים, כי גם אצלו יתברך רואים כן, שהוא מצמצם עצמו מאין סוף עד אין תכלית להתיחס אלינו, ואף שאנו כלנו ירודים ונפולים ומגשמים מאד, אף-על-פי-כן נותן לנו אור לנשימה וחיית לחיות ולחם לאכל ובגד ללבש, והוא נותן לנו כל צרכינו. והאדם ראוי שיידמה עצמו לקונו בזה, ולהתיחס אל כל בריה ובריה, ואפלו אם לפעמים לא יכולים לעשות את רצון זולתו, כי הוא סתם מבלבל אותו, עם כל זאת בתחלה צריכים להתיחס אליו, ואחר-כך יכולים להתחמק בדרך חכמה וכבוד, אבל בתחלה צריכים לתן יחס לכל בריה ולהזהר מאד לא לפגע בו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שלאחרונה מספרים נפלאות מפלוגי כאלו מי יודע מי הוא... רוקד וקופץ וצוהל... וכשאחד נגש אליו לדבר ולהתייעץ באיזה ענין, הוא פותח "לקוטי-תפלות" ותהלים, ומתחיל לומר אותם בקול רם, ובני אדם אומרים עליו: "ראו באיזו מדרגה האדם הזה, הוא אינו בזה העולם כלל"... וענה ואמר מוהרא"ש נ"י על זה, לא רק שהוא אינו עובד השם, אלא אפלו אינו בכלל אדם... אלא חיה בדמות אדם, כי זוהי המדה של חיה כמו כלב שאינו מתיחס לזולתו, ואם רוצים שירקד, אזי הוא מעמיד עצמו על שתי רגליו, וקופץ וצוהל ונובח בקולי קולות... והוסיף אז: אני חזק בדברי אלה, אף שמסתכלים עלי מוזר, איך אני יכול לדבר כך, אבל דבר זה תקבלו ממני, אם אחד אינו נותן יחס לזולתו, הוא סתם חיה בדמות אדם. ותדעו איך תמיד מדדו עובד השם? כפי היחס שהוא נתן לזולתו, וזו היתה דרך התסידות, תמיד לדאג בעבור זולתו ולעשות לפנים משורת הדין, וזו גם היתה דרך המוסר — לשבור את מדותיו הרעות, ולעזר לזולתו ולהתיחס אליו ולתן לו יחס, וכידוע הרבה ספורים אשר מספרים מגדולי בעלי המוסר, איך

שעבדו על עצמם להתניחם לזולתם, והורידו עצמם אפלו אל חתול להביא לו חלב... ולכלב לזרק לו עצמות... וכידוע ספורים רבים כאלו, שמספרים על גדולי בעלי המוסר, וכל שפן וקל וחמר ובן בנו של קל וחמר, איך שצריכין להתניחם לאחינו בני ישראל, ובפרט לתלמידי חכמים, ולהטות אזן קשבת ולהתניחם אל דבריהם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבאמת דבר זה מצינו בגמרא (שבת לא.), שבא איש אחד אל הלל בערב שבת בשעה שהיה חופף ראשו לכבוד שבת, ושאל אותו כל מיני שאלות טפשיות: "מפני מה ראשיהן של הבבלים סגלגלות? מפני מה עיניהן של תרמודיין תרוטות? מפני מה רגליהם של אפריקאים רחבות?" ולכאורה היה הלל צריך לגרש אותו ולא להתניחם אליו כלל, רק לומר לו: "מה אתה מבלבל אותי עם שאלות כאלו בערב שבת כשאני בתוך המרחץ, לך מכאן"... אבל אנחנו מוצאים שענה לו בתכלית ההפוך: "בני, שאלה גדולה שאלת" וכו'... הרי רואים מזה איך שגדולי ישראל תנאים ואמוראים התניחו אל זולתן, והורידו עצמם אליהם; כי צריכין לתן יחס לזולתו, ואדרבה, זה עקר גדלת האדם, שהוא כל-כך דבוק בהקדוש-ברוך-הוא, ואף-על-פי-כן באותה שעה הוא יכול להוריד את עצמו לאחרים, אפלו לקטני הערך.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהרב הקדוש בעל התניא, זכותו יגן עלינו, פעם ביום כפור באמצע התפלה הוריד מעצמו הטלית והקיטל, והלך לסוף העיר וחמם מים ליולדת אחת שהיתה מסכנת. וכשונודע הספור, שאלו אותו תלמידיו: "רבנו, למה לא שלחת את אחד מאתנו?" ענה ואמר להם: "כך היא הלכה מפרשת ברמב"ם (פרק ב' מהלכות שבת, הלכה ג'), שמצוה היא על-ידי גדולי ישראל ותכמיהם"..." הרי רואים מזה שכל מה שאדם יותר גדול, הוא צריך להוריד את עצמו אל היותר קטן ולהתניחם אליו.

וסים מוהרא"ש נ"י, שבנדאי אם אחד כופר בעקר, או שהוא מתנגד על דבר רבנו ז"ל, אזי אין צריכין להתניחם אליו, רק צריכין

להתחזק באמונה בהקדוש-ברוך-הוא ובאמונה בהצדיק, ולא להתפעל ממנו כלל ולא לתן לו שום יחס, כי יש סכנה בדבר, שעל-ידי התיחסות אתו יפל האדם ברשתו וינדבקו בו מדעותיו הרעות, אבל כל זמן שאינו בגדר כופר ומתנגד, אפלו יהיה מי שיהיה, צריכין למסר נפשו להתיחס אליו ולשמע אותו, וזה מורה על מעלת וחיבות האדם.

כבוד

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר צריכים מאד מאד להזהר, כשנותנין לאדם כבוד, שלא יתרחק דיקא על-ידי הכבוד מרבנו ז"ל; כי אור רבנו ז"ל הוא אור פשוט, ואי אפשר לו ללכת ביחד עם כבוד, וכמו שאמר פעם מוהרנ"ת ז"ל לאחד מאנשי שלומנו, על המשנה (אבות פרק ג'): "הקנאה, התאנה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", מלא יש לך קנאה או יש לך תאוות, עדין אתה יכול לתקן את זה בכת עצותיו הקדושות של רבנו ז"ל, אבל אם אתה רוצה גם כבוד, תעמד מן הצד. ובוזו הלשון אמר: "וויילסט גאך כבוד, שטיי פון דער זייט", כי כבוד עם דבר רבנו ז"ל אינו הולך ביחד, ועל-כן ראו במשך הדורות, שכל אלו מאנשי שלומנו שקבלו הרבה כבוד, לבסוף נתרחקו מרבנו ז"ל, ולכן מי שמקבל כבוד צריך לשמר את עצמו מאד מאד שלא יתרחק דיקא על-ידי הכבוד מרבנו ז"ל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שיש דבור ממוהרנ"ת ז"ל שאמר פעם: "אייער גרויסקייט זאל נישט פארשטעלן דעם רבינ'ס שיינקייט [הגדלה שלכם לא תכסה את היפי של רבנו ז"ל], הינו פי בזה שאדם מקבל כבוד, ונדמה לו שהוא כבר משהו, על-ידי-זה הוא מכסה ומעלים את אור רבנו ז"ל; כי באמת אי אפשר להשיג את אור רבנו ז"ל אלא כשהוא בטל ומבטל בתכלית הבטול, ומפיר את

מקומו, ומבקש ומתחנן על נפשו שיחוס וירחם עליו הקדוש ברוך הוא, כי האמת של רבנו ז"ל היא אמת באפן אחר לגמרי [איין אנדערן אמת אין גאנצען], כי רבנו ז"ל מגלה לאדם מי הוא ומה שרש נפשו, ועל-כן מי שזוכה להתקרב אל רבנו ז"ל, נופלת עליו בושח גדולה ושפלות עצומה (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן עב); וזה הסימן שהאדם מקרב אל רבנו ז"ל — בשעה שנופלת עליו שפלות גדולה, ועל-כן כשנותנין לו כבוד הוא צריך לשמר עצמו מאד מאד שלא יזיק לו הכבוד להתרחק מרבנו ז"ל, חס ושלום, כי הרבה הרבה נדחו דיקא על-ידי הכבוד שנתנו להם, רחמנא לישזבן, וצריכין לבקש רחמים שהכבוד לא יזיק לו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שלארץ ישראל הגיע פעם אדם גדול, ושמו ר' אליהו מייזלס ז"ל, וברוסיה היה מאד מקרב לרבנו ז"ל, והיה נוסע הרבה לאומן, ונמצא ביחד עם אנשי שלומנו, והיה עובד השם גדול מאד, אף כשהגיע לארץ ישראל קבל שם הרבה כבוד וגדלוהו ביותר, ועל-ידי-זה לבסוף נרחק מרבנו ז"ל, וכבר התבייש לבא בין אנשי שלומנו; מאחר שהיה כל-כף חשוב וקבל כל-כף הרבה כבוד, כבר לא התאים לו להסתובב בין ברסלבר חסידים, שהיו אז בתכלית השפלות והבזיון בעיני בני-אדם, ועל-כן מנע עצמו מלבוא אל חסידי ברסלב, וגם לא הזכיר כבר את רבנו ז"ל, ואף שחבר הרבה ספרים, עם כל זאת בגלוי אינו מזכיר את רבנו ז"ל, וזה היה מחמת שקבל כבוד. וסיים מוהרא"ש נ"י: לכן צריכין לבקש הרבה ממנו יתברך, שאם יקבל כבוד, יראה שלא ידחהו הכבוד ולא ירחק אותו מרבנו ז"ל, אדרבה, ימסר את הכבוד לרבנו ז"ל, וישתמש עם הכבוד הזה לגלות ולפרסם את אור רבנו ז"ל; כי מי שמקבל כבוד וחשוב בעולם, יכול לנצלו כדי לגלות ולפרסם את דעת רבנו ז"ל. אבל רק יחידי סגלה זוכים לזה, פי אחרים תקף-ימיד שמקבלין כבוד גדול, ובני-אדם רצים אחריהם, אזי נפרדים מרבנו ז"ל ונעשים מציאות לעצמם. ולכן מי שיש בו אמת, אפלו שיקבל כל הכבוד שבעולם, וירדפו אחריו בני-אדם, ויתנו לו

פְּדִינוֹת, הוּא לֹא יַעֲזֹב אֶת רַבְּנוּ ז"ל, וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַכְּבוֹד הַזֶּה לְגִלוֹת וּלְפָרְסָם אֶת אוֹר רַבְּנוּ ז"ל בְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ הַחֲדוּשֵׁי-תוֹרָה שֶׁהוּא מְחַדֵּשׁ, גַּם-כֵּן יַחַדְשׁ עַל-פִּי קֹטֵב דְּבָרֵי רַבְּנוּ ז"ל. וְזֶה סִימָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֱמֶת, שֶׁמִּקְבֵּל אֶת הַכְּבוֹד לְשֵׁם שָׁמַיִם, וְאֵין לוֹ שׁוֹם יוֹהֲרָה וְגֵאוּת, חֵס וְשְׁלוֹם; אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְגַלֶּה וּמְפָרְסָם אֶת אוֹר רַבְּנוּ ז"ל בְּעוֹלָם.

כְּבוֹד אָב וְאֵם

מוֹהֲרָא"ש נ"י מְזַהֵר תָּמִיד אֶת תַּלְמִידָיו, שֶׁיִּשְׁמְרוּ מְאֹד מְאֹד בְּמִצְוֹת כְּבוֹד אָב וְאֵם, שֶׁהִיא מִצְוָה חֲמוּרָה שֶׁבְּחֻמוֹרוֹת, וְצָרִיכִים לְגַרֵם רַק נַחַת רוּחַ לְאָבָא וְלְאִמָּא. וְתָמִיד מְזַהֵר אֶת הַבַּחּוּרִים שְׁלוֹמְדִים בִּישִׁיבְתוֹ שְׁלוֹ, שֶׁיִּכְתְּבוּ עַל-כָּל-פָּנִים פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ מִכְּתָב לַהוֹרִים, וַיִּבְשְׂרוּ לָהֶם רַק בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת, וְאֶפְלוּ שְׂאִין הוֹלֵךְ לָהֶם כְּפִי מַה שְׂרוֹצִים, עִם כָּל זֹאת יֵרְאוּ לְכַתֵּב לַהוֹרִים שֶׁהִפֵּל בְּשׁוּרָה, וְאֵין חֶסֶר לָהֶם מְאוּמָה, וּבִזְוָה יִגְרְמוּ לָהֶם תַּעֲנוּג וְנַחַת רוּחַ גָּדוֹל. וְרַבְּנוּ ז"ל מְבִיא (סֵפֶר הַמְּדוּת, אוֹת לַמּוֹד, סִימָן א'): מִי שֶׁעוֹשֶׂה תַּעֲנוּג לְאָב וּמִשְׁמַח אוֹתוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה לוֹ חֶשֶׁק וְאַהֲבָה לְלַמֵּד; וְלִכֵּן צָרִיכִים לַהֲזַהֵר מְאֹד מְאֹד בְּכְבוֹד אָב וְאֵם וְלֹא לְצַעַר אוֹתָם, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה לוֹ חֶשֶׁק גָּדוֹל וְאַהֲבָה לְלַמֵּד תּוֹרָה.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁצָּרִיכִין לְדַעַת שְׂאֵם מְדַבְּרִים רְעָה עַל אָבָא אוֹ עַל אִמָּא, חֵס וְשְׁלוֹם, מִלְּבַד אֲסוּר לְשׁוֹן-הָרַע וְרַכִּילוֹת וְכוּ', גַּם עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה דְאוֹרֵיִתָּא שֶׁל "כְּבוֹד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ", רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְעֲנָשׁוּ קֶשֶׁה מְאֹד מְאֹד, כִּי אֲצֵל כְּבוֹד אָב וְאֵם כְּתִיב (שְׁמוֹת כ, יב): "לְמַעַן יֵאָרִיכוֹן יְמֵיךָ" וְגו', וְכִשְׂאִין מְכַבְּדִים אָב וְאֵם, אֲזִי יֵשׁ לְאָדָם קְצוֹר יָמִים וְשָׁנִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְרוֹאִים הַרְבֵּה אֲנָשִׁים מֵתִים כְּשֶׁהֵם עֹדִין צְעִירִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְלֹא יוֹדְעִים לְמָה, וְאֵף

אָחד אִינוּ שָׁם לֵב פֶּן וְאוֹלֵי לֹא כְּבָדוּ אֶת הַהוֹרִים כְּדָבְעֵי; וְעַל-כֵּן צָרִיכִין לְהִזָּהֵר מְאֹד מְאֹד לֹא לְדַבֵּר לֹא עַל אַבָּא וְלֹא עַל אִמָּא בְּשׁוּם פָּנִים וְאַפֵּן, וְאַפְלוּ אִם יוֹדֵעַ בְּכַוֵּן שְׂאִינָם צוֹדְקִים, אָסוּר לְדַבֵּר עֲלֵיהֶם בְּשׁוּם אַפֵּן, יִהְיֶה אֵיךְ שִׁיְהִי וְיִהְיֶה מֵה שִׁיְהִי.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהַמְּלַמְדִים צָרִיכִים לְלַמֵּד עִם תְּלַמִּידֵיהֶם הַלְכוֹת כְּבוֹד אָב וְאָם, וְזֶה מְאֹד מְאֹד נִצְרָף בְּדִיוֹק כְּמוֹ הַלְכוֹת שַׁבָּת, כִּי פָּגַם בְּכְבוֹד אָב וְאָם זֶה כְּמוֹ פָּגַם בְּשַׁבַּת-קֹדֶשׁ, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן, וְעַל-כֵּן מוֹבָא בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ (שְׁלַח קַעֲג): כְּשֶׁמְחַדְּשִׁין חֲדוּשֵׁי תוֹרָה בְּשַׁבַּת-קֹדֶשׁ, בְּזֶה מְקִימִים מִצְוֹת כְּבוֹד אָב וְאָם, אֲפֵלוּ לְאַחַר שְׁנִסְתַּלְקוּ; כִּי עַל-יְדֵי שְׁמֻחַדְּשִׁין חֲדוּשֵׁי-תוֹרָה בְּשַׁבַּת-קֹדֶשׁ וּמִתְעַלִּין וּמִתְדַבְּקִין בְּקִדְשַׁת שַׁבָּת, עַל-יְדֵי-זֶה גּוֹרְמִין נַחַת רוּחַ גְּדוּל לְנִשְׁמַת הָאָבָא וְהָאִמָּא אֲפֵלוּ אַחַר שְׂכָבֵר נִסְתַּלְקוּ, וּמִכָּל שְׂכָן כְּשֶׁהֵם עֹדִין בְּזֶה הָעוֹלָם; הֵרִי זֶה סִימָן שְׂכְבוֹד אָב וְאָם חָשׁוּב כְּמוֹ קִדְשַׁת שַׁבָּת, וְלִכֵּן נַחוּץ לְלַמֵּד הַלְכוֹת כְּבוֹד אָב וְאָם בְּדִיוֹק כְּמוֹ שְׁנַחוּץ לְלַמֵּד הַלְכוֹת שַׁבָּת.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂמוֹבָא מִצְדִּיקִים, שְׂאֲפֵלוּ נִפְטְרוּ הָאָב וְהָאִם מִהָעוֹלָם, יֹאמְרוּ בְּכִרְפַת-הַמְּזוּן: "הִרְחַמְן הוּא יְבָרַךְ אֶת אָבִי מוֹרֵי וְאֶת אִמִּי מוֹרְתֵי" וְכוּ', כְּמוֹ בְּחַיִּים חַיּוּתָם, וְזֶה גַם-כֵּן בְּכָל כְּבוֹד אָב וְאָם, שֶׁהֵרִי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (קְדוּשִׁין לֵא): מְכַבְּדוּ בְּחַיּוֹ וּמְכַבְּדוּ בְּמוֹתוֹ; וְגַם בְּזֶה שְׂמֻקְיָמִים אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת הַמִּצְוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, מְכַבְּדִים אֶת אֲבֵיהֶם וְאֶת אִמָּם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא; אֲשֶׁרֵי מִי שְׁנִזְהַר בְּכְבוֹד אָב וְאָם.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁעַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שְׂעוּבָרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וּמִכָּל שְׂכָן כְּשֶׁעוֹשִׂים הַפּוּךְ הַמִּצְוָה, עֲנָשׁוּ קָשָׁה מְאֹד כִּידוּעַ, כִּי עַל-יְדֵי כָּל עֲבָרָה עוֹשִׂים כְּתָם עַל הַנִּשְׁמָה, וְקָשָׁה מְאֹד לְחַזֵּר בְּתַשׁוּבָה, הֵיחֵד שֶׁעַל כָּל חֲטָא וְפִשַׁע וְעַל כָּל בְּטוּל מִצְוֹת עֲשֵׂה צָרִיכִים תְּקוּנִים רַבִּים, אֲבָל מִצְוֹת כְּבוֹד אָב וְאָם — זֶה הַמִּצְוָה הַכִּי קִלָּה לְשׁוּב עָלֶיהָ בְּתַשׁוּבָה, כִּי עַקֵּר הַתַּשׁוּבָה לְמִי שֶׁפָּגַם בְּכְבוֹד אָב

ואם, שיתחיל תכף-ומיד לקיים את המצוה הזו ויתחיל לכבד את ההורים בצורה יוצאת מגדר הרגיל, ועל-ידי-זה יגרם להם נחת רוח גדול, וזה עקר תקונו; ועל-פן על כבוד אב ואם יכולים בנקל לשוב בתשובה, שתכף-ומיד יתחיל להתנהג בטוב ויגרם נחת רוח להורים, ובזה יתקן את אשר פגם; על-פן מי שיודע שפגם בכבוד אב ואם, עליו למסר את נפשו מהיום והלאה לקיים את רצון הקדוש-ברוך-הוא ללמד התורה הקדושה בשקיפה רבה, וכן להשתדל בכל מיני אפנים שבעולם לתקן את מעשיו עד שיהיה לו שם טוב, ובזה יגרם נחת רוח להוריו, וזה עקר התקון לפגם שפגם; ועל-פן אשרי ואשרי מי שזוכה לשוב בתשובה שלמה, כי על-ידי-זה יסב הרבה נחת להוריו, וזה יהיה תקונו.

כֶּסֶף

מוהרא"ש נ"י אמר, שאדם צריך להזהר מאד מאד בכסף שנותן לו השם יתברך, שלא יאבד אותו בידיים; כי יש בני-אדם שתכף-ומיד כשמרויחים איזה סכום של כסף, יש להם תאנה גדולה להכניס אותו בהמורים (כמו 'משחקי קביה ומפריחי יונים' וכיוצא בהם) או בעסק ביש אחר, כי רוצין להכפיל ולהגדיל כספם, ואז מאבדים את הכל בפעם אחת, היות ששום דבר טוב אינו יוצא מכל העסקים האלו, והם רק תאנה גדולה ואחיות העינים ואין אף אחד יוצא נקי מהם; ולכן בעל נפש יתרחק מהם לגמרי, ולא תהיה לו שום שיכות אליהם כלל.

ופעם בא אל מוהרא"ש נ"י זוג אחד שהבעל נפל בקלפה זו של המורים, וכבר הפסיד על ידה גזמאות של כסף, ואשתו רצתה להתגרש ממנו. ומוהרא"ש נ"י הסביר לו בסבלנות גדולה את כל הטעות של קלפה זאת, ואיך יכולים לצאת ממנה, והצליח לעשות

שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְאִז עָנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י בְּדַרְךְ צַחוּת: עַכְשָׁו אֲנִי יוֹדֵעַ עוֹד טַעַם לְמָה אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לְאָדָם פְּרִנְסַת כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה בַּפֶּעַם אַחַת (עֵין יוֹמָא עֵה), כִּי יֵשׁ בְּנֵי-אָדָם שְׂיֵשׁ לָהֶם תַּאֲוָה גְדוֹלָה לְשַׁחַק בַּקְּלָפִים אוֹ בַּהֲמוּרִים, שְׂיֵשׁ בְּזֵה אֲסוּר גְּדוֹל עַל-פִּי דְבָרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, וְאִם הָיוּ מְקַבְּלִים אֶת כָּל פְּרִנְסַתָּם בַּפֶּעַם אַחַת, הָיוּ מְכַנְיָסִים אֶת הַכָּל בַּהֲמוּרִים וְכוּ' וּמַאֲבָדִים אֶת הַכָּל בְּכַת אַחַת, אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְנוֹתֵן לָהֶם פְּרִנְסַתָּם בְּכָל יוֹם מַחְדָּשׁ, וְאִז אֵין מַאֲבָדִים אֶת הַכָּל כָּל-כָּף בַּמְהֵרָה.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁבַע עוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, קְלָפָה זֹאת שֶׁל מִשְׁחָקֵי קְלָפִים וְהֲמוּרִים וְכוּ' הִתְפַּשְׁטָה הַיּוֹם מְאֹד בֵּינֵינוּ, וְרַבִּים מֵאֲחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְפָּסִים בְּטַמְאָה זֹאת, עַד שֶׁשָּׁמַעְנוּ שְׂמוֹעוֹת מְכַאִיבוֹת, שְׂיֵשׁ מְשַׁלְּחִים הַהוֹלְכִים לְאַסְף כֶּסֶף לְצַדָּקָה בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְאַחֲרֵ-כֵן לּוֹקְחִים אֶת הַכֶּסֶף לְאֵלוֹ הַמְקוֹמוֹת הַמְזוֹהָמִים וּמְכַנְיָסִים אוֹתוֹ בַּעֲסָקֵי הַהֲמוּרִים, וְעַל-פִּי-רַב מַאֲבָדִים אֶת הַכָּל בְּרַגַע אֶחָד, וְהֵנָּה נִדְמָה לְעֵשִׂיר וְלִגְבִיר שֶׁעָשָׂה מְצוּה וְצַדָּקָה גְדוֹלָה בְּזֵה שְׁנַתָּן לְעַנִּי וְלְאֲבִיוֹן דִּי פְּרִנְסַתּוֹ, וְהֵנָּה יָרַד כָּל הַכֶּסֶף לְשֵׂאל תַּחֲתִית מִמֶּשׁ, כִּי מִלְבַד עוֹן מִשְׁחָקֵי קִבְיָה וְכוּ' הַנ"ל, עוֹד נַעֲשִׂים שֵׁם חֲטָאִים רַבִּים וְעוֹנוֹת אַחֲרִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְלִכְן גַּם בְּמִצְוֹת צַדָּקָה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִזְהַר מְאֹד הֵיכֵן הוּא נוֹתֵן אֶת הַצַּדָּקָה שְׁלוֹ, כִּי יֵשׁ עַל זֶה הַלְכוֹת שְׁלֵמוֹת בְּשִׁלְחָן עָרוּךְ (יִוְרָה דְּעָה, הַלְכוֹת צַדָּקָה), כִּי אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בּוֹדֵקִין לְמִזּוֹנוֹת, זֶה סוֹכֵב רַק כִּשְׂאֶחָד מִבְּקֵשׁ אֲכָל, וְאִם עָנִי מִבְּקֵשׁ לְאֲכָל צָרִיכִין לַתֵּן לוֹ תַּכְף-וּמִיד בְּלֵי שׁוּם שְׂאֵלוֹת, וְלֹא לְבַדֵּק אִם רָעֵב הוּא אִם לֹא, אֲבָל לְדַבְּרִים אַחֲרִים יֵשׁ לְבַדֵּק תַּחֲלָה לְאֵן הוֹלֵךְ הַכֶּסֶף, כִּי אוֹלֵי הוּא רַמְאֵי בַּעֲלָמָא, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְנַהֵג נְכוֹן לַתֵּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְכָל הַפְּחוֹת מִשְׁהוּ, כִּי אֲסוּר לְהַשִּׁיב בֶּן אָדָם רִיקָם בְּלֵי שׁוּם דְּבָר, אֲבָל לְפָנֵי שְׁנוֹתָנִים נְתִינָה הַגּוֹנָה, יֵשׁ לְבַדֵּק הֵיטֵב אִם אֵין הַכֶּסֶף הוֹלֵךְ לְאִיזָה דְּבָר עֲבָרָה, חַס וְשְׁלוֹם, כִּי רַמְאִים שְׂכִיחִים מְאֹד בְּזִמְנָנוּ וְצָרִיכִין לְהִזְהַר מֵהֶם מְאֹד. וְלִכְן אֲשַׁרֵּי מִי שְׂזוֹכָה לַתֵּת צַדָּקָה עַל עֲנָנִים רוֹחֲנִים שְׂיֵשׁ בָּהֶם זְכוֹת הַרְבִּים, כְּמוֹ

הדפסת ספרים קדושים של צדיקי אמת, המגלים ומפרסמים את האמונה הקדושה בעולם, כי בצדקה כזאת יהיה בטוח תמיד שפועל נוראות בעולם, ויהיה לה קיום לעד ולנצח נצחים; כי בגשמיות כשנותנין לבן-אדם לאכל, בנדאי לשעתה הוא צדקה גדולה מאד, ומחיים יהודי ממש, אבל למחרת הוא רעב שוב, וצריך לחפש איש אחר שיחיה אותו, אבל ברוחניות כשמזכים בן אדם עם איזה ספר המחיה את נפשו, כבר לא יניח את הספר מידו כלל, רק יאכל עמו וישן עמו ויסע בדרך עמו וכו', והוא יכול לשנות את כל ימי חייו לגמרי; נמצא שעושה צדקה וחסד לעד ולעולמי עולמים; ולכן אשרי מי שזוכה לעשות צדקות כאלו, ולזכות את הרבים עם למודי האמונה הקדושה.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם בדרך מצא יהודי אחד נושא עמו אחד מן הקונטרסים שזוכה להדפיס, והקונטרס היה כבר קרוע ובלוי לגמרי, ואף הפריכה נפלה וכו', והיה נראה לעין כל, שיידו כבר משמשה בו ימים ושנים הרבה, והיהודי הנ"ל שאל את מוהרא"ש נ"י בתמימותו אם נתן להשיג קונטרס כזה מחדש, כי הישן נתבלה לגמרי, וזוהי כל החיות שלו, והוא נושא אותו אצלו תמיד, וזכה אותו אז מוהרא"ש נ"י עם כמה קונטרסים חדשים, והחיה אותו ממש.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבאמת קלפה זאת של משחקי קלפים והמורים וכו' היא קלפה קשה מאד לצאת ממנה, כי נדמה לאדם בכל פעם, שבזאת הפעם בנדאי ירויח, ואזי הוא מכניס בו סכום ענקי של כסף ומאבד את הכל בבת אחת, והוא כדברי רבנו ז"ל שאמר פעם (שיחות-הר"ן, סימן ו'), שהבעל-דבר נדמה לאחד שרץ עם כף יד סגורה, וכל אחד חושב שאוחז בידו בדייק מה שהוא רוצה, וכלם רודפים אחריו בכח גדול, ולבסוף הוא פותח את ידו ומראה שאין שום דבר בתוכה... וכן הוא בעסק ההמורים וכו' שנדמה לאדם שזאת הפעם בנדאי ירויח הרבה מאד, ויהיה נעשה עשיר וגביר ביום אחד, ולבסוף הוא יוצא נקי מכל נכסיו לגמרי, ולא

נשאר לו מאומה כִּלְל, רחמנא לצלן.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכן הדבר בענין העיסקאות הנהוגות היום בעולם, שאחד מכריז ואומר שהוא מוכן לתת עשרים או שלשים אחוזים לכל מי שישקיע אצלו כסף, ויש הרבה כסילים שרוצים להרויח רוח נקי ולוקחים את כל כסף החסכון שלהם, ונותנים לו, ובתחלה בחדשים הראשונים הם מקבלים סכומים הגונים מדי חדש, והם מרצים מאד, כי נדמה בדעתם שעשו עסקה טובה, מחמת הרווחים הגדולים שהרויחו, ואינם שמים על לב שזהו הכסף שלהם בעצמם, וקוראים לכל קרוביהם ומכיריהם ומיעצים לכלם להשקיע כספם אצל איש פלוני, היות שמרויחים אצלו רווחים עצומים תוך מיד ליד, וכלם מציתים לו, ואז כשהאיש הגנב הנ"ל קבץ לעצמו סכום ענקי של כסף, הוא בורח מן המדינה עם כל הכסף ומוציא פרוז שפשט את הרגל, וכלם נותרים נקיים מכספם, ומברכין "ברוך דין האמת" על כל הונם ורכושם שאבד... ואלו הם מעשים בכל יום ממש, שבני-אדם נכשלים מחדש ואף אחד אינו לומד מהנסיון של השני, כי מי שהיה לו קצת שכל מישב היה יודע שתכף-ומיד כשאחד רוצה לתן יותר אחוזים ממה שהבנק נותן, כבר נודף מזה עסק ביש, וצריכין להתרחק ממנו לגמרי, כי אם לאו הוא עלול לאבד את כל הונו ורכושו לגמרי; אשרי הזוכה לשמר מאד על הכסף שנותן לו הקדוש-ברוך-הוא, ואינו מניחו על קרן הצבי, בשחקו עמו בעסקים כאלו

כף הקלע

מוהרא"ש נ"י אמר, שהענש של כף הקלע המזכר בדברי חכמינו הקדושים (שבת קנב:): נשמתן של רשעים זוממות והולכות, ומלאך אחד עומד בסוף העולם ומלאך אחר עומד בסוף העולם,

ומקלעין נשמטן זה לזה, שנאמר (שמואל א' כה, כט): "ואת נפש
 אויביך יקלענה בתוך כף הקלע", הוא הענש הכי חמור; וכמבאר
 בזהר הקדוש (תרומה קמב): הנפש אזלא ומשטטא ומתגלגלא בכל
 עלמא, ולית לה ניהא כלל יממא ולילי, ודא איהו ענשא יתיר
 מכלא, [הנפש הולכת ומשוטטת ומתגלגלת בכל העולם ואין לה
 מנוחה יומם ולילה, וזהו הענש הכי חמור מכלם], ואמר מוהרא"ש
 נ"י, שהענש הזה גם נעשה עם האדם עוד בחיים חיותו בזה העולם,
 הינו כשאין האדם זוכה לשוב בתשובה על מעשיו, ועומד במרדו,
 אזי הוא נדון ממש בכף הקלע, כי כל תענוגי הגן-עדן, ולהפוך כל
 ענשי הגיהנום, הם בזה העולם ממש (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן כב),
 וכל מקום שמזכר בדברי חכמינו הקדושים שהאדם זוכה לגן עדן,
 או להפוך שנדון בגיהנום, הפונה היא גם כן בחיים חיותו בזה
 העולם, מלבד מה שיהיה לו בעולם העליון אחר פטירתו. והענש
 של כף הקלע הוא שנעשה מבהל ומבלבל ומטרף, והולך נע ונד
 ממקום למקום, ואינו מוצא את מקומו, והוא פדגמת האבן הנ"ל
 ביד המלאכים שמשחקים עמה, וזורקין נשמתו מסוף העולם ועד
 סופו, והוא הענש הכי חמור, רחמנא לצלן.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמוכא בדברי "בעל התניא" על-פי דברי
 הזהר הקדוש (בשלה דף נט.), שענש כף הקלע מגיע על מי שאינו
 נזהר בדברים בטלים, רחמנא לצלן, הינו כשאדם הולך בטל ומדבר
 דברים בטלים, הוא מתגלגל בעולם כאבן בכף הקלע. וכדאיתא שם
 בזהר: כל אינון עובדין דאשתדל בהו בר נש דלאו אינון פולחנא
 דקודשא בריך הוא, ההוא מלה דעביד, הבל יתעביד מיניה ואזלא
 ושאתת בעלמא, וכד נפקת נשמתיה דבר נש ההוא הבל מגלגלא
 ליה בעלמא כאבנא בקוספיתא כמה דכתיב (שמואל א, כה) "ואת נפש
 אויביך יקלענה בתוך כף הקלע", [כל אותם המעשים שהאדם
 משתדל בהם ואינן לעבודת השם יתברך, נעשה מהם הבל, ואותו
 הבל שט בעולם, וכשנשמתו יוצאת אותו הבל מגלגל אותה בכף
 הקלע].

והסביר מוהרא"ש נ"י, שְׁכַף נַעֲשֶׂה עִם הָאָדָם עוֹד כָּאֵן בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, שְׁכַשְׂאִינוּ נִזְהָר מִדְּבָרִים בְּטָלִים, וּמִפְטַפֵּט כָּל הָעוֹלָה עַל דַּעְתּוֹ וְרוּחוֹ, הַדְּבוּר שְׁלוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ מְבַהֵל וּמְטַרְף לַגְּמָרִי, וּמְתַגַּלְגֵּל בְּעוֹלָם כְּאֶבֶן בְּכַף הַקַּלְע, וּכְמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַבְנּוּ ז"ל אֵת הַפְּסוּק (תְּהִלִּים קמח): "רוּחַ סַעְרָה עֲשֶׂה דְבָרוֹ", שְׁעָקַר הָרוּחַ סַעְרָה בְּמַח הָאָדָם נַעֲשֶׂה עַל-יַדֵּי דְבוּרוֹ, שְׂאִינוּ נִזְהָר מִדְּבָרִים בְּטָלִים וּמִדְּבוּרִים אֲסוּרִים, וְזֶה אֲשֶׁר עוֹשֶׂה לוֹ רוּחַ סַעְרָה בְּמַחּוֹ וּבְדַעְתּוֹ (לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֵלֶק א', סִימָן לח); וְזֶהוּ כְּדַגְמַת כַּף הַקַּלְע שְׂזוּרְקִין אוֹתוֹ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְאֵף פַּעַם אֵין לוֹ מְנוּחָה.

וְאָמַר מוֹהַר"ש נ"י, שְׁעָקַר הָעֵצָה לְהַנְצִל מִכַּף הַקַּלְע, הוּא עַל-יַדֵּי שְׁהָאָדָם בּוֹרַח תָּמִיד אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמִקְשֵׁר הַבֵּל פִּיּוֹ אֶל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְאֶל דְּבוּרֵי תְּפִלָּה וְהַתְּבוּדוּת, שְׁכַל אֵלוֹ נִקְרָאִים צְרוּר הַחַיִּים, שֶׁהִיא הַדְּבָקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַהֲתַקְשְׁרוּת לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים; כִּי תִכְף-וּמִיד כְּשֶׁהָאָדָם נִקְשֵׁר בְּצְרוּר הַחַיִּים, אֲזִי הוּא נִצּוֹל מִכַּף הַקַּלְע, וְאֲדַרְבֶּה כָּל שׁוֹנְאָיו וְחוֹלְקָיו נְדוּנִים בְּכַף הַקַּלְע וְהוּא נִצּוֹל מֵהֶם; וּכְמוֹ שֶׁאֲמַרְהָ אַבִּיגַיִל אֶל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, בְּשַׁעַה שֶׁנִּתְבַּזְּהָ דָּוִד וְאֲנָשָׁיו עַל יַדֵּי נָבָל, וְהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא הִעֲנִישׁ אֵת נָבָל וְמַת, וְאֲמַרְהָ לוֹ אַבִּיגַיִל (שְׁמוּאֵל א' כה, כט): "וְהִיתָה נֶפֶשׁ אֲדָנָי צְרוּרָה בְּצְרוּר הַחַיִּים אֵת הַנְּזִי"ה אֶלְהִיךָ וְאֵת נֶפֶשׁ אִיבִיךָ יִקַּלְעֶנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקַּלְע"; כִּי כְּשֶׁאָדָם בּוֹרַח אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבַתְּפִלָּה וּבְהַתְּבוּדוּת, עַל-יַדֵּי-זֶה הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּצְרוּר הַחַיִּים, וּמִמָּשִׁיף עַל עֲצָמוֹ הַבֵּל פֶּה דִקְדָּשָׁה, וְכָל אוֹיְבָיו נִתְפָּסִים בְּכַף הַקַּלְע הַזֶּה; וְלִכֵּן אֲשֶׁרִי הַזּוֹכֶה לְדְבַק עֲצָמוֹ תָּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִבְרַח אֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַתְּפִלָּה, וְאֵז יַחֲזִיחַ עוֹד בְּזֶה הָעוֹלָם חַיֵּי גִן-עֵדֶן מִמָּשׁ.

כתיבה

מוהרא"ש נ"י אמר, שזהו דבר גדול וחשוב מאד שכל אדם יאמן וילמד עצמו לכתב חדושי תורה ודבורי אמונה, כי זה דבר פשוט, שהרי כל אחד ואחד זוכה לשמע או לחדש חדושי תורה ודבורי אמונה ויראת שמים, אבל אם אינו מטריח עצמו לכתבם, אזי במשך זמן קצר הם נשפתיין ונאבדין, ואפלו אם יש לו זכרון טוב מאד, ואינו שוכח דבר, אבל כל מה שזכה לשמע או לחדש ישאר רק אצלו, ולא יהנו אחרים מהם כלל, כי הם סגורים בלבם, אבל תכף וימיד כשמעלה אותם על פני הכתב, והם נשארים חקוקים על ספר, יכולים להחיות ולעזר להמון נשמות ישראל אחרות, ותהיה זכות הרבים תלויה בו לדורי דורות. ואפלו מי שיש לו כח הדבור ומדבר עם אנשים אחרים חדושי תורה ודבורי אמונה ויראת שמים, כל זמן שאינו מעלה אותם על פני הכתב, לבסוף משתכחים והולכים לרוח, אבל כשהם נחקקים על ספר, הם נשארים בעולם לדורי דורות, ויכולים לזכות אלפים ורבבות נשמות ישראל עד סוף כל הדורות.

ומוהרא"ש נ"י רגיל תמיד לחזר על מאמר החכם החקוק לו על שלחנו בחדר למודו: "הדבור הולך לכל הרוחות והכתב נשאר לדורי דורות"; כי האדם מבלה זמנים רבים, ימים ולילות ממש בדבורו עם בני-אדם, ואפלו אם דבוריו הם דבורים קדושים, והוא מחדש חדושי תורה ומחזק אנשים לעבודת השם יתברך, אבל הדבורים אינם נשארים קבועים, כי צריכין סיעתא דשמיא גדולה שהשומע אותם — יזכרם, כי היום שמע הדבורים, ונתלהב מאד מאד, ומחר שמע דברי ליצנות ודברים בטלים, ונתקרר מפל התלהבותו. נמצא, שכל הפחות והיגיעות שהכניסו בדבורים הלכו לרוח, אבל כשאדם זוכה להעלות אותם על פני הכתב ולחקק אותם בצורה קבועה, הם יכולים לשאר לדורי דורות ממש ולהחיות המון נשמות ישראל בכל העולם כלו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שְעַנְיָן הַכְּתִיבָה תְלוּי רַק בְּרִגְלֹת, שְהָאָדָם יִרְגִיל עֲצָמו לְכַתֵּב לְאֵט לְאֵט חֲדוּשֵׁי תוֹרָה וְדַבּוּרֵי אַמוּנָה שְׂזוּכָה לְשִׁמְעַע אוֹ לְהִבִּין בְּסִפְרִים, עַד שְׂיֵאֱמָן אֶת עֲצָמו לְכַתִּיבָה יָפָה וּבְרוּרָה, וּמוֹהֲרָא"ש נ"י תְּמִיד מְעוֹרָר לְבַחְוֵרִים צְעִירִים שְׁלֵמְדוֹ אֲצֵלוּ בִישִׁיבָה, שְׂיִרְגִילוּ עֲצָמָם לְכַתֵּב חֲדוּשֵׁי תוֹרָה וְדַבּוּרֵי אַמוּנָה שֶׁהֵם זוֹכִינ׳ לְשִׁמְעַע בְּבֵית מְדַרְשׁוֹ וְלַהֲחִזִּיק אוֹתָם בְּמַחְבְּרַת מִיַּחַדְתָּ, וּבְדַרְךָ זוֹ יִרְגִילוּ עֲצָמָם לְכַתֵּב חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, וְאֵז יִשְׁאָרוּ אֲצֵלָם הַדַּבּוּרִים שְׂזוּכוּ לְשִׁמְעַע לְכָל חַיִּיהֶם, כִּי לֹא כָּל הַחַיִּים זוֹכִינ׳ לְשִׁבְתָּ בִישִׁיבָה בֵּין כְּתוּלֵי בֵית-הַמְדַרְשׁ וְלְשִׁמְעַע דַּבּוּרֵי אַמוּנָה וְחֲדוּשֵׁי תוֹרָה כְּאֵלוֹ, אֲבָל כְּשֶׁאָדָם אָסֵף לְעֲצָמו פִּינְקָסִים וּמַחְבְּרוֹת שֶׁל דַּבּוּרֵי אַמוּנָה וְיִרְאֵת שְׁמִים, זֶה יְכוּל לְחַזֵּק אוֹתוֹ כָּל יְמֵי חַיָּו, וְגַם יְכוּלָּה לְצִאת מִזֶּה זְכוּת הַרְבִּים גְּדוּלָּה, כְּשִׁיזְכָּה לְגַלוֹת וְלַהֲפִיץ אוֹתָם לְאַחֲרִים, נִמְצָא, שְׂזוּכָה וְגַם זְכָה אֶת הַרְבִּים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שְהִיּוּם הַתְּפִשְׁטוֹ וְהַתְּפַתְחוֹ מְאֹד בְּעוֹלָם הַמַּחְשָׁבִים, וְלִכֵּן זֶהוּ דְבַר גְּדוֹל מְאֹד לְלַמֵּד עֲצָמו אֵיךְ לְתַקְתֵּק עַל מַחְשָׁב, כִּי בְדַרְךָ זוֹ יְכוּל לְהַכְנִיס תַּכְף לְתוֹךְ מַחְשָׁב כָּל חֲדוּשֵׁי הַתוֹרָה שְׂזוּכָה לְשִׁמְעַע וְלַחֲדַשׁ, וְאֵזִי הֵם כְּבָר מוּכְנָים לְדַפּוּס, אִם יִהְיוּ רְאוּיִים לְכָךְ, וְזוֹ גַם עוֹרָה גְּדוּלָּה לְמִי שְׂאִין לוֹ כְּתָב יָפָה וּבְרוּר, שְׁהָרִי יְכוּל לְלַמֵּד עֲצָמו מְלֹאכֶת הַתְּקַתוּק, וְאֵזִי יְכוּל לְתַקְתֵּק עַל מַחְשָׁב כָּל מַה שְׂרוּצָה לְכַתֵּב, וְיִהְיֶה הַכָּל יָפָה וּבְרוּר.

וכמה פעמים התנצל מוהרא"ש נ"י בפנינו, שחָבֵל לוֹ שְׁלֹא לְמַד עֲצָמוּ בְּצַעֲרוֹתוֹ אֵיךְ לְתַקְתֵּק עַל מַחְשָׁב, כִּי אֵז לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִטְרִיחַ עֲצָמו לְכַתֵּב בְּכַתֵּב, וְאַחַר-כֵּן לְמַסֵּר אוֹתוֹ לְמַתְקַתֵּק, אוֹ לומר חֲדוּשֵׁי תוֹרָה בְּקַסְטָה וְכוּ', רַק הָיָה יְכוּל לְהַכְנִיס הַכָּל תַּכְף לְתוֹךְ הַמַּחְשָׁב. אֲבָל הַיּוֹם כְּבָר קָשָׁה לוֹ מְאֹד לְלַמֵּד עֲצָמו לְזֶה, כִּי מִחַ מַחְשָׁבְתוֹ רָץ יוֹתֵר מֵהַר מִהָאֲצַבְעוֹת... וְאִין לוֹ בְּרָרָה אַחֲרָת, רַק לְמַסֵּר לְאַחֲרִים לְתַקְתֵּק. אֵךְ מְאֹד מַחְזִיק אֶת אֲנָשֵׁי שְׁלוּמֵנו, וּבְכַפְרֵט בַּחְוֵרִים צְעִירִים, שְׂיִלְמְדוּ אֵיךְ לְתַקְתֵּק עַל מַחְשָׁב, וְזֶה יַעֲזֹר לָהֶם וַיִּשְׁמַשׁ אוֹתָם בְּכָל מִינֵי צָרָכִים בַּחַיִּים. וְדַרְכוֹ לְעוֹדֵד אֶת כָּל

הבחורים שלמדו אצלו במתיבתא "היכל-הקדש" שילמדו לתקתק על מחשב, וקנה כמה מחשבים יקרים בעבור בחורי הישיבה שילמדו עליהם, ובדרך זו עזרו לו הרבה בהדפסת הספרים הקדושים; אשרי שיאחז בזה.

למוד

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר אין עוד טוב בזה העולם כמו המרגיל את עצמו ללמד תורה, פי התורה הקדושה מטהרת ומזככת את הנפש מכל מיני חלדה, ומי שמרגיל את עצמו ללמד הרבה תורה בכל יום, אזי התורה תוציאו מעמק הרע שנפל אליו, ובפרט בחורים צעירים צריכין להזהר מאד להרגיל את עצמם בלמוד התורה הקדושה, ולא לבטל את הזמן היקר, פי על-ידי שירגילו את עצמם ללמד שעורים בסדרן בכל יום, על-ידי-זה יצליחו דרכם תמיד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבלמוד התורה הקדושה צריכין התחזקות חדשה בכל יום, פי היצר הרע מלביש עצמו במצוות (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן א'), ויעשה כל מיני פעולות שבעולם להעסיק את האדם, העקר שלא ילמד, ויסיתו אפלו לעשות מצוות, העקר שלא ילמד תורה, פי יודע שאם לומדים תורה אזי מבערים אותו לגמרי. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (קדושין ל.): אמר הקדוש-ברוך-הוא: בראתי יצר הרע — בראתי תורה תבלין כנגדו; הינו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו אומר: בראתי יצר הרע בשביל הבחירה והנסיון, אבל בראתי את התורה גם-כן כדי לבטל אותו, ולכן אין טענה ותביעה על האדם למה יש לו יצר הרע גדול, פי "יצר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ח, כא); ואמרו חכמינו הקדושים (שם במדרש רבה): משעה שננער לצאת ממעי אמו, כבר

היצר הרע מצוי עמו; אבל עקר הטענה והתביעה עליו למה לא לקח את התבלין והתרופה לבטל את היצר הרע, ועל-פן צריכין להרגיל את עצמו ללמד בכל יום את התורה הקדושה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמי שמרגיל את עצמו ללמד בכל יום שעורין כסדרן, אין לה עוד נעם וערכות יותר מזה, כי המרגיל את עצמו ללמד על-פי סדר דרך הלמוד של רבנו ז"ל, דהינו להתחיל ללמד את התנ"ך מהתחלה, ולא יחזור עד שיסיים, וכן להתחיל את המשניות מן ההתחלה ולא יחזור עד שיסיים, וכן להתחיל מסכת אחר מסכת ולא יחזור עד שיזכה לסיים את כל הש"ס, אזי אין לה עוד טוב מזה, כי זה מכניס באדם תשוקה גדולה מאד ללמוד התורה הקדושה; כי בדרך כלל האדם מתבהל ומתבלבל באמצע הלמוד, מחמת ששכח מה שלמד או לא הבין משהו, ובעבור זה הוא עוזב את הכל, אבל אם ירגיל את עצמו ללמד בדרך של רבנו ז"ל, אזי תמיד ירצה ללמד בחשק גדול.

ומוהרא"ש נ"י חוזר תמיד ומזהיר את תלמידיו: "אל תהיו בטלנים, אלא תמיד תעסקו בתורה שעורים כסדרן, ואל יחסר לכם יום בלי למוד מקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, וזה יכניס בכם תשוקה לחזור אליו בתברוך", ואשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, אלא לומד בכל יום תורה, כי התורה מטהרת את הנפש מכל מיני רע ומכל מיני שקרים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמי שאינו לומד תורה הוא שקרן, ואפלו שיגידו עליו כל מיני שבחים שהוא עובד השם... והוא בעל מדות טובות... הכל שקר, כי בלי תורה אין שנין עבודת השם, ולא מדות טובות, ולא כלום, כי כמו שהגוף צריך לאכל בכל יום ולשתות בכל יום, כן הנשמה צריכה לאכל בכל יום ולשתות בכל יום. וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן כג): אשרי מי שאוכל בכל יום כמה פרקים משניות ושונה אחר-כך כמה מזמורי תהלים ומתלבש עצמו במצוות, כי זה המאכל והמשתה והלבושים של הנשמה,

תורה ותפלה מצוות ומעשים טובים, ועל-פני אשרי ואשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, ולומד בכל יום תורה, ואזי יזכה להיות איש כשר באמת.

ותמיד הזהיר מוהרא"ש נ"י מאד מאד על למוד התורה הקדושה, ואמר, מי שאומר שענין רבנו ז"ל הוא לא תורה, צריכין לידע שהוא לא רק שוטה וגס רוח, אלא מין ואפיקורוס גם-כן, כי עוד לא היה צדיק גדוש בעולם שכל-כף הזהיר את אנשיו על למוד התורה הקדושה כמו רבנו ז"ל, שרצה בפרוש שנזכה לעבר בכל מקומות התורה הקדושה, ואמר (שיחות-הר"ן, סימן כח), שראוי לאדם שיעבר וילמד בזה העולם בכל הספרים הקדושים ויטיל בכלם, כדי שיהיה בכל מקום, וכדי שיתפאר בעולם הבא שלמד בכלם. ורבנו ז"ל רצה מאד שילמדו במקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות, ברייתות ותוספתות, ויהיו בכל מקומות התורה הקדושה. ונתן לנו את סדר הדרך הלמוד בדרך קלה, איך שכל אחד ואחד יוכל להיות בקי בכל התורה בתמימות ובפשיטות גדולה.

לקוטי-מוהר"ן

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר אי אפשר בשום פנים ואפן להקרא "ברסלב'ר חסיד" אם אינו לומד "לקוטי-מוהר"ן", כי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימנים קצב, קעג), שפניו, שכלו ותכמתו של הצדיק הם בתוך ספרו, ועל-כן כפי שאדם לומד בספרו הקדוש של רבנו ז"ל בן נתראה אליו רבנו ז"ל, כי הפנים והשכל שלו הוא בתוך הספר, ולכן מי שאינו לומד את ספרו של רבנו ז"ל, אינו יוכל בשום פנים ואפן להקרא "ברסלב'ר חסיד", ואף שיש אומרים אחרת, אני חולק עליהם. כי בלי למוד "לקוטי-מוהר"ן" האדם הוא עם הארץ גמור בחסידות ברסלב, ואינו יודע בין מינו

לשמאלו. ורואים היום עמי ארצים גמורים שאין להם השגה בספרו הקדוש והנורא של רבנו ז"ל שהוא ה"לקוטי-מוהר"ן" הקדוש, ואומרים דעות נפסדות, אשר אין להם שום מקור בספרו של רבנו ז"ל, ובנקל הם מטעים אנשים אחרים שגם להם אין שום השגה בספרי רבנו ז"ל, ועל-כן מי שאינו יודע את ה"לקוטי-מוהר"ן" ישר והפוך, לא יכול להתפאר שהוא "ברסלבר חסיד", וזה ברור בשמש, ואם אחר אומר אחרת, הוא משטה את עצמו ולא את אחרים, כי התנא הקדוש אמר (אבות פרק ב'): "לא עם הארץ חסיד", מי שרוצה להיות חסיד אינו יכול להיות עם הארץ, כי אם אפה חסיד של איזה רבי, אפה צריך לצית את הרבי, ולידע היטב את התורות של הרבי.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבדאי צריכין גם להיות בקי בשיחותיו הקדושות של רבנו ז"ל ב"חיי-מוהר"ן" וב"שיחות-הר"ן", וכן ללמד הרבה את ספר המדות, וספורי-מעשיות, ורק כך האדם יכול להקרא עצמו על שם רבנו ז"ל, כי בלי למוד ספרי רבנו ז"ל האדם משגע את עצמו ומשטה עצמו ומשגע ומשטה באחרים, ועל-כן מי שרוצה להקרא על שם רבנו ז"ל עליו להתמיד ביותר בספרי רבנו ז"ל, והעקר להתמיד בלמוד "לקוטי-מוהר"ן".

ואמר מוהרא"ש נ"י, שפעם אחת ראה מוהרנ"ת ז"ל איש אחד חוזר איזה למוד בעל-פה, ענה ואמר לו: ראה לחזר הרבה "לקוטי-מוהר"ן" כי בגוף שיהיה "לקוטי-מוהר"ן", התולעים לא יגשו אליו בקבר. ואמר על זה מוהרא"ש נ"י: מי ששומע דבורים כאלו, לדעתי לא יחסר לו יום אחד בלי למוד "לקוטי-מוהר"ן", כי אם מוהרנ"ת ז"ל אמר, שבגוף שיהיה שם "לקוטי-מוהר"ן" התולעים בקבר לא יגשו, מי שרק מתבונן מה זה קבר וכי, ומה זה תולעים וכי, אזי לדעתי לא יפסיד יום אחד מללמוד "לקוטי-מוהר"ן". ועקר הכל תלוי כפי האמונה שיש לאדם בספר הקדוש הזה.

ואמר מוהרא"ש נ"י: ראיתי והפתי כבר הרבה מאנשי

שְׁלוֹמֵנוּ, אָבֵל תְּמִיד הִיָּה פְּלֵא גְדוֹל אֲצִלִּי, אִיךְ שְׂאִינִם יוֹדְעִים בֵּין יְמִינִם לְשִׁמְאֵלִם בְּדַבְרֵי רַבְּנֵי ז"ל, וּמִמֶּשׁ בְּזִיוֹן גְּדוֹל לְאָדָם שְׁקוֹרָא אֶת עֲצָמוֹ "בְּרִסְלָבֵר חֲסִיד", וְאִינוּ יוֹדְעַ כְּלוּם מֵהַסֵּפֶר הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא שֶׁל רַבְּנֵי ז"ל הַ"לְקוּטֵי-מוֹהֲרָן", וְאִיךְ לֹא יִתְבַּיֵּשׁ לְהַקְרֵא עַל שֵׁם רַבְּנֵי ז"ל, בְּשַׁעָה שְׂאִינוּ בְּקִי בְּמָה שֶׁפְּתוּב בְּסִפְרוֹ, וּמִזֶּה צוֹמְחִים כָּל מִינֵי שְׂגֵעוֹנוֹת וְשִׁטוֹת וְהִבְלִים, שְׁמִטִּילִים בּוֹקֵי וְסְרוּקֵי בַחֲסִידוֹת בְּרִסְלָב, וְחוֹשְׁבִים שֶׁזֶה מַעֲקָרֵי הַחֲסִידוֹת — לְהַשְׁתַּגֵּעַ וְלַצַּעֵק וְלְהַשְׁתוֹלֵל, בְּשַׁעָה שְׂאִינִם יוֹדְעִים כְּלוּם מָה רַבְּנֵי ז"ל רוֹצֵה מֵאֲתָנוּ, וּמִזֶּה בָּא שְׁכַל מְשַׁגֵּעַ וּמְטָרֵף שֶׁרַק הַצְּמִיחַ לְעֲצָמוֹ פְּאוֹת אַרְכּוֹת... וּמִפְּזוּרוֹת מְאֹד... וְתַכְף כְּשֶׁשָּׁר עִם הַחֲלִיל שְׁלוֹ... אַחֲרַיִם כְּבָר רוֹקְדִים כְּפִי הַשִּׁיר שְׁלוֹ... וְהַכֵּל מִחֲמַת שְׂאִינִם לוֹמְדִים סִפְרֵי רַבְּנֵי ז"ל; כִּי מִי שְׁלוֹמֵד סִפְרֵי רַבְּנֵי ז"ל לֹא יִמְצָאוּ אֲצֵלוֹ כָּל אֱלוֹ הַשְּׂגֵעוֹנוֹת וְהַדְּמִיוֹנוֹת וְהַהֲבָלִים שֶׁנִּדְבְּקוּ לְאַחֲרוֹנָה בַחֲסִידוֹת בְּרִסְלָב; וְעַל-פֶּן מִי שְׂאִינוּ רוֹצֵה לְהַטְעוֹת אֶת עֲצָמוֹ, שִׁיתְּמִיד בְּיוֹתֵר בְּסִפְרֵי רַבְּנֵי ז"ל וּבְפִרְטִיּוֹת בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא "לְקוּטֵי-מוֹהֲרָן", וְעַל-יְדֵי-זֶה לֹא יוּכְלוּ לְהַטְעוֹתוֹ כָּלֵל; אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְתַמִּיד בְּכָל יוֹם בְּסִפְרֵי הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא "לְקוּטֵי-מוֹהֲרָן", וְאִזּוֹ יִכּוֹל בְּאֲמַת לְהַקְרֵא עַל שֵׁם רַבְּנֵי ז"ל "בְּרִסְלָבֵר חֲסִיד".

לחץ

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, אֲשֶׁר אָסוּר לְאָדָם לְהִלְחִיץ אֶת עֲצָמוֹ בְּשׁוּם לְחָצִים, כִּי שׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם אִינוּ צָרִיךְ לְהִיּוֹת אֲצֵלוֹ בְּדַרְךְ הַכְּרַחֲי, וְרַבְּנֵי ז"ל הִזְהִירוּנוּ עַל זֶה מְאֹד מְאֹד, וְאָמַר (שיחות-הֲרָן, סִמֵּן שֶׁה): מַעַ הָאֵט גְּאֲרָנִיט צוֹ טָאָהֵן (אֵין מָה לַעֲשׂוֹת), כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (מְנַחוֹת צ:ט): דְּבָרֵי תוֹרָה לֹא יִהְיוּ עֲלֶיךָ חוֹבָה, וְאִי אֲתָה רִשְׁאֵי לְפִטֵר עֲצָמְךָ מֵהֶם; וְהִיא עֲצָה נִפְלְאָה לְמִי שֶׁמְבִינָהּ, הֵינּוּ כִּי לְפַעְמִים הָאָדָם מְלַחֵץ אֶת עֲצָמוֹ בְּלַחֵץ גְּדוֹל, וְזֶה שׁוֹכֵר אוֹתוֹ

לגמרי, אבל אם אינו נכנס בלחצים, על-ידי-זה מצליח מאד. ולכן יש להשמר מאד מאד מכל מיני לחצים, שלא ילחץ משום דבר, ולא יהיה אצלו שום דבר בדרך הכרחי, ואם הולכים בדרך כזו יכולים להצליח מאד מאד — בין בגשמי ובין ברוחני. פי עקר הפשלונות של האדם הם — כשמכניס את עצמו בלחץ, שהוא מכרח לעשות משהו, ואז הלחץ הורס אותו לגמרי. ולכן צריכין לשמר עצמו מאד מאד לא להכנס ללחץ — לא בגשמיות, שיהיה מכרח לעשות איזה דבר, כי אחר-כך אינו עושה כלום, רק עליו לדעת, שאינו מכרח לעשות שום דבר, ומכל שכן לא ברוחניות — שאסור להלחין את עצמו שהוא מכרח ללמד כך וכך, או לעשות איזו עבודה אחרת, כי ברגע שמלחין את עצמו לא ילמד ולא יעשה כלל, אלא עליו לדעת שמעט טוב, ועוד מעט יותר טוב, ועוד מעט יותר ויותר טוב וכיו', וכך לאט לאט יזכה להצליח מאד מאד, כי מי שהולך בדרך כזו מצליח באפן יוצא מן הכלל; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, והולך בדרך הנפלאה והנוראה הזו שגלה רבנו ז"ל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמי שמרגיל את עצמו ללכת בצורה כזו שלא להלחין את עצמו בשום דבר, הן בגשמיות והן ברוחניות, הוא המצליח הכי גדול בחיים, כי ברגע שהאדם נופל לתוך לחץ הוא כבר אבוד, ועל-כן צריכין לעשות כל מיני פעולות שבעולם לא להכנס בלחצים, ורק על-ידי-זה מצליחים.

לשון הרע

מוהרא"ש נ"י אמר: לדעת מה נקרא לשון-הרע ומה לא נקרא לשון-הרע, על זה צריכים למוד עמק מאד מאד, כי רואים בני-אדם שרוצים להתלבש בלבוש של ירא ותרד, ותכף-ומיד פשוטים

לדבר עמם ולהזהיר אותם מלהתחבר לאיזה רשע. צועקים ואומרים: "אני לא רוצה לשמע לשון הרע", "אסור לדבר לשון הרע", והנה זה פלא גדול, הרי האיש הזה עושה כל הרע שבעולם וזה לא אכפת להם כלל, אבל כשרוצים להגיד את זה ברבים ולהזהיר אותם שישמרו ממנו, פתאם זה אסור לשון-הרע ואינם רוצים לשמע את זה, הרי זו טפשות גדולה, והוא סימן שאין האדם יודע כלל מה נקרא "לשון-הרע" ומה לא, ולכן צריכין ללמד היטב את הלכות לשון-הרע, ולברר לעצמו היטב מה נקרא לשון-הרע, ואז יתודע לו שלפרסם רשע ושקרן ברבים, כדי שבני-אדם יזהרו ממנו, ולא יפלו בפח שלו, אין זה לשון-הרע כלל, רק למצוה גדולה יחשב, והיא זכות הרבים ממש.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם בימי מוהרנ"ת ז"ל היה איזה אפיקורס שהתחיל לדבר בזלזול על הדתיים והחרדים לדבר השם שהם שקרנים, רמאים, צבועים, וכששאלו אותו למה? אז התחיל להגיד כל מיני טענות, זה עושה דבר כזה וזה עושה דבר כזה, וזה מדבר שקר וזה מדבר רע וכו', וכשספרו זאת למוהרנ"ת ז"ל ענה ואמר: הרי תראו את גדל הטפשות שלו, האיש הזה מוצא אצל הראשון נקדה אחת של רע ושקר, ואצל השני נקדה אחרת של רע ושקר, ואצל השלישי נקדה אחרת של רע ושקר, אבל בינתיים אינו מבין שהוא בעצמו "כלו" רע ושקר, כי לכל אחד בודאי יש חסרונות, אבל עקר החכמה למצא הטוב באדם, והאיש הזה הרי הוא פלו רע ושקר, פי הוא מחלל שבת, ואוכל גבלות וטרפות, ועובר על כל העברות להקעים, ואם-כן הוא חתיכה אחת של רע ושקר, ואיך ימלאו לבו לדבר על אנשים אחרים; נמצא, שבני-אדם לא מבינים כלל איך להבחין בין אדם רע, לבין אדם שיש לו איזו נקדה של רע, פי בודאי על אדם שיש בו איזו נקדה של רע ומתגבר עליו יצרו, אסור לדבר כלל ולפרסם את מעשיו, כי למה לך לדבר עליו, ולמה לך לחטט את הרע אצלו, ואם אתה הולך ומרכל עליו ומספר עליו לשון-הרע, זה אסור גדול וחמור מאד, אבל כשיש

אָדָם בְּלִיעַל צְבוּעַ וְרַמְאֵי שְׁעוֹשֶׁה רַע לְבָרִיּוֹת וְהַכֵּל בְּלָבוֹשׁ שֶׁל יָרָא הַשָּׁם, וְכִמּוֹ שְׂרַבְנוּ ז' ל' מְזִכִּיר בְּלִקוּטֵי-מוֹהֲרָן, חֶלֶק ב', סִימָן ד', שֵׁשׁ רָשָׁע יָרָא, "א פְּרוּמְעֵר רָשָׁע" (רָשָׁע אָדוּק), עַל אָדָם כְּזֶה מִתָּר לְדַבֵּר וּלְפָרְסֵם מַעֲשָׂיו כְּרַבִּים, כִּי אִם לֹא תִגְלֶה אוֹתוֹ, כָּלֵם יִפְלוּ בַּפֶּח שְׁלוֹ, וְלֹא יִדְעוּ לְהִזְהַר כָּלֵל, וְלֹא כִּמּוֹ שְׂבִגֵי-אָדָם אוֹמְרִים שְׂזֵה אֶסוּר לְשׁוֹן-הָרַע לְדַבֵּר עַל אָדָם כְּזֶה, רַק אֲדַרְבֶּה צְרִיכִין לְגַלוֹת הַפְּרָצוּף וְהַדְּמוּת שְׁלוֹ שְׁכֵלֵם יִדְעוּ לְהִזְהַר מִמֶּנּוּ, כִּי אִם לֹא, אֲזַי יִקְרָה כִּמּוֹ שְׂהִיָּה אֶצֶל גְּדוּלְיָהּ בֵּן אַחִיקָם, שְׁסַפְרוּ לוֹ שְׂרוּצִים לְהַרְגֵּ אוֹתוֹ, וְלֹא רָצָה לְקַבֵּל לְשׁוֹן-הָרַע, וּלְכַסּוּף בָּא יִשְׁמַעֲאֵל בֵּן נְתַנְיָה וְהַרְגוּ (וְרַמְזָה מֵא); וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (נִדָּה סא): מִיחֹשׁ לִיָּה מִכְּעִי; שְׂאָם מְסַפְרִין לָךְ שֵׁשׁ אָדָם צְבוּעַ וְשִׁקְרָן שְׁעָלוּל לְהַרְגֵּ אוֹתָךְ, כְּבוֹדֵאֵי אֶתָּה צְרִיךְ לְמִיחֹשׁ לְהִזְהַר מִמֶּנּוּ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂצְרִיכִין לְזַכֵּר תָּמִיד אֶת דְּבָרֵי רַבְּנוּ ז' ל' (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת לְשׁוֹן הָרַע, סִימָן יד): "מִתָּר לוֹמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בַּעַל מַחֲלָקֶת", כִּי הָרִי בְּנֵי-אָדָם צְרִיכִים לְשֹׁמֵר עֲצָמָם מִמֶּנּוּ, וְאִם לֹא

צריכין לקבל ויזה בעיר וינה, כדי להכנס לרוסיה, ונסעתי עם עוד שני אנשים מאנשי שלומנו, והגעתי לעיר וינה, ושם היתה עוד קבוצה של אנשי שלומנו, וביחד הצרכנו לנסע אל ציון רבנו ז"ל, ומי שארגן את הנסיעה היה אחד מפרסם בין אנשי שלומנו לצדיק גדול מאד, עובד השם, ופרוש, ומטיל בשמים, וכך מחזיקים אותו עד היום. וכשבאתי לשם, הבטיח לי שיש לו ויזה בעדי ובעד שני האנשים שבאו עמי, והצרכנו לשבת שם כמה ימים, ובכל פעם שבקשתי ממנו את הויזה, דחה אותי בלך ושוב, ובאתי אליו כל יום ושאלתי: "מה עם הויזה?" והוא התחמק ממני. והנה הגיע כבר יום לפני הנסיעה, והבנתי תכף-ומיד שלכלם יש כבר ויזות, ורק לשלשתנו לא, ונגשתי אליו ובקשתי "מה יהיה? הרי בעוד יום נוסעים". אזי עשה עצמו כמחפש בכיסיו, ואמר: "הנה זה פה, הנה זה שם, הנה אני הולך להביא לכם"... והתחמק וברח, אזי נוכחתי לראות לאיזו צרה נקלעתי, ונכנסתי לבית-הכנסת של אנשי העיר, וסגרתי הדלת, והחילותי לצעק אל הקדוש-ברוך-הוא ולבכות בקולי קולות, ובעיר וינה לא היו רגילים לזה, כי הם אנשים שקטים, ונכנס אלי אחד מאנשי שלומנו והחל לצעק עלי: "אתם עושים חלול השם, תפסיקו לצעק, הם אומרים שביאו משטרה לקחתכם". אבל אני ידעתי שאין לי עצה אחרת אלא לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך, שיעשה עמי חסד חנם, כי כבר באתי עד כאן, והוצאתי הוצאות נוראות לא מכספי אלא ממה שלויתי מאחרים, ואני רוצה להגיע אל ציון רבנו ז"ל, ובכיתי אז כמה שעות, והיות שהייתי אז צעיר, היו לי עדין הרבה כחות, ברוך השם, ולא הפסקתי לבכות לפניו יתברך כמה שעות בקולי קולות, ובאו כמה אנשים וצעקו עלי, שבאה משטרה, אבל אני לא שתי לבי, ועמדתי כשפני אל הקיר וצעקתי, ושמעתי מאחורי גבי, שאומרים עלי — "זה משגע", ולא הסתפלתי עליהם כלל, וכך צעקתי משעה תשע בבקר עד שלש אחר הצהריים, כמעט שש שעות רצופות, ובכיתי הרבה להקדוש-ברוך-הוא. והנה שני האנשים שהיו עמי היו תלמידי "היכל הקדוש", והם ישבו בחוץ ולא היו להם

קשיות עלי, כי הבינו שאני יודע מה שאני עושה, ודברו ביניהם שימתינו ויראו איך יפל דבר, ובדיוק בשעה שלש אמרתי להם: "באו נקח טקסי ונסע אל הסוכן נסיעות הגדול שכלם לקחו אצלו הפרטיסים והויזות". כי נכנס לי במחשבה באמצע התבודדות שכך אני צריך לעשות, ולקחתי את השלשה דרכונים שלנו והכנסתי בכל דרכון שטר של מאה דולר, ואיך שהגענו אל סוכן הנסיעות, וראה את שלשתנו, שאָלנו: "מה שמותיכם?" וענינו. וענה ואמר לנו: "אתם אינכם נוסעים!" ושאלנוהו: "למה?", ואמר: "כי כך אמר לי זה וזה". והזכיר את שמו של האיש מאנשי שלומנו, שכלם אומרים עליו קדוש... ונבהלתי לגמרי, איך אדם כזה שכלם מדברים עליו, שצדיק וקדוש הוא ומהלך בשמים ודבוק בו יתברך, סדר אותי כך, הרי מה עשיתי לו? אבל אני לא התפעלתי כלל, רק לקחתי את השלשה דרכונים, ושמתי אותם על השלחן, ותכף שראה הגוי בכל דרכון שטר של מאה דולר, שאָלני: "מה זה?" ואמרתי: "זה בשבילך". אזי אמר לנו: "מחר ביום ששי בבקר, בשעה עשר בדיוק, אני רוצה שתבואו עם טקסי אל שגרירות רוסייה בעיר וינה, ותמצאו אותי בדלת, ותהיה לכם ויזה, ומשם תכף-ומיד תסעו לשדה התעופה, ותתפסו את המטוס". ונתן לנו בו במקום את הפרטיסים, ושלמנו עליהם, ונתן לנו את הכתבת, והזהירנו לדקדק להיות בזמן, כי אם לאו נאחר את הטיסה. ובאנו בבקר בדיוק בשעה עשר עם טקסי, והוא המתין לנו עם הויזות, ומשם נסענו מיד לשדה התעופה, ותכף פשהגענו ראינו שלא הגיעו כל אנשי הקבוצה הנ"ל, כי אם שנים, הינו זה שאומרים עליו שצדיק גדול הוא, עם עוד אחד, והביטו עלינו בתמיהה, והיה אצלם פלא גדול, איך יש לנו ויזות וכרטיסים, ודברו ביניהם בדרך בתמהון, אבל לא ידעו מה נקרא כח התפלה, ונתברר לנו אז, שגם את האחרים הוא סדר שלא יוכלו לנסע עמו אז ביום ששי, כי הם רצו להקדים לנסע לפני כלם, והאחרים יסעו ביום ראשון, ואותנו רצו שלא נסע כלל, רק נשאר בעיר וינה על ראש השנה. ואז הבנתי מה שרבנו ז"ל אומר (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ד'), שיש רשע ירא, "א פרומער

רשע", כי מה עשיתי לך רע שתסדר אותי כל-כך? וכל זה הנה מממש ארבעה ימים לפני ראש השנה, כי ראש השנה נפל אז ביום שלישי ורביעי וערב ראש השנה הנה ביום שני, והוא סדר שיסע ביום ששי וכל האחרים ביום ראשון, ושלשתנו לא נסע כלל, וכאשר אנחנו מחכים בשדה התעופה, פתאם הכריזו שהטיסה של יום ששי בטלה, ותצא טיסה רק ביום ראשון, אז ראינו עין בעין איך שאצל רבנו ז"ל אין מיחסים, ואין דבר כזה שאתה תסע ביום ששי ואת אחרים תעזב ליום ראשון, רק אף אחד אינו נוסע, וגם ראיתי מה זה נקרא רשע גרא, "א פרומער רשע", שכלם מדברים שזה צדיק קדוש ועליון, והנה הוא רמאי וצבוע ושקרן, כי מה יש לי אתך ומה עשיתי לך רע שאתה הולך לסדר אותי בצורה כזו, ובפרט בענין כזה שאחד רוצה לנסע לציון רבנו ז"ל ואתה הולך למנע אותו, אז הפרתי היטב מה נקרא רשע גרא, "א פרומער רשע". ולבסוף הנה לו ענש שהוא לא הגיע אז אל ציון רבנו ז"ל, אבל אנחנו שלשתנו כן הגענו אל ציון רבנו ז"ל. וגם לפני כמה שנים כמעט ספן את כל הקבוץ של ראש השנה שבגללו אף אחד לא הנה יכול לנסע אל ציון רבנו ז"ל, כי רצה לקחת את המונופול היחידי לנסע אל ציון רבנו ז"ל, ולבסוף שברו אותו לגמרי ויצא משליטתו. והיום אני עושה כל מיני פעולות שבעולם שיהיו מה שיותר סוכני נסיעות שיעזרו לאנשים להגיע אל ציון רבנו ז"ל, כי באים אל רבנו ז"ל ולא באים אל אף בן אדם, ואין לאף אחד רשות למנע ולעכב את השני מלבוא אל ציון רבנו ז"ל.

וסים מוהרא"ש נ"י, שאיני מתבייש להגיד כל זאת ברבים, ואין שיך ללשון-הרע כלל, כי טוב שתדעו את זה עכשו לפני שתפלו בפח, ויעברו לכם השבעים שנה, ותנכחו שרצתם אחר שקרן ורמאי וצבוע. וכמו שרבנו ז"ל אומר (שיחות-הר"ן, סימן ר), ששיצור הרע נדמה כמי שרץ עם יד סגורה וכלם רצים אחריו, ואחר-כך פותח את היד, ואין כלום בתוכה, וזה רואים בחוש שאנשים רצים אחרי מישהו, וחושבים שאצלו יש קדשה וטהרה ולבסוף אין כלום, כי

אם אין האדם הזה מִזְכָּה אוֹתִי לְלַמַּד בְּהַתְמַדָּה וּלְהַתְפַּלֵּל בְּכוֹנָה, וְלִקְיָם אֶת הַמְצוּוֹת בְּשִׂמְחָה, אֲנִי צָרִיף לְבָרַח מִמֶּנּוּ, וְאִם אֲנִי מְדַבֵּר עֲלָיו אֵין זֶה נִקְרָא לְשׁוֹן-הָרַע, רַק אֲנִי רוֹצֵה לְהַצִּיל בְּנֵי-אָדָם שֶׁלֹּא יִפְלוּ בַּפֶּח שְׁלוֹ, וְזֶה כְּמוֹ הַסְּפוּר שֶׁל גְּדֻלְיָה בֶּן אַחִיקָם שֶׁהִזְהִירוּ אוֹתוֹ שֶׁהוֹלְכִים לְהַרְגוֹ, וְהוּא חָשַׁב שֶׁזֶה לְשׁוֹן-הָרַע וְלֹא רָצָה לְצִיַּת וּלְבִסּוֹף נָפַל בַּפֶּח וְהִרְגוּהוּ, וְזוֹ הַרִיגָה בְּגִשְׁמִיּוֹת, וּמְכַל שֶׁכֵּן כְּשֶׁרוֹצִים לְהַרְג אֶת הָאָדָם בְּרוֹחַנִיּוֹת, זֶה בְּנֹדָאֵי צְרִיכִים לְפָרְסֵם וְאֵין זֶה בְּכָלֵל לְשׁוֹן-הָרַע, כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ (סְפָרֵי פָרָשַׁת פִּי תִצָּא) "קִשָּׁה הַמַּחְטִיאֵו יוֹתֵר מִן הַהוֹרְגוֹ"; וְזֶה שְׂאוֹמֵר לָךְ: "תִּפְסִיק לְדַבֵּר לְשׁוֹן-הָרַע", צָרִיף לִילָף מִקֶּדֶם לְלַמַּד הַלְכוֹת לְשׁוֹן-הָרַע, לְדַעַת מֵה בֶּן נִקְרָא לְשׁוֹן-הָרַע וּמֵה לֹא נִקְרָא לְשׁוֹן-הָרַע, כִּי זֶה לְמוֹד עֲמַק מֵאֹד.

לֹא תַעֲשֶׂה

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׁבִנֵי-אָדָם אֵינָם יוֹדְעִין שְׁבִכָּל פְּעַם כְּשֶׁבָּאָה לְאָדָם הַזְדַּמְנוּת לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ עֲבָרָה, וְהוּא מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מִמְּנָה, אֲזַי מְקִיָּם בְּפַעַל מִמֶּשׁ אֶת מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבַתוֹרָה, שְׁמֹנַע עֲצָמוֹ מִמְּנָה, וְהוּא נִחָשׁב כְּאִלּוֹ עֲשֶׂה מְצוּהַ בְּיָדִים מִמֶּשׁ, וּכְמוֹ שְׂאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (קְדוּשִׁין לֵט): יֵשֵׁב וְלֹא עֵבֵר עֲבָרָה — נוֹתְנִים לוֹ שְׂכָר כְּעוֹשֶׂה מְצוּהַ, וְכֵן אָמְרוּ (מִפּוֹת כֵּג): שְׁבַפְרֶשֶׁת עֲרִיּוֹת נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא יח): "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם", הָא כֹּל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עֵבֵר עֲבָרָה, נוֹתְנִין לוֹ שְׂכָר כְּעוֹשֶׂה מְצוּהַ, וְכֵן אָמְרוּ (שם): גִּזְל וְעֲרִיּוֹת שֶׁנִּפְשׁוּ שֶׁל אָדָם מִתְאַוָּה לָהֶן וּמִתְמַדְתּוֹ, הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן עַל אַחַת בְּמָה וְכַמָּה שְׂיִזְכָּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹתָיו דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כֹּל הַדּוֹרוֹת, כִּי זֶה כָּלֵם יוֹדְעִים, שְׁבַעֲנִין הַרְמ"ח מְצוּוֹת עֲשֶׂה שֶׁהֵם תְּלוּיִן בְּמַעֲשֶׂה, כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּפַעַל מִמֶּשׁ, הוּא מְקִיָּם מְצוֹת עֲשֶׂה מִדְּאוֹרֵיתָא, אֲבָל הַשֵּׁס"ה מְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אֵיף וּמִתִּי מְקִיָּמִין

אותן? אבל כשכאָה לאדם הזדמנות לדבר עברה והוא פונה עצמו ממנה ואינו עושה, אז הוא מקים מצות לא תעשה מן התורה, ושכרו ומעלתו גבוהים מאד מאד בשמים.

נתן מוהרא"ש נ"י דגמא לזה, כגון אדם הולך ברחוב ויצרו מסיתו להסתכל על הנעשה שם, ומה ומי עובר וכו', וכוונאי יכשל בהסתכליות אסורות, והוא מונע עצמו מזה, ואינו מסתכל, רק מביט למטה ופונה עצמו מזה, הוא מקים אז את מצות לא תעשה של (במדבר טו): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ובצורה כזו יכול האדם לקים ביום אחד ובשעה אחת הרבה מאד מצוות לא תעשה, כי בכל פעם שהוא פונה עיניו מלהסתכל על הנעשה בחוץ, הוא מקים את המצוה הזו, ואיזה תענוג ואיזו שמחה צריכה להיות לאדם כשיכול לקים בדרך קל ונעים מצות לא תעשה מדאורייתא, ובפרט כשהם מצטברים להמון מצוות בכל יום.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל-פי זה מובן מאד מה שמסים רבי חנניא בן עקשיא על המאמר הנ"ל: כל היושב ולא עבר עברה, נותנין לו שכר פעושה מצוה, שרצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב): "הנני"ה חפץ למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר"; כי "לזכות" את ישראל הוא מלשון זכוף וטהרה, שהקדוש-ברוך-הוא רצה לזכף נשמות ישראל עם מצוות, ולכן נתן להם על כל פרט ופרט של החיים מצוות לא תעשה שישבו וימנעו עצמם מהם, ויכוננו בהם לעשות רצונו יתברך, ואז האדם זוכה לעצמו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, כי בכל עת ורגע שמונע עצמו מלעבר על רצונו יתברך הוא מקים מצוה בפעל ממש.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזהו מה ששמעו מהרבה צדיקים ואנשי מעשה, שבשעה שהלכו לגלח שערות ראשם, צוו לאיש המגלחם שלא יגלח את הזקן והפאות, ולכאורה הנה נראה כמיתר לצוות על דבר כזה, כי מי יחשב לנגע בהם בזקן ובפאות? אבל בזה בעצמו

שצווי שלא יגע בזה, קימו את המצות לא תעשה מדאורייתא של (ויקרא כא): "ופאת זקנם לא יגלחו"; וקימו את זה במחשבה, דבור ומעשה, וכן הוא בכל ענין וענין, ולכן אשרי המשים לב על כל דרכיו, ומתבונן איך לקיים רצונו יתברך בכל ענין, ואזי יזכה לקיים הרבה מצוות עשה ולא תעשה בכל יום מימי חייו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהעקר לשמח ולהחיות עצמו עם המצוה הזאת שזוכה לקימה, שבזה שזוכה לישוב ולא לעבר עברה, הוא צריך לשמח ולהחיות עצמו עד אין סוף ואין תכלית, וזה נקרא שלמות קיום המצוות, כגון: כל השבת ישמח ויחיה עצמו שתהלה לאל הוא שומר שבת, וכל חג הפסח ישמח ויחיה עצמו, שתהלה לאל, אינו אוכל חמץ וכו', ועל-ידי שמחה זו הוא ממשיך על עצמו כל האורות הכלולות בזאת המצוה, וכן מה שנאמר בשם האריז"ל, שכל הנזקק מחמץ כל ימי הפסח, מבטח לו שלא יחטא כל השנה. עקר הפונה שיחיה וישמח את עצמו במה שהוא זוכה לשמר חג הפסח ולא לאכל בו חמץ, והשמחה והחיות הזו שיש לו מן המצוה, בודאי תשמור אותו כל השנה, שלא יבא לידי חטא, ויהיה תמיד דבוק בו יתברך, אשרי לו.

מסירת נפש

מוהרא"ש נ"י אמר, שבנקדה אחת הוא חזק מאד, והיא — נקדת המסירת נפש, שכל דבר שלוקח על עצמו, הוא מוציאו מהכח אל הפעל, עד כדי מסירת נפש ממש, ולא אכפת לו שום דבר שבעולם כלל, ושום מונע ומעכב שבעולם לא יוכל לעכב אותו כלל, ולא יוכל למנעו מלהוציאו מן הכח אל הפעל, וימסר על זה את נפשו.

ופעם היה ספור, שאחד בקש מוהרא"ש נ"י שיעשה לו

טובה, ואף שסבל מוהרא"ש נ"י מהאיש הזה כל-כף הרבה צרות ויסורים ועגמת נפש, עם כל זאת כשהלה היה מעבר לימים, ובקש אותו שיעשה לו טובה, פי היה מצוי בצרה גדולה, ואף שהטובה עלתה לו אחר-כך כסף רב... עם כל זאת תכף-ומיד כשרק לקח על עצמו לעשות לו טובה עשאה עד הסוף. ואמר אז כף: "הקדוש-ברוך-הוא יכול להעיד עלי, שמסרתי את נפשי לגמרי אליו יתברך זה חצי יובל שנים, רק לשמש את כל נשמות ישראל, ואיך אני סובל אחר-כך מאלו בני-אדם שאני עושה להם טובה, כל מיני צרות ויסורים והרפתקאות ובלבולים, עם כל זאת אני כבר שיך לגמרי אל הקדוש-ברוך-הוא, ולקחתי לעצמי משימה לשמש כלל נשמות ישראל, ולעשות עם כל הבריות בלי יוצא מן הפלל טובות גדולות, ואפלו שהלה יעשה לי כל מיני רעות, ועל כל נקדה ונקדה אני מוכן למסור את נפשי עד הסוף, פי כל דבר שאני עושה, אני עושה את זה במסירות נפש ממש".

וכשאמר לי זאת, נארע דבר פלא מאד, פי אחד צלצל לו מארץ ישראל וספר לו, שהיות והיתה עליו פתבה בעתון, והשמיצוהו מאד, אף בין ההשמצות היה כתוב פתגם זה: "הוא עקשן גדול, ואינו מותר כלל, ומה שמתחיל הוא גומר". כשהלה סיים את השיחה, ענה ואמר לי: "כן היא האמת, שבנקדתי אני עקשן גדול מאד מאד, וכל דבר שאני צריך לעשות, אני עושהו בעקשנות ובמסירות נפש הכי גדולה ואיני מותר בשום פנים, ואפלו אם זה בא לי במסירת נפש גדולה ביותר, אני אוציאו מן הכח אל הפעל, ואפלו אם כל נפשי תלוייה בזה, אוציאו אל הפעל, פי כל ימי חיי הם שרשרת אחת של מסירת נפש, שקמו עלי כל מיני מתנגדים ולצים ופוחזים, קלים וריקים וכו', ומדברים עלי כל דבר אסור, עד ששמי שהוא נפשי, מתבזה לגמרי, עם כל זאת איני מתפעל משום בריה כלל, פי אני יודע מה שאומר רבנו ז"ל שגם אבדת השם היא מסירת נפש" (עין לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רס).

והמשיך מוהרא"ש נ"י: "כל ימי חיי סבלתי צרות ויסורין

ומרירות והרפתקאות, שאי אפשר לתאר כלל, עם כל זאת חנן אותי הקדוש-ברוך-הוא עם נקדת המסירות נפש, להיות מוכן ומזמן למסר נפשי בפעל ממש, וזה עקר הצלחתי. אחרת לא היה לי קיום בזה העולם אפלו שעה אחת."

וסים מוהרא"ש נ"י: "ודבר זה יכול הקדוש-ברוך-הוא בעצמו להעיד עלי, שכל ימי חיי הייתי מוכן למסר נפשי בשבילו יתברך, בלי שום חכמות והשכלות ושכל עצמי כלל, כי זה כבר ימים ושנים שמסרתי נפשי בשביל נשמות ישראל לגלות ולפרסם את דעת רבנו ז"ל בעולם, ועוד יבא היום שידברו מהמסירת נפש שלי."

מחלקת

מוהרא"ש נ"י אמר, שכמו שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין מד:): כשם שיש צרים מלמטה בן יש צרים מלמעלה, הינו שהשונאים של אדם למטה, נובעים מהשונאים למעלה, כמו-כן יש עוד כלל: כמו שיש נקמה למטה בן יש נקמה למעלה, הינו שכל אלו המצערים ומחרפים אותו, סוף כל סוף יקבלו את עונשם בזה ובבא, ולא יותרו להם שום דבר כלל, כי אף-על-פי שנראה לעת עתה שגדלו והצליחו וגם עשו פרי, אבל הקדוש-ברוך-הוא מאריך אף וגבי דיליה, ולבסוף יצטרכו לשלם מחיר יקר על כל דבר, ולא יותרו להם מאומה. וכמו שמצינו אצל השונאים והמתנגדים של דוד המלך, עליו השלום, שלבסוף קבלו כלם את עונשם הראוי, ואפלו אבשלום בנו לא יצא נקי, ואחר מיתתו הצרך דוד המלך לבקש עליו רחמים הרבה, כדי להוציאו משבועה מדורי גיהנום ולהכניס אותו לגן עדן (עין סוטה י:).

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאת זה ראה כמו עיניו כל השנים, שכל אלו שהתערכו בתוך איזו מחלקת וריב על הצדיקים, לא יצאו

נקיים, וקבלו את עונשם עוד בזה העולם, וסבלו מזה מה שסבלו עונשים קשים ומרים, ה' ישמרנו ויצילנו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם אחת היה בבית-מדרש אחד, והיה שם איש בליעל אחד, שהיה לו פה רע מאד, והיתה דרכו לפער פיו נגד צדיקים ואנשים כשרים, וכל פעם לקח לעצמו איזה צדיק ואיש כשר לעשות ממנו ליצנות וכו', ויהי באותו היום והתחיל לדבר על הרב הקדוש רבי ברוך מגארליץ זי"ע (בנו של הרב הקדוש ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע), ופער פיו בלי חק לדבר עליו כל דבר אסור, רחמנא לצלן, ויהי אף התחיל לצאת מבית-המדרש, החליק ונפל על הארץ, ופיו הטמא קבל מכה חזקה מספסל שעמד שם, והתחיל הדם שותת ממנו, עד שמת שם במקום, רחמנא לצלן. וראו כלם איך מן השמים מחו על כבוד הצדיק ולא ותרו לו כלל, והיא על הדרך הנ"ל: כשם שיש נקמה מלמטה בן יש נקמה מלמעלה.

ועוד ספר מוהרא"ש נ"י, שהפיר איש אחד, שאביו היה מאלו שרדפו את הרב הקדוש מבולגריה זי"ע (אחיו של הרב הקדוש רבי אהרן מבעלזא זי"ע), ואחר כמה שנים נולד אצלו בן בעל מום, רחמנא לצלן, שהיה פחד נורא להסתפל עליו, והיו לו פנים של חיה משנה מאד, והלך על ידיו ורגליו פחיה, רחמנא לצלן, ואף-על-פי שלא היה הבן אשם בדבר כלל, כי רק אביו היה מבעלי המחלקת כנ"ל, אף-על-פי-כן רואים מכל זה כמה קשה המחלקת, שאפלו תינוק בן יומו נחטף מעריסתו (מדרש רבה, פרשת קרח), אף שהבן מספן לא עשה כלום; ולכן צריכים להשמר ולהזהר מזה מאד מאד, ולבסוף גם זה שרדף אותו, לא יצא נקי, כי היתה לו זקנה קשה מאד מאד, רחמנא לצלן, וסבל סבל רב, שחתכו לו אצבעות, לא עלינו; אשרי מי שבורח ממחלקת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבעוונותינו הרבים גם בין אנשי שלומנו נכנעו קלפות אלו של ליצנות ומחלקת, ורבים חללים הפילה, כי

סָבְלוּ כָּל אֵלֹו הַבְּעָלִי מִחֻלְקַת הַרְבֵּה מְאֹד בְּחַיִּים, וְרָאוּ בְּחוּשׁ אֵיךְ שְׂסוּף כָּל סוּף אַף אֶחָד לֹא יֵצֵא נָקִי, וְלֹא כְּדָאֵי הָיָה לָהֶם לְהִתְעַרֵּב בְּרִיב לֹא לָהֶם.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שִׁדְיוֹעַ וּמְפָרְסָם לְכָל, אֵיךְ שְׂמִי שְׂרֹדֵף אֶת הַרֵב הַחֲסִיד ר' אַבְרָהָם שְׂטַרְנֶהֱרִץ ז"ל, וְאָמַר לוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׂאֵם לֹא יֵלֵךְ מִן הָעֲמוּד יִסְטוּר לוֹ, בְּשַׁעָה שֶׁהַרֵב ר' אַבְרָהָם ז"ל כָּבַר הָיְתָה לוֹ חֻזְקָה שֶׁל חֲמָשִׁים שָׁנָה לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעֲמוּד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמֵאֵז בְּרַח לְמִירוֹן לְהִתְפַּלֵּל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵז הִתְחִיל הַקְּבוּץ בְּמִירוֹן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כִּידוּעַ כָּל הַסְּפוּר לְמִי שֶׁבָּקִי בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַדְּבָרִים, וְלִבְסוּף נַעֲשֶׂה הָאִישׁ הַרֹדֵף מִשְׁתַּק לְגַמְרִי, וְהָיָה כְּכֹלֵי שְׂאִין לוֹ הוֹפְכִין וְהוֹצִיא אֶת שְׁנוֹתָיו בְּמִרְרוֹת וּבְעֲצָבוֹן גְּדוֹל, ה' יִשְׁמְרֵנוּ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂרוּאִים בְּחוּשׁ עַד הֵיכָן מַגִּיעָה מִדַּת הַשְּׁנֵאָה וְהַמְחֻלְקַת עַד שְׂגָם אַחַר הַסְּתַלְקוּתָם שֶׁל צְדִיקִים יֵשׁ רְשָׁעִים בְּעָלֵי רְאֵתָן שֶׁהַשְּׂקֵט לֹא יוּכְלוּ, וְהֵלְכוּ כַּמָּה מֵהֶם וְשָׁבְרוּ כַּמָּה פְּעָמִים אֶת הַמְּצַבָּה שֶׁל הַרֵב הַחֲסִיד ר' אַבְרָהָם הַנ"ל, וְגַם אֶת הַמְּצַבָּה שֶׁל הַרֵב הַחֲסִיד ר' גְּדַלְיָה קַעֲנִיג ז"ל הַדְּלִיקוּ וְשָׂרְפוּ בְּאֵשׁ, מֵה שֶׁבְּשׂוּכַל אֲנוּשֵׁי אֵי אֶפְשֶׁר לְהַבִּין כָּל זֶה אֵיךְ תִּהְיֶה לְאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי שְׁנֵאָה כְּבוּשָׁה כְּזוֹ, עַד שִׁדְרָצָה לַעֲשׂוֹת לוֹ נְקָמָה גַם בְּמוֹתוֹ... וּבְנֹדָאֵי יִשְׁלָמוּ בִּיקָר מְאֹד כָּל אֵלֹו שֶׁעֲסָקוּ בְּזֶה, וְיִנְכַחוּ שְׂלֹא הָיוּ כְּדָאִים לָהֶם כָּל מַעֲשֵׂיהֶם וּפְעֻלוֹתֵיהֶם הַמְּתַעֲבוֹת.

וְשָׂאֵל אֶחָד אֶת מוֹהֲרָא"ש נ"י, אִם לְכָל הַפְּחוֹת שֶׁם בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּעוֹלָם הָאֶמֶת, הַרְשָׁעִים הָאֵלֹו רוּאִים וּמְכִירִין אֶת טְעוּתָם הַגְּדוֹלָה וּמִתְחַרְטִין עָלֶיהָ, וְעָנָה וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂגָם לְזֶה צְרִיכִים זְכִיָּה גְּדוֹלָה מְאֹד, כִּי עַל-פִּי-רֵב הַרְשָׁעִים הָאֵלֹו נִדְחִין מִמְּחֻנָּה דְקַדְשָׁה, וּמִסְתּוֹבְבִים בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, עוֹלָם הַדְּמִיוֹן, וְנִעֲנָשִׁין שֶׁם בְּעֲנָשִׁים קָשִׁים וּמְרִים, רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, וְאִינָם יוֹדְעִים וּמְבִינִים כָּלֵל עַל מֵה מַגִּיעַ לָהֶם כֶּף, וְזֶהוּ הָעֲנָשׁ הַכִּי גְּדוֹל, כִּי אֵין לָהֶם הָאֶפְשָׁרוֹת לְהַתְּבַיֵּשׁ וּלְהַתְּחַרֵּט עַל מַעֲשֵׂיהֶם הַרְעִים, וְזֶה גְּרוּעַ מִן הַכָּל.

וספר מוהרא"ש נ"י, שעוד בימי בחרותו היה פעם אצל הרב הקדוש מסאטמר זי"ע, ובין מנחה למעריב נעשה בבית-המדרש איזו שיחה, כי כף היתה דרכו של הרב הקדוש הנ"ל (בשנות תשי"ד תשט"ו), שהיה על-פי-רב מדבר שיחות וספורים עם העולם בין מנחה למעריב, ובאו לדבר מאיזה איש שכבר נסתלק, שלא הוטבו מעשיו בעיני הרב הקדוש הנ"ל, וענה ואמר אחד מן העומדים שם, אולי יותר טוב לא לדבר ממנו כי הוא כבר "בעולם האמת", ונתלהב הרב הקדוש מסאטמר זי"ע מאד מאד, וצעק בקול גדול: "אויפן עולם האמת איז ער! ? אויפן עולם השקר איז ער, די מיינטס מען קומט אהן אזוי גרינג צום עולם האמת" [הוא כבר בעולם האמת? (בתמיהה) הוא בעולם השקר... וכי נדמה לך שמגיעין כל-כף קל לעולם האמת].

וספר עוד מוהרא"ש נ"י, שידוע גם איך הרב וכו', שהיה החולק הגדול על מוהרנ"ת ז"ל, מת במיתה משנה מאד, כי יצאו בני מעיו, רחמנא לצלן, והפכו אותו הרופאים מלמטה למעלה, כדי להכניס אותם בחזרה, וכך מת עם ראשו למטה ורגליו למעלה, והיה זה בשנת תקצ"ח. ושבע שנים אחר-כך, בשנת תר"ה, נסתלק מוהרנ"ת ז"ל, ואמר לאנשי שלומנו לפני הסתלקותו, שזה כבר שבע שנים שדין הרב הנ"ל על מעשיו, ועכשו לוקחין אותו לדין על שרדף אותי, ואני צריך להסתלק כדי להעיד עדות לפני בית-דין של מעלה, ועוד אקח אותו לדין על זה בעצמו, למה אני צריך להסתלק לפני זמני, להעיד עליו, כי יש לי עוד הרבה מאד לכתב... ולכן אשרי מי שאין לו שום חלק כלל בשום מחלקת שבעולם, יהיה איך שיהיה, ואז יחיה חיים טובים ונצחיים באמת.

מלמד

דבר פעם מוהרא"ש נ"י שיחה נפלאה מענין חנוף ילדים ומעבודת המלמדות, וענה ואמר: תדעו שחנוף הוא היסוד והעקר בקיום כלל ישראל, כי אם אין גדיים — אין תישים, והחנוף הוא דבר יסודי לכל החיים, וכפי שמחנכים את הילדים כן הם מתנהגים כל ימי חייהם, כמו שאמר החכם מכל אדם (משלי כב, ו): "חנוף לנער על-פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו"; ולכן כל מלמד העוסק בחנוף ילדים צריך לדעת כמה הקדמות חשובות בענין חנוף, ואז יצליח דרכו מאד.

ומסר לנו מוהרא"ש נ"י אז כמה הקדמות נחוצות: א. כלל ראשון בחנוף הוא: מה שרוצים לפעל אצל החנוף, צריכים לפעל קדם אצל המחנף, הינו מה שרוצה מלמד לפעל אצל התלמיד, צריך קדם לפעל אצל עצמו, כי דרך התלמידים שמסתכלים אחרי רבם בכל תנועה ממש, ובכל דבור והתנהגות הם מחקים אותו, ועל-כן אם המחנף והרבי רוצה להחדיר בתלמידיו שיהיו סבלניים ולא בעסניים, הדבר הראשון הם צריכים לחנף את עצמם ששום דבר בעולם לא יוכל לעצבן אותם, ואף שזו עבודה הכי קשה בחיים, ובדרך כלל התלמידים מעצבנים מאד מאד את המחנף והרבי עד שיוצא מפליו, ומתחיל לצעק, ומכל שכן להכות וכו', וכועס על התלמידים: "מדוע אינכם יושבים בשקט ואינכם סבלניים?!..." בשעה שהם בעצמם רואים שהרבי או המחנף מתעצבן, וכדומה בכל פרט ופרט שרוצים לפעל אצל התלמידים, הן תפלה בצבור, והן ברפת המזון מתוך הסדור, והן נטילת ידים לפני התפלה או מים אחרונים, או לא לדבר באמצע התפלה, ולתן צדקה וכו' וכו', כל מיני פרטים קטנים או גדולים, אשר רוצים להחדיר בתלמידים, אם לא יראו את זה אצל המחנף או הרבי שלהם, הם גם-כן לא יעשו את הדבר. ואדרבה יהיו להם טענות, הלא גם המלמד אינו עושה דבר זה?! ועל-כן הכלל הראשון בחנוף הוא — להיות "נאה דורש ונאה מקים", הינו לחנף את עצמו תחלה, ולהראות דגמא

תיה לתלמידים, ועל-ידי-זה בנקל יוכל אחר-כך לפעל אצל התלמידים, ובפרט במדת הסבלנות שיהיו ממשמעים.

ב. המלמד והראש ישיבה צריכים להתנהג ולדבר עם התלמידים באותו אופן שמדברים עם מבגרים, הינו שלא יחזיקם לילדים קטנים ובעלי שכל קטן וכו', אלא תכף-ומיד יציר לעצמו אשר בעוד כמה שנים אלו התלמידים הקטנים יהיו כבר מבגרים, ויכול להיות שיצאו מהם כמה גאונים ורבנים מפרסמים וכו' מלמדים גדולים וכו', ואם היו יודעים את זה כשהתלמידים עוד בימי קטנותם, בודאי היו לומדים ומדברים עמהם באופן ובצורה אחרת לגמרי. תתארו לעצמכם, אם הייתם יודעים למשל שהבעל-שם טוב הקדוש זי"ע או הגאון מוילנא זי"ע שגם הם היו פעם קטנים, היו לומדים בכתתכם, בודאי היזה הלמוד והדבור עמהם בצורה אחרת לגמרי, כי הרי עם אנשים רמי מעלה צריכים לדבר ולהתנהג וללמד באופן אחר. ועכשו אם תקחו את כל תלמיד ותלמיד בפרטיות, ותלמדו ותדברו עמו בצורה כזו, שבעוד עשר שנים או פחות הוא כבר יהיה מבגר, אז כל הלמוד והדבור שלכם יהיה אתם באופן אחר; ועל-כך ראו לכתחלה לדבר וללמד עמהם באותו אופן שלומדים עם מבגרים.

ג. תכף-ומיד כשמתחילים ללמד, יש להשתדל בכל מיני אפנים שבעולם לא לצאת מענין הלמוד, ולא לדבר דברים של מה בכך, אשר ילדים מאד מאד רוצים להוריד את המלמד אליהם, שידבר ויספר להם דברים של מה בכך, העקר שלא ילמדו... רק טוב מאד להלביש את הלמוד והחמר שלומדים, כגון: מקרא או משנה או גמרא בדרך ספור, ובדרך פלל ספור הילדים אוהבים מאד מאד לשמע, וכך מקדימים את הספור ללמוד ולחמר שלומדים עמהם, וכשמגיעים אל תוף הספור, יבינו את הענין בנקל, מלבד זאת אי אפשר להקנות מדות טובות לילדים אלא בדרך ספור, לספר להם ספור של איזה צדיק או גאון, וזה יקלט היטב בלבם ויבדעתם של התלמידים.

ד. כְּשֵׁרוּאִים שְׁמֵתִקוּטִים הַתְּלִמִּידִים בִּינֵיהֶם, אַף פְּעַם אֶסוּר לְהַעִיר לָהֶם בְּרַבִּים, כִּי בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הֵם יְחֹשׁוּ אֶת עֲצָמָם מִשְׁפָּלִים, וְתַכְּף־וּמְדֵי גְרָגִישׁוֹ שֶׁהַמְּלַמֵּד וְהַמְּחַנֵּךְ רָצָה לְהַשְׁפִּילָם, וְהַגְּאוֹת וְהַיְשׁוּת תִּדְחֵק אוֹתָם לַעֲשׂוֹת דְּוָקָא, וְיִמְרְרוּ אֶת חַיֵּי הַמְּלַמֵּד וְהַמְּחַנֵּךְ, אֲלֵא בְּשַׁעַת רִתְחָה אַף פְּעַם אֵין לְהַעִיר לָהֶם כָּלֵל, רַק לֹאמֵר: "יְלָדִים, הַגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה, בֵּאוּ נִתְפַּלֵּל", או "הַגִּיעַ זְמַן לַמּוֹד, בֵּאוּ נִלְמַד", כְּאֵלוֹ לֹא קָרָה דְּבַר וְלֹא לְהַעִיר לְאַף אֶחָד. וְזֶה יְסוּד גְּדוּל בַּחֲנוּךְ וּבַפְּדָגוּגְיָה וּבַפְּסִיכוֹלוֹגְיָה, וְאַחֵר הַלְמוּד כְּשֶׁהַרוּחוֹת נִרְגְּעוּ קֶצֶת אוֹ לְגַמְרִי, אָז לּוֹקְחִים אֶחָד אֶל הַצַּד, וְשׁוֹאֲלִים: "מָה קָרָה?" וְלֹאט לֹאט בְּלִי שׁוּם פְּעַם מְבַרְרִים בְּדִיוֹק מָה הִיָּה, וְלוֹקְחִים אֶת הָאִשָּׁם הַצַּדָּה, שְׂאֵף אֶחָד לֹא יִשְׁמַע, וְנוֹתְנִים לוֹ לְהִבִּין בְּעֲצָמוֹ שֶׁהַתְּנַהֵג שְׂלֵא כְּשׁוֹרָה, וְזֶה הַחֲנוּךְ הַכִּי טוֹב, אֲבָל אִם קוֹרָה מִשְׁהוּ בַּכְּתָה, וְהַמְּלַמֵּד תַּכְּף־וּמְדֵי מִתְחִיל לַצַּעֲקַע עֲלֵיהֶם וְלְהַכּוֹתָם עַל יְמִין וּשְׂמָאל וְכוּ', אֵין זֶה עוֹזֵר כָּלֵל, אֲלֵא אֲדַרְבֵּה מִתְּפָרָאִים וּמִתְּפָרְצִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְחֹשִׁים כְּאֵלוֹ הַרְבֵּי שׁוֹנֵא אוֹתָם וְרוֹצֵה לְנַקֵּם בָּהֶם, כֹּל אֶחָד כְּפִי דְמִיוֹנוֹ, וְזֶה מְכַנִּיס בּוֹ הַתְּמַרְדּוֹת וְכוּ', וְכִבֵּר אֵינוֹ מְעַנֵּן בְּכָלֵל לְלַמֵּד, וְנַעֲשֶׂה בְּכַעַס, וּבוֹרַח וּמַעֲצָבֵן אֶת הַהוֹרִים וְכוּ', וְאָז אֵין לְאַף אֶחָד רוּחַ, לֹא לְמַלְמֵד וְלֹא לְהוֹרִים, כִּי טַבַּע שֶׁל קָטָן, שְׁרוּצָה לְהִיּוֹת גְּדוּל, וְרוֹצֵה לְהִיּוֹת טוֹב, אַף הוּא צָרִיךְ אֶת הַעֲדוּד וְהַחֲזוּק וְהַתְּשׁוּמַת־לֵב שֶׁל הַמְּלַמֵּד וְהַמְּחַנֵּךְ, וּכְשֵׁנוֹתְנִים לוֹ דְּבַר זֶה, וְאֲדַרְבֵּה מְרָאִים לוֹ שֶׁהוּא כֵּן יוֹדַע, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא בְּאַמַּת יוֹדַע וּמַצְלִיחַ.

ה. תְּמִיד כְּדַאי לְמַחְנֵךְ וְלְמַלְמֵד לְבָנוֹת אֶת הַתְּלִמִּיד וְלֹא לְשִׁבֵר אוֹתוֹ, וְאִם רוּאִים שֶׁהוּא חָלַשׁ בַּלְמוּד וּבַחֲמֵר שְׁלוּמֵד, כְּדַאי לְתַת לוֹ לְקַרָּא אוֹ לְהַשִּׁיב דְּבַר־מָה שֶׁהוּא כֵּן מְסַגֵּל וְכֵן יוֹדַע, וְאַף פְּעַם לֹא לְשְׂאֵלוֹ דְּבַר שְׂאֵינוֹ יוֹדַע, וּמִכָּל שְׂכָן לֹא לְהַשְׁפִּילוֹ וְלֹא לֵאמֹר לוֹ: "אַתָּה רוּאָה, כָּלֵם יוֹדְעִים, וְאַתָּה אֵינְךָ יוֹדַע! כָּלֵם כֵּן צִיתוֹ, וְאַתָּה לֹא צִיתָ"; כִּי דְּבַר זֶה רַק גּוֹרֵם מְרִירוֹת וְהַתְּמַרְדּוֹת אֲצֵל הַתְּלִמִּיד, וְעַל־כֵּן צָרִיכִים תְּמִיד לְתַפְּסוֹ בְּנִקְדוּתָיו הַרְגִישׁוֹת, וְלְבָנוֹת אֶת הַבְּטָחוֹן

העצמי שלו, וכשהולכים בצורה כזו עם תלמידים, כבר אין צריכים לצעק עליהם, ומכל שכן להכותם, אדרבה, הם יתאמצו ללמד יותר ויותר ויאהבו את המלמד והמחנך עד מאד, פי יראו עין בעין שכונת המלמד היא רק לטובתם, והוא אוהבם אהבה אמיתית בלי שום פנייה כלל.

וסים מוהרא"ש נ"י: "תאמינו לי, שיש עוד הרבה הרבה פרטים בענין חנוך, ואני מקנה להקדוש-ברוך-הוא, שיעזר לי ויתן לי את הפנאי לחבר ספר למלמדים ולמחנכים, פי ענין החנוך הוא יסוד גדול, וכיזד המחנך והמלמד לבנות את התלמיד, או להרס אותו, חס ושלום, לכל ימי חייו; אשרי הזוכה להיות מלמד ומחנך טוב לנשמות ישראל".

מנוחה

מוהרא"ש נ"י אמר, שיש טעות גדולה בדעת הרבה בני-אדם, שחושבים שתכף-ומיד פשיגיעו אל המנוחה ושלנת הנפש בזה העולם, אזי יתחילו לעסק בעבודת השם יתברך ברצינות, וכך ימיהם הם מחכים למנוחה ולשלנה הזאת, אבל אף פעם זה לא מגיע; כי באמת אין מנוחה לאף בריה בזה העולם, וכל החיים מלאי טרדות ובלבולים, ועקר מעלת האדם כשמהפך כל הטרדות והבלבולים שלו לעבודת השם יתברך, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין צט:) על הפסוק (איוב ה'): "כי אדם לעמל יולד", איני יודע אם לעמל תורה או לעמל שיחה, כשהוא אומר (יהושע א'): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיהך", הגוי אומר לעמל תורה נכרא, עין שם; וזהו דיקא עקר הבחירה והנפיון של האדם, להתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא ואל התורה הקדושה מתוך כל הטרחות והבלבולים שלו, ולדבק את נשמתו בו יתברך אף-על-פי

שאין לו מנוחה כלל.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהיה רב אחד, שאמר פעם בדרך גדלות והתפארות, אלמלא היתה לי מנוחה ושלות הנפש כמו הרמב"ם, הייתי גם-כן יכול לכתב חבור כמוהו... ואמר מוהרא"ש נ"י: תראו איזו טפשות וגסות הרוח היא זו, הרי הרמב"ם הקדוש היו לו טרדות ובלבולים כל ימי חייו, כי היה צריך לשרת אצל המלך וכו' כידוע, ואף-על-פי-כן זכה במשך ימי חייו הקדושים לחבר חבור נפלא כזה שממנו יוצא הוראה לכל ישראל, ואיך ימלא איש גס רוח את פיו לומר דבר שטות כזה, שגם הוא יכול היה לעשות חבור כמו הרמב"ם, אדרבה שיעשה חבור כזה, ומי מעכב אותו?! ואז נראה את גדלתו...

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזוהי טפשות גדולה לאדם לומר, אלמלא היתה לי מנוחה ושלות הנפש וכו', כי לאף אחד אין מנוחה ושלות הנפש בזה העולם, העקר הוא מה שאדם חוטף לעצמו מתוך כל הבלבולים והטרדות שלו, ודיקא תורה פזאת יש לה קיום, בבחינת מה שאמרו חכמינו הקדושים (קהלת רבה, פרשה ב', סימן ט') על הפסוק (קהלת ב'): "אף חכמתי עצמה לי", החכמה שלמדתי באף, היא שעמדה לי, וכן אמר רבנו ז"ל (עין שיחות-הרא"ן, סימן יג), שיש תורות שיוצאות מתוך בלבולים ודיקא, עין שם; כי ודיקא כשיש לאדם בלבולים ודחקות וכו', והוא בורת אז להשם יתברך ולתורה הקדושה, אזי תורה פזאת היא חשובה מאד מאד למעלה, ויהיה לה קיום לעד ולנצח נצחים.

וספר מוהרא"ש נ"י בשם הגאון הצדיק ר' יעקב ישראל קניבסקי, הרב מהאנינסטייפיל ז"ל, ששמע פעם מהחפץ חיים ז"ל, שהיו פעם בעיר וילנא שתי משפחות של עניים מרודים מאד, ורצו להשתדף ביניהם, אבל לא היה להם מספיק כסף על החזקת ופרנסת הזוג, והלכו אל רב העיר לשאל עצה לנפשם, ושאל להם הרב בתקמתו: ועד התנה איך אכלו הזוג הזה? הלא הבחור אכל אצל

הוריו, והנערה אצל הוריה, ואס-פן גם אחרי החתונה יתנהגו כן, הוא ילך לבית הוריו לאכל, והיא תלך לבית הוריה לאכל, וכך תהיה להם פרנסה... וציתו אותו והתחתנו למזל טוב, ומהשדוף הזה יצא בעל "קצות החשן" ו"ל... הרי אנחנו רואים שלפעמים מתוך עניות ונדחקות עצומה יוצאת תורה מפארת ומהדרת, בבחינת מה שאמרו חכמינו הקדושים (נדרים פא.): הנהירו בבני עניים שמהם תצא תורה, ולכן אין זו שום התנצלות כלל לומר: אלמלא היה לי מנוחה ושלות הנפש הייתי יכול לעשות רמב"ם או שאגת אריה וכיוצא בזה, עקר חכמת החיים הוא שיתמיד אדם בתורה הקדושה, אפלו אם בא לו בקשי רב וביגיעה עצומה, פי אז תורתו היא עם אמת שזהו העקר.

משפט

מוהרא"ש נ"י אמר, שכל עקר הצרות והיסורים שסובלים עם ישראל היום הוא מחמת קלקול ועוות המשפט, ולא מבעיא שאצל אמות העולם אין שום ישר וצדק, והכל בנוי על חמס וגזל ושחיתות, אלא גם בדיני ישראל ובבתי משפט של היהודים הכל משחחת ומלא עול, ואין צדק וישר כמעט בשום מקום, וכך אומרים חכמינו הקדושים בפרוש (שבת קלט): אם ראית צרות רבות ובאות על ישראל לך ובדק בדיני ישראל, שכל עקר הצרות באות מחמת דיני ישראל שאינם מהגנים, עין שם; ובפרט היום שנתרבו כל מיני רבנים משחחים ומקבלי שחד ומעוטי דין, אזי נעשה הכל הפקר ואין יכולים לקבל משפט צדק וישר כמעט בשום מקום, וכבר אמר רבנו ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ה'), שעל-ידי רבנים ודיינים שאינם פשרים מתגברת טמאת נאוף בעולם, רחמנא לצלן, שהיא טמאת עמלק, שהוא אותיות מ'ע'ק'ל', שזהו עקול הדין והמשפט, עין שם; נמצא, שכל הצרות ברוחניות ובגשמיות באות מעוות הדין

והמשפט, וצריכין לבקש הרבה רחמי שמים, כדי לנצל מכל המשפטים המעקלים האלו, ושלא יצטרך לדון לפניהם, כי הכל הכל שקר ומשחת, בעוונותינו הרבים.

ופעם אחת באיזה ליל ששי כחצות הלילה היינו מטילים עם מוהרא"ש נ"י באויר הצח, ופתאם הגיעה מכונית משטרה לפני איזה בית לברר ענין של גנבה שארע שם, והבחנו שמספר המכונית היה 2371, ופתאם החל מוהרא"ש נ"י לדבר דבורים נפלאים מאד, וענה ואמר: בימינו אלה, הינו מזמן חרבן-בית-המקדש עד עתה, נפל המשפט מאד מאד, ואין ישר וברור המשפט כלל, כי כל ענין המשפט והדין נמסר לידי הגויים ובתי דיניהם, והם מעותים את המשפט ומעקמים אותו כפי רצונם, ועל-כן יוצא משפט מעקל והכל הפקר, ונתרבים ונתוספים עושי עול וחיבי פשע, והנה בהיות בית-המקדש קיים, והיתה לנו הסנהדרין קטנה והסנהדרין גדולה, שמהם יצאה הוראה לישראל, אז היו ישר ומשפט בכל מקומות ישראל, ולא היינו צריכים לדיניהם ולערכאותיהם, כי כל חיינו היו על-פי דיני התורה הקדושה, לא-כן היום שכל המשפט נמסר להם, ומעותים הדין כפי הנראה בעיניהם, עד שנתפשטה קלפה זו גם בין אחינו בני ישראל, ואין ישר וצדק גם אצלנו, ורחמנא לצלן.

והמשיך מוהרא"ש נ"י וענה ואמר לאנשי שלומנו שהיו אתו שם: תראו שלענין זה נתעוררתי על-ידי המספר שראיתי על מכונית המשטרה, שהוא 2371, כי הסנהדרין הקטנה היו 23 זקנים, והסנהדרין הגדולה היו 71 זקנים, והיום, בעוונותינו הרבים, לקחו הגויים את מקום המשפט ולכן אנחנו סובלים מה שאנחנו סובלים, ה' ישמרנו.

והנה כעבור כמה דקות, הגיעה עוד מכונית משטרה, ועליה היה רשום המספר 1030, ואז המשיך מוהרא"ש נ"י את שיחתו הקדושה, וענה ואמר: ומאחר שנסתלקו הצדיקי אמת עושי משפט בצדק וב'ישר, שהם בחינת הסנהדרין הקטנה וגדולה כנ"ל, מאז

צועקת השכינה הקדושה: "ני, מי יקום לי עם מרעים", וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (סוטה יג:), שפך צעקה השכינה הקדושה כשנסתלק משה רבנו, עליו השלום, הינו מי יעזר לי לקום עם מרעים, ולהחזיר אותם בתשובה, כי כבר אין בעולם הצדיקים האמתיים שהיו עושים הצדק והמשפט להדריך נשמות ישראל בדרך הנכונה לחזר לאביהם שבשמים.

וסים מוהרא"ש נ"י, שגם לזה נתעוררתי על-ידי המספר של המכונית השניה, 1030 שהוא עשר ושלשים, בחינת ל"י, בחינת "מי יקום ל"י עם מרעים", שהוא ענין עבודת הצדיקי אמת שמתברים אותיות למ"ד עם יו"ד, הינו חכמה תתאה עם חכמה עלאה ומחזירים נשמות ישראל לאביהם שבשמים (עין היטב לקוטר-מוהר"ן, חלק ב', סימן צא); וכל מי שעמד שם קבל התעוררות נפלאה מהדבורים האלו של מוהרא"ש נ"י, ואיך שהוציא רמזים נפלאים מכל דבר שנעשה סביבו.

נחום

מוהרא"ש נ"י אמר, שצריכין חכמה מיחדת לדעת איך לנחם בן אדם, ולא כל אחד יודע איך לנחם אחרים, כי בדרך כלל כשיש לאדם איזו צרה, באים בני-אדם ואומרים לו: "אל תדאג וכו', יהיה טוב וכו', מה אתה צריך להיות במקרירות? הלא הכל לטובה" וכו', והאדם המנחם חושב לעצמו: "מה אני יכול לעשות יותר מזה, הינו מלנחמו שיהיה טוב?!" אבל באמת צריכין דעת ושכל גדול מאד לנחם בן אדם, כי בהלכות אבלות יש הלכה, שאסור למנחם לדבר לפני שהאבל מתחיל, רק האבל צריך לדבר ראשון, ואחר-כך מתר לדבר עמו, שהרי הוא יושב שבעה על נפטר, אם זה אבא או אמא או בן או בת, ה' ישמר את עם ישראל, וזה כואב לו מאד, ואם

אתה בא ואומר לו: "זה שום דבר וכו'" או "מה יכולים לעשות וכו"? הקדוש-ברוך-הוא מנהיג את העולם וכו'", הרי אתה הולך וזורה מלח על הפצע שלו, ובשביל זה צריך הבא לנחם לשתק, ורק אם האבל מתחיל לדבר ולספר מי היה אביו שלו או מי היתה אמו, או מי היה בנו או בתו, אז גם-כן מתחילין לומר לו: "כן, האבא שלך היה גדול מאד ועשה כל-כף הרבה מצוות, האמא שלך היתה צדקת, הבן שלך היה כל-כף נחמד, הבת שלך היתה כל-כף מצלחת". וכך מתחילים לדבר עמו, אבל צריכין לחכות עד שמתחיל לדבר, ואז יכולים לנחמו, הרי שצריכים חכמה יתרה איך לנחם בן אדם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאנחנו מוצאים שבשעה שנושרפו שני בני אהרן: נדב ואביהוא, אזי כאב לאהרן הפהן מאד, כי זה הצער הכי גדול להורים כשמתים ילדיהם בחייהם. ומשה רבנו בא אל אהרן, ואמר לו (ויקרא רבה פרשה יב, סימן ב'): אהרן אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בך, עכשו רואה אני שהן גדולים ממני וממך; הינו שינדעתי כשנבנה את המשכן להקדוש-ברוך-הוא, אחד ישלם עם הנפש שלו, וישרף על קדוש השם, וחשבתי או אני או אתה, אבל עכשו אני רואה שאלו היו שני הילדים שלך, נדב ואביהוא, וזה סימן שהם יותר גדולים ממני וממך. ולכאורה זה נחום אבלים גדול, שמשה רבנו אומר לאהרן, שאני רואה שתבנים שלך יותר גדולים ממני וממך, אבל מה עשה אהרן? כתיב: וידם אהרן — הינו שתק, ולא ענה דבר, כי כאב לו מאד שהרי הם הילדים שלו, ואומרים חכמינו הקדושים, שקבל שכל על שתיקתו, ומהו? שנתחד עמו הדבור, שאחר-כך כשהקדוש-ברוך-הוא אמר את הפרשה של שתויי יין, שהכהנים אסורים לכנס בבית-המקדש שתויי יין, הפרשה הזו נאמרה רק על-ידי אהרן, הינו כל התורה הקדוש-ברוך-הוא אמר על-ידי משה רבנו, ופרשה זו אמר הקדוש-ברוך-הוא על-ידי אהרן. והנה יש בזה למוד עמק, כי רואים שמשה רבנו לא קבל כאן את הדבור, הינו

שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא לֹא אָמַר עַל יְדוּ פְּרָשָׁה אַחַת בַּתּוֹרָה, וְלָמָּה נִחְסַר לוֹ הַדְּבוּר הַזֶּה? אֲלֵא יֵשׁ לּוֹמֵר, כִּי כְּשֶׁאֶחָד יוֹשֵׁב בְּאַבְלוֹת עַל יְלָדָיו, קָשָׁה מְאֹד לְחַזֵּק אוֹתוֹ, "אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַיְלָדִים שֶׁלְּךָ יוֹתֵר גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמֶּךָ", כִּי זֶה יְכוּל לְכַאֵב לוֹ בְּיוֹתֵר, וּכְעֵין שֶׁמְצִינּוּ אֶצֶל רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי (אֲבוֹת דְּרַבֵּי נֶתָן, פָּרָק יד): כְּשֶׁמָתוּ בָּנָיו וְנִכְנְסוּ תַלְמִידָיו לְנַחְמוֹ, וְנִכְנַס ר' יוֹסִי וַיֵּשֶׁב לְפָנָיו, אָמַר לוֹ: רַבֵּי, רְצוֹנָךְ אָמַר דָּבָר אֶחָד לְפָנֶיךָ, אָמַר לוֹ: אָמַר. אָמַר לוֹ: אַהֲרֹן הָיָה לוֹ שְׁנֵי בָּנִים גְּדוֹלִים וְמָתוּ שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד וּקְבַל עֲלֵיהֶם תְּנַחוּמִין וְכוּ', אַף אַתָּה קְבַל תְּנַחוּמִין. אָמַר לוֹ: לֹא דִי לִי שְׁאֲנִי מְצַטְעֵר בְּעַצְמִי אֲלֵא שֶׁהַזְּכָרְתִּי צִעְרוּ שֶׁל אַהֲרֹן וְכוּ', הֲרִי שְׁלֵא הִתְנַחַם בְּזֶה, כִּי קָשָׁה מְאֹד לְנַחֵם בֶּן אָדָם בְּצוּרָה כְּזוֹ, וְלָכֵן יֵשׁ לּוֹמֵר שְׁלֵא נִתְיַחַד הַדְּבוּר אֶל מִשָּׁה רַבְּנוּ בְּכֶאֱזָן, כִּי הוּא דָּבָר קָשָׁה מְאֹד לְנַחֵם בֶּן אָדָם בַּתּוֹךְ צִעְרוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש ג"י, שֶׁכֵּן הוּא בְּעֵינֵי הַתְּחַזְּקוֹת, כְּשֶׁמְתַחַזְּקִים בְּנֵי־אָדָם, צְרִיכִים לְחַזְּקֵם בְּצוּרָה כְּזוֹ, שְׁלֵא יִבְיֵנוּ שְׂאֵתָה מְחַזֵּק אוֹתָם, רַק צְרִיכִין לְדַבֵּר עִמָּהֶם בְּצוּרָה כְּזוֹ שֶׁיְסִיחוּ דַעְתָּם מִהַצְרָה שְׁלֵהֶם, וּבְדֶרֶךְ זֶה יִתְחַזְּקוּ מְאֹד מְאֹד, וְזֶה עֵקֶר הַשְּׁלָמוֹת שֶׁל הַהִתְחַזְּקוֹת, לְחַזֵּק יְהוּדֵי שֶׁיִּשְׁכַּח מִהַצְרוֹת שְׁלוֹ וַיֵּשִׁים בְּטַחוּנוֹ בַּהֶשֶׁם יִתְבָּרַךְ, וְזוֹהִי הַמְצָנָה הַכִּי גְדוּלָּה, וְזֶה בְּכֹלל נַחוּם אֲבָלִים, כִּי כְּשֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵיזָה מִשְׁבֵּר, הֲרִי הוּא כְּמוֹ אֲבָל, כְּגוֹן: כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ רִיב עִם אִשְׁתּוֹ וְהֵם מִתְקוּטָטִים, הֲרִי הוּא עֲצוּב, כִּי אֵינּוּ רוֹצֵה שְׂאִשְׁתּוֹ תִּתְקוּטָט עִמּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ אֵינָה רוֹצֵה שֶׁיִּתְקוּטָט עִמָּה, וְהֵם שְׁנֵיהֶם שְׂבוּרִים, וְכְשֶׁבָּאִים וּמְחַזְּקִים אוֹתָם: "תֵּרְאוּ, אֵין כְּדָאֵי לָכֶם לְרִיב, הֲרִי כָּל הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם הֵם רַק שְׁבָעִים שָׁנָה, וְעוֹד מְעַט אֲנַחְנוּ יוֹצְאִים מִזֶּה הָעוֹלָם, וְלָכֵן לָמָּה לָכֶם לְרִיב?" וּמְדַבְּרִים עִם שְׁנֵיהֶם וְעוֹשִׂים שְׁלוֹם, הֲרִי זֶה נַחוּם אֲבָלִים, כִּי שְׁנֵיהֶם הָיוּ בְּאַבְלוֹת, אוֹ כְּשֶׁיְלָדִים סוּבְלִים מְאִיזוּ בְּעֵינָהּ וּמְנַחְמִים וּמְחַזְּקִים אוֹתָם, הֲרִי זֶה כְּמוֹ נַחוּם אֲבָלִים, וְכֵן בְּכֹל פַּעַם שֶׁמְחַזְּקִים יְהוּדֵי שְׁנֵי, הֲרִי זֶה כְּמוֹ נַחוּם אֲבָלִים, וְהִיא הַמְצָנָה הַכִּי גְדוּלָּה, אֲבָל צְרִיכִים לְדַעַת אֵיךְ

לנחם אותם ואיך לחזק אותם, לא שאחד יגש אל חברו, ויאמר לו: "למה אתה בעצבות? למה אתה שבור וכו'?" ולכאורה מה עשיתי? אמרתי לו, למה אתה שבור? למה אתה כל-כך בעצבות וכו'? אבל למה לא תזכר שפצעו מלא מגלה, ואתה הולך וזורה מלח על הפצע הטרני, ובכל דבור שאתה מדבר אליו, אתה דוקר אותו, כי כשיש לאדם פצע, אין שמים מלח על הפצע שישרף לו יותר, אלא שמים תחבשת, כדי ליבשו, ואחר-כך לרפאותו, וכן כשיש לאחד איזו צרה, צריכים לעזור לו ולדבר אליו בצורה יפה, כגון בבית-הכנסת כשרואים יהודי שבור, אל תגש אליו ותאמר לו: "מה אתה? למה אתה כל-כך שבור? תהיה בשמחה", וכדומה, ולכאורה מה עשיתי? אמרתי לו: "תהיה בשמחה, למה אתה כל-כך שבור?!" אבל האם אתה יודע מה עובר על האדם הזה, ולמה הוא מנח במרירות ובדפאון? בודאי יש לו סבה טובה למה הוא כל-כך במרירות, ולכן צריכים לגשת אליו בעדינות, ולומר לו: "במה אני יכול לעזור לך?" ולהשתדל באמת לעזור לו לצאת מהצרה שלו, וזה נחום אבלים ממש, וכן בבית, כשרואים שהאשה עצובה, צריכין לומר לה: "מה יש לך? הבה ואעזור לך" וכו', ובאמת עוזרים בבית, כי לפעמים לאשה מאד קשה עם סבל הילדים וכו', אזי עוזרים לה ומטאטאים ומנקים את הבית. וכן הוא עם בחורים, כשרואים איזה בחור עצוב, אין הולכים אליו לעשות ממנו ליצנות: "אה, אתה עצוב, אה, אתה משגע, אה אתה מדבר לא לענין" וכו', ומראים לו כל מיני פרוצופים שונים, כי זה אסור גמור וזהי העברה הכי גדולה, וזהו בדיוק כמו אחד שנפטר קרובו השם ישמר, אשר זהו הפאב הכי גדול, ובמקום לחזקו אתה שובר אותו, אלא צריכין לגשת אליו ולעזור לו בכל מה שיכול, אולי אינו מסתדר בבית עם אביו או עם אמו, אולי אינו מסתדר עם עצמו, וצריכין לעזור לו ולא לצחק ולעשות ממנו ליצנות. רק אדרבה, "בא ואעזור לך", אם הולכים בצורה כזו, זה נקרא נחום אבלים הכי גדול, שהרי אדם שבור נדמה כאבל, ואין משנה אם הוא אבל על מת, חס ושלום, או שבור מעצמו מאיזה משבר שעובר עליו בבית, ולכן זו המצוה הכי גדולה לנחם ולחזק

בני-אדם; ואשרי מי שבקי בזה איך לנחם אותם באמת.

נקודות טובות

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁעַל הָאָדָם לִהְיוֹת חָכֵם גָּדוֹל לְתַפְס כָּל מֵה שְׁיִכּוֹל בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הֵינּוּ שְׂבָכָל רַגַע פְּנוּי שֵׁישׁ לוֹ יִתְפַּס עוֹד מְעַט לַמּוֹד הַתּוֹרָה וְעוֹד מְעַט תְּפִלָּה וְעוֹד מְצוּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי יבֹא זְמַן שֶׁהָאָדָם יִתְחַרֵּט מְאֹד מְאֹד עַל הַזְּמַן שֶׁבִלָּה לָרִיק. וּפְעָמִים רַבּוֹת אֵין הָאָדָם תּוֹפֵס שְׁעוֹבֵר לוֹ הַזְּמַן בְּלִי כְּלוּם, פֶּה הַסְּתוֹכֵב וְדָבָר עִם מִישֵׁהוּ, פֶּה חָלֵם בְּעֵלְמָא וַיֵּשֶׁב בְּחֶסֶר מַעַשׁ, וּבִרְגָעִים וּבִדְקוֹת אֵלוֹ הִיָּה יְכוֹל לְתַפְס הַרְבֵּה טוֹב אֲמַתִּי וְנִצְחִי, וַיֵּבֵא זְמַן שֶׁיִּתְחַרֵּט מְאֹד מְאֹד לְמָה הִנִּיחַ וְעוֹב דְּקוֹת אֵלוֹ לְלֹא תוֹעֵלַת; וְלִכֵּן עַל הָאָדָם לִהְיוֹת חָכֵם גָּדוֹל בְּדָבָר זֶה, וְלִזְכּוֹר תָּמִיד וּלְהִזְכּוֹר שְׂרָגָעִים אֵלוֹ שְׁעוֹבָרִים עֲכָשׁוּ, לְעוֹלָם לֹא יֵשׁוּבוּ, וְעָלְיוֹ לְנִצְלָם לְאִיזָה דְבָר בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם, כְּדִי שְׁלֹא יִתְחַרֵּט אַחֲרֵי-כֵן עַל הַזְּמַן הַזֶּה שְׁעֵבֵר לָרִיק.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁפַעַם אַחַת הַתְּבַטָּא מוֹהֲרַנ"ת ז"ל בְּבִטּוּי חֲרִיף וְאָמַר, שֶׁהוּא מִתְחַרֵּט עַל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שְׁעַסַּק בְּחַיֵּי רַבְּנוּ ז"ל, כִּי הִיָּה יְכוֹל לְשַׁמֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר אֶת רַבְּנוּ ז"ל וְלְשַׁמֵּעַ מִמֶּנּוּ עוֹד יוֹתֵר חֲדוּשֵׁי תּוֹרָה וְלִכְתֹּב הַרְבֵּה הַרְבֵּה יוֹתֵר שִׁיחוֹת וְסִפּוּרִים וְתוֹרוֹת וְכוּ', כִּי עַד כְּדִי כֵּן הִיָּתָה לְמוֹהֲרַנ"ת ז"ל הַרְגָּשָׁה בְּרַבְּנוּ ז"ל שֶׁהִתְחַרֵּט עַל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שְׁעַסַּק בְּחַיֵּי רַבְּנוּ, מִחֲמַת שֶׁהִיָּה יְכוֹל לְקַבֵּל מִרַבְּנוּ ז"ל עוֹד יוֹתֵר שִׁיחוֹת וְחֲדוּשֵׁי-תּוֹרָה, וְלֹא הִיָּה צְרִיף לְהַתְּעַסֵּק בְּעִבּוּדוֹתָיו הַפְּרִטִיּוֹת, רַק יוֹתֵר טוֹב אִם הִיָּה יוֹשֵׁב אֲצֵל רַבְּנוּ ז"ל וְשׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְשָׂאֵל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ אֶת מוֹהֲרָא"ש נ"י: מֵה הַפְּשֵׁט בְּשִׁיחָה זֹאת? כִּי אֵיךְ יְכוֹל אָדָם לֹאמַר שֶׁהוּא מִתְחַרֵּט עַל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שְׁעַסַּק, הֲלֹא הוּא גַם-כֵּן עָשָׂה

טוב? והסביר לו מוהרא"ש נ"י, שפן הוא תמיד, שאין אדם תופס מה יהיה חשוב בימים הבאים, כי אלמלא היה מבין מה יהיה יותר חשוב בימים הבאים, היה שם את כל כחותיו בענין זה. ורמז לנו מוהרא"ש נ"י אז, שגם אנחנו נהיה חכמים לדבר זה, לראות לנצל את הזמן היקר בשמוש צדיקים ובכתיבת חדושי תורה ושיחות וספורים, כי זה יהיה נצרך מאד לדורות הבאים, שיחיו את עצמם המון נשמות ישראל עם הדבורים והשיחות האלו ששמענו ממנו.

וספר מוהרא"ש נ"י משל נפלא בענין זה, ואמר, שראה את המשל באיזה ספר בבחרותו, (והוא מספר "משלי המגיד מדובנא"), שפעם אחת היה איש יהודי עני מרוד מאד, שלא היה לו שום דבר לפרנסת ביתו, ושמע שמעבר להרי החשף שם יכולים למצא אבנים טובות ומרגליות כחול הים, ולהיות נעשה עשיר גדול, כששמע את הדבר החליט לשים פעמיו לשם ולנסות מזלו אולי תאיר לו ההצלחה פנים. ויהי בהגיעו לשם, אחרי נסיעה ארכה של שבועות רבים, ראה דבר מענין מאד, שאכן יש שם הרבה יהלמים ואבנים טובות המנחים על הרחוב, ובני-אדם דורכים עליהם, ואין זה חשוב אצלם כלל ועקר, כי שם עקר העסק והעשירות הוא מחלב, הינו שעושים גרות מהחלב, כי בהרי החשף תמיד חשף ואפלה, וצריכים הרבה גרות, ושם עקר העשירות והמסחר הוא בענין גרות, שלוקחים חלב ועושים ממנו גרות, ומי שיש לו יותר גרות וחלב ופתילות וכו' הוא עשיר גדול יותר. והנה האיש הזה בראותו כל זאת היה לפליאה גדולה אצלו, והחליט שישאר שם קצת לראות כל מהלך המדינה, וביושבו שם ראה שאנשים עוסקים רק בדבר זה — לקבץ גרות ויותר גרות ויותר גרות, ואט אט החל גם הוא להמשיך אחר מנהגם, והחל לעסק בעסק הגרות עם מעט הכסף שהיה בידו, וחפץ ה' בידו הצליח, ועלה מאד מאד בעסק הגרות, עד שנעשה שם עשיר גדול, וקבץ ואסף אוצרות מלאים של חלב ופתילות וגרות, עד שהיה נמנה בין העשירים הגדולים שמה.

בין כך ובין כך עברו כמה שנים והתחיל האיש לחשב על

שיבה למדינתו, היות שהגיע הזמן לחזור לאשתו ולבניו ולהראות להם גדל תפארתו ועשרו ולפרנסם, וגם להשיא את בניו שהגיעו כבר לפרקן, ונטל עגלת ענק, מלא אותה עם אוצרות החלב שהיו לו, והחל בנסיעתו לשוב לביתו, ובצאתו את המקום לוהו הרבה אנשים, כל חבריו ואוהביו שקנה לעצמו שם בהיותו איש עשיר ומכבד, וכלם עזרו לו לטען את עגלתו וללכת. כשהחל לנסע ראה שהעגלה מתנועעת לכאן ולכאן, ועוד מעט תתהפך על תכולתה, אזי מה עשו חבריו המלויים? לקחו כמה אבני רחוב שהיו משלכות שם, ונתנו אותם תחת החלב מכל צד, וסדרו וחקרו את הסחורה שלא תפל מהעגלה, וכך נסע והגיע למדינתו, כשהגיע לביתו יצאו בני עירו לקראתו, ואשתו ובניו, והיתה השמחה גדולה, כי לא ראוהו כמה שנים, ושאלוהו על הצלחתו מה עשה וכו', אמר להם: "ברוך השם, זכיתי להצליח מאוד מאד, ונעשיתי עשיר גדול, ואוכל עכשו לפרנס אתכם כל ימי חייכם ולהשיא את כלכם בכבוד גדול" וכו'. והנה בני ביתו כבר חכו שיראה להם את כבוד עשרו ויקר גדלתו וכל רוחיו, ולאחר שנפש קמעא מטלטול הדרך, נטלם לחוץ אל העגלות, והסיר מהן את הפסוי, והנה ראו שהעגלות עמוסות בחלב ובנרות, ונדף כבר ריח רע מהם מחמת הדרך הארפה, כי טבע החלב כשעומד זמן רב, שמתחיל לנדף ממנו ריח רע. וראו כלם ויתמהו זה לזה — מהו זה, ומה מראה להם, והיו אותים אפס מחמת הריח הרע שנדף, ואמר להם: "תראו איזה כבוד ואיזה עשר יש לי פה". והם לא הבינו את דבריו כלל, וחסבו אולי השתגע, חס ושלום, ומה ארע לו? והחל להסביר להם, שעתה בא ממדינת הרי החשך, וזה מצרך הכי יקר והכי חשוב שם. ואמרו לו: "איזה שוטה ופתי אתה, הלא פאן אין זה שנה מאומה, אדרבה, זה רק מעלה ריח, וחבל על כל כסף ויגיעתך שהיו לריק". והחלו לטפס עצה איו מתפטרים מכל החלב הזה, והיכן להשליכו שלא תחוש כל העיר בריח הרע הנודף ממנו, והנה כשנגשו סמוך לעגלה, ברצותם להשליך את החלב, ראו שבצדדים מלמטה בתחתית העגלה מנחים כמה יהלמים גדולים ואבנים יקרות. והחלו

לצעק: "תראה מה יש על עגלתך, אילו יהלמים ישנם פה ששונים כל הון דעלמא". והביט בהם, ואמר: "אבנים אלו משלכות וזרוקות ברחוב בהרי החשך, חסרות שמוש ותועלת, ואין ערפן שזה כלל, והייתי יכול לטל כמה שאני רוצה, ולא שמתי על לבי לטל מהן..." ואמרו לו בני משפחתו: "איזה פתי ואיזה שוטה אתה, הלא זה עקר העשירות והחשיבות כאן, ודברים אחרים אינם שוים מאומה". עד כאן המשל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהנמשל מוכן מאליו: פן האדם — נשמתו יורדת לעולם הזה לסחר מסחרה באבנים טובות ומרגליות, הינו תורה ותפלה מצוות ומעשים טובים, אבל כשאדם יורד לזה העולם, הוא שוכח את זאת, ומתחיל להכניס כל עבודתו וגייעתו וכחותיו באספת כסף ובכרדיפה אחר תאוות העולם הזה, וכשחוזר לעולם הבא, אזי שואלים אותו: "מה הרוחת בעולם הזה, ששהית בו?" והוא מתחיל להראות להם כל הפסוף והסחורות שלו, הקרקעות והמבנים שלו וכו', והם אומרים לו: "הלא בכאן כל זה נודף ריח רע [וכמזכר בהספור של הבעל תפלה (ספורי מעשיות, ספור יב) שפסוף מעלה ריח רע], כאן אנו מחכים רק על אבנים טובות ומרגליות של תורה ומצוות ומעשים טובים". ומתחילים לבדק בכל ימיו ובכל מעשיו, ובין כל העסקים והמסחר שלו, ומוצאים שכאן חטף כמה נקדות טובות של תורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים, וכאן חטף עוד כמה נקדות וכו', ומתחילים להראות לו ולשאלו: "אתה רואה את אלו הדברים? כאלו אנחנו צריכים, זה מה שחשוב כאן, אלו הנקדות טובות שחטפת". אזי האדם מתחיל לתמה ולומר: "אלו הדברים? ! כאלו הייתי יכול לאסוף הרבה מאד, ולא הייתה שום בעיה, ואפלו לא הייתי צריך להשקיע כלום, רק להכניס בבית-הכנסת או בבית-המדרש להתפלל וללמד ולקיים מצוותיו יתברך, ולא ידעתי שהם כל-כך חשובים ויקרים כאן, והייתי יכול לאסוף המונים מהם". אבל אז כבר מאחר מדי, והוא לא ידע שזה עקר החשיבות בעולם הבא, והוא עשה את אלו המצוות והמעשים

טובים רק כמו אותו איש, ששם את היהלמים תחת הנרות שלא יפלו, אבל לא תפס שנה עקר העשר והחשיבות בעלמא דאתי.

וסים מוהרא"ש נ"י, שהמשל הזה נפלא עד מאד, הפלא ופלא, וכן הוא אצל כל אדם, שאלמלא היה חושב — מה יהיה חשוב בימים הבאים ובעולם הבא, אז היה בודאי מכניס את כל כחותיו בתורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים, ובמיוחד בחורים צעירים הלומדים בישיבה, שאז הזמן הכי מכשר לתפס המון המון נקודות טובות של תורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים, הבעיה היא רק שבחורים צעירים אינם שמים על לב, שיבוא זמן ותהיינה חשובות מאד כל הנקודות הללו, ובל יחשבו שיש להם עוד זמן הרבה, והם צעירים, וכל החיים לפנייהם, כי אינם תופסים שהזמן הזה פורח כצל עוף פורח, ויתחרטו מאד מאד למה לא נצלו את הזמן הזה; ולכן אשרי מי שאינו מטעה את עצמו ומעלה על דעתו היטב, שעקר החשיבות בעולם הבא הן רק הנקודות הטובות של תורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים, ועושה את עקר מסחרו ועסקו בהם, ואז כשיגדל ויהיה אברך ואבא וסבא ויהיה בא בימים, יחיה את עצמו מאד איך נצל את ימי בחרותו בטוב הרבה, וקבץ לעצמו עשירות הרבה ברוחניות, וזה יהיה חלקו לעד ולנצח נצחים.

(ובאמת רמז בכל השיחה הזאת, שאנחנו רואים במציאות, כי כל ההתגלות של רבנו ז"ל היא על-ידי מוהרנ"ת ז"ל, וכל שיחה ושיחה שזכה לשמע מרבנו ז"ל ונדפסה, זה מאד מאד יקר, זה כבר מאה וחמשים שנה, ואם היה כותב כל הקל פיו של רבנו ז"ל, הינו כל הגה שיצא מפיו, היו לנו עוד אלפים ורובבות שיחות, והיו יכולים להחיות בזה מתים ממש, כמו שרואים אל מה ספרי רבנו ז"ל מביאים את האדם, וזה שאמר מוהרנ"ת ז"ל, שעכשו הוא מתחרט למה לא ישב יותר אצל רבנו ז"ל, והיה כותב וכותב וכותב, והיו לנו המון ספרים לדורי דורות. ובכל זה רמז אלי מוהרא"ש נ"י, שפדאי לרשם כל שיחה ממנו, כי יבוא היום שהכל יהיה ביקר,

וכל שיחה שלו תחיה אנשים).

נחת

מוהרא"ש נ"י אמר, שלהוליד ילדים זו נחת אחת, פי בודאי זו נחת גדולה מאד כשאדם זוכה להוליד ילדים, פי בלי ילדים האדם חשוב כמת, וכמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (נדרים סד): כל אדם שאין לו בנים — חשוב כמת; פי הבית שקט, ואף אחד אינו מסתובב שם, ויושב לבד עם אשתו בין בתלי הבית, וזה צער גדול ונורא מאד. ולכן להוליד ילדים זוהי בודאי נחת גדולה, אבל להצליח עם ילדים — זו כבר נחת יותר גדולה, פי בודאי כשהם קטנים, הם צועקים וקופצים וצוהלים ומשחקים ועושים מהפכה בבית, וזה עדין לא נורא, פי אדרבה, זהו טבע בריא של ילדים, אבל כשהם גדלים אחר-כך כמו פראיים בלי מדות ודרך ארץ, והולכים בשרירות לבם, עד שיוצאים לתרבות רעה, רחמנא לצלן, וכמו שמצוי עכשו ברחובות, נערים עם 'קוקו' ועגילים, וגונבים וחומסים ולוקחים סמים ומסתובבים בין חברים רעים, רחמנא לצלן. זה לא נחת פי אם מנת, ואוי להורים שצריכים לראות את ילדיהם מסתובבים כך עם תספרת של גויים ועם עגילים, והם משחקים, גונבים ונואפים ומדברים לשון-הרע ורכילות וליצנות והולכי בטל, אשר לבסוף גומרים בבית-סהר. הנחת האמתית היא רק כשרואים ילדים ממשמעים לומדי תורה, ויש להם מדות טובות, והם בעלי דרך ארץ, ועושים צדקה וחסד עם כל אחד, ומשתדלים לעזר לזולת, והולך להם בתיים לעזר לאנשים אחרים, והיכן שרואים יהודי אמלל ומסכן הם מוכנים לסייע בידו, ילדים כאלו זו הנחת הכי גדולה בתיים, ועל זה נאמר (ברכות יז): "עולמך תראה בתיך", שכבר רואים את הגן-עדן בזה העולם, וכשזוכים לילדים כאלו, זו הנחת הכי גדולה שיכולה להיות.

ואמר מוהרא"ש נ"י. שלֵהגיע לנחת כּוּז אינו דְּכָר קל. וצריכין להכניס הרבה כחות בחנוך הילדים, ולהוכיחם בתוכחת מגלה ואהבה מסתרת, ולשים עין פקחת על כל דרכיהם, ולא להניח אותם הפקר, חס ושלום, כי אם ההורים אינם משגיחים היטב על ילדיהם, היכן הם ועם מי הם מסתובבים, הילדים הם בסכנה גדולה שלא יפלו בידי זרים, חס ושלום, כי היום הרחובות מלאי לכלוך וזהמה, ומסתובבים שם כל מיני אנשים מסכנים, וצריכים לשמור היטב על הילדים היכן נמצאים ועם מי הם מתחברים.

וסים מוהרא"ש נ"י, שעל כלם — צריכין להרבות מאד בתפלה ובקשה להשם יתברך, שיעזור לו הקדוש-ברוך-הוא שיהיו לו ילדים טובים, ושילכו באותה דרך שחנך אותם, הינו דרך התורה והמצוות, וצריכין בכל יום ממש להתפלל על שלום הילדים, שיזכו לגדל אותם על דרך התורה והמצוות. וזה צריך להיות חלק מן ההתבודדות עמו יתברך בכל יום, הינו להתפלל שיעזור לו הקדוש-ברוך-הוא שיהיו ילדיו יראי השם אמתיים דבקים בו יתברך, ובנדאי בזכות רבוי תפלותיו, וכן בזכות עצם כחותיו שיכניס בחנוך הילדים, יעזור לו הקדוש-ברוך-הוא לראות בנים ובני בנים הולכים בדרך ה' באמת. שזוהי הנחת הכי גדולה; אשרי הזוכה לנחת כּוּז.

נקיות

מוהרא"ש נ"י אומר, שמדת הנקיות היא מהמדות הכי חשובות של האדם, ועל-ידי הנקיות יכולים להפיר את כל האדם, כי האדם כלול ממתשבה, דבור ומעשה, וכשמעשיו נקיים, שזה כולל גם בגדיו וגופו, ודבורו נקי, שאינו מקלל ואינו מדבר נבול פה, זה סימן שמחשבתו נקיה, שזהו עקר האדם, כי במקום שהאדם חושב

— שם כל האדם, אבל אם אין מעשיו נקיים, והוא הולך בבגדים מלכלכים, וגופו מלכלך, זה סימן שדבורו גם-כן מלכלך, ואף מחשבתו מלכלכת, כי הם קשורים יחד, וכמו-כן אם דבורו מלכלך והוא מקלל ומגבל את פיו, זהו סימן שמחשבתו מלכלכת, כי מה שהאדם חושב במחשבתו, מכרח לצאת דרך הפה, בבחינת (משלי ב'): "מפיו דעת ותבונה", כי שלשת אלו — מחשבה, דבור ומעשה, קשורים ביחד, ואחד תלוי בשני (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן 10); ולכן צריכין לדקדק מאד בנקיות בכל ענין, הן שיהיו בגדיו נקיים בכל עת מפל פתם ורכב, והן שיהיה גופו נקי תמיד מפל לכלוך וריח רע, ועל-ידי-זה יזכה לנקות גם את מחשבותיו ולטהר אותן ולהיות דבוק בו יתברך באמת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבני-אדם אינם שמים לב, שכל שלשת אלו הדברים קשורים זה לזה, וחושבים שיכולים להטעות את כל העולם, ולחשב מחשבה אחת, ולדבר דבר שני, ולעשות דבר שלישי, ונרמה להם שמטעין את כל העולם בשקריהם, אבל אינם שמים לב, שסוף כל סוף השקר שלהם מכרח להתגלות, ומה שהם חושבים במחשבתם, וכל מזימותיהם הרעות, סוף כל סוף יתגלו מתוך דבורם ומעשיהם, ויתגלה קלונם ברבים, כי שקרא לא קאי, מלבד מה ששוכחים, אשר אותו יתברך אין יכולים להטעות, והקדוש-ברוך-הוא מפיר היטב את כל מחשבתם, דבורם ומעשיהם, ויקבלו בחזרה על ראשם את כל מחשבתם הרעה. אבל גם מי ששכלו צח ומזוף, יכול להפיר תכף-ומיד את שקר מחשבת האדם מתוך דבוריו ומעשיו, ואין יכולים להטעותו כלל, כי כל שלשה אלו קשורים הדק היטב ביחד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאצל רבנו ז"ל הייתה מדת הנקיות יסוד גדול מאד, והייתה הנקיות שלו הפלא ופלא, עד שפעם אחת אמר מוהר"נת ז"ל, שבכל אני יכול לחקות את רבנו ז"ל, חוץ מהנקיות שלו, כי אצל רבנו ז"ל היו אפלו סליות הנעלים נקיות מפל רכב, ומפל שפן שאר בגדיו וגופו, הפל הנה בתכלית הנקיות, וזה הנה

אצל רבנו ז"ל יסוד ועקר גדול.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם אחת האשה הצדקת מרת אדל, בתו של רבנו ז"ל, הלכה עם עוד כמה נשים לאסוף צדקה, וירד גשם עז בחוץ והיו הרחובות מלאים בבוץ, וכל הנשים נתכלכלו שמלותיהן מהבוץ, חוץ מבתו של רבנו ז"ל. וכששאלוה הנשים, איך הצליחה להשמר לא להתלכלך, ענתה ואמרה: "את זה למדתי מן האבא שלי, איך להפגס לתוך הבוץ ולא להתלכלך" ... כי אצל רבנו ז"ל הייתה הנקיית להפליא.

ומוהרא"ש נ"י תמיד מרבה לדבר עם כל תלמידיו מגדל חשיבות מדת הנקיית, ובפרט עם הבחורים שלומדים אצלו בישיבה, כמעט ואין שיחה שאינו מעוררם לנקיית, להחזיק בגדיהם וגופם וחדרם בנקיית. וכן את בית-המדרש להחזיק בנקיית, שזו זכות הרבים וכבוד התורה וכבוד שם רבנו ז"ל. וספר להם, מדוע זכה אביו של רש"י הקדוש להוליד בן כזה? בזכות שהיה מנקה תמיד את בית-המדרש ומסדר את הספסלים וכו', ולפני ארון-הקדש היה מטאטא עם הזקן שלו, ובזכות זה זכה להוליד בן קדוש כרש"י; כי מעלת הנקיית — אין לשער כלל, ובפרט במקום קדוש כמו בבית-הכנסת ובבית-המדרש זו זכות הרבים ממש, ואשרי מי שזוכה לתפס את הזכות הזו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שבשנים שאחר חתנתו, קנה עם עוד אברך אחד בנין לבית-הכנסת של חסידי ברסלב בשכונת בורו פארק, ולא היה מנין בבית-הכנסת רק בשבת-קדש, וכל שבת אכלו שם שלש סעודות ודברו דבורי רבנו ז"ל, והלכו כלם לביתם, ועל השלחנות נותר הלכלוך שהשאירו מסעדה שלישית, ומוהרא"ש נ"י היה בא באמצע השבוע, ומנקה את כל בית-המדרש, וכל מה שנותר מסעדה שלישית, ואף בכל ליל ששי היה שוטף את הרצפה לכבוד שבת-קדש, ואף אחד לא תאר ולא שער מי עושה את הדבר, כי בכל ליל שבת-קדש באו להתפלל ומצאו הכל נקי ומחצצח, ולא

הַעֲלוּ עַל דַּעְתָּם מִי עָשָׂה אֶת כָּל זֹאת. וְזֶה בְּעֶצְמוֹ הָיָה פְּלֵא, לְמַה
 לֹא חָפְשׁוּ וּבִקְשׁוּ מִי מְנַקֵּה אֶת הַכֹּל. עַד שֶׁפַּעַם אַחַת סָפַר לָנוּ
 מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהוּא הָיָה מִתְפַּלֵּל עַל זֶה תָּמִיד לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 שְׁלֹא יִתְגַּלֶּה הַדְּבָר לְאַף אֶחָד, כִּי רָצָה שִׁישָׂאָר בְּצַנִּיעוּת, וְיִזְכֶּה הַלָּאָה
 לְנִקּוּת אֶת בֵּית-הַכְּנֶסֶת הַנִּקְרָא עַל שֵׁם רַבְּנוּ ז"ל. וְלִכֵּן מִן הַשָּׁמַיִם
 סָבְבוּ שָׂאף אֶחָד לֹא חָקַר עַל זֶה, וְהָיָה כְּמוֹכֵן מֵאִלּוּי שֶׁהַכֹּל כָּבַר
 מְסֻדָּר וְנָקִי; אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁזֹּכֵר לְקִנּוּת בְּעֶצְמוֹ מִדַּת הַנִּקְיּוּת, וְאִזּוֹ יִזְכֶּה
 לְמַחְשְׁבוֹת נְקִיּוּת וְלִהְיוֹת דְּבוּק תָּמִיד בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמַחְשְׁבָה
 זְכָה וְנִקְיָה.

נו"ן

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְׂכַפֵּי יְרִידַת וּנְפִילַת הַדּוֹר, וְאִיךָ
 שְׁמִתְגַּבְּרִים בַּחוּץ הַזֶּהֱמָה וְהַלְכָלוֹף וְהַכְּפִירוּת וְהַאֲפִיקוֹרְסוּת, כָּבַר
 נִפְתָּח שַׁעַר הַנוּ"ן שֶׁל הַטְּמָאָה, וְהָאָדָם הוּא בְּסַכְּנָה גְדוֹלָה מְאֹד,
 שְׁלֹא יִפֹּל לְתוֹכוֹ, וְיִשָּׂאָר שֵׁם, רַחֲמָנָא לְצַלּוֹן, אֲבָל זֶה לְעֲמַת זֶה עָשָׂה
 הָאֱלֹקִים, וְאִם יֵשׁ הַתְּגַלוּת הַטְּמָאָה בְּאִפְּן פְּתוּחַ וְגִלּוּי כְּזֶה, מְכַרַח
 לְהִיּוֹת גַּם הַתְּגַלוּת דְּקִדְשָׁה לְעֲמַתָּהּ, הֵינּוּ שַׁעַר הַנוּ"ן שֶׁל הַקְּדוּשָׁה,
 וְהִיא הַתְּגַלוּת הַנּוֹרָאָה וְהַנְּפִלָּאָה שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל, שְׁמִי שְׁמִשְׁלִיף אֶת
 שְׁכָלוֹ לְגַמְרֵי וּמְכַנִּיס בְּתוֹכוֹ הַלְמוּדִים וְהַעֲצוֹת הַנְּפִלָּאוֹת שֶׁל רַבְּנוּ
 ז"ל, זוֹכֵה לְהַתְּגַלוּת שַׁעַר הַנוּ"ן שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, וּמֵאִיר אֲצִלוֹ אֹרוֹר
 יִתְבָּרַךְ בְּגִלּוּי רַב כְּזֶה, שְׁלֹא הָיָה בְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים; כִּי כֵן הוּא תָּמִיד
 בְּכָל דְּבָר, שְׁמִכְרַח לְהִיּוֹת זֶה לְעֲמַת זֶה, כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה לְאָדָם בַּחִירָה
 וְנִסְיוֹן, וְאִם יֵשׁ הַתְּגַלוּת הַטְּמָאָה מְכַרַח לְהִיּוֹת כְּנִגְדָה הַתְּגַבְּרוּת
 הַקְּדוּשָׁה, וְהִיא אֹרוֹר שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל, שְׂבָא מְשַׁעַר הַנוּ"ן; וְלִכֵּן מִי
 שְׁמַכְנִיס בְּעֶצְמוֹ אֹרוֹר שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל בְּתַמִּימוּת וּבִפְשִׁיטוּת גְּמוּרָה
 יְכוּל לְזַכּוֹת לְאֹרוֹת וּלְגִלּוּיִים כְּאֵלוֹ שְׁלֹא נִתְגַּלוּ מִימֵי קֶדֶם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזהו עקר התכלית של כל הספרים והקונטרסים החדשים שזכה להפיץ בעולם, להראות איך שבתוך ספרי רבנו ז"ל יש עצות ולמודים לכל אדם בכל מצב ובכל זמן שימצא את עצמו; כי אורו של רבנו ז"ל כולל כל פרט ופרט של חיי האדם, ואיך יכול למצא אלקותו יתברך בכל מה שעובר עליו בחיים, ואף-על-פי שבחוצן מתגברת הטמאה כמו שמתגברת, ומתגלה שער הנו"ן של הטמאה ממש, רחמנא לישזבן, אף-על-פי-כן יש כח לכל אחד ואחד מישראל ללחם עם הטמאה הזו, ולסבב עצמו עם קדשה וטהרה שלא יגיעו אליו כל השטף מים רבים שזורמים בחוצן, העקר שישליך את שכלו לגמרי, ויצית לעצות רבנו ז"ל על כל דבר, ואז בודאי ינצח את כל מלחמותיו, ויזכה לגלויים עצומים "עין לא ראתה" וכו' אשרי לו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעקר התגלות שער הנו"ן של הקדשה המופיע בספרי רבנו ז"ל הוא העצה של תפלה והתבודדות, שהאדם ילך בכל יום למקום פנוי שאין שם בני-אדם ויפרש כל שיחתו לפני הקדוש-ברוך-הוא פאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, כי הנהגה זו עולה על הכל והיא המפתח הפללי להגיע לכל ההשגות ולכל הקדשות שבעולם, והיא שער הנו"ן ממש, כי הדבור נקרא נו"ן, מחמת שהדבור הוא מלכות, על דרך דאיתא בתקוניים (פתח אליהו) מלכות פה, ומלכות נקראת נו"ן, כמו שכתוב (תהלים עב): "ינון שמו", ופרש רש"י לשון מלכות (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן עג), ולכן כל מה שהאדם זוכה להרבות בתפלה ובהתבודדות להקדוש-ברוך-הוא, ולקדש את הדבור שלו, פן הוא ממשיך על עצמו שער הנו"ן של הקדשה, ויש לו הפלי זין ללחם עם הנו"ן שערי טמאה ולנצח אותו לגמרי.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזה דבר ברור, אשר בלי תפלה והתבודדות אי אפשר לנצח את המלחמה הזו כלל, כי עקר הפלי זין של איש הישראלי הוא רק תפלה, והוא עקר פלי זינו של משיח, שעמו יכבש את כל העולם כלו (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן ב'); כי

משיח יכניס את עבודת התפלה וההתבודדות בעולם, עד שכל אחד יפתח את פיו לדבר אליו יתברך כאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, ואז יפלו כל המחיצות המבדילות בינו לבין השם יתברך, ויזכה לגלוי אור האין סוף ברוך הוא. וכבר אמר מוהרנ"ת ז"ל, שפשמיט יבא תהיה העבודה של הנעור בליילה וכו', הינו ללכת למקום פנוי שאין שם בני-אדם, ולהתבודד עמו יתברך, המזכר בלקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן נב, דרך כבושה לרבים כמו הנחת טלית ותפלין היום, כי משיח צדקנו יגלה את שער הנו"ן לכל באי עולם, והוא יגלה לכל הבריות איך ללחם עם הנו"ן שערי טמאה ולצאת מתחת ידו? על-ידי תפלה והתבודדות. ולכן נקרא משיח על שם משיח אלמים (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן פג), כי הוא יעשה לכל אלו שהם בחינת אלמים ואינם עוסקים בתפלה והתבודדות אליו יתברך, שגם הם יפתחו את פיהם, ויתחילו לדבר אליו יתברך; ולכן למה לנו לחכות עד שיבוא משיח, שעד אז האדם בסכנה שלא יפל לנוקבא דתהומא רבא, רחמנא לצלן, יותר טוב כבר עכשו לקחת את הלמודים של משיח הנמצאים בספרי רבנו ז"ל, ולהתחיל להתבודד אליו יתברך בכל יום ויום בתמימות ובפשטות גמורה, ולפרש כל שיחתו לפניו יתברך, ואז נמשיך על עצמנו חיים נצחיים משער הנו"ן של הקדשה, ונחיה חיים טובים באמת.

סדר דרך הלמוד

מוהרא"ש נ"י אמר, שהמתנה הכי יפה שקבלנו מרבנו ז"ל היא סדר-דרך-הלמוד שלו, כי מי שעדין לא זכה לדעת מסדר-דרך-הלמוד של רבנו ז"ל הוא מאד מבבלבל איך לסדר את כל הלמודים שלו ואת כל היום שלו, כי פאן הוא רוצה לתפס איזה למוד, אבל אחר קצת זמן נמאס לו, ואז הוא מתחיל למוד אחר, עד שבמשך הזמן גם זה נמאס לו, ולפעמים הוא מתחיל ללמוד בתחילת איזה

ספר, ונמאס לו וקופץ לאמצע, אחר-כך גם שם נמאס לו וקופץ לסוף, ואף פעם אינו מישב בלמודיו, אבל כשזוכה אדם לדעת מסדר-דרך-הלמוד של רבנו ז"ל, אזי הולך לו כל היום וכל הלמודים בצורה אחרת לגמרי, כי אז יודע שאין משג "שנמאס לו הלמוד", כי בשום פנים ואופן אינו זו מהשעור שלו עד שגומר כל הספר מתחלה עד הסוף, ואפלו אם לפעמים אינו מבין כל מה שלומד, ובנגל היה יכול לומר שנמאס לו ולהפסיק וכו', אבל אינו מסתפל על כל זה כלל, רק ממשיך לומר הדברים כסדרן אפלו אינו מבין, וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות-הר"ן, סימן עו), שאין צריכין בלמוד רק האמירה לבד לומר הדברים כסדר, וממילא יבין וכו', ע"ן שם; ובדרך זו יכולים לעבר בכל התורה כלה, להתחיל עם חמש ונ"ה וללמד כסדרן כל יום עוד פרק ועוד פרק, ולא לחזור להתחלה עד שמיסים את כל הכ"ד ספרי תנ"ך, ובודאי חמש לומדים כסדרן על-פי פרשיות השנה, אבל בנביאים ובכתובים יכולים לקבצ שיעור מתחלת יהושע וללמד כל יום פרק או חצי פרק, ובדרך זו במשך זמן קצר, יכולים לסיים את כל התנ"ך, וכן בלמוד משניות, שלומדים כסדרן פרק אחר פרק, מתחילים בתחלה מסכת ברכות ומסיימים מסכתא אחר מסכתא עד שזוכים לסיים את כל הש"ס, כל הששה סדרי משנה, וכן בלמוד גמרא מתחילים ממסכת ברכות, וממשיכים דף אחר דף, כל יום כפי הפנאי, ובדרך זו במשך כמה שנים, יזכה לסיים את כל הש"ס, וזה בש"ס בבלי, וכן בש"ס ירושלמי ובתוספתא, ובכל הלמודים, כי רבנו ז"ל הנחיל לנו את המתנה הנפלאה הזו, להתחיל כל ספר מהתחלה ולהמשיך כסדרן, וזה נותן ישוב הדעת נפלא לאדם; אשרי הזוכה לאחז בזה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שסדר-דרך-הלמוד של רבנו ז"ל מכניס התמדה עצומה באדם, כי למה אדם מתרשל מלמוד? כי אף פעם אין לו קביעות היכן ללמד, היום מתעורר ללמד כאן, ומחר מתעורר ללמד במקום אחר, היום הוא לוקח ספר כזה, ומחר ספר אחר, ובמשך הזמן נמאס לו כל הלמוד, כי אין בידו רק הרבה קטעים,

קטע פה וקטע שם, אַבַּל אין לו שום הַמְשָׁךְ כָּלֵל, וְזֶה בָּא רַבְנֵנוּ ז"ל לְעַקֵּר מִן הָעוֹלָם, שְׁצָרִיכִים לְלַמֵּד כְּסֻדְרָן לְהִתְחִיל מִהִתְחִלָּה וּלְלַמֵּד דָּף אַחַר דָּף, וְזֶה מְכַנֵּס הַתְּמִדָּה עֲצוּמָה בְּאָדָם, כִּי כָּף הוּא יוֹדֵעַ בְּדִיוֹק הֵיכֵן הוּא אוֹחֵז, וְתַכְּף יָכוֹל לִפְתּוֹחַ אֶת הַסֵּפֶר וּלְהַמְשִׁיךְ, מֵה שְׂאִין כֵּן כְּשֹׂאִין לוֹ שְׁעוֹר כְּסֻדְרָן, חֲצִי הַזְּמַן הוֹלֵךְ לוֹ רַק לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ מֵהֵיכֵן לְהִתְחִיל, אַבַּל עַל-יְדֵי סֻדְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְנֵנוּ ז"ל יֵשׁ לוֹ כְּבֹר סִימָן בְּתוֹךְ סִפְרוֹ, וְיוֹדֵעַ בְּדִיוֹק הֵיכֵן הוּא אוֹחֵז, וְשֵׁם הוּא מִתְחִיל, וּבִדְרָךְ זֶה יֵשׁ לוֹ הַצְּלָחָה.

וּסְפָר מוהֲרָא"ש ג"י, שֶׁמָּאז שֶׁזָּכָה לְהִתְנוּדַע מִסֻּדְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְנֵנוּ ז"ל נִכְנָסָה בּוֹ הַתְּמִדָּה עֲצוּמָה בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, כִּי קָדַם לָכֵן, אָמַר כַּמָּה פְּעָמִים בְּרַבִּים, לֹא הָיָה מִתְמִיד כָּל-כָּף בְּלִמּוּד, וְלֹא הָיָה לוֹ חֶשֶׁק גָּדוֹל לְלַמֵּד, אַבַּל מָאז שֶׁנִּתְנוּדַע מִסֻּדְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְנֵנוּ ז"ל, אֵיךְ שָׁכַל אֶחָד יָכוֹל לְלַמֵּד כְּסֻדְרָן, וְאָפְלוּ לַגֵּרֵס הַדְּבָרִים כְּשֶׁלֹּא מְבִינִם, כְּגוֹן בְּאִיזוֹ מִשְׁנָה אוֹ בְּאִיזוֹ גְּמָרָא שְׂאָדָם לֹא מְבִין אֶת הַכֵּל, מִמְּשִׁיכִים לְהַגִּיד אֶת הַמַּלְיָם לְכָל הַפְּחוֹת בְּגִירְסָא, מָאז נַעֲשֶׂה מִתְמִיד עֲצוּם, כִּי אִז הֵבִין שְׁבִדְרָךְ זֶה אָדָם יָכוֹל לְלַמֵּד וּלְגָרֵס, וּלְלַמֵּד וּלְגָרֵס, עַד שֵׁיִסִּים וְיִטִּיל בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְכֵן הָיָה, שֶׁבִשְׁנוֹת בַּחֲרוּתוֹ זָכָה לְעֵבֶר וּלְטִיל בְּכָל הַתּוֹרָה, כִּי לֹא הִטְעָה אֶת עֲצָמוֹ כְּלָל, וְלֹא נָח עַד שֶׁקִּיָּם מֵה שֶׁפְּתוּב בְּדַבְּרֵי רַבְנֵנוּ ז"ל (שיחות-הַר"ן, סִימָן עו), שֶׁרַבְנֵנוּ ז"ל בִּקֵּשׁ כָּל אֶחָד לְלַמֵּד כָּל הַשְּׁנָה כָּל סִפְרֵי הַתְּנ"ךְ כָּל הַש"ס בְּבַלְי יְרוּשָׁלַיִם כָּל אַרְבָּעָה חֻלְקֵי שְׁלֹחַן עָרוּף, וְכָל הַמְּפָרְשִׁים הֲרָא"ש וְהַר"י, וְהַרְמַב"ם וְסִפְרֵי הַזֵּהָר וְהַתְּקוּנִים וְכוּ' וְכוּ', עֵינֵי שָׁם; וְזֶה רַבְנֵנוּ ז"ל אָמַר לַעֲשׂוֹת בְּשָׁנָה אַחַת, וְסִיָּם מוהֲרָא"ש ג"י, שֶׁהִלְוִאי וְנוֹכָח לַעֲשׂוֹת אֶת זֶה פְּעַם בְּחַיִּים, אַבַּל בְּאַמֶּת מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּסֻדְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְנֵנוּ ז"ל הוּא יָכוֹל לְזַכּוֹת בְּחַיִּים חַיּוּתוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת זֶה כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, כִּי אִם אָדָם מִתְמִיד וּבִפְרָט בַּחֲזוֹר שֶׁמִּתְחִיל בְּשָׁנוֹת צְעִירוּתוֹ לְהִתְמִיד בְּסֻדְרֵי-הַלְמוּד שֶׁל רַבְנֵנוּ ז"ל, אִז יָכוֹל כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים בְּחַיּוֹ לְעֵבֶר עַל כָּל הַסִּפְרִים הָאֵלוּ שֶׁמְזַכִּיר רַבְנֵנוּ ז"ל, כִּי אִם יֵשׁ לְאָדָם סֻדְר, וְלוֹמֵד כְּסֻדְרָן אָפְלוּ

בגירסא בשעה שאינו מבין, אז בודאי יזכה המון פעמים לעבר בכל התורה כלה; אשרי מי שזוכה להגות בתורה על-פי סדר דרך הלמוד של רבנו ז"ל.

סבות

מוהרא"ש נ"י תמיד מדבר ומפליג מעצם מעלת מצות סכה, ואיך שאדם נכנס ממש לתוך אור השכינה הקדושה כשיושב בתוך הסכה, כי הוא יושב אז תחת צלא דמהימנותא, ויכול להמשיך על עצמו הארה מיחדת מאור האמונה הקדושה. ותמיד כשיושב מוהרא"ש נ"י ביחד עם אנשי שלומנו בתוך הסכה הוא מדבר דבורים נוראים ונפלאים מאד באור האמונה הקדושה, עד שמחיה ומעורר מאד את כל מי שזוכה לשמעם.

ופעם בליל ראשון של סבות שהיה גם ליל-שבת-קדש, בשעת תפלת ערבית ירד גשם חזק מאד, והרבה אנשים חששו מאד, שלא יוכלו לקיים מצות סכה כראוי, אבל בבית מדרשו של מוהרא"ש נ"י, במתיבתא "היכל-הקדש", היתה שרויה אוירה של שמחה מיחדת, כי היה לבם בטוח בהשם, שבודאי יעזר להם הקדוש-ברוך-הוא לקיים מצות סכה כראוי. ואחר התפלה הלכו כלם לרקד בשמחה עצומה ביחד עם מוהרא"ש נ"י, ורקדו כחצי שעה, ופתאם הפסיק הגשם ונעשו השמים זפים ובהירים, ונכנסו כלם לתוך הסכה לאכל.

וכשנכנס מוהרא"ש נ"י לתוך הסכה הנה בשמחה עצומה ובהתלהבות עצומה ממש פרשפי אש, וקדש וישב לאכל סעדת יום טוב בדבקות עצומה, וזמר אז גם את כל זמירות שבת-קדש בשמחה מיחדת, ולפני גמר הסעדה, נתן חמש לאחד מאנשי שלומנו, ואמר לו שיאמר איזה פסוק מענינא דאברהם אבינו, שהוא

האושפזין של יום ראשון של סכות, והאיש הנ"ל אמר את הפסוק (בראשית כה): "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאה שנה שבעים שנה וחמש שנים"; ותכף ומיד אמר מוהרא"ש נ"י על זה תורה נפלאה מאד, ואמר, שהלא רש"י הקדוש אומר שם, שאברהם היה בן ק' כבן ע', ובן ע' כבן ה' בלי חטא. והענין, כי אברהם אבינו כשהיה בן שלש שנים כבר הפיר את בוראו, וכל ימי חייו מסר נפשו לגלות ולפרסם אלקותו יתברך לכל באי עולם. ומוכא בספרים הקדושים על הפסוק (בראשית כא, לג): "ויטע אשל בכאר שבע" וכו', שהאשל שנטע אברהם אבינו היה כדגמת הספה, כי הספה היא צלא דמהימנותא, הינו הצל של האמונה, שבשעה שאדם נכנס לתוך הספה הוא נכנס לתוך הצל של הקדוש-ברוך-הוא, ומסתיר את עצמו בתוך האור של האמונה, וזו היתה כל העבודה של אברהם אבינו — להכניס אנשים לתוך האמונה הקדושה, ולכן הקים האשל הזה שהיה בבחינת ספה, כי גלה לכלם את אור האמונה הקדושה, ואף פעם לא הסתפל על אחרים, רק עבד את הקדוש-ברוך-הוא בבחינת (יחזקאל לג): אחד היה אברהם, כמו שמפרש רבנו ז"ל בהקדמה לחלק ב' לקוטי-מוהר"ן, ולא היה לו התפעלות משום בריה. וזה מה שרש"י אומר בן ק' כבן ע', כי בן ק' זה בחינת הצדיק שפכר יצא לגמרי מעניני עולם הזה, כמו שכתוב במשנה (אבות ה'): "בן מאה שנים כאלו עבר וכתל מן העולם"; הינו שפכר יצא לגמרי מכל חיזו דהאי עלמא, וזהו בן ק' כבן ע', כי בן ע' הוא ענין של שיבה, כמו שכתוב שם במשנה: בן שבעים לשיבה, וזה מרמז על שלמות התשובה, שאדם זוכה להשלים את עצמו בכל השבע ספירות הכלולות מעשר, כמוכא בספרי קבלה. וכן איתא בזהר הקדוש (קדושים פז): על הפסוק (ויקרא יט, לב): "מפני שיבה תקום", שאדם צריך לקום ולחזר בתשובה לפני שיבה, הינו לפני שנעשה בבחינת שיבה וזקן, רק יקשר כל ימיו בתשובה, עד שגם שנות צעירותו יהיו כלם בתשובה, וזו היתה העבודה של אברהם אבינו. וכמו שכתוב אצלו (בראשית כה, א): "ואברהם זקן בא בימים", שהוא בא עם כל הימים שלו שהשלים אותם בתשובה, וזהו בן ע'

כִּבְּן ה' בְּלֹא חֲטָא, כִּי בֶן ה' זֶה הַתְּחִלָּת לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כְּמוֹ דַּאִיתָא שָׁם בְּמִשְׁנָה, בֶּן חֲמֵשׁ לְמַקְרָא, הֵינּוּ שְׂאֲבָרְהֶם אֲבִינוּ כָּל יָמָיו הָיָה עִם הַתְּחִלָּה חֲדָשָׁה, שֶׁהַתְּחִיל בְּלַמּוֹד הַתּוֹרָה וּבַעֲבוּרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּגִיל מְאֹה וּבְגִיל שְׁבָעִים כְּמוֹ בְּגִיל חֲמֵשׁ, הֵינּוּ כְּיֶלֶד קָטָן שֶׁמֵּתְחִיל עֲכָשׁוֹ לְקָרֵא בַּתּוֹרָה, וּכְאֵלוֹ עֲדִין לֹא שָׁמַע שׁוֹם דְּבַר כָּלֵל, כִּי הָיָה תָּמִיד הַחֲשֵׁק וְהַהֲתַלְהֲבוֹת וְהַכְּסוּפִין שְׁלוֹ לְהִתְקַרֵּב לְהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵת כָּל זֹאת הוּא מְסַר לְכָל הָאֲנָשִׁים שֶׁקָּרַב אוֹתָם וְהַכְּנִיסָם בַּתּוֹךְ הָאֲשֵׁל שֶׁהוּא נָטַע, שֶׁזֶּה הָיָה בְּדַגְמַת הַסֵּפֶה וְכוּ'.

וּבְיוֹם שְׁנֵי שָׁל סְפוֹת אַחַר הַצְּהָרִים נִכְנָס מוֹהֲרָא"ש נ"י לַתּוֹךְ הַסֵּפֶה לְבַרְךָ עַל אֵיזָה פְּרִי, וְהָיִיתִי גַם-כֵּן בַּתּוֹךְ הַסֵּפֶה, וַיִּשְׁבַּתִּי לְפָנָיו עִם עוֹד כַּמָּה מְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְהָיִיתִי מְאֹד מְאֹד נִכְסָף לְשִׁמְעַת אֵיזָה דְבוּר מִפִּיו הַקְּדוּשׁ, כִּי לֹא זָכִיתִי לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שָׁל סְפוֹת וְגַם בְּלִיל שְׁנֵי, רַק בְּלִיל רֵאשׁוֹן הַנִּי' לְזָכִיתִי לְהִיּוֹת אֶצְלוֹ בַּתּוֹךְ הַסֵּפֶה, אֲבָל תַּכְּף אַחֲרֵי-כֵן חֲזַרְתִּי רְגִלִי לְבֵיתִי שֶׁהָיָה אֹז קִצַּת רְחוּק מִהִישִׁיבָה, וְלֹא חֲזַרְתִּי עַד יוֹם שְׁנֵי בַּבֶּקֶר לְפָנָי תְּפִלַּת שְׁחֲרִית, וְגַם עַל זֶה הָיָה לִי מְנִיעוֹת רַבּוֹת, אֲבָל בְּעוֹרְתוֹ יִתְבָּרַךְ עֲבַרְתִּי עַל כָּלֵם, וּבִסְעֻדַת הַבֶּקֶר לֹא דִבַּר מוֹהֲרָא"ש נ"י כְּלוּם, וְלָכֵן הָיִיתִי מְאֹד נִכְסָף לְשִׁמְעַת אֵיזָה דְבוּר וְשִׁיחָה מִפִּיו הַקְּדוּשׁ. וּפְתָאִם שְׂאֲלֵנִי מוֹהֲרָא"ש נ"י: כַּמָּה זְמַן לָקַח לְךָ לְהַגִּיעַ לְכָאן? וְעֲנִיתִי לוֹ: שָׁעָה בְּעֶרְךָ. עָנָה וְאָמַר (בְּלִשׁוֹן תַּמָּה), כַּכָּה? שָׁעָה שְׁלֹמָה? וְאֹז פְּתַח אֵת פִּיו מִפִּיק מְרַגְלִיּוֹת בְּחֹן אֲמַתִּי, וְאָמַר מָה הָיָה כָּל הָעֲנָנִין שָׁל יִצְחָק אֲבִינוּ, הַאוֹשְׁפִיזִין שָׁל הַיּוֹם? שֶׁהָיָה מְזֻמָּן תָּמִיד לְהִתְקַרֵּב אֵת עֲצָמוֹ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וּמוֹכֵן תָּמִיד בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, וְלֹא הִסְתַּכַּל עַל שׁוֹם בְּרִיָּה שְׁבָעוּלָם, כִּי זֶה עָקֵר וּכְלָל גְּדוּל לְכָל מִי שֶׁרוֹצֵה לְהִתְקַרֵּב לְהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא וְלְצַדִּיקִים הָאֲמַתִּיִּים, שֶׁצָּרִיךְ תָּמִיד מְסִירוֹת נֶפֶשׁ וּגְבוּרָה וּקְדוּשָׁה. וּמַהוּ עָקֵר גְּבוּרַת הַגְּבוּר? שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב חֲזָק וְאֲמִיץ לְכַבֵּשׁ בְּכָל הַמְּלַחְמוֹת שְׁלוֹ, וְאִינוּ מְסַתַּכַּל כָּלֵל עַל שׁוֹם בְּרִיָּה שְׁבָעוּלָם, רַק עוֹשֶׂה אֵת שְׁלוֹ וְאִינוּ פּוֹחֵד מִשׁוֹם בֶּן אָדָם, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא זוֹכֵה לְיִרְאָה אֲמַתִּית מִפָּנָי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי כְּשֶׁאִין אָדָם מִפְּחַד

משום דְּבַר שְׁבַע עוֹלָם, אִזּוּ מִמִּילָא נִשְׁאַרְתָּ אֲצִלוּ יִרְאֵת הַשָּׁם טְהוֹרָה, וְאִינוּ יָרָא רַק מִפְּנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבַד, וְלִכֵּן יִצְחָק נִקְרָא עַל שֵׁם הַצְּחֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צְחֹק עֲשֵׂה לִי אֱלֹקִים", כִּי כְּשֶׁאָדָם חִזַּק וּגְבוּר לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, אֲזִי הוּא צוֹחֵק מִכָּל הָעוֹלָם. וּבִשְׂפַת אִידִישׁ: "עַר לֹאכְט זִיךְ אויס פֿון דָּער גאַנצער וועלט"; כִּי מֵה יֵשׁ לִי עִם אַחֵרִים? ! וּמֵה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם? ! מִי יֵרַע לִי אוֹ יֵיטִיב לִי בְּלִתי רְצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ? ! וְכֵן סִפֵּר רַבְּנוּ ו"ל בְּסִפּוּר שֶׁל הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁהַגְּבוּר נִכְנָס בְּתוֹךְ הַמַּחֲנוֹת וְעָבַר עַל כָּלָם, וְלֹא הִסְתַּכַּל עַל שׁוֹם דְּבַר וְעַל שׁוֹם מְנִיעָה, כִּי עַל-יְדֵי תַקְּףָה גְבוּרְתוֹ וְתַקְּףָה רְצוֹנוֹ עוֹבֵר עַל הַכָּל; וְלִכֵּן מִבְּאֵר בִּזְהַר הַקְּדוּשׁ (אָמַר קדוּ:), שֶׁכְּשִׁי צְחָק אָבִינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ הַסֶּכֶה הוּא מְבַרֵּךְ אֶת כָּל הַנִּמְצָאִים שֵׁם בְּבִרְכָה (תְּהִלִּים קיב): "גְּבוּר כְּבָאֲרַץ יִהְיֶה וְרַעוּ" וְכוּ', כִּי זֶהוּ עֵקֶר הַגְּבוּרָה דְקַדְשָׁה — כְּשֶׁאָדָם חִזַּק בְּדַעְתּוֹ לְעָבַר וְלִקְפֹּץ עַל הַכָּל, וְלִבּוֹא אֶל תוֹךְ הַסֶּכֶה שֶׁהִיא צְלָא דְמַהִימְנוּתָא. וְהֶאָרִיךְ מוהֲרַא"ש נ"י אֲזִי בְּשִׂיחָה זֹאת, וְהִחִיָּה אוֹתִי וְאֵת כָּל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ שֶׁהָיוּ שָׁם מְאֹד מְאֹד. וְרַמְזוּ לְכַלְנוּ אֵיךְ צְרִיכִים לְהִתְאַזֵּר בְּמַדַּת הַגְּבוּרָה דְקַדְשָׁה וְלַעֲמֹד חִזַּק נֶגֶד כָּל הַמוֹנְעִים מִלְּהִתְקַרֵּב לְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְשִׁמְעֵנוּ אֲזִי כִּמְה וְכִמְה שִׂיחוֹת קְדוּשׁוֹת הַמוֹכָאוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר.

סדר

מוהֲרַא"ש נ"י אָמַר, שְׁבֻזָּה הָעוֹלָם כָּל דְּבַר שֶׁהוֹלֵךְ עִם סֵדֶר מִצְּלִיחַ, כִּי הַסֵּדֶר בְּעֲצֻמוֹ, הֵינּוּ שֶׁהַדְּבָרִים הוֹלְכִים כְּסֵדֶרֶן, זֶה נוֹתֵן הַצְּלָחָה מִיַּחַדָּת לְכָל הָעֲנָנִין. כִּי כְּשֶׁאִין לְאָדָם סֵדֶר וְכָל עֲנִינֵינוּ אֵינָם מְסֻדָּרִים, אֲזִי אִינוּ יוֹדְעֵי הֵיכָן וּמַתִּי לְהִתְחִיל, הֵיכָן וּמַתִּי לְגַמֵּר, וְהוּא תָּמִיד מְבַלְבֵּל מְאֹד, אֲבָל כְּשִׁישׁ לוֹ סֵדֶר, אֲזִי הַכָּל הוֹלֵךְ בְּצוּרָה אַחֲרֵת לְגַמְרֵי, כִּי יוֹדֵעַ שֶׁזֶה הַסֵּדֶר שְׁלוֹ וְצְרִיכִים לְהִתְחִיל כְּאֵן מִמָּקוֹם זֶה וְלְהַמְשִׁיךְ בְּדָבָר שֵׁנִי, וְאַחֲרֵי-כֵן בְּדָבָר שְׁלִישִׁי וְכוּ', וְכָף

עוברים כל ענינינו על הצד היותר טוב, כי הכל הולך עם סדר נכון.

ואמר מוהרא"ש נ"י בדרך הלצה, שלכן בשמים כל ענין מצליח מאד, כי כל דבר הולך עם סדר נפלא, וכמו שאומרים בתפלה: "אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה, פותח שערים בתבונה, משנה עתים ומחליף את הזמנים ומסדר את הפוכים" וכו', שבשמים בין הפוכים ובין כל צבא השמים יש סדר, ומחמת שיש סדר לכן הכל הולך כמו שצריך, ולכן גם אדם בזה העולם צריך לדמות את עצמו להלוק השמים, שיהיה כל דבר עם סדר, כי אזי יצליח מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזהו באמת הסוד של סדר-דרך-הלמוד של רבנו ז"ל, שרבנו ז"ל סדר לנו סדר איך ללמד, שנתחיל מכל ספר, בתנ"ך ובמשניות ובגמרא ובמדרשים ובהנהגה וכו' וכו', ובכל ספרי התורה הקדושה מהתורה דיקא, ונמשיך דף אחר דף בסדרן, ולא לחזור עד שמסיימים, כי על-ידי שיש לאדם סדר ויודע מה יש לו ללמד עכשו, על-ידי-זה הוא ממלא את כל היום שלו עם למוד התורה הקדושה, וכן בעבודת התפלה, שאנשי כנסת הגדולה סדרו לנו את סדר התפלה. ובאמת למה צריכים את סדר התפלה? הלא כל אחד ואחד יכול להתפלל מה שצריך בשפת האם שלו? וכך באמת היתה התפלה בימים הקודמים, וכמוכר ברמב"ם בריש הלכות תפלה, אם-כן למה הצרכו לסדר לנו סדר התפלה? אבל אנשי כנסת הגדולה ראו ברוח קדשם שעם ישראל יהיו בגלות, ויהיה לכל אחד הבלבולים והטרדות שלו, ואם לא יסדרו להם סדר בתפלה אזי כל התפלה תפסק, חס ושלום, ולכן סדרו לנו סדר התפלות: שחרית, מנחה, מעריב וכו', שיש לנו סדר מיוחד איך להתפלל, והסדר הזה הוא להדריך את האדם לעבודת התפלה. ובאמת גם בעבודת ההתבודדות שלמד אותנו רבנו ז"ל, להתבודד עמו יתברך בכל יום, גם על זה צריכים סדר, שאדם יסדר לעצמו איזה זמן ואיזה מקום שילך להתבודד שם באותו זמן ובאותו מקום עם הקדוש-ברוך-הוא, ויסדר את בקשותיו לפניו יתברך, הינו

שיהיה לו במחו סדר להתפללות והבקשות שלו: "בתחלה אני מתפלל על ההצלחה ברוחניות בעבודת השם, בתורה ובתפלה וכו', אחר-כך אני מתפלל על גשמיות, על בריאות על פרנסה והצלחה וכו', ואני מתפלל על הצדיקים ועל המשפחה ועל אנשים אחרים" וכו' וכו', כל אחד כפי ענינו, וכשאדם יש לו סדר בתפלתו, אזי הוא בישוב הדעת נפלא, פי הרבה פעמים כשאדם בא להתבודד עם הקדוש-ברוך-הוא, אינו יודע כמה להתחיל ומה להגיד ועל מה להתפלל, וזה מחמת שאין לו סדר במחו לתפלתו והוא מבלבל מאד, אבל כשיש לו סדר בתפלה, שמסדר לעצמו: אני צריך להתפלל על דברים אלו ועל דברים אלו וכו', וגם רושם לעצמו בתחלה על איזה ניר הדברים שצריך להתפלל עליהם, אזי ילכו לו תמיד התפלה וההתבודדות בצורה אחרת לגמרי, שהרי יש לו סדר והוא מישב ויודע על מה צריך להתפלל, כי בכל דבר בין ברוחניות ובין בגשמיות כשיש לאדם סדר, זה דבר מצלח מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שגם בגשמיות עקר ההצלחה לאדם הוא רק כשיש לו סדר, הינו כשאדם עוסק בעסקים במסחר ובמקח וממכר, כשיש סדר לחפציו וחנוותו מסדרת, וחשבונותיו מסודרים, אזי מצליח מאד, מה שאין כן כשכל חנותו הפוכה וכשנכנס איזה קונה הוא צריך לחפש היכן חפץ זה או זה, אזי בני-אדם שונאים להכנס לחנות, ומה גם אם חשבונותיו אינם מסודרים, אזי אף פעם אינו יודע כמה הכנסות וכמה הוצאות יש לו, וקשה מאד לאיש כזה להצליח בחיים, והכל מחמת שאין לו סדר, מה שאין כן כשיש לו סדר, אזי כל דבר הולך כראוי והוא יודע בדיוק היכן נמצא כל חפץ ומהו מקומו, ומה הם חשבונותיו, ועל-ידי-זה יש לו הצלחה.

ומוהרא"ש מעורר תמיד את כל התלמידים ובפרט הבחורים שלמדו אצלו, שישגיחו מאד על סדרם, שיהיה להם סדר מתי ילכו לישן בלילה, ומתי יקומו בבקר, ויהיו להם למודים מסודרים כל היום, כל אחד כפי מה שרוצה ללמד, ותפלתו תהיה מסדרת, וכן כל היום יהיה עם סדר. ותמיד אומר מוהרא"ש נ"י, שאלו הבחורים

ששמרו על סדרם הצליחו מאד, ותמיד מצביע ומראה על בחורים מיחדים, ואומר שהצלתם היא מחמת הסדר שלהם, הן בלמודם והן בהתנהגותם והן במאכלם וכו', וכפי שבחור מכין את עצמו עם סדר כשהוא עוד בשיבה, כך אחר-כך בשזוכה להתחתן — יהיה לו סדר בבית, וכל דבר ילך עם סדר, ואף-על-פי שבנדאי כשאדם מתחתן ויש לו אשה וילדים וכו' לא כל דבר יכול להתנהג בדיוק בסדר שרצה, כי בעל פרחו באים זמנים ומצבים שמכרח לבטל את הסדר שלו, ולעשות מה שצריך לעשות, אבל בכלליות, היום שלו מסדר, כי הוא יודע מה צריך לעשות ביום הזה, כי יש לו השעורים שלו, התפלות שלו והעסקים שלו, והוא יודע שביום הזה הוא צריך לגמור את פלם, רק איך ומתי בדיוק זה כבר צריך לסדר כפי היום והמצב, ובפרט כשהוא כבר טרוד בעסקי העולם הזה וצריך להביא פרנסה וכו', אז קשה לסדר סדר מדיק, כי לפעמים זה יכול להיות לו כשלון, כי הנה רצה שיהיה דוקא בסדר הזה, וכשאינו הולך לו אז הוא מתנאש לגמרי, ולכן עקר הסדר צריך להיות במחו, שיודע שביום הזה הוא צריך לסדר כל הדברים האלו, ויגמר הכל ביום הזה, וכשהולך לישן בלילה הוא יכול לעשות חשבון לעצמו שחטף קצת מכל הסדרים שלו, הן רב הן מעט כפי הפנאי, וזה נקרא סדר אמתי. וכשיש לאדם סדר כזה הוא מצליח מאד בחיים; אשרי הזוכה לסדר את חיייו בסדר גמור.

וסים מוהרא"ש נ"י, שזהו מה שמצינו שהמשניות נחלקות לששה סדרים: סדר זרעים, סדר מועד וכו', וכן כמה פעמים נזכרת בש"ס מלת "סדר" לפני איזו עבודה, כגון: סדר תמיד של בית אלקינו (סנהדרין מט:), סדר תעניות פיצד (תענית ב.), סדר יומא של יום הכפורים (סנהדרין שם), עד שיש שם שיטה בגמרא שאם שנה הסדר — לא יצא ידי תובתו, כי כל זה להראות לנו גדל מעלת הסדר בכל ענין, ומי שיש לו סדר בחיים הוא מצליח באמת.

סגיא

מוהרא"ש נ"י אָמר, שָׂרַב בְּנֵי-אָדָם חוֹשְׁבִים שֶׁסְּגִיָּא בְּלִמּוּד נִקְרָאת רַק סְּגִיָּא עֲמָקָה בְּש"ס וּבְפוֹסְקִים, וּכְשֶׁרוֹצִים לְדַבֵּר דְּבָרֵי תוֹרָה עִם אַחֲרִים, בּוֹחֲרִים לְעֲצָמָם אִיזוּ סְּגִיָּא עֲמָקָה, וּמִתְחִילִים לְפַלְפֵּל בָּהּ וּלְהַקְשׁוֹת שְׁאֵלוֹת וְקִשְׁיוֹת כְּדֶרֶךְ הַלּוֹמְדִים, וְזֶה אֲצֵלָם עָקֵר חֲשִׁיבוֹת הַלְמוּד, וּבִינְתִים אֵינָם יוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ עוֹד סְּגִיּוֹת עֲמָקוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁהֵם סְּגִיּוֹת שֶׁל אֱמוּנָה וְשֶׁל עֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְהֵן סְּגִיּוֹת עֲמָקוֹת מְאֹד, עֲמָק עֲמָק מִי יִמְצָאָם, וְיִוְתֵר קֶשֶׁה לְדַבֵּר וּלְפַלְפֵּל וּלְסַלֵּסל בָּהֶן, מִבְּסְּגִיּוֹת אַחֲרוֹת בְּש"ס, כִּי צְרִיכִין לְאַחֵז בָּהֶן וּלְהַבִּינֵן עַל בּוֹרֵינָן, וְלֹא לְהִטְעוֹת עֲצָמוֹ בָּהֶן כָּלֵל, מֵה שְׁאִין כֵּן סְּגִיּוֹת אַחֲרוֹת הָאָדָם יְכוּל לְפַלְפֵּל בָּהֶן כְּפִי מֵה שֶׁלְּמַד אוֹתָן וּלְהִרְאוֹת חֲכָמָתוֹ לְאַחֲרִים אֲפֵלוֹ שְׁאִינוֹ אוֹחֵז בָּהֶן כָּלֵל.

וְאָמַר מוהֲרָא"ש נ"י, שֶׁכָּל תּוֹרָה שֶׁל רַבְּנוּ ז"ל הִיא סְּגִיָּא בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְיְכוּלִים לְפַלְפֵּל וּלְסַלֵּסל בָּהּ עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית, כִּי תוֹרוֹת רַבְּנוּ ז"ל כְּלוּלוֹת מֵהַכֵּל, וְכִמוֹ שְׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל בְּפִרוּשׁ, שֶׁעִם כָּל מְאָמֵר וּמְאָמֵר שָׁלוֹ, יְכוּלִים לְעַבֵּר בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ, תּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פֶּה, וּלְפָרֵשׁ אוֹתָם, כִּי תוֹרוֹת רַבְּנוּ ז"ל הֵן סְּגִיּוֹת עֲמָקוֹת בְּכָל חֻלְקֵי הַתּוֹרָה וּבְכָל מְקָרֵי הַתִּיּוֹם, וְהֵן עָקֵר הַסְּגִיּוֹת שְׁנוֹתָנוֹת הַתְּחִזְקוֹת לְאָדָם בְּכָל מִצְבֵּ שְׁמוּצָא אֶת עֲצָמוֹ, וּכְשֶׁמְּפַלְפְּלִים בְּתוֹרוֹת רַבְּנוּ ז"ל, יוֹצְאִים דְּבוּרֵי אֱמוּנָה וְהַתְּחִזְקוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי עֲנִינּוֹ, וְאֵינָם פְּלוּפּוּלִים שֶׁל הֶבֶל שֶׁבְּנֵי-אָדָם אוֹהֲבִים לֹמַר, כְּדֵי לְהִרְאוֹת אֶת חֲכָמָתָם לְאַחֲרִים.

וּפְעַם אַחַת בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל פָּגַשׁ מוהֲרָא"ש נ"י אִיזָה רַב הוֹנְגְרִי חָשׁוּב, וְשָׂאֵל הָרַב אֶת מוהֲרָא"ש נ"י: "בְּאִיזוֹ סְּגִיָּא בְּש"ס אַתָּם עוֹסְקִים עֲכָשׁוֹ"? (כְּאוֹמֵר, שְׂרוּצָה לְהַכְנִס עִם מוהֲרָא"ש נ"י בְּאִיזָה פְּלוּפּוּל וּמִשָּׂא וּמִתָּן בְּהִלְכָה כְּדֶרֶךְ הַלּוֹמְדִים), עָנָה וְאָמַר לוֹ מוהֲרָא"ש נ"י: "אֲנִי עוֹסֵק וְעוֹמֵד כְּבָר עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים בְּסְּגִיָּא קֶשֶׁה מְאֹד, וְאֵינִי מִבִּין אוֹתָהּ עַל בּוֹרְיָהּ, אוּלַי אַתָּם יְכוּלִים לְהַסְבִּיר אוֹתָהּ הֵיטֵב". וְשָׂאֵל הָרַב: "אִיזוֹ סְּגִיָּא הִיא זֹאת?" עָנָה וְאָמַר לוֹ

מוהרא"ש נ"י: "הסגניא של 'כל דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:) וקשה לי, איך זוכין להבין ולהכניס דבר זה לתוך הלב באמת, עד שלא יהיה לאדם שום ספק ובלבול בזה כלל?" והנה כשמע הרב את הדבר הזה, נותר נבוך ופעור פה, ונדם לגמרי, כי על סגניא כזו לא תאר כלל. והחל מוהרא"ש נ"י לדבר מסגניא זו בטוב טעם ודעת על-פי דברי רבנו ז"ל באריכות גדולה, כדרך של מוהרא"ש נ"י להסביר דברים אלו היטב מאד, והרב הנ"ל יצא מכליו, עד ששכח מכל הסגיות שלו, ועז היה חפצו לשמע עוד ועוד. ואחר-כך נתברר למוהרא"ש נ"י, שעל הרב הזה עברו משברים ויסורין נוראים בימי חייו, וזה היה עקר הסגניא שהיתה נצרכת לו. ומוהרא"ש נ"י קלע ממש אל ענינו כחוט השערה, וחזקו מאד מאד.

וספר מוהרא"ש נ"י, ששמע פעם מר' לוי יצחק ז"ל, שראה איזה רב לעשות סיום מסכתא ברבים, ואמר את ההדרן וקדיש כנהוג, ואחר-כך עמד הרב ואמר: "עד עכשו אמרתי תורת אמת, תורת ה', ועכשו אני מתחיל איזה פלפול של הבל..." ומאד היה נראה לר' לוי יצחק ז"ל הדבור שלו, הינו איך שהבחין בין למוד באמת, ובין פלפול של הבל לשם פלפול בעלמא, ורק כדי להבליט את כשוריו לאחרים.

ודבר פעם מוהרא"ש נ"י עם בחור אחד שהיה עומד בפרשת השדוכים, ואמר הבחור למוהרא"ש נ"י שהוא חושש שאיזה מחתן או ראש ישיבה יבחן אותו באיזו סגניא לומד, ואמר לו מוהרא"ש נ"י, שלא יפתד כלל, רק יגיד שלומד עכשו הסגניא של "אזמרה לאלקי בעודי" (המבאר באריכות בלקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רפב), ותתחיל לדבר מזה בפרטיות, ותשאל אתה שאלות על הסגניא הזו, ותראה אם הלה ידע מה להשיב לה... כי עקר תכלית הלמוד הוא לקרב את האדם להקדוש-ברוך-הוא ולדבק אותו בו יתברך, וכשלומד סגניא בדרך כזו, בודאי יצאו מן הלמוד שלו כל מיני חדושים לעבדא ולמעשה, איך להתקרב אליו יתברך, ויהיה למודו

תורה לשמה, לשם אל עולם באמת.

סבלנות

מוהרא"ש נ"י אמר, שהאדם צריך לדבק את עצמו בו יתברך ולשמר עצמו מאד מפעם וקפידות, כי כל מה שבווערת באדם מדת הפעם והקפידות זהו סימן שעדין לא הכניס בעצמו אמתת מציאותו יתברך, ועדין רחוק מאד מן הדבקות בו יתברך, כי הדבקות בו יתברך מכניסה באדם סבלנות עצומה, ונותנת לו כח לסבל הכל, ואינו חורה אפו על שום דבר שעובר עליו, רק יודע ועד שהכל ממנו יתברך בהשגחה עליונה מאד, ומקבל הכל באהבה, וחוזר ומתדבק בו יתברך מפל פרט ופרט שעובר עליו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבודאי אין זה דבר קל להכניס בעצמו מדת הסבלנות באמת, הינו שלא יחרה אפו על שום דבר שעובר עליו בחיים, כי טבע האדם הוא לכעס ולהקפיד מיד על כל דבר קטן שעובר עליו, והאדם צריך לעבד על עצמו הרבה לעקר את מדת הפעם והקפידות ממנו, כי זה שנוי טבע ממש, ועקר הדרך להגיע אל זה הוא על-ידי תפלה והתבודדות, הינו כל מה שהאדם מרבה לדבר אליו יתברך, ולשפוף את כל לבו לפניו יתברך מדי יום ביומו, כך נכנסת בו מדת הבטול והסבלנות, שנעשה שפל וסבלן, ומתחיל להאיר בו מדת הסבלנות באמת, כי כל מה שאדם מתבטל לפניו יתברך פן נכנסת בו מדת הסבלנות, כי כבר מבין, מה יש לי לכעס ולהקפיד? הלא כל דבר ממילא נעשה רק ברצונו יתברך לבד, ואין זה תלוי בידי שום בשר ודם או בעל בחירה, רק בידו יתברך לבד, וזה ברור שכל מה שאדם עוסק יותר בתפלה ובהתבודדות ומבטל עצמו אליו יתברך, פן נכנסת בו מדת הסבלנות, ויש לו כח ועצבים לסבל את הכל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהוא דבר גדול מאד להרגיל את עצמו לומר על כל דבר: "יהיה כף" ("זאל זיין אזוי"), דהינו למסר את עצמו לגמרי אליו יתברך, כי זהו סוד הבטול, שהאדם מבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ומקבל על עצמו כל מה שהקדוש-ברוך הוא עושה לו, בבחינת (מה שאמרין בנסח הקדיש) בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה, ופרש רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א, סימן קעז): כשאדם מסתפק ומתרצה ברצון השם יתברך, ורוצה רק כמו שהוא יתברך רוצה, שזהו "בעלמא די ברא כרעותיה", הינו שמכיר שבכל דבר יש רצון השם יתברך, אזי "וימליך מלכותיה", הוא מקבל על עצמו על מלכותו יתברך בשלמות, כי צריך האדם לבטל את רצונו לגמרי נגד רצון השם יתברך, שלא יהיה לו שום רצון אחר, רק כמו שהוא יתברך רוצה, הן שיהיה לו ממון ובגדים, הן לאו חס ושלום, ולכן הוא דבר גדול מאד לומר על כל דבר: "יהיה כף", ולכון בזה למסר עצמו לגמרי אל רצון השם יתברך, שזהו עקר מדת הסבלנות.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמספרים על הצדיק הקדוש רבי יעקב יוסף מפולנאה זי"ע, בעל ה"תולדות יעקב יוסף", תלמידו הגדול של הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, שבתחלה היה קפדן גדול, ועל כל דבר קטן היתה דרכו להקפיד, ופעם אחת הזמינו אותו לברית מילה להיות סנדק, ואחר קצת לבא, ובין כף עשו את הברית בלעדיו, וכשהגיע אחר הברית הקפיד מאד, וגם היו שם עוד כמה ענינים שהיתה לו קפידה גדולה עליהם, ובתוך כף נכנס איזה עני בבגדים קרועים, והאנשים נתנו לו שלום, ושאלו לשמו, ענה ואמר: "יהיה כף" ... (בלשון אידיש "זאל זיין אזוי"...) ושוב שאלו, האם אתם רוצים לאכל? ענה "יהיה כף" ... אמרו לו: תשבו. ענה ואמר: "יהיה כף" ... וכן על כל דבר ענה "יהיה כף" ... ונעשה צחוק גדול בין האנשים, ושאלו אותו: האם השתגעעת? ענה ואמר: "יהיה כף" ... ולא הבינו פשר הדבר רק היה בעיניהם כצחוק, אבל הרב הקדוש בעל התולדות זי"ע שהיה צדיק קדוש, התחיל להתבונן

היטב בעינו הקדושה מה קורה שם, ונסכם בדעתו לגשת אל האיש הזה ולדבר עמו, ותכף שרצה לגשת אליו, והנה הוא התחמק ונעלם. ובקש הרב הקדוש מהשם יתברך שיגלה לו מה זה ועל מה זה, וגלו לו מן השמים שהיה זה אליהו הנביא, ורצו ללמדו שמהיום והלאה ישמר עצמו מאד מקפידות, ויאמר על כל דבר "היה כף" ... הינו להיות מעביר על מדותיו. ובאמת הדברים האלו עמקים עד מאד עמק עמק מי ימצאם; ואשרי האדם שזוכה לבטל עצמו לגמרי באין סוף ברוך הוא, ואז יבוא לו שפע גדול עד מאד ברוחני ובגשמי.

עזות פנים

מוהרא"ש נ"י אמר, שמעולם היו היראים והחרדים לדבר ה' נוהרים מאד מעזי פנים, ולא רצו להסתכסך אתם, כי עם עזי פנים אין כדאי לאדם שיהיה לו עסק, כי בדרך כלל עז פנים הוא פגום מאד מאד, ולא תמצא עז פנים שאינו פגום, כי אחרת לא היה מעז פניו בפני אחרים. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (תענית ז'): כל אדם שיש לו עזות פנים בידוע שנכשל בעברה, ומתן לקרותו רשע ומתן לשנאתו, עין שם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאנו מוצאים בגמרא (פסחים נג): אמר רבי יוסי, תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכל גדיים מקלסים בלילי פסחים, הינו שיאכלו גדיים צלויים, ראשו על כרעיו ועל קרבו בצלית הפסח, שלחו לו החכמים, אלמלא תודוס אתה, גורנו עליך נהוי, שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ. ושואלת הגמרא, קדשים סלקא דעתך? הרי כבר לא היה בית-המקדש קיים, אלא אימא, קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ, כי זה דומה לקדשים. ואחר-כך שואלת הגמרא, איבעיא להו, מי זה היה תודוס

איש רומי שְׁפַל-כָּף פָּחַדוּ מִמֶּנּוּ לֹא לְהִכְנִיסוֹ בְּנִדְוֵי? הָאֵם תּוֹדוּס
 אִישׁ רומי גְּבָרָא רַבָּא הוּי, אוּ בְעֵלֵי אַגְרוּפִים הִיָּה? הָאֵם הִיָּה תַלְמִיד
 חֲכָם, וּמִפְּנֵי כְבוֹדוֹ לֹא רָצוּ לְהַחְרִימוֹ וּלְנִדְוֹתוֹ? אוּ שְׁהִיָּה בְעֵלֵי
 אַגְרוּפִים, הֵינּוּ גְבַר אֱלִים, וְאָדָם הַמִּתְקוּטָט עִם אַחֲרִים, וְלִכֵּן לֹא רָצוּ
 לְנִדְוֹתוֹ? וְלִכְאוּרָה מָה אֶכְפַּת לָנוּ אִם הִיָּה בְעֵלֵי אַגְרוּפִים, שְׁיִנְדוּ
 אוֹתוֹ וַיִּזְהָרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ? אֲבָל רוּאִים מַזֶּה שְׁאַפְלוּ חֲכָמֵינוּ
 הַקְדוּשִׁים פָּחַדוּ לְהִסְתַּכְסֵף עִם בְעֵלֵי אַגְרוּפִים שֶׁהֵם עֲזֵי פָנִים, וַיּוֹתֵר
 טוֹב לְפָרֵשׁ מֵהֶם לְגַמְרֵי וְלֹא לְהִתְעַסֵּק עִמָּהֶם כָּלֵל, וְאַחֲרֵי-כֵן
 הַמְסַקְנָא שֶׁל הַגְּמָרָא הִיא, שְׁתוֹדוּס אִישׁ רומי גְּבָרָא רַבָּא הוּהוּ, וְחִדְּשׁ
 חִדּוּשֵׁי תוֹרָה, וְאֶחָד אוֹמֵר, שְׁהִיָּה עֲשִׂיר, וּמִטִּיל מְלֵאֵי לְכִיסָן שֶׁל
 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, הֵינּוּ שְׁנַתָּן הַרְבֵּה צְדָקָה, עֵינֵן שָׁם; אֲבָל רוּאִים
 מִהִתְחַלֵּת הַגְּמָרָא, כְּשֶׁשְׁאַלוּ אִם הָיוּ בְעֵלֵי אַגְרוּפִים — שְׁלֹא רָצוּ
 לְהִסְתַּכְסֵף עִם בְעֵלֵי אַגְרוּפִים, וְזוּהִי הַעֲצָה הַיְעוּצָה תְּמִיד, כְּשֶׁרוּאִים
 אִישׁ קָשָׁה — יֵשׁ לְבָרַח מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי, וּבִפְרָט מִי שֶׁהוּא עוֹז פָּנִים,
 אֲסוּר לְהִתְעַסֵּק אִתּוֹ כָּלֵל, כִּי עוֹז פָּנִים הוּא פְּגוּם מְאֹד, רַחֲמָנָא
 לִישׁוֹבֵן.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש ג"י, שְׁיֵשׁ בְּרִיתָא (כִּלְהַ רַבְתִּי, פֶּרֶק ב'): פַּעַם אַחַת
 הָיוּ זְקָנִים יוֹשְׁבִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא, וְעָבְרוּ
 לְפָנֵיהֶם שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד גָּלָה אֶת רֵאשׁוֹ וְאֶחָד כִּסָּה אֶת רֵאשׁוֹ, זֶה
 שְׁגָלָה רֵאשׁוֹ אָמַר עָלָיו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: זֶה מְמֹר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר:
 לֹא, זֶה בֶּן הַנְּדָה. עָנָה וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: שְׁנִיכֶם צוֹדְקִים, הוּא מְמֹר
 וּבֶן הַנְּדָה. אָמְרוּ לוֹ: עֲקִיבָא, אֵיךְ מְלֵאךְ לְבָבְךָ לְעִבֵר עַל דְּבָרֵי
 רַבּוֹתֶיךָ, אִם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מְמֹר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר בֶּן הַנְּדָה,
 אֵיךְ אִתָּה בָּא וְאוֹמֵר מְמֹר וּבֶן הַנְּדָה? אָמַר לָהֶם: אֲנִי אֶקְיָמְנּוּ, אֲנִי
 אֲגַלֶּה לָכֶם צְדָקָתִי. וְהִלֵּךְ אֶצֶל אִמּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ תִינוּק, וּמִצָּאָה שֶׁהִיא
 יוֹשֶׁבֶת וּמוֹכֵרֶת קִטְנִיּוֹת בְּשׁוּק, אָמַר לָהּ: בְּתִי, אִם תֹּאמְרֵי לִי דְבַר
 זֶה שְׂאֲנִי אוֹמֵר לָךְ, הֲרִי אֲנִי מְבִיאָךְ לַחַיִּי עוֹלָם הַבָּא, אֲמָרָה לוֹ אוֹתָהּ
 אֲשֶׁה: הֲשָׁבַע לִי. הִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא נִשְׁבַּע בְּשִׁפְתָיו וּמְבַטְלוֹ בְּלִבּוֹ,
 אָמַר לָהּ רַבִּי עֲקִיבָא: בְּגוֹךְ זֶה מָה טִיבוֹ? אֲמָרָה לוֹ אוֹתָהּ אֲשֶׁה:

כְּשֶׁנִּכְנַסְתִּי לַחֲפָה נָדָה הָיִיתִי, וּפְרַשׁ מִמֶּנִּי בְּעָלֵי וּבְעֵלָי שׁוֹשְׁבֵינִי, וְהִתְעַבְרְתִּי אֶת זֶה. נִמְצָא אוֹתוֹ תִּינוּק מִמְזֵר וּבֶן הַנְּדָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: בְּרוּךְ שֶׁגִּלָּה סוּדוֹ לַעֲקִיבָא בֶן יוֹסֵף, עַיִן שָׁם; הֲרִי רוֹאִים מְזֵה, שָׂאם אֶחָד מִתְחַצֵּף נֶגֶד חֲכָמִים, סִימָן שֶׁהוּא מִמְזֵר וּבֶן הַנְּדָה. וְהַיּוֹם יֵשׁ, בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, כָּל־כָּף הַרְבֵּה מְחַצְּפִים, שְׂצָרִיכִים לְהִזְהַר מֵהֶם מְאֹד מְאֹד, וּמִי יוֹדֵעַ אֵיךְ נוֹלְדוּ... כִּי מַעֲזֵי פָּנִים צְרִיכִים מְאֹד לְהִזְהַר.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁשָׁמַע כְּמָה פְּעָמִים מֵר' לוי יִצְחָק ז"ל, שְׂאָמַר בְּשֵׁם ר' אַבְרָהָם בֶּר' נַחֲמָן ז"ל, שְׂאָמַר בְּשֵׁם אָבִיו ר' נַחֲמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר ז"ל, שְׁשָׁמַע מִמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, שֶׁהָיָה רָגִיל לֹאמֹר: אֶת כָּל־מִשְׁכָּבֵי רַבָּנוּ ז"ל יְכוּל לְקַבֵּל, אָבֵל לֹא עוֹ פָּנִים, כִּי אֶצֶל רַבָּנוּ ז"ל לֹא הִחֲזִיק בְּעַל עֲזוֹת פָּנִים מַעֲמָד, מִחֲמַת שְׂאֶצֶל רַבָּנוּ ז"ל הָיָה דֶרֶךְ אֶרֶץ גְּדוֹל עַד מְאֹד. וְצְרִיכִין לְהִשָּׁמֵר מְאֹד מְאֹד לֹא לְהִיּוֹת עוֹ פָּנִים.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁדָּבַר זֶה צְרִיכִין לְפָרְסֵם, שְׁבִבְרִסְלָב אֵין מְקוֹם לְעֲזֵי פָּנִים, וְאִם רוֹאִים בְּבִרְסְלָב עֲזֵי פָּנִים, צְרִיכִין לְדַעַת שְׂאֵין לָהֶם שׁוֹם שְׂיָכוֹת לַחֲסִידוֹת בְּרִסְלָב, כִּי גְדֹל הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ שְׁרַבָּנוּ ז"ל לֹא מְדַבֵּר עִמָּנוּ אֵין לְתֹאֵר וְאֵין לְשַׁעַר כָּלֵל. וְכִמוֹ שֶׁפַּעַם הִתְבַּטָּא רַבָּנוּ ז"ל וְאָמַר, אִם הָיָה הָעוֹלָם יוֹדְעִים אֵיךְ שְׂאֵנִי לֹאמֵד דֶּרֶךְ אֶרֶץ עִם אֲנָשִׁי, הָיָה קִיֶּסְרִים וּמְלָכִים שׁוֹלְחִים אֶת בְּנֵיהֶם לְלַמֵּד אֶצְלֵי דֶרֶךְ אֶרֶץ, כִּי אֶצֶל רַבָּנוּ ז"ל הָיָה דֶרֶךְ אֶרֶץ גְּדוֹל עַד מְאֹד, וְיִרְאוּ וּפְחָדוּ מִמָּנוּ מְאֹד מְאֹד.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂאֶצֶל רַבָּנוּ ז"ל אֵף פַּעַם לֹא חָטְפוּ שִׁירִים, אֲלֹא רַבָּנוּ ז"ל הִזִּיז אֶת צִלְחָתוֹ, וְעָבְרוּ כָּל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ גְּדוֹל, וְכָל אֶחָד נָטַל מִשָּׁהוּ, מֵרַב אֵימָה וְיִרְאָה.

וּסְפָר מוֹהֲרָא"ש נ"י, אֲשֶׁר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חַיֵּי רַבָּנוּ ז"ל בְּעִיר אוֹמֵן, הָיָה קְבוּץ גְּדוֹל שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהִתְקַבְּצוּ אֶצֶל רַבָּנוּ ז"ל, וְהָיָה תוֹר אֶרֶץ בְּעַת נְטִילַת יָדַים, וְעַל שְׁלֹחַן רַבָּנוּ ז"ל הָיָה צְנֻצָּת דְּבֶשׁ, וְרֹאֵה אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁהִתּוֹר מְאֹד אֶרֶץ, כְּמָה

מאות אנשים, ועל-כן חשב בדעתו מאחר שיש רק צנצנת דבש אחת, ולא ישאר לו דבש להמוציא שלו, כי כלם יקדימוהו, כי הוא האחרון בתור, לכן לקח את הדבש והחביאו, ורפנו ו"ל הבחין בזה מרחוק, ובאמצע הסעדה הקפיד מאד ואמר: אזוינע קלינע קינדער, א מוציא מיט האניק, ואף אחד לא הבין אל מה רפנו ו"ל מכון, כי אז רפנו ו"ל הנה ממעט מאד בדבור מפני רב חלשתו, אבל הפליט מפיו את הדבור הנ"ל, "ילדים קטנים, המוציא עם דבש", כי לא יכול רפנו ו"ל לסבל איך שאדם אין לו דאגות אחרות, אלא להחביא את הדבש שלאחרים לא יהיה, ואחר-כך בעת שאמר את התורה "תקעו תוכחה" (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ח'), הזכיר דבר זה, שאמר, שיש מזונא דגופא ויש מזונא דנשמתא, וצריכים לשמור מאד לא לרוץ כל-כך אחר מזונא דגופא. וסיים מוהרא"ש נ"י ואמר, רואים שאפלו דבר קטן בזה, שלא היה בדרך ארץ, לא סבל רפנו ו"ל, כי מה עשה האדם תזה? הרי לקח את הדבש והחביא אותו, והקפיד רפנו ו"ל על זה מאד, כי איך יעז אדם פניו להוריד משלחנו הדבש, כדי שלכלם לא יהיה רק יחפו עליו, כי אצל רפנו ו"ל היה דרך ארץ גדול מאד מאד. ולכן צריכין לגלות ולפרסם, שבכרסלב אין שום מקום לעזות פנים, ואם רואים עז פנים צריכין לדעת שהוא פגום, וצריכין להתרחק ממנו; אשרי מי שאינו מעז פניו לאף אחד.

עבודת השם

מוהרא"ש נ"י אמר, שבעבודת השם יתברך, החסרון של רב אנשי העולם הוא מה שנדמה להם שאין חשיבות לעבודתם אלא כשעושים אותה בשלמות, ואם אינם יכולים לעשות דבר שלם — אין זה שנה מאומה, כגון בענין אמירת תקון חצות, רב בני-אדם חושבים שצריכים להגיד תקון חצות על הרצפה בשק ואפר ובין תנור לכירים ובדמעות שלישי וכו', ומחמת שרוב בני-אדם אינם

אוחזים בזה, לכן אינם עושים שום דבר, ואינם אומרים תקון חצות כלל, וזו באמת טעות גדולה, כי צריכים לדעת שלהגיד תקון חצות בתמימות ובפשיטות כמו שפתוב בסדור, הינו העשרה מזמורי תהלים עם הקינות וכו', האמירה לבד בחצות לילה זה תקון נפלא מאד, ועושה רשם בכל העולמות, אפלו שיהיה נאמר על ידי האדם הכי פשוט, אבל חשבון זה שצריכים לעשות כל דבר רק בשלמות, היא העצה של הבעל-דבר שרוצה למנע את האדם מכל עבודתו שלא יעשה שום דבר כלל, ולכן אומר לו שצריכים לעשות הכל בשלמות גדול, ועל-ידי-זה גורם לו לא לעשות דבר כלל, אבל כשיש לאדם שכל, אזי חוטף כל מה שהוא יכול ומשמת את עצמו אפלו עם מעט עבודתו, וכמו שרבנו ז"ל ספר בהספור של התכם ותם (ספורי-מעשיות, מעשה יב), שהתם עשה נעלים שהיו להם שלשה קצוות, ואף-על-פי-כן היה שמת בהם מאד, וכלם צחקו ממנו, איזו נעל היא זו עם שלשה קצוות? אבל הוא אמר להם: מה איכפת לי? זו המלאכה שלי, ועשיתי נעל כזו, והוא מנעל מתק מאד. וכך צריך כל אדם להחיות עצמו עם כל נקדה שיש לו, אפלו אם אינה בשלמות כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכן הוא גם בענין אמירת סליחות בימי אלול ובעשרת ימי תשובה, שרב אנשים חושבים שצריכים להגיד אותם מתוך בכיות עצומות ובדמעות שליש, ומחמת שלא אוחזים בזה לכן חושבים שאיננו חשוב כלל, ומתרשלים לגמרי מאמירת סליחות ואומרים הכל במהירות ובקריאות גדולה, אבל כשיש לאדם דעת ושכל, אזי הוא מתיה את עצמו באמירתו כפי שמאיר שלו באותה עת, ואינו מבלבל את עצמו בזה כלל, כי אם עכשו מאיר לי להגיד אותם ככה, עלי לאמרם בתמימות ופשיטות גמור ולא לחשב בזה יותר כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שדבר זה ראה תמיד בכלליות אצל כל המקרבים לרבנו ז"ל, ובפרטיות אצל כל התלמידים שלו, שדיקא אלו האנשים שהחיו עצמם עם כל נקדה ונקדה שלהם, ולא הקפידו

שדוקא יהיה כל דבר בשלמות, רק כאן חטפו פּרַק משניות וכאן חטפו דף גמרא וכאן חטפו אמירת תקון חצות וכאן חטפו תקון הכללי וכו', והחיו את עצמם בכל מה שעשו, הם הצליחו מאד מאד, אבל אלו שרצו דוקא שלמות, להיות המתמידים הכי גדולים, שילמדו שמונה-עשרה שעות ביום, ולהיות המתפללים הכי טובים, שיתפללו בהתלהבות גדולה, ושיתבודדו כמה שעות בכל יום, אפלו שהתחילו עם עבודות כאלו, לא לקח זמן הרבה עד שנתקרו ונתרחקו לגמרי מרבנו ז"ל ומכל עבודתם, כי מחמת שרצו בתחלה יותר מדי, לכן לבסוף עזבו את הכל. ועל-כן דבר זה חשוב מאד לאדם לדעת, שכל נקדה צריכה להיות יקרה מאד אצלו, יהיה מה שיהיה, הן בלמוד התורה והן בתפלה והן בצדקה ובגמילות חסדים, ולא יחשב שצריך שיהיה כל דבר שלם דיקא, ועל-ידי-זה בנדאי יצליח מאד מאד בכל עבודתו.

עזרה

מוהרא"ש נ"י אמר, שהמצוה הכי גדולה שיש בעולם היא לעזר לנשמות ישראל, לעזר להם ברוחניות ובגשמיות, וכשרואים בן אדם שצריך חזוק מחמת היותו שבור ובדכאון, אין מצוה יותר גדולה מלדבר על לבו ולחזק אותו, כי בזה מצילים נפש מישראל, וכבר אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין לו): כל המקיים נפש אחת מישראל — מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא.

וזה תמיד כל עסקו של מוהרא"ש נ"י — לעזר לנשמות ישראל גדולים וקטנים, ובפרט לעזר לבחורים ולצעירים, ומוסר את נפשו ממש לעזרם שיתעוררו לעבוד את השם יתברך ולעסק בתורה ובתפלה ושיגדלו ליראי שמים אמתיים ומתמידים בתורה, ומוסר נפשו אפלו לבחורים הכי פשוטים, שרחוקים מאד מעבודת השם,

להציל אותם ולקרב אותם לעבודת השם יתברך, וחפץ ה' בידו הצלית, שמקרב המון בחורים ואברכים לדרכי רבנו ז"ל ומראה להם דרך העבודה באמת.

והיה פעם ספור, שהלכו כמה בחורים מאנשי שלומנו לבית אביו של מוהרא"ש נ"י לסייע לו באריזת ספריו לתוך קפסאות, כי עקר אז דירתו מניו-יורק לארץ ישראל, והבחורים הלכו לעזור לו בבקשת מוהרא"ש נ"י, ונתן אביו של מוהרא"ש נ"י לבחורים כמה ספרים במתנה, שלא היו נצרכים לו אז, ונתן להם גם כמה כתבי יד שלו, ובתוכם כתבים שכתב בימי בחרותו, ואחד מהם היה קצור של כל ספרי "פרי מגדים" על שלחן ערוך יורה דעה, כי ידוע שאביו שליט"א היה בקי נפלא מאד בשלחן ערוך יורה דעה וב"פרי מגדים" ושאר הנושא כלים, ועוד בימי בחרותו קבל התר הוראה מהמהרש"ג זצ"ל, שלא נתן אף פעם התר הוראה לבחור, אבל לאביו שליט"א נתן הוראה בבחרותו, וכתב לו בהתר הוראה, שאחד מאלף לא מצאתי בקי כזה. ומוהרא"ש נ"י לא היה אז באותו מעמד כשאביו שליט"א מסר את זאת לבחורים, וכששבו למוהרא"ש נ"י, וספרו לו מה שנתן להם אביו, ענה ואמר להם מוהרא"ש נ"י: "אף-על-פי שבאמת כל הספרים האלו שיכים אלי, אבל אצלי אין חשיבות כל-כך רק לדבר שיגעתי על זה בעצמי, ולכן אינני מקפיד שתקחו את הכתבים האלו לעצמכם, כי אף-על-פי שבאמת כתבי יד אלו היו צריכים להגיע אלי, אבל תדעו שאצלי חשובים כתבים וספרים שיכולים לעזור לנשמות ישראל, הינו אפלו לבחור שהוא שבור ואין לו שום חשק ללמד, והוא רחוק מהקדוש-ברוך-הוא ורחוק מתורה ותפלה, אם יכולים לכתב לו איזה ספר או איזה מכתב או איזה קונטרס, לעוררו לעבודת השם יתברך, זה יותר חשוב אצלי מכל הספרים שבעולם. ובדיוק היום הזה, זכיתי להציל איזה בחור מלעשות קץ וסוף לחיים שלו ולהתאבד, חס ושלום, וזו החשיבות הכי גדולה אצלי, ודבר זה הרבה גאונים וגדולים לא היו יכולים להראות, כי אף-על-פי שהיו

בְּקִיָּאִים נִפְלְאִים בְּכָל הַתּוֹרָה, אַבְּל לְהַבִּין אֵיזָה בְּחוּר, וּמָה הוּא צְרִיף, וְאֵיף לְחַזֵּק אוֹתוֹ, וְאֵיף לְחַנּוּף אוֹתוֹ, בְּזֶה לֹא הִיָּתָה לָהֶם שׁוּם הַשְׂגָּה, וְזֶה עֵקֶר הַחֲשִׁיבוֹת אֲצִלִּי. וְלִכֵּן אֲשָׁרִי מִי שְׁזוּכָה לְעֶסֶק בְּדַבְרִים אֵלוֹ, וְלַעֲזֹר לְנַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּבִכְפָּרֵט לְבַחֲוֵרִים צְעִירִים שְׂיִתְעוֹרְרוּ מְאֹד לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיַעֲסֻקוּ בְּתוֹרָה וּבַתְּפִלָּה, כִּי תִהְיֶה זְכוּת הַרְבִּים תְּלוּיָה בּוֹ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת."

עגל

מוהרא"ש נ"י אָמַר, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד צְרִיף לְרֵאוֹת לְנִקּוֹת אֶת נַשְׁמָתוֹ מִכָּל שְׂמִיץ וְכַתּוּם שֶׁל חֲטָא הָעֵגֶל, כִּי בְּדַקּוֹת בְּכָל חֲטָא שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה, חַס וְשְׁלוֹם, יֵשׁ בְּזֶה שְׂיִכּוֹת לְחֲטָא הָעֵגֶל, וּכְמוֹ שְׂאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִנְהֵדְרִין קב.) עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת לב): "וּבְיָוִם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי", אֵינן פּוֹרְעֵנִיּוֹת בָּא לְיִשְׂרָאֵל שְׂאִין בָּהּ מִחֲטָא הָעֵגֶל; כִּי מִחֲמַת שְׁכָל חֲטָא כָּלוּל מִחֲטָא הָעֵגֶל, לִכֵּן גַּם כָּל פּוֹרְעֵנִיּוֹת כָּלוּלָה מִחֲטָא הָעֵגֶל, כִּי חֲטָא הָעֵגֶל הִיָּה כָּלוּל מִשְׁלֹש עֲבֻרוֹת: עִבּוּדָה זָרָה, גְּלוּי עֲרִיּוֹת, שְׂפִיכוֹת דָּמִים, וְאִם הָאָדָם נִכְשָׁל, חַס וְשְׁלוֹם, בְּאֵיזָה שְׂמִיץ שֶׁל חֲטָאִים אֵלוֹ, הֵרִי יֵשׁ בּוֹ מִחֲטָא הָעֵגֶל, כִּי עוֹשֶׂה לְעֶצְמוֹ פְּרוּד בֵּינוֹ לְבֵין הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְצָרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה רַחֲמִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא אֲצִלוֹ חֲטָא הָעֵגֶל, כִּי אֲצִל כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לְהִיּוֹת הָעֵגֶל הַזֶּה.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׁלִכֵן עֵגֶל רֵאשִׁי תְּבוֹת, עֵינֵי, גִּיּוֹף, לִב, שְׁזֶה הָעֵינֵי רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד וְכִלֵּי הַמַּעֲשֶׂה גּוֹמְרִים (לְשׁוֹן הַטּוֹר רִישׁ אַרְח חַיִּים, עַל-פִּי דְבָרֵי רַש"י בַּמְדָּבָר טו, לט עֵין שָׁם): עֵינֵי רוֹאֶה זֶה נִגְדָה גְּלוּי עֲרִיּוֹת, וּכְמוֹ שְׂאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (סִפְרֵי שְׁלַח): אֶחָרִי עֵינֵיכֶם — זֶה זְנוּת, וְכֵן אָמְרוּ (סִנְהֵדְרִין מֵה.): אֵינן הַיִּצָּר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמָה שְׂעִינֵי רוֹאוֹת, לֵב חוֹמֵד זֶה נִגְדָה עִבּוּדָה זָרָה וּכְפִירוֹת שֶׁהֵם בְּלֵב,

וכמאמרם ז"ל (ברכות יב:) ולא תתורו אחרי לבבכם — זה מינות, וכלי המעשה גומרים, זה נגד שפיכות דמים שהולך לתרף ולגדף את זולתו ומפנהו ושופף את דמיו, ושלש עברות אלו שייכות אצל כל אחד ואחד; כי בזה שאין האדם שומר על עיניו ומסתכל במקומות שאסור להסתכל בהם הוא פוגם בעינים, שהוא עריות ורחמנא לישזבן, וכשנכנסת בו כפירות ואפיקורסות בלב, ורחמנא לצלן, זו עבודה זרה, וכשהולך להכות את זולתו או לשפף את דמו זו שפיכת דמים, ה' ישמרנו, ועל דבר זה אנחנו בוכים בעת חצות לילה, ומבקשים ומתחננים אליו יתברך, "על אל"ה אני בוכיה, עיני עיני יורדה מים כי רחוק ממנו מנחם משיב נפשי" (איכה א'): על אל"ה דיקא, על "אל"ה אלהיך ישראל" (שמות לב), שאמרו בשעת חטא העגל, כי זה מה שגרים חרבן-בית-המקדש, ואני בוכיה דיקא, לתקן פגם העינים, כי הכל מתחיל בעינים, כי העין רואה ואחר-כך הלב תומד ולבסוף כלי המעשה גומרים, כי כשאין האדם שומר את עיניו, והוא סר אחר תאוות לבו, אזי בא לידי כל המעשים הרעים שבעולם, ה' ישמרנו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאדם צריך להתחזק באמונה פשוטה בו יתברך, ולידע תמיד אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, עד שעניו תראינה רק אלקות מכל דבר, ולבו יבער רק אל הקדוש-ברוך-הוא, וכלי המעשה שלו שהם הידים והרגלים, יתנו רק צדקה ויעשו טובות לבני-אדם, וירוצו אל מקומות קדושים, לבתי-כנסיות ולבתי-מדרשות, וילכו להפיץ את אור רבנו ז"ל בעולם, לגלות את האמונה לעם ישראל, כי תקף האמונה הוא התקון של חטא העגל, וזהו אשר אמונ"ה עם הפולל עולה ק"ג כמו עג"ל, כי על-ידי תקף האמונה מכפרים על עון העגל, וזוכים לכלות טמאת חטא העגל מן העולם לגמרי, ורבנו ז"ל אמר (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סב), שעקר חטא העגל הוא מה שעשו אמצעי בינן לבין הקדוש-ברוך-הוא, כי מיד שסרים אחרי איזה דבר גשמי, יהיה מה שיהיה, כבר עושים אמצעי בינן לבין הקדוש-ברוך-הוא. ובאמת אין שום אמצעי בין האדם לבינו יתברך, כי הכל פאשר לכל אלקות גמור הוא, וככל

שְהָאָדָם מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעִבּוּרוֹ יִתְבַּרֵךְ, וּמִקֹּדֶשׁ אֶת עֵינָיו וְאֶת לְבוֹ
וְאֶת גּוּפוֹ, כִּדְּ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְהַמְשִׁכַת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבַּרֵךְ בְּזֶה הָעוֹלָם,
וּמִתְקַן אֶת כָּל הַפְּגָם שֶׁל חֲטֵא הָעֶגְלָה, אֲשֶׁרֵי הַזִּכְּוָה לְהַשְׁגָּה כְּזוֹ.

עֶרְב־רַב

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שְהֶרְבְּנִים הַמְקַלְקְלִים שְבִדּוֹר, הֵינּוּ הֶרְבְּנִים
שְלוֹבָשִׁים טְלִית שְאִינָה שְלָהֶם, וּמִתְנַהֲגִים בְּרַבְנוּת שְלֹא לְשֵׁם
שָׁמַיִם, הֵם הֵם הָעֶרְב־רַב שְבִדּוֹר, כִּי עֶרְב־רַב, הוּא מְלִשׁוֹן עֶרְב שֶׁל
רַב, הֵינּוּ שְעֵדִין לֹא הִגִיעַ לְבַחֲינָה שֶׁל רַב, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן רוֹצֵה
לְהִתְלַבֵּשׁ בְּטִלִית שֶׁל רַב, אַף־עַל־פִּי שְאִינּוֹ שִׁיף אֵלָיו כָּלֵל, וְרַבְּנִים
כְּאֵלוֹ גּוֹרְמִים כָּל הַצְּרוֹת לְעַם יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ
הַקְּדוּשִׁים (שַׁבַּת קַלֶּט): אִם רְאִיתָ דוֹר שְצִרוֹת רַבּוֹת בְּאוֹת עָלְיוֹ —
צֵא וּבִדֵּק בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, שְכָל פְּרַעְנוֹת שְבָאָה לְעוֹלָם לֹא בָאָה אֶלָּא
בְּשִׁבִיל דִּינֵי יִשְׂרָאֵל; וּבְלִשׁוֹן רַבְּנֵי ז"ל הֵם נִקְרָאִים 'שְדִין יְהוּדָאִין'
(עֵין לְקוּיִט־מוֹהֲרָ"ן, חֶלֶק א', סִימָנִים יב, כח); כִּי הֵם כְּמוֹ הַשְּׂדִין שְנִבְרָאוּ
בְעֶרְב שַׁבַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שְקִדְשׁ עֲלֵיהֶם הַיּוֹם וְלֹא הִסְפִיק לְבְרָא
לָהֶם גּוֹפִים, וְנִשְׂאָרוֹ שְדִין וּמִזִּיקֵי עֲלָמָא, כֵּן הֵם הַ"רַע־בְּנִים" אֵלוֹ,
שֶׁהֵם מִזִּיקֵי עֲלָמָא, וְלֹא הִגִיעוּ לְקִדְשַׁת שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינַת
עֲזוֹ יִתְבַּרֵךְ בְּעוֹלָם, וּבְמִקוֹם לְתַקֵּן אֶת הַדַּת וְלְבַנוֹת אוֹתָהּ עַל תְּלָהּ,
שְזוּהִי עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים וְהֶרְבְּנִים הַכְּשָׁרִים, שֶׁהֵם נִקְרָאִים שַׁבַּת־קֹדֶשׁ,
בְּבַחֲינַת (וְהֵר קַמְדוֹ): אֲנִתָּ הוּא שַׁבַּת דְּכֻלָּהּ יוֹמָא, בְּמִקוֹם זֶה הֵם
הוֹרְסִים אֶת הַדַּת וּמִקְבָּלִים שְחָד וּמִתְנַהֲגִים בְּרַבְּנוּת שְאִינָה שְׂכִיַּת
לָהֶם, וְהֵם הֵם הַגּוֹרְמִים כָּל הַצְּרוֹת לְעַם יִשְׂרָאֵל רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, וְלִכְּן
לֹא צְרִיכִין לְהִתְפַּעֵל מֵהֶם כָּלֵל, וְלֹא לְתַן לָהֶם תַּקְּףָ וְעוֹ, רַק לְגַלוֹת
פְּרָצוּפִים בְּרַבִּים שְלֹא יִכְשְׁלוּ בָהֶם אֲנָשִׁים כְּשָׁרִים וְחַמְיִמִים, וְעַל־יַד־
זֶה יִסְלְקוּ הַזִּיקִים מֵעַל נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וַיִּצְרַף מוֹהְרָא"ש נ"י לְזֶה אֶת דְּבָרֵי רַבְּנוּ ו"ל (ספר המדות, אות בּוֹשָׁה, סימן ב'): מִתֵּר לְבַיֵּשׁ אֶת הַרְבָּנִים שְׁשׂוּכְרִין אֶת הַרְבָּנוֹת לְשֵׁם גְּאֻנָּה, וְרֵאוּי לְבוֹזוֹתָן וְלִהְיֶה בְּכַבּוּדָן וְאִין עוֹמְדִין בְּפְנֵיהֶם וְאִין קוֹרִין אוֹתָן רַבִּי, וְהַטְלִית שְׁעָלֵיהֶם כְּמַרְדְּעַת שֶׁל חֲמוֹר, עֵינֵי שָׁם; כִּי אֶף-עַל-פִּי שְׁנָה עוֹן גְּדוֹל לְבַיֵּשׁ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְעָנְשׁוּ חֲמוֹר מְאֹד, אֲבָל אֱלוֹי שְׁמַתְנַהֲגִים בְּרַבָּנוֹת שְׁלֵא לְשֵׁם שָׁמַיִם, הֵם מְסַכְּנִים מְאֹד לְנַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּנִקְלֵם הֵם יְכוּלִים לְהַכְשִׁיל אֶת הַרְבִּים בְּכָל מִינֵי אֲסוּרִים חֲמוּרִים, וְאֶף אֶחָד לֹא יָדַע מְזֵה, כִּי יַחְשְׁבוּ שְׁבוּדָאֵי הַכָּל תַּחַת פְּקוּחַ וְהַכְּשֵׁר שֶׁל רַב מְסַמָּךְ, וּבִינְתַיִם לֹא יוֹדְעִים שֶׁהַרְבֵּה הַזֶּה הוּא קַל שְׁבֻקָּיִם, וְנִשְׁמַתּוּ הִיא מְבַחֲיַת הָעַרְב־רַב כְּנ"ל, וְלִכֵּן מַצְוָה לְהַזְהִיר אֶת הַרְבִּים שְׁלֵא יִכְשְׁלוּ בָּם. וְכָבֵד אֶמֶר רַבְּנוּ ו"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סא), שֶׁהַרְבָּנִים וְהַמְּנַהֲיָגִים הָאֵלּוּ בְּעַצְמָם לֹא כָּל-כָּף אֲשָׁמִים, כִּי יֵשׁ לָהֶם תְּאֻנָּה וְיִצְרַר הָרַע גְּדוֹל לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, אֲבָל אֱלוֹי שְׁסוּמְכִים אוֹתָם וְנוֹתְנִים לָהֶם תִּקְוָה וְעוֹז, הֵם עֶקֶר הָאֲשָׁמִים בְּדַבָּר, כִּי לְמָה אֲתָה נוֹתֵן תְּמִיכָה לְאִישׁ כְּזֶה, שֶׁהוּא צְבוּעַ וּמְתַנְהֵג בְּרַבָּנוֹת שְׁאִינָה שְׁלוֹ, הֲלֹא אֲתָה מְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה וּמְכַשִּׁיל אֶת הַרְבִּים מִמֶּשׁ, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְלִכֵּן שׁוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִזְהַר מְאֹד מִצְבוּעִים כְּאֵלּוּ, וְיִזְהִיר גַּם אַחֲרָיִם לְהַתְרַחֵק מֵהֶם בְּתַכְלִית הַרְחוּק, וְאִזֵּי תִהְיֶה זְכוּת הַרְבִּים תְּלוּיָה בּוֹ לְדוּרֵי דוֹרוֹת.

פְּרִנְסָה

פַּעַם אַחַת דִּבֶּר מוֹהְרָא"ש נ"י שִׁיחָה נִפְלְאָה בְּעֵינֵי פְּרִנְסָה, עֲנָה וְאָמַר: דָּבָר זֶה צְרִיךְ כָּל אָדָם לְדַעַת, שְׁאִין צְרִיכִין לְתַת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוּם עֲצוֹת וְדַרְכִּים אִיךְ לְתַן פְּרִנְסָה לְאָדָם, כִּי הַרְבֵּה שְׁלוּחִים יֵשׁ לְמָקוֹם לְתַן לְאָדָם אֶת פְּרִנְסָתוֹ, וְאִם רַק יִמְסֵר אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי אֱלוֹי יִתְבָּרַךְ וְתִהְיֶה לוֹ אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן בְּאֲמַת, וְיִתְחַזַּק מְאֹד בְּהַתְמַדְתַּת הַתּוֹרָה וּבְעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, בְּנוֹדָאֵי יִמְצִיא לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּל הַצְּטוּרְכוֹתוֹ וְלֹא יִחַסֵּר לוֹ שׁוּם דָּבָר כְּלָל.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם נכנס אחד מאנשי שלומנו אל רבנו ז"ל, וקבל לפניו על עצם ענייתו שאין לו במה לחתן את בנותיו, כי לא היה לו כסף על גוונאי ועל שאר צרכי החתנה שהיו צריכין בימים ההם, והבין רבנו ז"ל שפונתו באמת לשמים, כי היה איש פשוט ועוסק בתורה ועבודת השם כל ימיו. ואמר לו רבנו ז"ל: תסע, והשם יתברך יעזר לך. והאיש הנ"ל נסע תכף-וימךד בצווי רבנו ז"ל, ועל הדרך ראה איך נוסעת לפניו עגלה יפה ובתוכה פריץ עשיר אחד, ופתאם נופלת מן העגלה שקית מלאה עם כסף, והעגלה נוסעת הלאה. והעמיד האיש הנ"ל את עגלתו, והרים את השקית ונסע במהירות ובזריזות אחר העגלה הנ"ל כדי להחזיר לו את הכסף, כי הבין שעוד מעט יבחין באבדתו ויטב על עקביו, ויתפסנו עם הכסף בידו, והשיג את העגלה והשיב את הכסף לפריץ, והודה לו הפריץ מאד על זה, וגם נתן לו כמה מטבעות לאות תודה, ונסע הלאה.

אחר עוד נסיעה קצרה שוב קרה כנ"ל שנפלה השקית מעגלת הפריץ, ושוב הרים האיש הנ"ל את השקית והחזירה אליו, והפריץ בקש סליחתו מאד על טרחתו, ונתן לו מטבע יפה על נאמנותו וגיעתו ונסע הלאה.

כשקרה בן גם בפעם השלישית, הבין האיש שהלא יש דברים בגו, ומאת ה' שימצא את השקית שלש פעמים, ואז נזכר מברכת רבנו ז"ל שייסע והשם יתברך יעזר לו, ואז נתישב בדעתו שכבר לא יחזירנה לגוי, כי בודאי זו מתנה מן השמים שיהיה לו ממה לחתן את בנותיו, ואחר קצת זמן הבחין הגוי באבדה, ותכף-וימךד העמיד את עגלתו ונסע בדרך חזרה לחפשה, ובחזרתו עבר על פני האיש הנ"ל, וענה ואמר לו: אני מתביש מאד ששוב אבדתי את השקית, ובך אינני חושד כלל, היות שהחזרת לי כבר שתי פעמים, אבל אני עוד חוזר לחפש אולי מישהו אחר מצאה ונסע הלאה...

וסים מוהרא"ש נ"י, הרי שאין צריכין לתת עצות כלל להשם

יתברך איך לתן פרנסה לאדם, וכל זמן שאדם דבוק בתורה
הקדושה ובצדיקים האמתיים, בודאי תהיה לו כל הצטרכותו בכל
עת.

פֶּתֶק

מוהרא"ש נ"י דבר הרבה פעמים אודות הפֶּתֶק שהחזיק ר'
ישראל בער אודסער ז"ל, שלאחרונה באו כמה אנשים מטרפים
ועשו מזה עסק גדול ופרסמת הכי גדולה על כל הקירות ובכל
הרחובות, וגרמו על-ידי-זה שאנשים עושים ליצי ליצנות מחסידות
ברסלב. וכידוע ומפרסם זאת לכל.

וספר מוהרא"ש נ"י את כל הספור, מהיכן הפֶּתֶק הזה התחיל,
היות שר' ישראל בער אודסער ז"ל כשהיה אברך צעיר לפני
כשמונים שנה, התגורר בעיר טבריה, והישוב אז היה קטן מאד
מאד, והאשכנזים שהיו גרים שם היו מחסידי קרלין וסלונים, והוא
היה בתחלה חסיד קרלין, וכשהתקרב אל אנשי שלומנו על-ידי הרב
החסיד ר' ישראל קארדוונער ז"ל, החלו להציק לו מאד ורדפוהו
ברדיפות גדולות, ובפרט מאז שהרב החסיד ר' ישראל קארדוונער
ז"ל עזב את העיר טבריה, אזי לא פסקו להציקו ולמרר את חזיו,
ואז בתקופה זו היה גר בעיר טבריה יהודי אשר היה בטבעו איש
שמח מאד, ושמו היה ר' יואל אשכנזי ז"ל (שהיה נכד ה"חנות דעת"
ז"ל), והיה אהוב על כלם, כי דרכו היתה לשמח את כל יהודי,
וכשראה איך שרודפים את האברך הברסלבר, וגם פעם מצאו שהוא
שבור מאד, ושרוי בדכאון גדול, לכן עשה עמו מעשה קנדם, ורשם
פֶּתֶק כאלו רבנו ז"ל כתבו אל ר' ישראל בער ז"ל... והכניסו בתוך
ה"לקוטי-מוהר"ן" שלו, וכשר' ישראל בער ז"ל מצאו, היה כל-כך
שמח שרבנו ז"ל שלח לו פֶּתֶק מן השמים... והיה הסוד הזה גנוז
אצלו כששים שנה... ובסוף ימיו היה במושב זקנים ברעננה, והיה

כָּבֵר חוֹלָה וְחָלַשׁ עַד מְאֹד, וּבִקְשֵׁי הִיָּה יָכוֹל לְדַבֵּר, וְאִפְלוּ כְּשֶׁדָּבַר דָּבָר כָּל מִינֵי שְׂטוּת מְרַב זְקֻנוּתוֹ, וּכְשֶׁבִקְרוּהוּ כַּמָּה צְרָפְתִּים מְטַרְפִּים אֲזוּ גָלָה לָהֶם אֶת הַסּוּד... וְהִרְאָה לָהֶם אֶת הַפֶּתַח הַפְּלִאִי הַזֶּה... וְהֵם הִתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת מִזֶּה עֶסֶק גְּדוֹל... וּמֵאֲזוּ נִתְגַּלָּה הַפֶּתַח הַפְּלִאִי הַזֶּה... וְעוֹשִׂים מִזֶּה רַעַשׁ גְּדוֹל בְּכָל הַרְחוּבוֹת וְהַחֲנִיּוֹת וְהַרְכָּבִים. וּכְדַרְכֶּם שֶׁל הַהֲמוֹן-עַם שֶׁבַעַת צָרָה נֶאֱחָזִים אִפְלוּ בְּקֶשׁ... וְכָל אֶחָד תּוֹפֵס אֶת זֶה וּבִפְרָט שֶׁמְבַטְיחִים לוֹ שְׂזֵה מְרַבְנוּ ז"ל בְּעֶצְמוֹ... וּמִסְגָּל מְאֹד לְכָל מִי שִׁיאֲמָרוּ, וְהַשְּׁטוּת הַזֹּו כָּל-כָּף נִכְנָסָה בְּעוֹלָם, עַד שֶׁאֵי אֶפְשֶׁר לְהוֹכִיחַ אַחֲרָת...

וְסִיִּים מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂזֵה פְּלֵא גְּדוֹל, כִּי הֵיכֵן הֵם הַזְּקֻנִים?... וּמְדוּעַ לֹא יוֹצֵאִים נֶגֶד הַשְּׁטוּת וְהַהֶבֶל הַזֶּה? וּבִפְרָט כְּשֶׁשׁוֹמְעִים אֶת הַקְּסָטוֹת שֶׁהֵם מְפִיִצִים, זֶה פְּשוּט מִצְחִיק, וּמְעוֹרָר לִיצִי לִיצְנוּת מִשָּׂאָר חֲסִידִים עַל חֲסִידוֹת בְּרִסְלָב, וְחֶבֶל מְאֹד שֶׁבִשְׂבִיל כַּמָּה מְטַרְפִּים יִתְבַּזֶּה שֵׁם רַבְּנוּ ז"ל, וְכִפִּי הַנִּרְאָה זֶהוּ מַחְקֵי הַבְּחִירָה וְהַנְּסִיּוֹן, אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁאִינוֹ מְטַעֵה אֶת עֶצְמוֹ כִּלְלִי.

וּבִפְרָט אַחֲרֵי הַמַּעֲשֵׂה הַמְּגִנָּה שֶׁאַרְעַ, שֶׁהִלְכוּ שְׁנֵי מְטַרְפִּים וְחִפְרוּ בְּצִיּוֹן רַבְּנוּ ז"ל, וְרָצוּ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת רַבְּנוּ ז"ל, מוֹהֲרָא"ש נ"י אִינוֹ מִפְּסִיק מִלְּדַבֵּר, אֲשֶׁר זֶה קִלְפָּה קָשָׁה וְשֹׁגְעוֹן שֶׁהוֹרֵס אֶת כָּל חֲסִידוֹת בְּרִסְלָב, וּמִתְאוֹנֵן: "הֵיכֵן הֵם הַחוֹלְקִים שְׁלִי, לָמָּה אֵינָם עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה אַחַת וְלִתְמִיד לְבַעַר אֶת הַלִּיצְנוֹת הַזֹּו, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ פֶּתַח נִי נַח' נַחמ' וְכוּ' לְהוֹרִידוֹ, כִּי כָּל זֶה חֲלוּל שֵׁם רַבְּנוּ ז"ל בְּאִפְּן מַחְרִיד, וְלָמָּה נוֹתְנִים לָהֶם עֲדִין לְהִכְנִס בֵּינֵינוּ?! וּמִכָּל זֶה רוֹאִים אֶת צְבִיעוֹת הַחוֹלְקִים שְׁלִי, פֶּה מְדַבְּרִים מְרַשְׁעִים אַרוּרִים, שֶׁחִפְרוּ בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים וְלֹא פָּחְדוּ כִּלְלִי, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן יוֹצֵאִים רַק עִם אִיזוֹ מְחָאָה בְּעִתּוֹן וְתוֹ לֹא, אוֹי וְאֲבוֹי לְכָל אֱלוֹ הַמִּתְקַרְאִים זְקֻנֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, אוֹי לְנַפְשָׁם וְהֵם חֲבִיבִים בְּדַבָּר, עָלֵי יָכְלוּ לַצֵּאת בְּרִצִּיחָה וּבִשְׁנֵאָה כְּזוֹ שֶׁלֹּא יֵאֱמָן כִּי יִסְפֵּר, וְעַל הַקְּלִפָּה הַזֹּו אֵינָם עוֹשִׂים דְּבָר, בְּזֵה הֵם מְרִאִים אֶת פְּנִימִיּוֹת רַשְׁעוֹתָם". וְסִיִּים מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂזֵה מַחְקֵי הַבְּחִירָה, וּבּוֹדָאֵי שְׁלָם יִשְׁלָם הַמְּבַעִיר אֶת

הבערה, ומי שחתם עלי לא יצא נקי מהעולם, וימות במיתה משנה, כְּאִשֶּׁר קָרָה כָּבֵד עַד עֲכָשׁוּ שְׂרָבָם מֵאֲלוֹ שְׁחַתְמוּ עָלַי כְּבָר מֵתוּ בְּמִיתָה מְשֻׁנָּה, מִיתָה חֲטוּפָה וּבִיסוּרִים נוֹרָאִים, רַחֲמָנָא לְצַלְן, וְהִלּוּאֵי שְׁעַכְשׁוּ יִפְקָחוּ עֵינֵיהֶם.

פּוּרִים

דִּרְכוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש נ"י לְעוֹרֵר כָּל שָׁנָה לְפָנַי חַג הַפּוּרִים עַל שְׁנֵי דְבָרִים: א. שְׂאֵף שְׂזוּהֵי מִצְוֵה גְדוּלָּה לְשִׁתּוֹת בְּפוּרִים, וּכְמֵאמְרָם ו'ל (מגלה ז): מִיִּחְיָב אֵינִישׁ לְבִסוּמֵי בְּפוּרִיא, עִם כָּל זֹאת צְרִיכָה הַשְׁתִּיָּה לְהִיּוֹת עִם שְׂכָל וְדַעַת, שְׂיִשְׁתֶּה שְׁתִּים אוֹ שֶׁלֶשׁ כּוֹסוֹת יוֹתֵר מִהֶרְגְּלוֹ עַד שְׂיִתְחִיל לְהִסְתּוֹבֵב רֵאשׁוֹ, וְאֵז יִצָּא חוֹבֵת הַשְׁתִּיָּה, וְלֹא כְּמוֹ אֵלוֹ שְׂשׁוֹתִים כָּל-כָּף עַד שְׂבָאִים לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט, שְׂאֵינִם יוֹדְעִים בֵּין יְמִינָם לְשְׂמֵאלָם, וּמֵה קוֹרָה לְבִסוּף? שְׂמַחְסָרִים בְּרַפְּת הַמְּזוּן וְתַפְּלַת עֲרֵבִית וּקְרִיאַת שְׂמַע שְׂעַל הַמְּטָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִצָּא שְׂכָרָם בְּהַפְּסָדָם, וְלִכֵּן צְרִיכָה הַשְׁתִּיָּה לְהִיּוֹת עִם דַּעַת כְּרֵאוּי. ב. מֵה שְׂחַכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אָמְרוּ (פְּסָחִים ו): דוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת הַפְּסַח קִדְּם הַפְּסַח שְׁלִשִׁים יוֹם, וְיַעַן שְׂמוּבָא בְּשִׁלְחֵן עֲרוּף (אֵרַח חַיִּים, סִימָן תַּכְּט) בְּדַבְּרֵי הַרְמ"א, מְנַהֵג לְקַנּוֹת חֲטִיִּם לְחִלְקֵן לְעַנְיִים לְצַרְף פְּסַח, וְכָל מִי שְׂדָר בְּעִיר י"ב חֲדָשׁ צְרִיף לְתַן לְזֶה, עֵינִ שָׂם; לְכֵן מוּבָא בְּפוּסְקִים שְׂמַתְחִילִין מִיּוֹם פּוּרִים עֲצֻמוֹ, וְעַל-כֵּן רֵאוּי כְּבָר בְּיוֹם הַפּוּרִים לְהִתְחִיל לְקַבֵּץ מַעוֹת בְּעִבוּר מְשַׁפְּחוֹת עַנְיִים שְׂיִהְיֶה לָהֶם עַל צְרִכֵי חַג הַפְּסַח, וְכֵן נוֹהֵג מוֹהֲרָא"ש נ"י בְּעֲצֻמוֹ לְתַרְם וּלְהַתְרִים בְּשִׁבִיל אֲנָשֵׁי שְׁלוּמָנוּ עַל חַג הַפְּסַח כְּבָר מִיּוֹם פּוּרִים הַקְּדוּשׁ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂרוּאִים בְּחוּשׁ בְּפוּרִים, מֵה נִקְרָא שְׂכְרוֹת וּמֵה נִקְרָא פְּרָאוֹת, מִי שְׂהוּא שְׂכוֹר בְּאֵמַת אֵינּוּ יָכוֹל לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו, וְנוֹפֵל וּמְקִיא וְכוּ', וְאֵינּוּ רוֹצֵה לְעַשׂוֹת רַע לְאָף אֶחָד, לֹא-כֵן מִי

שמתפרא ומעז פניו, סימן שאינו שכור כלל... אלא הוא בטבעו עז פנים וכל השנה הוא מתביש להוציא את עזותו מהכח אל הפעל, ולכן עכשו בפורים עושה את עצמו כשכור... ומחסל את חשבונותיו שיש לו עם בני-אדם... ומתחכם ומגדפם ושובר כל מה שבא לידו, ועושה חרבן... ובאמת אינו שכור כלל אלא עז פנים גדול, שמכסה את עזותו תחת אדרת של שכרות...

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבחג הפורים צריכין לעסק ביותר בתפלה ובקשה אל השם יתברך, וגם לברך את כל בר ישראל בכל מיני ברכות, כי אז כל השמים פתוחים, ויכולים לפעל אז את הכל, וכמו שפרשו צדיקים מאמרם ז"ל הנאמר על חג הפורים (ירושלמי מגלה, פרק א'): כל מי שהוא פושט ידו לטל — נוהגים לו, שזה טוב ביותר על ענין התפלה, שמי שפושט ידו בתפלה ובקשה להשם יתברך ביום הקדוש הזה בודאי נתקבלות בקשותיו, וכן מי שמברך זולתו בכל מיני ברכות גם כן נתקבלים אז ברכותיו בשמים; ועל-כן אשרי מי ששומר פיו ביום פורים הקדוש, ועוסק כל היום בתפלה ונותן רק ברכות לאחרים, כי על-ידי-זה בודאי יפעל הרבה מאד ברוחניות ובגשמיות וימשיך על עצמו שפע על כל השנה.

ודרכו של מוהרא"ש נ"י לשמח מאד מאד כל יום הפורים הקדוש, ונותן ברכות רבות לכל מי שבא אצלו, ומאחל לכלם "שנה מאירה" ("א לעבטיגע יאהר"), והתבטא כמה פעמים לאנשי מקרביו, שביום פורים הקדוש הברכות מסורות בידו. ולכן רבים באים תמיד אצלו להתברך ביום הפורים. וכן מתקשרים אליו בטלפון מכל קצוי תבל לקבל איזו ברכה מפיו הקדוש ביום הפורים, והמון אנשים נפקדו בכל מיני ישועות ברוחניות ובגשמיות מן הברכות של מוהרא"ש נ"י ביום הפורים, וכידוע אצלנו ספורים רבים שראינו בעינינו איך הרבה אנשים נושעו בזווגים הגונים, וכן נפקדו בזרע של קימא, ועוד כל מיני ישועות נפלאות, הכל בכח ברכותיו של מוהרא"ש נ"י ביום פורים הקדוש, שברכם מתוך

רוֹמְמוֹתוֹ וּדְבָקוֹתוֹ בְּיוֹם פְּוִרִים הַקָּדוֹשׁ; אֲשֶׁרֵי הַזֹּכֶה לְבָלוֹת אֶת יוֹם
הַפְּוִרִים הַקָּדוֹשׁ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטָהֳרָהּ בְּמַחֲצֵתָם שֶׁל צְדִיקִים וְאֲנָשֵׁי
מִצְעָה.

פְּשׁוֹת

אָמַר פֶּעַם מוֹהֲרָא"ש נ"י שִׁיחָה חֲשׂוּבָה וְנַחוּצָה מְאֹד בְּרַבִּים,
וְרָצוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ לְהַקְלִיט אֶת הַשִּׁיחָה עַל קֶסֶטָה בְּטִיפָה, וְהִבִּיאוּ
לְשִׁיחָה טִיפָה מְשֻׁכָּלֶל בְּיוֹתֵר, וְשָׁמוּ אוֹתוֹ לְפָנֵי מוֹהֲרָא"ש נ"י, וְאָמַר
מוֹהֲרָא"ש נ"י אֶת הַשִּׁיחָה, וְאַחַר שְׁסִים נְסוּ לְשִׁמְעַת אֶת הַשִּׁיחָה
מִהַקֶּסֶטָה, וְרָאוּ שֶׁלֹּא הִקְלַט כְּלוּם, כִּי מִרְבוּי הַכַּפְתּוּרִים וְהַשְׁכָּלּוּלִים
שֶׁהָיוּ בְּטִיפָה לֹא חִבְרוּהוּ כְּדָבְעֵי וְלֹא הִקְלַט מְאוּמָה. אַז עָנָה וְאָמַר
מוֹהֲרָא"ש נ"י לְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, עַכְשָׁו תִּבְיִאוּ טִיפָה פְּשׁוּטָה, בְּלִי כָּל
הַשְׁכָּלּוּלִים הָאֵלּוּ, וְאֶגִּיד לָכֵם שִׁיחָה אַחֲרָת, וְהוּא מְעַנֵּן פְּשׁוֹת.
תִּדְעוּ שֶׁכָּל דְּבָר בְּזֶה הָעוֹלָם כָּל מָה שִׁיּוֹתֵר פְּשׁוּט יוֹתֵר מְצָלִיחַ, כִּי
עִם דְּבָר קִצַּת מְסַבֵּף אֵין מְצָלִיחִים, וּבְשִׁבִיל זֶה רוֹאִים שֶׁכָּל הַמְּכֻוֹנֹת
שְׁעוֹשִׂים הַיּוֹם וְנִדְמָה לְבִגְיָאָדָם כְּמִשְׁכָּלּוֹת, וְלִכְאוּרָה הֵן צְרִיכוֹת
לְהִיּוֹת טוֹבוֹת מְאֹד, וְלִבְסוּף יֵשׁ מֵהֵן הַצְּרוֹת הַכִּי גְדוּלוֹת, וְכָל חֲלָקִיק
הַכִּי קָטָן שְׁנַפְגָּם, קָשָׁה לְהַשִּׁיגוֹ, אוּ יָקָר עֲרֵף בְּיוֹתֵר, וְתַפְעוּל לֹא
נִכּוֹן שֶׁל הַמְּכַשִּׁיר יָכוֹל לְהִרְסוֹ בֶּן רַגַע, וְלִהְפּוֹף, מְכַשִּׁיר פְּשׁוּט,
מְכֻוֵּנָה פְּשׁוּטָה בַּעֲלַת סְפוּיִים גְּדוּלִים יוֹתֵר לְהַתְקִים זְמַן רַב, כְּגוֹן
פְּטִישׁ אוּ מְסוּר אוּ כָּל מִינֵי כְּלִים שֶׁהַשְׁתַּמְשׁוּ בַּדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים יֵשׁ
לָהֶם קִיּוּם, לָמָּה? כִּי נַעֲשׂוּ בְּפְשׁוֹת בְּלִי חֲכָמוֹת, וְלִכֵּן הִצְלִיחוּ, אֲבָל
הַיּוֹם כְּבָר יֵשׁ פְּטִישׁ חֲשָׁמְלִי, מְסוּר חֲשָׁמְלִי, וְכָל מִינֵי מְכֻוֹנֹת
מְשֻׁכָּלּוֹת, וּבּוֹדָאֵי מְצַד אֶתְד נַעֲשׂוּ בְּחֲכָמָה גְּדוּלָה מְאֹד, אֲבָל מְצַד
שְׁנֵי הֵן עוֹשׂוֹת בְּעִוֹת גְּדוּלוֹת, שֶׁבְּכָל פֶּעַם נִתְקַעוֹת בְּאִפְן אַחֵר,
וּבְנִקְל מְאֹד עֲלוּלוֹת לְהַשְׁבֵּר.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכן הדבר בעבודת השם יתברך, יהודי פשוט ההולך בלי חכמות לבית-הכנסת בקר וערב, כי כך ראה אצל אביו, וכך ראה אצל סבו, וכן מדור דור, אזי גם הוא ממשיך והולך ערב ובקר לבית-הכנסת, ומתפלל במנזן, ועונה "אמן" היא שמה רבא", ויושב בין מנחה למעריב לשעור, וכן בבקר אחר התפלה לומד שעוריו, ואינו יוצא מבית-הכנסת עד שאומר כמה מזמורי תהלים, ואלו האנשים מצליחים מאד, מהתחלה עד הסוף, כי הם מתנהגים בפשטות, וכן אלו שלומדים בלי חכמות, מצליחים מאד, אבל ברגע שמתחילים עם כל מיני שיטות ודעות והשקפות, ועושים פטנטים בעבודת השם יתברך, לבסוף נשברים ואינם עושים כלום, כי החכמות וההשכלות של האדם מפילים אותו לגמרי.

וספר מוהרא"ש נ"י, שלמוהרנ"ת ז"ל היה נכד בשם ר' נפתלי הירץ (אביו של ר' אברהם שטרנהרץ ז"ל), ואשתו גם-כן הייתה נכדה של מוהרנ"ת ז"ל, והיתה רגילה לומר בשם זקנה מוהרנ"ת ז"ל, כשבאים ימי אלול הלב בוער מאד מאד לעבודת השם יתברך, אבל לבסוף לא עושים כלום...

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזה מחמת סבה הנ"ל, כי כשבאים ימי אלול, כל אחד מתחיל לחשב כל מיני עצות ופטנטים בעבודת השם יתברך, איך יעשה כך או כך, ולכן לבסוף אינו עושה כלום, כי עם חכמות אין מצליחים כלל, רק עם פשטות, ומה שהאדם עושה עצמו יותר פשוט, הוא מצליח ביותר, ופשטות נקרא כגון: לברך ברפת המזון מתוך הסדור מלה במלה, וכן לקרות קריאת שמע שעל המטה מלה במלה מתוך הסדור דיקא, וללכת ערב ובקר לבית-הכנסת להתפלל בלי שום חכמות, יהיה איזה מזג אויר בחוץ שיהיה, וכמוכא בספרים: "בבית אלקים נהלך ברגש" (תהלים נה): ברגש ראשי תבות: ביד, רוח, ג'שם, ש'לג, שבכל מצב באים לבית-הכנסת, וכל זה נקרא פשטות, ובדרך זו החזיקה היהדות כל הדורות, כי התנהגו רק בפשטות, אבל ברגע שמתחילים עם חכמות, יש לאדם קונצים ופטנטים בעבודת השם יתברך, עם כל

הדברים האלו אין מצליחים בתיים, כי חכמות אינן מתקיימות זמן רב, ולבסוף הכל נופל ונתבטל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהמציאות הוכיחה שבני-אדם אינם אוהבים דבר פשוט, רק תמיד מחפשים חכמות. לדגמא: כשאחד עומד בפנה שלו, ומתפלל מתוך הסדור בדבקות גדולה בלי שום חכמות, אזי בני-אדם אומרים עליו: זה סתם אדם, ואינו כלום, אבל אחד שצועק ומשתולל ועושה כל מיני תנועות משנות בתפלה, עליו אומרים שהוא עובד השם גדול, ואף אחד אינו תופס שהוא שחקן וצבוע, ורוצה תשומת לב מבני-אדם, אבל בני-אדם מטעים עצמם בו, ואומרים: תראה אילו עבודות הוא מכניס, תראה אילו קולות הוא צועק, אילו תנועות משנות הוא עושה, אבל באמת הוא סתם צבוע, ומלמעלה המלאכים שוחקים ממנו, וכמוכא (באר היטב בשלחן ערוך, ארח תיים, סימן צה, סעיף א'): אותן המגביהים ראשיהם ועיניהם למעלה כמביטים על הגג, המלאכים מלעיגים עליהם, עין שם; כי למעלה חשובה רק פשטות עם אמת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שרבנו ז"ל אמר פעם, הקדוש-ברוך-הוא פשוט בתכלית הפשיטות, ובמלים אלו של רבנו ז"ל מנחת עמקות נוראה, כי אצלו יתברך הכל פשוט בתכלית הפשיטות, שהרי גם האויר שנושמים הוא אורו יתברך, אבל זה כל-כך פשוט עד שאין תופסים את זה כלל, ומחמת שהוא יתברך פשוט בתכלית הפשיטות, לכן כל מה שהאדם יותר פשוט הוא יותר נכלל בו יתברך. וידוע מאמר הבעל-שם-טוב הקדוש ז"ע, שאמר פעם, אחר כל הכונות שאני יודע לבנות בתפלה, מהזהר ומכתבי הארז"ל וכו' וכו', אני מתפלל כמו תינוק בבית-ספר, בלי שום חכמות, וזה עקר השלמות.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכן הוא בענין קיום המצוות, אף אחד אינו תופס כשאדם פשוט מקיים את המצוות ונוהר בהן בתכלית הנהירות, אבל בלי רעש ובלי קול ובלי פרסום, זה הדבר הכי גדול,

כי באדם כזה אין לבני-אדם שום השגה, ואומרים עליו שהוא אדם פשוט, אבל כשאחד עושה קולות וצעקות ותנועות משנות, עליו אומרים שהוא מכרח להיות משהו מיחד, ולבסוף מתגלה שהוא סתם שחקן וצבוע, וזה יסוד גדול בעבודת השם יתברך, לדעת שאי אפשר להפיר את האדם בשום פנים ואפן בזה העולם, וכמו שמוהרנ"ת ז"ל היה רגיל לחזור על הפסוק (איוב ג'): "קטן וגדול שם הוא", מי שקטן ומי שגדול אין יודעים כאן בזה העולם, רק שם בעולם הבא יודעים, כי מי שהולך בפשטות חושבים שהוא באמת איש פשוט, ובאמת הוא הכי גדול והכי חשוב, ועקר היתהדות נשארה דיקא על-ידי היהודים הפשוטים, שלא ידעו שום חכמות, והם הצליחו מההתחלה עד הסוף, וכדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן יב), שעקר היתהדות היא בלי שום חכמות כלל, אלא בכל דבר להסתפל שיהיה שם השם יתברך, ואם יש בזה כבוד השם יתברך — יעשה, ואם לאו — לאו, ואיך האדם יכול לדעת אם יש שם הקדוש-ברוך-הוא אם לאו? אלא אם האדם אינו רוצה שום פרסום וכבוד ומתנהג כאדם פשוט מאד, זה סימן שפונתו רק בשביל הקדוש-ברוך-הוא, והוא יתברך שמה, אבל ברגע שמתחיל להשתולל ולצעק, ולעשות תנועות משנות, זה סימן ששכר אינו רוצה את הקדוש-ברוך-הוא, רק רוצה שבני-אדם יסתכלו עליו, והוא צריך תשומת לב, נמצא, שהוא צבוע ושקרן גדול.

וסיים מוהרא"ש נ"י: ולכן כל מה שיותר פשוט הוא יותר מצלח, וככל שהמכונה משכללת יותר, יהיו עמה יותר סבוכים, כי מכונה פשוטה, נתן לתקן בנקל, ויכולים להשתמש בה יותר בקלות, ומה צריכין יותר?! וכמו שהוא בגשמיות פן הוא ברוחניות, מה שיותר פשוט יותר מצלח, ולכן צריכים להתחזק מאד בדרך הפשוט, ודיקא על-ידי-זה מצליחים בכל ענין.

פָּרָס

מוהרא"ש נ"י אמר, שמה שכתוב במשנה (אבות א'): "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס". וזה סובב על כל פרט בחיים, שאם יעשה האדם איזה דבר שבקדשה על מנת לקבל פרס ושכר, הוא בספנה גדולה שלבסוף יתחרט מפל העסק והמעשים הטובים שלו, כי לא בכל פעם האדם זוכה לראות את הפרס והשכר של עבודתו, ואדרבה, הרבה פעמים האדם רואה את תכלית ההפוך, שהנה עבד קשה בשביל איזה דבר שבקדשה, ולא רק שלא קבל שכר ופרס, רק גם נכנס לחובות ובלבולים וכו', ונדמה לו כאלו לא הרויח כלל, והנה כשאדם יודע את ידיעה הנ"ל בידיעה ברורה, שהוא עושה את שלו לא על מנת לקבל פרס, אזי לא יסתכל על זה כלל, רק יעשה את שלו בנאמנות, הן אם יקבל פרס ושכר והן אם לא יקבל, אבל תכף-ומיד כשהאדם משים מבוטו ומגמתו אל השכר והפרס, אזי תהיינה לו הרבה אכזבות בחיים, כי מן השמים מנסים את האדם אם כונתו לשם שמים באמת, או בשביל השכר והפרס, ואם אין לו שכל לדעת שזהו רק נסיון, אזי הוא עלול להתחרט מפל מעשיו, ולקבל חלישות הדעת ולברח מפל העסק שבקדשה שרצה לעשות.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שביותר זה נוגע בדבר רבנו ז"ל, שמי שרוצה לעשות משהו בשביל רבנו ז"ל, ורוצה להיות כעבד המשמש את הרב ולשמש את רבנו ז"ל, צריך לעשות את זה שלא על מנת לקבל פרס, אלא בשביל טובת נשמתו וטובת נשמות ישראל אחרות, אבל לא בשביל פרס ושכר גשמי, כי תכף-ומיד כשתהיה כונתו להרויח כסף או כבוד וכיוצא בו, תהיינה לו הרבה אכזבות בחיים, כי ברגע שלא ירויח מה שתאר לעצמו, או לא יקבל את הכבוד שצפה לו, יתחרט מאד ויברח מפל העסק. ולכן מי שרוצה להכנס לאיזה שמוש לרבנו ז"ל, צריך לזכור היטב את המשנה הנ"ל: "הוו כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת

לקבל פָּרַס", ועל־יְדִיָּוָה יִצְלִיחַ.

ובְעֵינֵינוּ רְאִינוּ סְפוּרִים לְאֵין סֶפֶר, שֶׁל בְּנֵי־אָדָם שָׂרְצוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁהוּ בְשִׁבִיל רַבְנוּ ז"ל, כְּגוֹן בְּעֶסֶק הַדְּפָסָה אוֹ הַפְּצָה וְכִיוּצָא בָהֶם, וְחָשְׁבוּ שֶׁעַל־יְדִיָּוָה יִרְוִיחוּ כֶסֶף אוֹ כְבוֹד וְכוּ', וּלְבִסּוֹף נִכְנָסוּ לְחֹבוֹת גְּדוֹלִים, כְּדֶרֶךְ כָּל הָעוֹסֵק בְּצָרְכֵי צְבוּר, וְאַחֲר־כֵּן נִתְחַרְטוּ מִכָּל הָעֶסֶק וּבָרְחוּ לַגְּמָרֵי מַרְבְּנוּ ז"ל, וְאֵלּוּ הָיוּ יוֹדְעִים לְכַתְחֵלָה שְׁזָה בְעַצְמוֹ הַפָּרַס וְהַשְׂכָּר הֵכִי גְדוֹל, שְׂיִכּוֹלִין לַעֲשׂוֹת מִשְׁהוּ בְשִׁבִיל רַבְנוּ ז"ל וּלְזִכּוֹת אֶת הַרְבִּים עִם אִיזוֹ זְכוּת שְׁתֵּהִיָּה, לֹא הָיוּ מִצְפִּים לְשׁוּם תַּשְׁלוּם וּגְמוּל אַחַר, אֲבָל מִחֲמַת שְׁהִיתָה לָהֶם כְּוָנָה צְדָדִית, וְחָשְׁבוּ שְׂרִוִיחוּ אִיזָה פָּרַס וְשָׂכָר, לְכֵן לְבִסּוֹף הִפְסִידוּ אֶת הַכֹּל.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁבְיֹתֵר בְּעֵנִין הַדְּפָסַת סְפָרֵי רַבְנוּ ז"ל צְרִיכִין לְדַעַת אֶת הַיְדִיעָה הַנ"ל, שֶׁכְּשֶׁאָדָם רוֹצֵה לְהַדְפִּים אִיזָה סֶפֶר מִסְפָּרֵי רַבְנוּ ז"ל וּלְזִכּוֹת אֶת הַרְבִּים עִם דְּבוּרֵי אֱמוּנָה וִירְאָת שָׁמַיִם, אֵי אֲפָשָׁר שְׁתֵּהִיָּה כְּוָנָתוֹ לְהַרְוִיחַ כֶּסֶף אוֹ כְבוֹד וְכִיוּצָא בּוֹ, כִּי אִזּוֹ הוּא עֲלוּל לְקַבֵּל חֲלִישׁוֹת הַדַּעַת גְּדוֹל כְּשִׁיעֲבָרוּ עָלָיו חֹבוֹת וּבְלִבּוֹלִים וְכוּ', וְלִהְתַּחַרְט לַגְּמָרֵי, אֲבָל כְּשֶׁאָדָם נִכְנָס לְעֶסֶק הַקְּדוּשׁ הַזֶּה, עִם כְּוָנָה אַחַת בְּלִבָּד — לְזִכּוֹת אֶת הַרְבִּים וּלְהָאִיר אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הָעוֹלָם כְּלוּ, אִישׁ כְּוָנָה בְּוֹדָאֵי יִצְלִיחַ מְאֹד וְאִף דְּבָר שֶׁבְעוֹלָם לֹא יוּכַל לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהוּא רָאָה בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנִים הַרְבֵּה שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲסֹק בְּהַדְפָּסַת וְהַפְּצַת סְפָרֵי רַבְנוּ ז"ל, אֲבָל הִיתָה לָהֶם גַּם כְּוָנָה עֲצָמִית, וּכְשֶׁרָאוּ שֶׁגַּם אַחֲרִים מְדַפְּסִים נִתְקַנְאוּ בָהֶם וְחָשְׁשׁוּ שֶׁלֹּא יִרְוִיחוּ כֶסֶף וְכוּ', וּלְבִסּוֹף פָּשְׁטוּ רִגְלָם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְהִמָּשִׁיךְ בְּהַדְפָּסָתָם, כִּי נִחְלְשָׁה דַעַתָם מְאֹד, מֵה שֶׁאֵין בֵּין אֵלּוּ שְׁהִלְכוּ עִם מְסִירוֹת נַפְשׁ אֲפֵלוּ עַל מְנַת לְהִפְסִיד וְכוּ', וְלֹא הִסְתַּכְּלוּ עַל שׁוּם דְּבָר כְּלָל, הֵם הִצְלִיחוּ מְאֹד וּגְדָלוּ וְגַם עָשׂוּ פְרִי, וְנִתְבָּרְכוּ בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדִיָּהֶם.

וּמִי שֶׁמְפִיר קֶצֶת אֶת גְּדֹל מְסִירַת נַפְשׁוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש נ"י כָּל

השנים בהפצת אור רבנו ו"ל בעולם יודע קצת פרוש דבר זה, כי מוהרא"ש נ"י עבד בעסק זה כל השנים שלא על מנת לקבל פרס בלשהו, אדרבה היו לו תמיד רק חובות וצרות ויסוריין ומחלקת וכו', ואף פעם לא הסתפל על שום דבר כלל, רק המשיך לעשות את שלו שלא על מנת לקבל פרס, ועל-ידי-זה חפץ ה' בידו הצליח והפיץ את אור רבנו ו"ל בכל העולם כלו פשוטו כמשמעו, שבמעט אין מדינה בעולם שאין יודעים מדבר רבנו ו"ל ומספריו הנפלאים שנתפרסמו בכל מיני לשונות וטפסים שונים, כי כשאדם הולך על דרך כזו שלא על מנת לקבל פרס הוא מצליח באפן יוצא מן הכלל, וזוכה להאיר אורו יתברך בכל העולם, ומזכה את הרבים לדורי דורות, אשרי לו!

צדקה

מוהרא"ש נ"י תמיד מזהיר, שצריכין לתת כסף לכל אחד המבקש צדקה, אפלו משהו, ואף פעם אסור לרחק אדם ולא לתן לו, כי העולם הזה הוא מדה כנגד מדה, אם אדם מרחק מישוהו, אז גם מלמעלה ירחקו אותו, ועל-כן הוא מזהיר תמיד שצריכין לתן לכל בר ישראל המבקש צדקה, ואפלו אם אתה חושד בו — תן לו משהו.

ופעם אחת נכנס אחד לבית-המדרש של מוהרא"ש נ"י, ועשה רעש גדול, וצעק והשתולל ובקש צדקה, ומוהרא"ש נ"י הפירו שהוא נואף מפרסם, רחמנא לצלן, וכשנגש אל מוהרא"ש נ"י לבקש צדקה, נתן לו דולר, ואמר לו: זה בשביל דלק... (כי היה לו נהג שהביא אותו, ולא רצה לתן להנ"ל הפסוף שלא יהיה שתף לדבר עברה, ועל-כן אמר לו, שזה בעבור הדלק).

ופעם אחת, בא אברך אל מוהרא"ש נ"י, וספר לו, יען שהלך

לְהַפְיִין סִפְרֵי רַבְּנוּ ז"ל, וְכָל אֶחָד נָתַן לוֹ בְּשִׁפְעַ צְדָקָה, וְהִגִּיעַ אֶל אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְּנַגֵּד, וְאָמַר לוֹ, שְׂאִינוּ רוֹצֵה לַתֵּן בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפְּן אֶת הַכֶּסֶף לְמוֹהֲרָא"ש נ"י, וְאָמַר לוֹ: אֲנִי נוֹתֵן לָךְ אֶת הַכֶּסֶף, אָבֵל בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפְּן אֵל תִּמְסְרֵנוּ לְמוֹהֲרָא"ש נ"י. וְהִלָּה לֹא רָצָה לְקַחְתּוֹ, אִף שֶׁהָיָה סְכוּם גָּדוֹל, וְהָיָה דִתְפוּ בִּידוֹ: קַח אֶת זֶה. וּכְשֶׁהִלֵּךְ, בְּלִבֵּל אוֹתוֹ כָּל הַדֶּרֶךְ, לָמָּה הָיָה צָרִיךְ לְקַחְתָּ אֶת הַכֶּסֶף, הֲלֹא הוּא מִתְּנַגֵּד לְמוֹהֲרָא"ש נ"י, וְאָמַר לוֹ בְּפִרוּשׁ בְּתַנְאֵי כְּפוּל, שְׁלֹא יִלָּךְ אֶל מוֹהֲרָא"ש נ"י, וּכְשֶׁבָא אֶל מוֹהֲרָא"ש נ"י סִפֵּר לוֹ אֶת כָּל הַסְּפוּר, וְאָמַר שְׂאִינוּ יוֹדְעֵ מַה לַעֲשׂוֹת בְּכֶסֶף, כִּי אִינוּ רוֹצֵה לִיהֲנוֹת מִכֶּסֶף שְׂאִמְרוּ בְּפִרוּשׁ שְׂאִין רוֹצִים שְׁיִלָּךְ אֶל מוֹהֲרָא"ש נ"י, עָנָה וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרָא"ש נ"י: מַה הַבְּעֵיָה? עֲכָשׁוּ חֹסֵר נִיר לְשֵׁרוּתִים שֶׁל בֵּית־הַמְּדֻרָשׁ, תִּקְנֶה עִם הַכֶּסֶף הַזֶּה... וְזֶה זְכוּי הַרְבִּים... כִּי אִם הָאָדָם מְדַבֵּר כֵּן, שְׁלַכְל הַפְּחוֹת הַכֶּסֶף שְׁלוֹ יִלָּךְ לְנִיר לְשֵׁרוּתִים, וְכֵן לְכָל הַפְּחוֹת זָכָה אֶת הַרְבִּים... וְהִלָּךְ הִלָּה וְקָנָה אֲרָגוֹ שְׁלֵם עִם נִיר לְשֵׁרוּתִים.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂצָרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ שְׁלֹא יִגִּיעוּ אֵלָיו כְּסָפִים שְׂאִינָם שְׂיָכִים אֵלָיו, וְשִׁישׁ בָּהֶם עֵינַי רַע וְכוּ', וְכֵן שְׁלֹא יִהְיֶה מִכֶּסֶף גָּזֵל, כִּי זֶה פָּגָם גָּדוֹל מְאֹד.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש נ"י, אֲשֶׁר אֶצֶל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְּדוֹשׁ זי"ע הָיוּ מִתְחַלְקִים מֵאֲלֵיהֶם כָּל הַכְּסָפִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד שָׂרַק נָתַן לוֹ כֶּסֶף, הַכֶּסֶף הֵלָךְ לְמָקוֹם אַחֵר, מֵאִישׁ צָדִיק הֵלָךְ הַכֶּסֶף לְתַלְמִידִים עַל שִׁבְת־קֶדֶשׁ, וּמְרַשְׁעִים וְכוּ' הֵלָךְ הַכֶּסֶף בְּשִׁבִיל הַעֲרָלִים הַמְּנַקִּים אֶת הַבַּיִת, אוֹ בְּשִׁבִיל עֲצִים לְחֵמֶם וְכוּ'. וְסִיִּם מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂכַף צָרִיכִין לְבַקֵּשׁ תְּמִיד מִהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂכַפְּךָ שְׁלֹא שִׁיף אֵלָיו אוֹ שְׂבָא מֵאָדָם רָשָׁע שְׁלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה וְשִׁילָךְ לְמָקוֹם שְׂצָרִיךְ לִילָךְ.

צוּאָה

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁכַל בַּר יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהַכִּין לְעֲצוּמוֹ צוּאָה, וְזֶה מוֹעִיל לְהַרְבֵּה דְבָרִים, רֵאשִׁית — זֶה מוֹעִיל שְׁתַּמִּיד יִזְכֹּר הָאָדָם אֶת יוֹם הַמֵּיתָה וְאוֹלֵי זֶה יוֹם הָאֲחֵרוֹן שְׁלוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יָשׁוּב תַּמִּיד בְּתִשׁוּבָה, וְעוֹד מַעֲלָה יֵשׁ בְּזֶה שִׁימְנַע מִחֲלָקַת מִבֵּין בְּנָיו וַיּוֹרְשׁוּ, כִּי כָל הַמִּחְלָקַת בֵּין בְּנִים וַיּוֹרְשִׁים בָּאָה עַל-פִּי-רַב עַל-יְדֵי שְׂאִין צוּאָה, וְזֶה גוֹרֵם אֲחֵר-כֵּךְ כָּל מִינֵי קַלְקוּלִים, לֹא-כֵן כְּשֵׁשׁ צוּאָה, אֲזִי כָּלֵם יוֹדְעִים שְׂכָף צוּהָ אַבָּא, וּמָה שְׂיָךְ לְשָׁנוֹת, וּמִכָּל שְׂכָן רַבִּי עִם תַּלְמִידִים בְּוֹדָי צָרִיךְ שְׁיַנִּיחַ צוּאָה, כִּי אִם נִשְׁאַרְהָ צוּאָה, אֲזִי אֵין שׁוֹם מִחֲלָקַת וְהַכֵּל יוֹדְעִים בְּפִרוּשׁ רִצּוֹן הַרְבִּי, וְרַב הַקַּלְקוּלִים בֵּין הַתַּלְמִידִים הִיָּה תַּמִּיד רַק כְּשֵׁלָא נִשְׁאַרְהָ צוּאָה מִהַרְבִּי.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂכָן הִיָּתָה דַּעַת מוהֲרַנ"ת ז"ל, שְׁכַל אֶחָד יִכִּין לְעֲצוּמוֹ צוּאָה, וְדַבֵּר מִזֶּה הַרְבֵּה עִם אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו, וַיְדוּעַ הַסְּפוּר שְׂקָרָה עִם מִשָּׁה חִינְקָס, שְׁהִיָּה עֲשִׂיר גְּדוֹל בְּעִיר בְּרַסְלָב, וְהִיָּה נוֹתֵן הַרְבֵּה כֶּסֶף לְרַבְּנוֹ ז"ל, וּמוהֲרַנ"ת ז"ל שְׁלַח לוֹ שִׁיכְתַּב צוּאָה כִּי כֵן צָרִיכִים לְהַתְנַהֵג, וּלְבַסּוּף נִפְגַּע עַל-יְדֵי-זֶה... וְהַתְחִיל לְחַלֵּק עַל מוהֲרַנ"ת ז"ל וְרָדַף אוֹתוֹ וּמָסַר אוֹתוֹ בְּכָל מִינֵי מְסִירוֹת, עַד שֶׁהֲצָרָךְ מוהֲרַנ"ת ז"ל לְהַכְנִס בְּבֵית-סֵהַר, וְחִמְּנָא לְצֻלָּן, אַבָּל עִם כָּל זֹאת זֶה הִיָּתָה דַּעַת מוהֲרַנ"ת ז"ל שְׁיִכִּין כָּל אֶחָד לְעֲצוּמוֹ צוּאָה.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׁלָנוּ יֵשׁ צוּאָה מִרַבְּנוֹ ז"ל שֶׁהִיא הַתּוֹרָה הָאֲחֵרוֹנָה שְׂאָמַר לָנוּ בְּעֵלְמָא הַדִּין, שְׁזָה הִיָּה בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׁנַת תַּקַּע"א, וְהוּא בְּלִקוּטֵי-מוהֲרַנ"ן, חֲלָק ב', סִימָן ח', הַמִּתְחִיל בְּפָסוּק "תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר" וְגו' וּמִדַּבֵּר מִתּוֹכָהָ, וְתַמְצִית הַנִּקְדוֹת שְׁיוֹצְאוֹת מִשָּׁם הֵן: א. לְבֹא אֶל הַצַּדִּיק בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה. ב. לְדוֹן אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לְכַף זְכוֹת וְלְהוֹכִיחוֹ בְּתוֹכָהָ שֶׁל אַהֲבָה. ג. לְחַפֵּשׁ תַּמִּיד אַחַר רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק וְלְהִיּוֹת מְקַרֵּב אֵלָיו, וְצָרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְמַצֵּא צַדִּיק בְּזֶה שְׁיֵשׁ לוֹ רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁיכוֹל לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנַת חַדוּשׁ הָעוֹלָם בְּתוֹךְ כָּל הַבְּרִיּוֹת, הִינּוּ שְׁכַלֵּם

יפירו אותו יתברך, ואיך שהוא יתברך מחדש בכל יום תמיד את מעשה בראשית.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבענין צנאה, מצינו בירושלמי (ברכות פרק ד', הלכה ד') שרבי יונה בכל פעם כשיצא לעיר אחרת הנה עושה צנאה בתוך ביתו, מפני שכל הדרכים בחזקת סכנה, וכן רבי מנא כשהנה הולך למרחץ לטבל הנה עושה צנאה בתוך ביתו (כי בימיהם היתה סכנה מהאש שבער שם), הרי גם תנאים ואמוראים היו נוהגים כן להניח צנאה בתוך ביתם, וכן ראוי לכל אדם להזהר שתהיה לו צנאה בתוך ביתו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהרב הקדוש רבי אורי מסטרליסק ז"ע, בכל יום קדם התפלה צנה לביתו צנאה, כי הנה בטוח שימות בתוך התפלה מרב דבקות שהיה מרגיש בה, ואמר מוהרא"ש נ"י על זה, אשרי מי שחי את חיי בצורה כזו שתמיד חושב על אחריתו ומצוה את ביתו תמיד, כי אזי יש לו מח אחר לגמרי, ותמיד עומד לפני עיניו התכלית הנצחית, ובפרט בענין רבי עם תלמידים, בודאי זה דבר חשוב ונחוץ מאד שישאיר צנאה אחריו, כדי שלא יצא אחר-כך קלקול ומחלקת כמו שמצוי מאד בעולם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאף שבעולם צוחקים מאנשי שלומנו, למה לא מנו רבי אחר אחר רבנו ז"ל, אבל באמת זאת היתה צנאת רבנו ז"ל שאמר: "אני רוצה להשאיר ביניכם". ובזו הלשון אמר: "איך וויל בלייבען צווישען אייך", ואמר רבנו ז"ל: כשתבאו על קברי ותאמרו שם העשרה מזמורי תהלים, אפלו אם עצמו וגבחו חטאיכם ופשעיכם אעשה לכם טובה. גם אמר, כשיבאו על קברו וילמדו ויתפללו שם, יהיה לו חלוץ עצמות מרב נחת. ודבר הרבה מענין קברו ורצה שיבאו אליו. וסיים מוהרא"ש נ"י: ועל-כך אין לאף אחד רשות לטען אחרת, כי זה הנה רצונו של רבנו ז"ל.

וכמה פעמים אמר מוהרא"ש נ"י, שמי שמתמיד הרבה בדברי רבנו ז"ל, הינו בספרו הקדוש והנורא "לקוטי מוהר"ן", עד שישגור

על פיו, הוא ממש מרגיש שרבונו ו"ל נמצא אתו עמו ואצלו, כי פניו, שכלו וחכמתו גנוזים בתוך הספר, ולולא שהזהיר אותנו רבונו ו"ל כל-כף לבא על ציונו הקדוש, לא היו נוסעים אליו כלל, כי רבונו ו"ל חי אצלנו על-ידי תורתו וספוריו ושיחותיו הקדושות ונצותיו הנפלאות אשר הם חיים וקיימים כידוע למי שבקי בהם מאד, אך מאחר שרבונו ו"ל כל-כף רצה שנבא אל ציונו הקדוש ובפרט בראש השנה, אזי אין שום ברירה שבכולם יכולה לבטל דבר זה כלל. ואשרי מי שזוכה לקיים צוואתו ורצונו של רבונו ו"ל פשוטו כמשמעו. ומחפש תמיד אחר רוח קדשו של רבונו ו"ל וגם בא אל ציונו הקדוש בעיר אומן.

צער

מוהרא"ש נ"י אמר, שכל צער שמגיע לאדם הוא רק על-ידי שהקדוש-ברוך-הוא נתלבש באותו הדבר שמצער אותו, ומכה את האדם על-ידי אותו הדבר, כי הוא יתברך מסתתר בכל פרט ופרט של הבריאה, וכשאדם סובל צער ויסורים מאיזה דבר, הקדוש-ברוך-הוא בעצמו כפיכול נמצא שם ומכה אותו על-ידי הדבר ההוא, כגון שיש על האדם איזה דין ומשפט, או שנופל בחובות ויש לו נוגשים רבים, או שנחלה באיזו מחלה וצריך לעבר נתוח, חס ושלום, או מיני חלאים רעים אחרים, רחמנא לצלן, עקר הצער בא על-ידי שהקדוש-ברוך-הוא מתלבש שם באותו הענין, ומעורר את האדם לשוב אליו יתברך. ולכן החכמים האמתיים שיודעים שהכל רק מקל ביד הקדוש-ברוך-הוא המכה אותם, אינם מתפחדים מהמכה בעצמה, אלא מתעוררים ובוכים ומצטערים למה הקדוש-ברוך-הוא מכה אותם, כי אינם מתפחדים מעצם ההכאה כי זה רק מקל, ומה שיהי לפחד ממקל? הלא צריכים לפחד רק ממי שמחזיק את המקל, ועל-כן עקר הצער והיסורים של הצדיקים המפושפים

תמיד במעשיהם הוא לדעת למה מכה אותם הקדוש ברוך הוא, אבל אינם מתפחדים מעצם ההכאה, ומי שאין לו שכל ומפחד מההכאה, הוא כדגמת ילדים בבית הספר, שמפחדים מהמקל ואין מפחדים מהמלמד, אבל מי שיש לו שכל, אינו מפחד מהמקל אלא מהמלמד, כמו־כן הצדיקים אינם מתפחדים מעצם הצער והצרה שעוברת עליהם, אלא מתפחדים ממנו יתברך ומפשפשים במעשיהם מה עשו ומה פשעו ומה חטאו שמגיע להם ענש כזה.

וכמה פעמים ראינו אצל מוהרא"ש נ"י דבר זה, שכל־כף הצטער בצער גדול עד שמרב צער הוריד דמעות, והיתה פליאה בעינינו, למה לו להצטער בענינים כאלו, הרי הוא תמיד מגלה את אממת מציאותו יתברך, ומה שיהי להצטער על עולם עובר? ובפרט שכמה פעמים היו עליו משפטים גדולים מהסמ"ך־מ"ם הרשע מרשע ביבנאל שמסרו במסירות, והיה צריך לעמד במשפטים, והצטער מאד מאד על זה. ושאלו אחד מאנשי שלומנו: למה אתם מצטערים מהגבל הזה שהוא הרשע והנוכל והרמאי ביבנאל? ענה ואמר לו מוהרא"ש נ"י: תאמין לי, שהכל הבל ורעות רוח, ואני יודע בידיעה מחלטת שעוד מעט אני יוצא מזה העולם ומה יכולים לעשות לי? ואפלו, חס ושלום שמכניסים את האדם בבית־סתר, חס ושלום, הכל עובר, כי ימי שנותינו הבל, הנה אנוחנו כאן ועוד מעט נצא מפאן, אך עקר צערי, כי בודאי אם יש עלי משפט כאן למטה, בודאי יש עלי משפט גם למעלה, כי כל דבר שקורה עם האדם בזה העולם הוא בדגמא דלעילא, אם יש לאדם משפט למטה, בודאי יש לו משפט למעלה, ועל זה אני מצטער כל־כף ובוכה ומבכה שמים וארץ: "רבוננו של עולם, תגלה לי מה פשעי ומה חטאתי, שחטאתי ופשעתי לפניך שאתה שופט אותי". כי ההכרח לשוב בתשובה שלמה, ובודאי בכל ענש יש עון, ועל־כן אני רוצה לדעת בדיוק איזה עון וחסא עשיתי שמגיע לי המשפט הזה המלבש ברשע מרשע והנוכל והרמאי הזה ביבנאל, וזה הצער שיש לי.

ואמר מוהרא"ש נ"י: באמת בשעה שעובר על האדם צער,

ראוי לו ללמד את המאמר בלקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן רנ, ויאמר עליו התפלה מלקוטי תפלות, ועל ידי זה בעצמו ימתק ממנו כל הצער והיסורים והמרירות.

וספר מוהרא"ש נ"י, שהרב הצדיק ר' לוי יצחק שניאורסאהן ז"ל (אביו של הרבי האחרון מחב"ד), היה חדוש נפלא בדבר זה, שהיה בעל מקבל גדול מאד, ולמדן עצום, ומסרוהו רשעים ארורים והכניסו אותו בבית סהר וענו אותו בכל מיני ענויים, עם כל זאת קשר בדרך נפלאה את השמות של כל המקומות שהגלו אותו לשם בצרופים נפלאים, ופרשם בדרך קבלה, וכן אפלו באותם הערלים שהציקו לו מצא בתוך שמותיהם רמזים וצרופים מצרופי שמותיו יתברך, הינו שהפך את כל שמות אלו שצערו אותו, וכן כל השמות מקומות שגלה לשם, ליחודים קדושים ומצא שם צרופי אותיות משמותיו יתברך, וזה אשר החזיקו. וסיים מוהרא"ש נ"י, שכך צריך כל אדם לעשות הינו למצא בתוך צרותיו ויסורים את אמתת מציאותו יתברך, ולידע שהכל רק מקל בידו יתברך, ועל כן מה יש לירא מהמקל, הלא אין צריכין לירא רק ממנו יתברך, וכמו כן כשאדם סובל צער ויסורים מהסמ"ך מ"ם הרשע שמכשיל אותו בעוונות, עליו תכף ומיד לחזר אליו יתברך, ולכא ולהתחנן להקדוש ברוך הוא שיחוס וירחם עליו ויוציאו מהמקום המר הזה שנפל לשם, שזה מה שאמר פעם רבנו ז"ל (עין חיי מוהר"ן, סימן תרי), שבעת הודוי אנו מתודין בלשון רבים: אשמנו, בגדנו, גזלנו וכו', כי אנחנו לוקחים גם הקדוש ברוך הוא בתוך החשבון, שהרי בלתי פחו יתברך לא היינו יכולים לחטא, עין שם; וזהו למוד עמק מאד, איך יכולים למצא אותו יתברך גם בתוך ירדותו ונפילותיו מהסמ"ך מ"ם הרשע ומרשע, ודיקא על ידי זה יש כח לכל אחד ואחד לחזר בתשובה שלמה; אשרי הזוכה להבין ולקיים את זה.

צביעות

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׁפָל אָדָם צָרִיף לְשֹׁמֵר אֶת עֲצָמוֹ מְאֹד מְאֹד מִכָּל מִינֵי צְבוּעִים, וְכַמְזָכֵר בְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (סוּטָה כב): אָמַר לִיה יֵנְאִי מְלָכָא לְדַבֵּיתָהּ, אַל תִּתְיַרְאֵי מִן הַפְרוּשִׁים, וְלֹא מִמִּי שְׂאִינָן פְּרוּשִׁים, אֲלֵא מִן הַצְּבוּעִים שְׂדוּמִים לְפְרוּשִׁים, שְׂמַעְשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה זְמָרִי, וּמִבְקָשִׁים שְׂכָר כְּפִינְחָס. וּבַעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, דְּבַר זֶה נִמְצָא הַרְבֵּה גַם בֵּין אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֲשֶׁר בְּאַמַּת רַבָּם כְּכֹלִם אַנְשִׁים כְּשָׂרִים, אַךְ מִתְחַבְּאִים בִּינֵיהֶם גַּם הַרְבֵּה צְבוּעִים גְּמוּרִים, שְׂמַעְשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה זְמָרִי, נוֹאֲפִים כְּכֹלְבִים, וְאַחֲרֵיכֶן מְבַקְשִׁים שְׂכָר כְּפִינְחָס, שְׂרוּצִים לְהִיּוֹת יְשׁוּת וּמְצִיאוֹת וְכוּ' מְנַהִיג וְרֹאשׁ וְכוּ' וְלֵהֲשַׁתְּלֹט עַל זִוְלָתָם וְכוּ', וְתָמִיד מוֹצְאִים קְרֻבָּנוֹת כְּאֵלוֹ, אַנְשִׁים עִם מַחֲוֹת חֲלוּשִׁים, וְעוֹשִׂים לָהֶם שְׂטִיפַת מַח, עַד שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם וְנוֹפְלִים בְּפַח יְקוּשׁ. וּבְאַמַּת אֵינָם אֲלֵא נוֹאֲפִים כְּזְמָרִי וּמִתְלַבְּשִׁים בְּלְבוּשׁ שֶׁל פִּינְחָס.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂדָבַר זֶה מְצוּי מְאֹד אֲצֵל בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה, שְׂנִמְצָא אֲצֵלָם אֵיזָה צְבוּעַ רְמָאֵי וְנוֹכַל שְׂעָבַר עַל כָּל הַעֲבֵרוֹת שְׂבִתוּרָה, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן, וְעַל כָּל הַעֲרִיּוֹת שְׂכַתּוּבוֹת בְּפִרְשַׁת אַחֲרֵי, רַחֲמָנָא לְצֻלָן, וּבְמִקּוּם לְשִׁבְתָּ בֵּין תְּנוּרָה לְכִירִים וּלְבִקְשׁ יוֹמָם וְלַיְלָה וּלְבִכּוֹת שָׁמַיִם וְאַרְצָן מְתֵי יִתְקַן אֶת מַעֲשָׂיו הַמְּגַנְנִים כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין וְכוּ' וְכוּ', בְּמִקּוּם זֶה הוּא נַעֲשֵׂה רֹאשׁ וּמְנַהִיג וְעוֹד אוֹמֵר דְּעוֹת בְּדַרְכֵי רַבְּנוּ ז"ל, וּמֵה גַם שְׂמוּשׁוֹף אֵלָיו נְשִׁמוֹת יְקָרוֹת בְּעֵלֵי תְשׁוּבָה אֲמֵתִיִּים, וּמוֹלִיכֶם בְּדֶרֶךְ הַיֵּשֶׁר... אוֹי לְאוֹתָהּ בּוֹשָׂה אוֹי לְאוֹתָהּ חֲרָפָה, וְאוֹי לוֹ לְמִי שְׂנוֹפֵל בְּמַצּוּדָתָם.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂאֵי אֲפֶשֶׁר לְהַנְצִל מִצְבוּעִים כִּי אִם עַל-יְדֵי תְפִלָּה וּבִקְשָׁה לְהֵשֵׁם יִתְבַּרֵךְ, לְבִקְשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבַּרֵךְ יוֹמָם וְלַיְלָה לְהַנְצִל מִכָּל מִינֵי רְמָאִים וְנוֹכְלִים וּמִכָּל מִינֵי צְבוּעִים שְׂעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי זְמָרִי, כִּי בְלֵי תְפִלָּה אֵי אֲפֶשֶׁר בְּשׁוּם פְּנִים וְאִפְּן לְהַנְצִל מֵהֶם, כִּי הַצְּבוּעִים הֵם חֲכָמִים לְהִרְעֵ, וּבָאִים עִם כָּל מִינֵי תְרַגְלִים

ומדברים בכל מיני חן של שקר, ויש להם קסם בפיהם שמקסימים את האדם התם עד שנופל במצודתם, כדרך העכביש שאורג מצודה על-ידי שירוק מפיו זהמא ונעשה מזה קורי עכביש, וכך נתפסים זבובים בתוך המלכדת, והעכביש אוכל אותם, כמו-כן אלו הצבועים יורקים מפיהם הטמא והמא, ונפשות חלשות חלשות כזבובים נתפסות במצודתם.

ופעם אחת היה צבוע כזה מדבר כל דבר אסור על מוהרא"ש נ"י, וכשספרו אנשי שלומנו את הדבר לפני מוהרא"ש נ"י, שאל אותם, מי הוא האיש הזה? הלא איני מכיר אותו, ובודאי הוא גם-כן אינו מכיר אותי, ובקש מאנשי שלומנו שיתודעו בדיוק מי הוא. ואמר להם: תדעו בודאי, שאם הוא מדבר עלי, אף שאינו מכיר אותי אישית, אזי מכרח להיות שהוא טמא ומטמא ומנגל גדול, והלך אחד מאנשי שלומנו וחפש חפוש אחר חפוש עד שמצא איזו כתבה בעתון עם תמונה של ההוא שדבר על מוהרא"ש נ"י, (הינו תמונה של אדם עם זקן ארוך מאד... ופאות מפזרות המגיעות עד אחורי כתפיו... וממש היה נראה כאיזה חכם ואדמו"ר גדול...) ובתוך הכתבה היה כתוב את כל העבר שלו, רחמנא לישזבן, שלא התביש לספר את מעשיו המגנים שבא על כל העריות שבתורה, רחמנא לישזבן, וביניהם גם על עז... רחמנא לצלן, וכשראה מוהרא"ש נ"י את הכתבה הזו, ענה ואמר: הלא אמרתי לכם שלא ימלט שמי שמדבר עלי, שלא יהיה נואף גדול, כי מה יש לי עם אחר, הרי אין לי עסק עם שום בריה שבעולם, אני רק מגלה את הקדוש-ברוך-הוא, ועל-כן למה לאחד לדבר עלי? ומי שמדבר עלי הלא אינו מוכיח ומגלה אלא את מעשיו המגנים, ראו איזה איש מזהם ומגשם מדבר עלי, שלא הספיק לו כל העריות וכו' אלא עוד צריך עז... רחמנא לצלן, ובר נש מנגל ומזהם כזה לא מתביש לדבר עלי. והתאנח ואמר: אוי לאותם האנשים שנגלדו במצודתו, כי הוא מראה פנים כפינחס וכצדיק גדול, והנה הוא מזהם פומרי, אבל הוא מחקי הבחירה שבר נש צבוע כזה יכול להטעות נשמות ישראל

וילכו אחריו, וגם לא יתבייש להיות הוגה דעות בדבר רבנו ז"ל.

ואמר מוהרא"ש נ"י שקמו אלו יש הרבה מאד, לא רק בתדרו של רבנו ז"ל, אלא בכל מקום, אדם שעבר על כל עברות שבתורה, ואחר-כך הלביש עצמו בלבוש חסידי וכו' או בלבוש ליטאי וכו' וכבר נעשה הוגה דעות בדרכי עבודת השם, האם הגר"א זי"ע היה צודק או הבעל-שם-טוב זי"ע היה צודק?! הלא אדם מנוול כזה שעבר על כל העברות שבתורה, היה צריך להכניס את ראשו באדמה מרב בושה, ואיך אינו מתבייש לומר דעות בין קדושים עליונים כאלו?!

ואמר מוהרא"ש נ"י, שצריכין לשמר מאד מאד מצבועים, ולא להטעות את עצמו להאמין באיזה בן אדם ששלשום היה בעל עברה גדול, ועבר על כל התורה כלה, רחמנא לישיבון, ואתמול נעשה בעל תשובה, והיום הוא כבר בעל מקבל גדול וצדיק מפרסם ונותן תקונים... כי אין דברים אלו הולכים ביחד, בודאי בעל תשובה הוא דבר גדול מאד, אבל להגיע למדרגת צדיק ובעל מקבל ולתן תקונים, לזה צריכין ימים ושנים של עבודות ויגיעות בקדושה ובטהרה, ואז כולי האי ואולי יזכה לאיזו בחינה של התנוצצות אלקות, ומה שהיום בני-אדם נכשלים להאמין בכל מיני צבועים המסתובבים בחוצות, אין זה אלא מחמת שבדור הזה עובר על נשמות ישראל מה שעובר, וכלם שבורים בתכלית השבירה, וכל אחד יש לו הצרות שלו, זה מסבב עם חובות, וזה אין לו אשה, וזה אין לו שלום-בית וכו' וכו', ואין לה אדם שלא יסבל צרות ויסורין מרורים, ועל-כן בנקל לאלו הצבועים לעבד על נשמות ישראל התמימות ולתפס אותם במצודתם, וכמו שראינו בעינינו צבועים כאלו, שהיו בעלי עברות ועברו על עברות חמורות, ואחר-כך כשחזרו והניחו שיצמח להם זקן ופאות היו נראים ממש כמו אדמו"ר... ולבסוף עבדו על נשמות תמימות ולכדו אותם במצודתם רחמנא לישיבון, ועל-כן צריכין לבקש הרבה ממנו: תברך שלא תהיה לו שום שיכות לצבועים כאלו אשר יכולים לעקר אותו

מעולם הזה ומעולם הבא גם יחד.

וספר מוהרא"ש נ"י, שפעם בא איש כזה מלכש בכגדים חשוכים ועם זקן ארוך ופאות מפזרות ונראה ממש כמו אדמו"ר גדול, אל האדמו"ר מצאנו קלויזענבורג ז"ל, ושאל אותו, מי אתה? ענה ואמר, אני בעל תשובה, והלה תפס תכף ומיד שמושהו לא בסדר עמו, וענה ואמר לו בלשון תמיהה, בעל תשובה אתה? בעל עברה אתה... (פידוע שהוא היה איש חריף וקנאי מאד, ואמר תכף ומיד לאדם מה שהיה לו להגיד), וסיים מוהרא"ש נ"י, שכן הוא האמת, אדם שעבר על כל העברות שבתורה, בודאי יש לו תקנה על-פי דעת רבנו ז"ל לשוב בתשובה שלמה על כל מעשיו, אבל עליו לישב בשקט בין תנור וכירים ולחזור כל ימיו בתשובה, ולבכות יומם ולילה, ולהתבודד עצמו עמו יתברך, ולהתמיד בלמוד תורה הקדושה, ולא שכבר יתהפך להיות ראש ומנהיג והוגה דעות, ואז בודאי יש לו תקנה טובה שהשם יתברך ישוב וימחל לו.

ציצית

מוהרא"ש נ"י אמר, שמי שזוכה ללכת עם בגד של ארבע כנפות ולקיים בה מצות ציצית, צריך להחיות את עצמו כל היום עם מצוה יקרה זו, ותמיד להסתפל על הציצית שלו ולהחיות ולשמח את עצמו שתהלה לאל, הוא הולך עם ציצית, ויש לו לכוון בשעה שמסתפל על הציצית, שהוא מקבל פני השכינה ממש, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי, ברכות, פרק א', הלכה ב'): וראיתם 'אותם' אין כתיב כאן, אלא וראיתם 'אותו', מגיד שכל המקיים מצות ציצית כאלו מקבל פני שכינה, ובשעה שהוא מקיים מצות ציצית זה נחשב כאלו מקיים כל המצוות כלם, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (גדרים כה.): שקולה מצות ציצית כנגד כל מצוות שבתורה, ועקר מעלת

הָאָדָם כְּשִׁמְחָהּ וּמְשַׂמַּח אֶת עַצְמוֹ עִם הַמְצוּוֹת שֶׁהוּא מְקַיֵּם, וְלֹא שְׂעוּשָׁה אוֹתָן מִחֲמַת עַל וּמִשָּׂא. וְרוֹאִים בְּנֵי-אָדָם שֶׁמְלַבִּיּוֹשִׁים צִיצִית וְהוֹלְכִים עִמָּהֶם כָּל הַיּוֹם, וְכַמְעַט אִף פְּעַם לֹא נִכְנָס בְּדַעְתָּם לַחֲשֹׁב מִמַּעַלְת הָעֵנָן הַזֶּה שֶׁהוֹלְכִים עִם צִיצִית וּמְקַיְמִים מִצְוָה זוֹ, וּבְאֵמַת כָּל גּוֹף הַמִּצְוָה שֶׁל צִיצִית הוּא לְהַזְכִּיר אֶת הָאָדָם בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר טו): "וַיִּרְאִיתֶם אֹתוֹ וַיִּזְכַּרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת הַנּוֹי" וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם", שֶׁהַצִּיצִית צְרִיף לְהַזְכִּיר אֶת הָאָדָם מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלְהַזְכִּיר אוֹתוֹ מִכָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת שֶׁבַתּוֹרָה, וְלִכְּן הוּא עֵנָן גָּדוֹל מְאֹד לְהִסְתַּכֵּל הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם עַל הַצִּיצִית, וְלְהַחִיּוֹת וּלְשַׂמַּח אֶת עַצְמוֹ עִם הַצִּיצִית, וְלְהַגִּיד מִפְּעַם לְפְעַם לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי מוֹדֶה לָךְ מְאֹד שֶׁאֲנִי זוֹכֶה לְלַכֵּת עִם מִצְוֹת צִיצִית שֶׁהִיא מִצְוָה קְדוּשָׁה וְעֲלִינָה כְּזוֹ", וְעַל-יַד־זֶה יִרְגִּישׁ נֶעַם אַחֲרַת כָּכָל הַחַיִּים שְׁלוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁמְבֹאֵר בְּתַקוּנֵי זֵהר (תְּקוּן סט), שֶׁהַצִּיצִית הֵם לְבוּשָׁא דְשְׂכִינְתָא, הֵינּוּ הַלְבוּשׁ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּבִכּוּל, וְכִמוֹ שֶׁמְזַכֵּר גַּם בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא (רֵאשׁ הַשָּׁנָה יז): מְלַמֵּד שְׁנַתְעַטֵּף הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּשִׁלִּית-צְבוּר, וְהִרְאָה לוֹ לְמִשָּׁה סֹדֵר תְּפִלָּה, נִמְצָא כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ עִם צִיצִית הוּא הוֹלֵךְ עִם לְבוּשׁ הַמְּלָךְ מִמֶּשׁ, וְלִכְּן מוּבָא בְּזֵהר הַקְדוּשׁ (וְאֵתְחֵן רסג). שֶׁכְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ עִם צִיצִית יוֹצֵאִים מִלְּפָנָיו כְּתוּב שֶׁל מְלָאכִים וּמְכַרְזִים לְפָנָיו "הִבּוּ יִקְרָא לְדִיוֹקְנָא דְמְלָכָא קְדִישָׁא, הִבּוּ יִקְרָא לְבָרָא דְמְלָכָא, לְפָרְצוּפָא יִקְרָא דְמְלָכָא" (תְּנֵנוּ כְּבוֹד לְצוּרַת הַמְּלָךְ הַקְדוּשׁ, תְּנֵנוּ כְּבוֹד לְכֵן הַמְּלָךְ, לְפָרְצוּף כְּבוֹד הַמְּלָךְ), כִּי בְּשַׁעַת שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ עִם מִצְוֹת צִיצִית הוּא לְבוּשׁ בְּלְבוּשׁ הַמְּלָךְ, וְהַמְּלָאכִים הַמְּסַבְּבִים אוֹתוֹ שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ מִכָּל רַע, וְכַמְבֹאֵר בְּגְמָרָא (מְנַחוֹת מד). שֶׁצִּיצִית הוּא שְׂמִירָה מַעֲבָרָה וּמְנַאֲוֵף, וּמַעֲשֶׂה בְּאִישׁ אֶחָד שֶׁהִיָּה נֹזֵהר בְּמִצְוֹת צִיצִית, וְרָצָה לַעֲשׂוֹת עֲבָרָה, וּבָאוּ אַרְבַּע צִיצִיּוֹתָיו וְטָפְחוּ לוֹ עַל פָּנָיו, וְהַזְכִּירוּ אוֹתוֹ, וּמִנַּע אֶת עַצְמוֹ מִעֲבָרָה וְשָׁב בְּתִשׁוּבָה, עֵינַי שָׁם; כִּי הִפַּח שֶׁל הַצִּיצִית כָּל-כָּף גָּדוֹל שֶׁשׁוֹמְרִים אֶת הָאָדָם מִעֲבָרוֹת, חַס וְשְׁלוֹם,

ולכן הוא ענין גדול שבכל מקום שאדם הולך תמיד יסתכל על הציצית ויחיה את עצמו בהם.

וזאת ראינו הרבה פעמים אצל מוהרא"ש נ"י, איך שבאמצע היום היה לוקח את הציצית בידו הקדושה ומנשק אותם, ומתנועות פניו וידיו, היה נראה ונכר איך שמחיה עצמו מאד עם מצנת ציצית, כי זה עקר המעלה של המצנה כשמקיים אותו בשמחה ומחיה עצמו בה, וכמה פעמים הזכיר מוהרא"ש נ"י את הספור שהיה אצל הגאון מוילנא ז"ל לפני הסתלקותו, ששכב במטתו והחזיק את הציצית בידו, ובכה מאד, ושאלו אותו תלמידיו: רבי, למה אתם בוכים? ואמר להם: תראו איך שבזה העולם אדם יכול לקנות לעצמו בדמים מועטים מצנה נפלאה ויקרה כזו של מצנת ציצית, ושם בעולם העליון שאני הולך שמה, כבר אין יכולים לקנות מצנה זו בכל הון דעלמא, ועל זה אני בוכה. וסיים מוהרא"ש נ"י, שפך צריך להיות אצל האדם במשך כל ימי חייו, שתמיד יחזיק את הציצית בידו, ויחיה את עצמו בהם, ויאמר: "ברוך השם שאני הולך עם ציצית", ואם היה האדם זוכה להרגיש אילו אורות הוא ממשיך על נשמתו על ידי מצנת ציצית, היה ממש רוקד מרב שמחה; ועל-כן אשרי מי שזוכה לקים מצנת ציצית תמיד, ואשרי ואשרי מי שזוכה להחיות את עצמו עם מצנת ציצית תמיד, כי אז ירגיש טעם ונעם אחר בכל החיים שלו.

קול

מוהרא"ש נ"י אמר, שהקול לבד של איש פשר, מעורר בני-אדם לעבודת השם יתברך, הינו אפלו אם לא שומעים ממנו דבורים ממש, או לא מבינים בדיוק מה שהוא אומר, אבל בזה ששומעים את קולו לבד יכולים להתעורר לעבודת השם יתברך, כי

הקול המזכך של איש פֶּשֶׁר, שְׁזָכָה לְצַעַק הַרְבֵּה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמִשְׁךְ יְמֵי חַיָּו, וְלַהֲרַבּוֹת בַּתְּפִלָּה וּבַהֲתַבּוּדָדוּת, וְגַם לְעַסֵּק תָּמִיד בַּתּוֹרָה בַּהֲתַמְדָּה רַבָּה, הַקּוֹל שֶׁל אָדָם כְּזֶה נִזְדַּכֵּךְ כָּל-כֶּף, עַד שֶׁשָּׁרַק שׁוֹמְעִים אֶת קוֹלוֹ לְבַד, הֵלֵב מִתְעוֹרֵר לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ; כִּי בַתּוֹךְ הַקּוֹל שֶׁל הָאָדָם גְּנוּזִים הַכַּחוֹת שְׁלוֹ, וְכַפֵּי שְׁזַכָּךְ וְטָהַר וְקִדְּשׁ אֶת עַצְמוֹ, כֵּן יֵשׁ לוֹ קוֹל, וְכִמּוֹ שְׁאוּמֵר רַבְּנֵי ו"ל (לְקוּטֵי-מוֹהֲרָ"ן, חֵלֶק א', סִימָן ל'), שֶׁמְקוֹלוֹ שֶׁל אָדָם יְכוּלִין לִידַע אֶת בַּחֲיִנַת הַמַּלְכוּת שְׁלוֹ, הֵינּוּ הֵיכָן הוּא אוֹחֵז בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאִיךְ הַדְּבָקוּת שְׁלוֹ בְּקִבְלַת עַל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וּבּוֹדָאֵי גַם הַשׁוֹמֵעַ צְרִיךְ שְׁתַּהֲיִינָה לוֹ אֲזַנִּים טוֹבוֹת וּמְזַכָּכוֹת לְהַבְחִין כָּל זֶה, וְרַק מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ מִחַ מְזַכָּךְ וְאֲזַנִּים קְדוּשׁוֹת וְטָהוּרוֹת יְכוּל לְהַבְחִין בְּקוֹלוֹ שֶׁל אָדָם הֵיכָן הוּא אוֹחֵז, אֲבָל זֶה בְּרוּר שֶׁהַקּוֹל שֶׁל צְדִיק וְאִישׁ פֶּשֶׁר יְכוּל לְעוֹרֵר אֶת לֵב הָאָדָם לְעַבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וּבְזֶה לְבַד שֶׁשׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ, אֲפֹלוֹ אִם לֹא מְבִינִים בְּדִיוֹק מַה שְׁאוּמֵר, יְכוּלִים לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ טוֹבָה גְּדוֹלָה בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהֲרַב הַקְדוּשׁ ר' אַבְרָהָם בְּר' נַחֲמָן ו"ל הָיָה פְּעַם בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה נוֹתֵן שְׁעוֹר בְּלְקוּטֵי-מוֹהֲרָ"ן בְּבֵית אַחוֹתוֹ בְּעִיר אוּמָן, כְּדָרְכּוֹ בְּכָל שָׁנָה, וְהָיָה עִמָּס גְּדוֹל בְּבֵית, כִּי הַבֵּית הָיָה קָטָן וְהַרְבֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ לְשָׁמֵעַ אוֹתוֹ, וּבֵינָם הָאֲנָשִׁים הָיָה אֶפְרָיִם אֶחָד, אִישׁ פְּשׁוּט מְאֹד, שֶׁדַּחַף עַצְמוֹ בְּכָל כַּחוֹ לְהַתְקַרֵּב אֶל ר' אַבְרָהָם בְּר' נַחֲמָן ו"ל וְלִשְׁמָעַת אֶת דְּבָרָיו, וְהָיָה פְּלֵא גְּדוֹל אֲצֵל כָּל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, לְמָה הָאִישׁ הַזֶּה דוֹחֵף עַצְמוֹ כָּל-כֶּף, הֲלֹא בּוֹדָאֵי אֵינּוּ מְבִין שׁוֹם דְּבַר מִמָּה שֶׁר' אַבְרָהָם בְּר' נַחֲמָן ו"ל דּוֹרֵשׁ, כִּי הָיוּ דְרָשׁוּתָיו וְתוֹרוֹתָיו מְאֹד מְאֹד עֲמֻקּוֹת כִּידוּעַ, וְלָכֵן אַחַר הַשְּׁעוֹר שָׁאָלוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ אֶת הָאִישׁ הַנַּ"ל, לְמָה דַּחַק עַצְמוֹ כָּל-כֶּף? וְעָנָה וְאָמַר לָהֶם בַּתְּמִימוֹת גְּדוֹלָה: "מָה אֶגִּיד לָכֶם, הַקּוֹל שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה לְבַד, מְעוֹרֵר אוֹתִי לְעַבּוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ"... כִּי הַקּוֹל שֶׁל צְדִיק יֵשׁ לוֹ כַח מִיחָד לְעוֹרֵר אֶת לֵב הָאָדָם מְאֹד, וְאֲשָׁרֵי מִי שְׁזָכָה לְשָׁמֵעַ אֶת קוֹלוֹ תָּמִיד.

וְסִפֵּר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁפְּעַם יָצְאָה גְזֵרָה בְּמַדִּינַת פּוֹלְנָה לְאַסֵּר

את מלאכת השחיטה לבני ישראל, פי הגויים טענו בשקריהם ובכזביהם שהשחיטה היא מיתה אכזרית וכו', וכל הרבנים טפסו עצה איך ללכת אל הקיסר הפולני ולהתחנן לפניו לבטל את הגזרה, אבל היו צריכים אנשים שיודעים לדבר היטב בשפה הפולנית, כי לפני הקיסר בודאי צריכין לדבר בלשון צח וברור, ולכן בעל פרחם צרפו למשלחת שלהם גם רבנים מודרניים ומשכילים, שיודעים לדבר היטב שפה פולנית, כדי להטעים את דבוריהם לפני הקיסר, וגם הלכו כלם אל הרב הקדוש ה"חפץ חיים" ו"ל שיצטרף עמם במשלחתם, וזכותו הגדולה תסייע להם להצליח בתפקידם, והספים ללכת עמם.

וה"חפץ חיים" ו"ל היה כבר בשנותיו האחרונות, והיה חלוש פח מאד, והצרכו לשאתו בכסא, כי כבר לא היה יכול ללכת ברגליו, ובבואם לפני הקיסר העמידו את כסא ה"חפץ חיים" ו"ל ממול הקיסר, והיו מוכנים שיתחיל אחד מהרבנים המשכילים לדבר לפני הקיסר מה שהכינו לומר בפניו, ולפתע החל ה"חפץ חיים" ו"ל לדבר לפני הקיסר בשפת אידיש ולהתחנן ולבכות לפניו על מרירות רעת גזרה זו, ואיך שאין בה שום טעם נכון, ואשר תגרם צרות ורעות רבות לכל אנשי המדינה וכו' וכו', וכל הרבנים המשכילים חשו מבישים מאד, שה"חפץ חיים" ו"ל החל בדבורו, בטרם נשאו הם דבוריהם, ובפרט שדבר בשפת אידיש שאין הקיסר מבין כלל, ורצו להטמין עצמם מרב בושה, ותכף-ומיד בסיומו לשאת דבריו, ענה ואמר הקיסר: "הריני מתחרט על כל הגזרה שהוצאתי, והרי זה בטל ומבטל, ואתם יכולים לחזור לבתיכם". וכששאלוהו, הרי לא הבין כלל את דברי הרב שדבר בשפת אידיש, ענה ואמר להם: "הבנתי אותו טוב מאד, הלב שלו דבר אל הלב שלי, ולב אחד מבין היטב דברי לב חברו, ולכן הבנתי היטב". וכך נתבטלה הגזרה. הרי רואים שהקול של הצדיק יש לו כח כל-כף גדול עד שאפלו אין מבינים בדיוק מה שהוא אומר, זה עושה רשם נורא לטובה, ופועל מה שצריך.

וגלוי ונדוע הוא אצל הרבה מאנשי שלומנו איך משתוקקים
 וכוספים תמיד לשמע את קולו של מוהרא"ש נ"י, יהיה באיזה ענין
 שיהיה, הן בדברי תורה והן במלי דעלמא, כי קולו של מוהרא"ש
 נ"י מעורר מאד לעבודת השם יתברך, ואנשי שלומנו מספרים
 תמיד, שמוסרים נפשם לבוא לשעוריו של מוהרא"ש נ"י, שמלמד
 "לקוטי-מוהר"ן" ברבים, כי קולו לבד מעוררם לבכיה והשתוקקות
 נמרצת אליו יתברך. וספר אחד שכשיושב בשעור, עיניו זולגות
 דמעות, מרב זיו ונעם צוף אמרותיו הקדושות. וכן כמה פעמים
 כששומע את קולו של מוהרא"ש נ"י, אפלו במלי דעלמא, עיניו
 נתמלאות דמעות מרב נעימות שמרגיש בקולו; אשרי מי שזוכה
 לשמע קולן של צדיקים תמיד.

קנאה

מוהרא"ש נ"י אמר, שמדת הקנאה הורסת את חיי האדם לגמרי
 ועושה אותו חולה ממש, רחמנא לצלן, עד שעצמותיו נתרקבין
 בקרבו, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים על הפסוק (משלי יד): "ורקב
 עצמות קנאה", כל מי שיש לו קנאה בלבו — עצמותיו מרקיבים,
 והפרוש הפשוט הוא, שאחר מיתתו ירקבו, אך באמת זה טובב,
 שעוד בחיים חיותו עצמותיו מרקיבין, שנעשין רקיבין ממש על-ידי
 שאוכל את עצמו ואת בשרו מרב הקנאה הבוערת בו, והיא מחלה
 גמורה שצריכין רחמים גדולים להתרפאות ממנה, כי כל מה
 שהאדם נכנס בה ביותר, כך קשה לו לצאת ממנה, ובפרט כשאדם
 אינו עובד על מדה זו בעודו צעיר, לעקרה ממנו, אזי היא מתגדלת
 בתוכו ככל שהוא גדל, ועושה אותו חולה ממש, רחמנא לצלן.
 ולכן אשרי מי שעוד בצעירותו עובד על מדותיו ומוסר נפשו לעקר
 את מדת הקנאה ממנו, שאז בנדאי יחיה חיים טובים וערכים.

ופעם אמר מוהרא"ש נ"י, שמהסימנים של הבהמות וחיות טהורות יכולים ללמד איך שאדם צריך לעקר מעצמו מדת הקנאה, שהרי שני סימנים יש לבהמות וחיות טהורות, מעלה גרה ומפריסה פרסה, מעלה גרה הוא מה שהבהמה תמיד חוזרת ומעלה את מאכלה מהאצטומכא חזרה לגרונה, וחוזרת ולועסת אותו, וזה מראה על מדת השמח בחלקו, הינו שאינה מקנאת במה שיש לאחרים, ואינה רוצה לטרף ולחטף מה שיש להשני, רק אם מוצאת מה לאכל היא אוכלת אותו, ואם אינה מוצאת, אזי מעלה גרה שלה ולועסת עוד הפעם מה שכבר יש אצלה, וזה סימן טהרה, שהאדם תמיד מסתכל רק על מה שיש לו, ולא אכפת לו כלל אם יש להשני יותר ממנו, כי הוא שמח בחלקו תמיד.

והסימן השני הוא מפריסה פרסה, הינו שפרסותיה סדוקות ופרודות לגמרי, וזה רמז שאדם צריך להסתכל על עצמו כאלו הוא נפרד ונתק מהשני לגמרי, הינו כאלו הוא יחיד בעולם, ואין לו מה לקנא בשני כלל, ויזכר היטב את מאמרם ז"ל (סנהדרין לו:) כל אחד ואחד חייב לומר, בשבילי נברא העולם, וכשיזכר שכל העולם נברא רק בשבילו, אז אף פעם לא יקנא בשני, כי הלא כל העולם עומד בשבילי לבד, ומה יש לי עם אחרים כלל, ועל זה רמזו הסימן טהרה של מפריסה פרסה, הינו שפרסותיה סדוקות ופרודות לגמרי, ואינן מחברות כלל, לרמז שתמיד יסתכל האדם על עצמו כאלו הוא עולם נפרד בפני עצמו ואין לו קשר ושיכות עם אחרים כלל, ולכן מה יש לו לקנא בהם, הלא כל העולם נברא בשבילו לבד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שדבר זה מבאר בדברי מוהרנ"ת ז"ל בשלשה מקומות ב"לקוטי הלכות", איך שכל אחד הוא עולם נפרד בפני עצמו, ואין לו להסתכל על אחרים כלל, מקום אחד הוא בהלכות פסח הלכה ט' (אות כב), בענין מה שאמרו חכמינו הקדושים (מנחות סה:) על הפסוק (ויקרא כג): "וספרתם לכם", שתהא ספירה לכל אחד ואחד, הינו שכל אחד ואחד צריך לספר הימים שלו בעצמו ולא להסתכל על אחרים כלל, רק לדעת שכל יום ויום

הוא ענין בפני עצמו, ועליו להשלים עצמו ביום הזה במה שהוא יכול, ולספור רק לעצמו ולא להסתפל על ספירתו של חברו כלל, עין שם היטב. וכן בהלכות ערובי תחומין, הלכה ב' (אות ב'), בענין מה שכל אות שבספר תורה צריכה להיות מוקפת גויל, לכל תגע בשניה כלל, כי כל יהודי הוא אות בספר תורה, כי ששים רבוא אותיות לספר תורה כנגד ששים רבוא נשמות ישראל, ואסור לאות אחת לנגע בשניה, כי אסור לאחד להכנס לתחום חברו כלל, רק שיהיה מוקף גויל וידע אשר הוא ענין נפרד בפני עצמו, ועליו להשלים עצמו במה שיוכל, ולא להסתפל על אחרים כלל. והמקום השלישי הוא בהלכות נזקי שכנים, הלכה ה' (אות ב'), בענין הזק ראיה, שאסור לאחד לבנות חלון כנגד חלון חברו, לרמוז שאסור לאחד להסתפל במה שנעשה אצל חברו ולקנא בו, רק תמיד לבון את עיניו להסתפל בתוך ביתו, ולא להזיק את השני בראיתו, עין שם; הרי בכל הלכות אלו יש רמז איך שכל אחד ואחד צריך לעבד על עצמו לא לנגע ולקנא באחרים כלל, רק לעבד על נקדתו המיוחדת לו ולהשלים את עצמו במה שיוכל, ואז בודאי יחיה חיים טובים באמת.

קשיות

מוהרא"ש נ"י אמר, שעקר מעלת איש הישראלי — כשיכול לקבל את רצונו של הקדוש-ברוך-הוא בכל דבר, ולבטל עצמו לגמרי אליו יתברך, לבלי לשאל שום קשיות על הנהגותיו יתברך, כי זה מראה על גדל אמונתו ודבקותו בו יתברך, עד שיכול לקבל כל מה שהקדוש-ברוך-הוא עושה אתו, ולא לשאל שום קשיות כלל, וכמו שהגיעו עם ישראל למדרגה זו במתן תורה ואמרו: "נעשה ונשמע", ולא שאלו שום שאלות כלל, ולכן זכו לקבל את התורה ולהיות עם הנבחר להקדוש-ברוך-הוא, וזוהי תכלית ההפוך

מן הגויים ואמות העולם שאצלים אין משג כזה כלל — "לא לשאל קשיות", ותמיד שואלים למה ואיך וכו', ולכן במתן תורה שאלו אמות העולם את הקדוש-ברוך-הוא: מה כתיב בתורה וכו', ולא רצו לקבל מה שלא נראה להם, כי בלי אמונה אי אפשר להגיע אל הבטול אליו ותברך, לבטל את דעתו לגמרי בלי לשאל שום קשיות על הנהגותיו ותברך, ולכן כל מה שהאדם מכניס בעצמו אמונה בו ותברך, כן נתבטל אצלו כל הקשיות, והוא מקבל בשמחה את כל מה שעובר עליו בחיים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזה מרמז בפסוק (תהלים קטו): "למה יאמרו הגוים", הינו מדת הגויים ואמות העולם היא לשאל תמיד "למה", כי אין אצלים משג של בטול אליו ותברך, אבל אצל עם ישראל כתיב (תהלים קמד): "אשרי העם שפכה לו", הינו אשרי העם שיש להם המדה של "ככה", ויודעים "שפכה" הוא רצונו ותברך ואינם שואלים שום שאלות כלל, למה ואיך וכו', כי הם יודעים היטב ש"צדיק הו"ה בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו", ואין שייך לשאל שום קשיות על הנהגותיו ותברך.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעקר בטול זה מקבלין על-ידי התקרבות אל צדיקים אמתיים, כי על-ידי שאדם מקרב אל צדיק אמתו ורואה את הנהגותיו בקדש, איך שעובר עליו מה שעובר בחיים, כל מיני צער ומרירות ויסורים, ואף-על-פי-כן מחזיק מעמד, ואף פעם אינו שואל קשיות על הנהגותיו ותברך, ותמיד מצדיק עליו את הדין, על-ידי-זה נדבק גם בו עצם הבטול הזה, וגם הוא מתחיל להשיג בטול זה ולקבל כל הפא עליו באהבה, ולכן מובא בתקוני-זהר (תקון ט) על פסוק זה: "אשרי העם שפכה לו", שפכה בגימטריא מש"ה, כי הצדיק שהוא בחינת משה מכניס בעם ישראל דעת ובטול זה, לבטל עצמו לגמרי אליו ותברך ולא לשאל שום קשיות כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל מה שאדם מכניס עצמו בבטול זה,

ואינו שואל שום קשיות על הנהגותיו יתברך, כן הוא זוכה שהקדוש-ברוך-הוא מיחד שמו עליו, כי האבות הקדושים זכו שיחד הקדוש-ברוך-הוא שמו עליהם, ואנחנו אומרים "אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב", הכל מחמת שקבלו כל הבא עליהם באהבה ולא שאלו קשיות ולא קראו תגר על דרכיו יתברך, עד שאמרו חכמינו הקדושים (פסיקתא רבתי, פרק מז) שאלו כבש איוב את כעסו ולא קרא תגר אחר מדת הדין כשם שאומרים עכשו בתפלה "אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב", כך היו אומרים "ואלהי איוב", כי עקר המרפכה של השכינה הקדושה נעשה על-ידי אדם שמבטל עצמו אליו יתברך, ואינו שואל שום קשיות כלל.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאפלו אם לפעמים נופל בדעת האדם איזו שאלה או קשיה שאינו יכול להבין, העקר לא להוציא את זה מהפה או להציע את זה לפני אחרים ולהטיל ספק גם בהם, רק עליו לרוץ מיד אליו יתברך למקום פנוי שאין שם בני-אדם, ולשפף את כל לבו לפניו יתברך, איך שעובר עליו כך וכך, ונכנסים בדעתו שאלות וקשיות וכו', ולומר לפניו יתברך, שבוודאי צדיק הוא ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו, וצדיק הוא ה' כי פיהו מריתי, ולבקש מפניו יתברך: "רבונו של עולם, תעזר לי שלא יהיו לי שום שאלות וקשיות כלל", ולהאריך הדבור בזה, וכל זה נכלל בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן מו), שקשי"א ראשי תבות (תהלים כז): "ש'מע יי' קולי א'קרא", כשיש לאדם ספקות וקשיות העקר לצעק הרבה אל השם יתברך, וזה יפתח את מחו ודעתו ויזכה שתתישבנה לו כל הקשיות, ולא יהיה קשה לו כלל; אשרי הזוכה לאחז בזה באמת.

קמִצְנוֹת

מוהרא"ש נ"י אָמַר, שְׁאַחַת מִן הַמִּדּוֹת הַכִּי גְרוּעוֹת שְׂיִכּוּלָה לְהִיּוֹת בְּאָדָם הִיא מִדַּת הַקְּמִצְנוֹת, כִּי מִדַּת הַקְּמִצְנוֹת מְרַאֶה שְׁהָאָדָם הוּא בְּעַל גְּאֹנָה, מְלֵא עִם יִשׁוּת וְאַנְכִיּוּת, וְרוּצָה הַכּל לְעַצְמוֹ, וְאִין לוֹ שׁוּם הֶרְגֶּשֶׁה בְּשִׁבִיל הַזּוּלָת, כִּי מִי שְׂיִישׁ לוֹ לֵב טוֹב וְטָהוֹר, תְּמִיד רוּצָה לְרֵאוֹת אֶת הַטּוֹב אֲצֵל כָּלֵם וְשְׂיִיחָהּ שְׁפַע לְכָלֵם, וְרַק כְּשִׂישׁ לְכָלֵם, אֲזִי יֵשׁ לוֹ גַּם הַנְּאֶה מִמֶּה שְׂיִישׁ לוֹ, אֲכָל הַקְּמִצְנָן רוּצָה הַכּל לְעַצְמוֹ וְאִינוּ יָכוֹל לְחַלֵּק עִם אֲחֵרִים, וְזֶה סִימָן שֶׁהוּא בְּעַל גְּאֹנָה, וְעַל הַבְּעַל גְּאֹנָה אוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אִין אֲנִי וְהוּא יָכוֹלִין לְדוֹר בְּעוֹלָם (סוֹטָה ה.), וְלָכֵן הָאָדָם צָרִיךְ לְעַבֵּד הַרְבֵּה מְאֹד לְעַקֵּר מֵעַצְמוֹ אֶת מִדַּת הַקְּמִצְנוֹת, וְשִׁירְצָה לְהַשְׁפִּיעַ שְׁפַע לְכָלֵם, וְזֶה מְרַאֶה עַל טָהַר לְבוֹ שֶׁהוּא שְׁפַל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ, וְאוֹהֵב כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל כְּנַפְשׁוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהַמִּדָּה הַזֹּאת תְּשׁוּבָה בְּיֹתֵר כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהַנְשֵׂא, כִּי אִם תִּהְיֶה לוֹ מִדַּת הַקְּמִצְנוֹת יִהְיֶה קָשָׁה לוֹ מְאֹד לְהַחֲזִיק בֵּית וְלַגּוֹר בְּיַחַד עִם אִשָּׁה וְיִלְדִים, כִּי הָרִי בְּהַכְרַח לוֹ לְהַתְחַלֵּק עִם אִשְׁתּוֹ וְעִם יִלְדָיו, וְאִם לֹא — בֵּיתוֹ יִתְהַפֵּךְ לְגִיחֵנוּם, כִּי כָל זְמַן שֶׁהָאָדָם גָּר לְבַד וְלֹא הִתְחַתֵּן, אִין נִפְרַת אֲצֵלוֹ כָּל-כַּף מִדַּת הַקְּמִצְנוֹת, אֲכָל מִיד שֶׁהוּא מִתְחַתֵּן וּבְהַכְרַח יֵשׁ לוֹ כְּבָר עֶסֶק עִם אֲנָשִׁים אֲחֵרִים, אֲזִי רוֹאִים אִיךָ הוּא אוֹחֵז בְּמִדַּת הַקְּמִצְנוֹת, וְאִם הוּא קִמְצָן בְּאַמְתּוֹ, וְאֲזִי יִסְבַּל מְרִירוֹת עֲצוּמָה, וְגַם יִמְרַמֵּר אֶת הַחַיִּים שֶׁל כָּל אֵלוֹ הַקְּשׁוּרִים אֵלָיו, וְזֶה סִימָן שֶׁהוּא גַּם קִמְצָן בְּדַעְתּוֹ וְרַחֲוִק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ מְאֹד, וְכַמוֹכָא בְּתַקוּנַיִיזְהַר (בַּהֲקָדְמָה): קִמְצָן נִבְּל בְּמִמוּנִיָּה. נִבְּל שְׂמִיָּה, דְּלֹאֵו אִיהוּ נְדִיב וְלֹאֵו אִיהוּ מְזַרְעָא דְאַבְהָן דְאַתְמַר עָלֵיהוּ (תְּהֵלִים מו) "נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ", דְּהָא קִמְצָן אִיהוּ עֵנִי הַדְּעַת בְּתַר דְּלֹא עָכִיד טִיבוֹ לְמֵאֲרֵי תוֹרָה לְמַהֲוֵי מַחֲזִיק בְּדַבְרֵיהוּ וְכוּ' [קִמְצָן נִבְּל שְׂמוֹ, כִּי אִינוּ נְדִיב וְאִינוּ מְזַרַע הָאֲבוֹת, קִמְצָן הוּא עֵנִי הַדְּעַת הוֹאִיל וְאִינוּ עוֹשֶׂה טוֹב עִם בְּעָלֵי תוֹרָה לְתַמּוֹ בְּיָדָם וְכוּ'], עֵין שָׁם; כִּי עַל-יְדֵי מִדַּת הַקְּמִצְנוֹת כָּל מַחוּ וְדַעְתּוֹ גַּם-כֵּן קִמְצָן וְסִתִּים וְאִינוּ יָכוֹל לְהַשִּׁיג אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ כְּרֵאוֹי.

וכשכבאו אנשים לשאל את מוהרא"ש נ"י בעניני שדוכים, וספרו על איזה בחור שהוא קמץן, היה מוהרא"ש נ"י מצוה לעיין היטב במדותיו, ולראות אם אין חסר משהו בדעתו או במדות אחרות, כי מדה זו חמורה מאד, ופעם היה ספור עם איזה בחור שהציעו לו שדווקא הגון מאד, אבל האשה הכירה שהוא איש קמץן מאד, כי פעם הלכו ברחוב והיתה צמאה מאד ורצתה לשותת, ואמר לה שחבל לקנות כאן שתיה כי עולה כמה פרוטות יותר, יותר טוב לחכות עד שנגיע לתוף העיר ונקנה שמה בכמה פרוטות פחות, ואז הכירה שהוא קמץן מאד, ואחר-כך גם כן ראתה כמה דברים אחרים מוזרים שעשה מחמת מדת הקמצנות, ושאלה את פי מוהרא"ש נ"י מה לעשות, ואם להמשיך עם השדווקא? ואמר לה שזו כבר בעיה נפשית, ותזהר מאד, כי אם לפני החתנה כך, מי יודע מה יהיה אחר-כך, הלא לא ירצה לתת אף פרוטה מיתרת, ותצטרך לתת לו דין וחשבון על כל פרוטה ופרוטה, וכדרך כזו אי אפשר בשום פנים ואופן להנהיג בית, כי אדרבה, האדם צריך לדעת שהכסף בא דיקא על-ידי בת זוגו (לקויטי-מוהר"ן, חלק א', סימן סט), ומה שישפיע לתת יותר בבית ולהרחיב את דעתה, כמו-כן יהיה לו בחזרה כפל כפלים, אבל אם האדם הוא נבל וקמץן בממונו, אי אפשר לדבר עמו דבורים כאלו, כי חבל לו על כל פרוטה, וכבר קשה מאד לגור ביחד עם איש כזה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעצה נכונה למי שמרגיש ששורה בו מדת הקמצנות, שירגיל את עצמו להתפלל על כל נשמות ישראל, שבתוף תפלתו והתבודדותו, תמיד יבקש שפע ברכה והצלחה לכל עם ישראל, ויאמר: "רבנו של עולם, תעזר לכל נשמות ישראל שיחזרו בתשובה, רבנו של עולם, תעזר לכל חולי עמך ישראל שתהיה להם רפואה שלמה, תעזר לכל חשוכי בנים מעמך ישראל שיפקדו בזרע של קימא, תעזר לכל הבחורים והבחורות מעמך ישראל שימצאו זוגים ההגון מן השמים, תעזר לכל נשמות ישראל שיהיה להם שלום-בית אמתי, תעזר לכל עם ישראל שתהיה להם

פרנסה בשפע גדול" וכו' וכו'. ובדרך זו שירגיל את עצמו להתפלל בשביל כלם, לאט לאט תתבטל ממנו מידת הקמצנות לקחת הכל לעצמו, כי יתחיל להרגיש שיש עוד בני-אדם שצריכין השפע בדיוק כמו שהוא צריך, ועל-ידי-זה יבקש תמיד את הטוב של כלם ויהיה טוב לב באמת.

קריאת שמע שעל המטה

מוהרא"ש נ"י תמיד מפליג במעלת אמירת קריאת שעל המטה על-פי נסח האר"ל, שבאמת הוא מאד דומה לנסח המקבל בעולם, רק בהוספה של אמירת ודוי ואנא בכת ועוד כמה פסוקים, ואומר שאין לאדם משג כלל אילו תקונים זה עושה בכל העולמות, ואיזה תקון גדול הוא לפגם הכרית, ואם היו בני-אדם יודעים עצם מעלתה ואיך ששורפת את כל הקלפות שברא מחמת עוונותיו, היו נוהרים באמירתה מאד מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהעקר להגיד אותו עם אמת, דהינו להתודות על כל עוונותיו לפני השנה ולקבל על עצמו ארבע מיתות בית-דין: סקילה, שרפה, הרג וחתק, פי אולי זה הלילה האחרון שלו, והלא צריכין להתודות לפני המיתה, בבחינת (סנהדרין מג): כל המומתין מתודין, ואזי המיתה מכפרת לו על כל עוונותיו, וכשהשם יתברך עוזר והאדם זוכה לקום מהשנה בריא ושלם, גם השנה בעצמה היא בחינת מיתה, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות נו): שנה אחד מששים למיתה; נמצא, ששנתו בעצמה כפרה לו כמו המיתה. ודרכו של מוהרא"ש נ"י לומר, שמי שאומר הודוי בצורה זו, כאלו זה הלילה האחרון שלו, יכול לאמרה בין בחל בין בשבת, כי כשאדם מרגיש שזה הלילה האחרון שלו, הלא בכל אפן הוא צריך להתודות, ואדם כזה נקרא מארי דחשבנא, שהזהר

הקדוש מפליג מאד במעלתו, וכדאיתא (זהר קרח קעח.): הא אוקמוה דבכל לילא ולילא עד לא ישכב ועד לא נאים בעי בר נש למעבד חשבנא מעובדוי דעבד כל ההוא יומא, ויתוב מנייהו ויבעי עלייהו רחמי, מאי טעמא בההיא שעתא? בגין דההיא שעתא אילנא דמותא שארי בעלמא וכל בני עלמא טעמין טעמא דמותא ובעי בההיא שעתא למעבד חושבנא מעובדוי ויודי עלייהו בגין דאיהי שעתא דמותא ואלין אקרונן מארי דחושבנא [בכל לילה לפני שהאדם שוכב לישן צריך אדם לעשות חשבון מכל מה שעשה באותו יום, וישוב בתשובה ויבקש עליהם רחמים, ולמה אז? מחמת שאז אילן המות שורה בעולם ובני-אדם טועמים טעם מיתה, ואז הזמן לעשות חשבון הנפש ולהיות מבעלי החשבון וכו'] עין שם; נמצא, על-ידי שאומר ודוי בלילה לפני השנה ומהרהר בתשובה, מעלתו גבוהה מאד מאד בשמים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבשעה שאומר הודוי ומקבל על עצמו ארבע מיתות בית-דין, צריכין לכוון בכל אחד מהארבע מיתות בית-דין להמשיך שפע לאחד מהארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ולכוון אל השם המכוון כנגד אותו העולם: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, (וכמו שנדפס בתוך הנסח של הקריאת שמע בעצמה, ומבאר באריכות בקריאת שמע שעל המטה, שזכה מוהרא"ש נ"י להדפיס ולהוציא לאור עולם). ואז צריכין גם לבקש מהשם תכרוך שימחל לו על כל מה שפגם בארבעה חושים, שהם: העינים, האזנים, החטם והפה, דהינו באומרו יהי רצון הראשון שבו מקבל על עצמו מיתת סקילה, יבקש שייתקן כל מה שפגם בעינים בכל אותו היום, ושימחל לו הקדוש-ברוך-הוא על כל ההסתכליות שלא היו פראוי, ושיזכה מהיום והלאה לשמר על העינים. וכן ביהי רצון השני שבו מקבל על עצמו מיתת שרפה, יבקש מחילה על כל מה שפגם באזנים, ועל ששמע מה שלא היה צריך לשמע, ושיזכה מכאן להבא לקדש את אזניו, וכן ביהי רצון השלישי שמקבל על עצמו מיתת הרג יבקש על פגם החטם שהוא פגם הפעס, וביהי

רצון הרביעי שהוא פנגד מיתת חנק יבקש על תקון פגם הפה, שכולל כל מיני דבורים אסורים, ואזי האדם נחשב ממארי דחושבנא, ושנתו מכפרת לו על כל עוונותיו.

ובענין ברכת המפיל מוהרא"ש נ"י מזהיר תמיד לדקדק לאמרה בכל לילה, כי ברכה זו מדברי חכמינו הקדושים, וכדאיחא בגמרא (ברכות ס:): הנכנס לישן על מטתו אומר מ"שמע ישראל" עד "והיה אם שמוע", ואומר "ברוך המפיל חבלי שנה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין" וכו', וכן הוא בדרך ארץ רבה (פרק יא): הנכנס לישן אומר המפיל חבלי שנה על אדם, ונפסק פן ברמב"ם (הלכות תפלה, פרק ז', הלכה א'): כשיכנס אדם למטתו לישן בלילה מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שנה על עיני וכו', וכן בשלחן ערוך (סימן רלט, סעיף א'), ולכן בודאי אסור לזלזל בה, כי היא מסדר ברכות היום, והיא פדגמת ברכת השחר שאומרים אז "המעביר שנה מעיני ותנומה מעפעפי", ולכן גם בלילה אומרים המפיל חבלי שנה על עיני ותנומה על עפעפי, ובברכה זו יש סוד מיחד שמסימין בה, "המאיר לעולם פלו בכבודו", כי אפלו בתוך חשכת לילה הקדוש-ברוך-הוא מאיר לנו בכבודו, בבחינת (יחזקאל מג): "והארץ האירה מפדו", כי פשאדם זוכה להיות דבוק בו יתברך, ומתפש כבודו יתברך מכל דבר, אזי לילה פיום איר, ואפלו בתוך חשכת לילה אור לו על-ידי הארת זיו פכודו יתברך, ומה שיש חוששים שאולי לא ירדם או שמא יצטרך להפסיק, ומטעם זה מוזללים בברכה זו, כבר מבאר בהרבה פוסקים שאין צריכין לחשש לזה כלל, כי על מנהגו של עולם נתקנה, והיא ברכת הודאה על טבע השנה (עין פנסת הגדולה, סימן רלט, סעיף ה', ובבאור הגר"א, סימן תלב, וכן בחיי אדם כלל לה, סעיף ד'); והרבה צדיקים הקפידו על זה מאד, ומוכא בפסר לקוטי-מנהגים בשם הרב הקדוש בעל הדברי חיים מצאנז ז"ע, שאמר שמוטב להפסיק כמה פעמים אחר ברכת המפיל, ולא לישן פעם אחת בלא ברכה, כי הישן בלא המפיל כאוכל בלא המוציא, וכן מביא שם בשם הרב הקדוש

בעל הבני יששכר, שאמר שחמורה יותר ברכת המפיל מברכת הנהנין על האכילה. וגם בליל החבור דעתו של מוהרא"ש נ"י שצריכין לומר את כל סדר קריאת שמע על המטה וברכת המפיל לפני החבור, ואין זה הפסק כלל, כי הכל מענין השנה, ואדרבה מובא בפוסקים שיש לברכה זו כונה גדולה לפני החבור דוקא, כי על זה מתפללים: "ותהי מטתי שלמה לפניך" (עין מזה בסדור היעב"ץ מלון בית ל"ט, ובמור וקציעה סימן ר"מ, ובגפה ללב, סימן רלט, סעיף ד', ובכף החיים, סימן רלט, סעיף י', עין שם); ואמר מוהרא"ש נ"י, שאף-על-פי שיש חולקים על זה, והוא יודע שהרבה יערערו על זה, אבל כף יוצא לפי אמתת הענין, ואין צריכין לחשש יותר בזה כלל.

רכב

מוהרא"ש נ"י תמיד מיעץ לכל המקרבים אליו, שילמדו איך לנהג ברכב, ויקנו לעצמם רכב, כי כשיש לאדם רכב הוא עצמאי לגמרי, ואינו צריך טובות מאחרים שיסיעו אותו, ואינו צריך לבלות זמן לחפות לאוטובוס או לרכבת וכו', ולדחף עצמו בין אנשים ונשים וכו', אלא הוא עצמאי לגמרי, ויכול לנסע למחוז חפצו פרצונו, ובפרט אנשי שלומנו שזוכים לדעת מרבנו ז"ל, הרכב אצלם דבר הכרחי מאד, כי כשיש לאדם רכב הוא יכול לנסע ליער ולשדה ולהתבודד שם פרצונו, וכן יכול להפיץ ספרי רבנו ז"ל מעיר לעיר וכו', ואינו תלוי בדעת אחרים כלל, ובפרוש אמר רבנו ז"ל (ת"י-מותרין, סימן רל), שטוב ה"ה שיהיה לאיש פשר סוסים, שישע בכל פעם עם בני הנעורים לתוף איזה יער וכיוצא, ושם ידברו יראת שמים ותהיה להם התבודדות וכו', כי השדה והיער טוב מאד להתבודדות. וספר אז רבנו ז"ל מענין הנהגותיו בימי הנעורים, שיהיה רגיל לקח סוס מבית חותנו, ורכב עליו לאיזה יער ושם ירד מהסוס וקשרו לאיזה אילן, והלך לתוף היער לעשות את שלו

והתבודד שם כְּדַרְכוֹ וְכוּ', עֵין שָׁם.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שֶׁהַיּוֹם רָכַב הוּא בְּמִקּוֹם הַסּוּסִים שֶׁהָיוּ בֵּימֵי רַבְּנּוֹ ז"ל, וְכַשֵּׁיִשׁ לְאִישׁ כָּשׁוּר רָכַב לְעֲצָמוֹ, אֲזִי יָכוֹל לְנַסֵּעַ לְמִקּוֹם חֲפָצוֹ, לְהִתְבּוֹדֵד וּלְהַפְיִץ סִפְרֵי רַבְּנּוֹ ז"ל, וְאִינוּ תְלוּי בְדַעַת אַחֲרִים כָּלֵל.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שֶׁגַּם לְעַנְיָנִים גְּשָׁמִיִּים, כְּגוֹן לְסִדּוּר עֲנִיָּי בֵּית וּשְׂאָר עֲסָקָיו וְכוּ' הִרְכַּב טוֹב מְאֹד, כִּי כִשְׂאִין לְאָדָם רָכַב, אֲזִי מִכְרַח תְּמִיד לְסִמּוֹךְ עַל אַחֲרִים וּלְבָלוֹת זְמַן רַב לְהַשִּׁיג הַסָּעָה כְּשֶׁצָּרִיךְ לְעָרוֹךְ קְנִיּוֹת וּלְסִדּוֹר עֲנִיָּנִים וְכוּ', אֲבָל כְּשֵׁיִשׁ לוֹ רָכַב הוּא בַּעַל הַבַּיִת לְעֲצָמוֹ, וְיָכוֹל לְהַגִּיעַ בְּזְרִיזוֹת עֲצוּמָה לְמַחֲזוֹ חֲפָצוֹ, וּלְעֲשׂוֹת אֶת כָּל צְרָכָיו בְּמַהֲירוֹת הָאֶפְשָׁרִית.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י: אֲבָל כָּל מִי שֶׁנּוֹהֵג רָכַב, צָרִיךְ לְדַעַת שֶׁזוֹ גַּם אַחֲרֵיכֵן עֲצוּמָה מְאֹד, כִּי רָכַב אִינוּ מְשַׁחֵק, וּבִנְקָל יָכוֹל הָאָדָם לְגַרֵם אֶסוֹן נוֹרָא בְּרָכָבוֹ, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וּכְבָר לֹא יוֹעִיל שׁוּם תְּקוּן, ה' יִשְׁמְרֵנוּ, וְלִכְּן כָּל נֶהְגָּה צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּתַכְלִית הַזְּהִירוֹת לְהִנְהִיג אֶת הִרְכָּב בְּחֻכְמָה וּבְתַשׁוּמַת לֵב, וְאַף פֶּעַם לֹא לְעֲשׂוֹת דְּבָרִים פְּרָאִיִּים בְּשַׁעַת הַנְּהִיגָה, כִּי עָלָיו לְדַעַת שֶׁבִּנְפָשׁוֹ הוּא.

וְכַמָּה פְּעָמִים הוֹכִיחַ מוהֲרַא"ש נ"י אֶת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ בְּתוֹכַחַת מְגַלָּה כְּשֶׁהִבְחִין שֶׁנִּסְעוּ בְּדֶרֶךְ פְּרָאוֹת בְּרָכָבָם, וְאָמַר לָהֶם, שֶׁזֶּהוּ מְשַׁחֵק שֶׁל סִכְנַת נַפְשׁוֹת מִמֶּשׁ. וְרַגִּיל לומר שֶׁהִנּוּהֵג רָכַב בְּפְרָאוֹת — מְאֹבֵד עֲצָמוֹ לְדַעַת, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, כִּי כִשְׂאָדָם נוֹסֵעַ בְּפְרָאוֹת הָרִי מִפְקִיר אֶת נַפְשׁוֹ וְנַפְשׁוֹת אַחֲרָיִם, וּמְכַנִּיס אֶת עֲצָמוֹ בְּסִכְנַת נַפְשׁוֹת מִמֶּשׁ, וְרָכָבוֹ נֶהְפֵּךְ לְכָלִי מִשְׁחִית. וְלִכְּן אֲשַׁרִי מִי שֶׁעִינָיו בְּרָאוּשׁוֹ וְנוֹהֵג אֶת רָכָבוֹ בְּזִהִירוֹת.

וּמוהֲרַא"ש נ"י מְזַהֵר תְּמִיד אֶת אַנְשֵׁי שְׁלֹא יַעֲשׂוּ שׁוּם תַּחְרוֹת בְּשַׁעַת שֶׁהֵם בְּתוֹךְ רָכָבָם, וְאִם רוֹאִים אִיזָה רָכַב הַנוֹסֵעַ בְּפְרָאוֹת, וְרוֹצֵה לְעַקְפָם, שִׁיתָנוּ לוֹ לְעַקְףָ מִיָּד וְלֹא יִלְחַמוּ עִמּוֹ עַל הַכְּבִישׁ, כִּי

זֶה דְּבַר מְסָפֵן מְאֹד, וְרַב הַתְּאֵנוֹת הַנִּעְשׂוֹת בְּכַבִּישִׁים הַמְהִירִים הֵן מִחֲמַת שְׂרָכָב אֶחָד רוֹצֵה לְעַקֵּף רֶכֶב שְׁנִי, וְאֵין דֵּי מְקוֹם, אוֹ שְׂאִינוֹ רוֹצֵה לְתֵן לוֹ לְעַקֵּף, וְאֵז מִתְגַּוְּשֵׁשׁ בְּרֶכֶב הַבָּא מִהַפּוֹן הַנֶּגְדִי, וְנִעְשִׂית תְּאֵנָה קִטְלָנִית, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְלִכְּן כָּל חֲכָם יִבִּין בְּדַעְתּוֹ שְׂאֵף פְּעַם לֹא יַעֲקֹף רֶכֶב שְׁנִי אִם אֵין הַכְּבִישׁ פְּנוּי לְגַמְרִי, וּמְכַל שְׂכָן שְׂלֹא יַעֲשֶׂה תַחֲרוּת אוֹ יִפְרִיעַ לְרֶכֶב אַחֵר הַרוֹצֵה לְעַקְפוֹ.

וְדַרְכוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש נ"י לְעוֹרֵר לְכָל אֶחָד שְׂיִהְיֶה רְגִיל לוֹמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ כְּשִׁיוֹצֵא לְנִסְיָעָה בְּרֶכֶבוֹ, וּבַפֶּרֶט בְּנִסְיָעוֹת מַחוּץ לְעִיר, וְכַמְבָּאָר בְּשִׁלְחַן עֲרוּף, אֶרֶח חַיִּים, סִימָן קִי, כִּי כָל הַדֶּרְכִים בְּחֻזְקַת סִפְנָה, וְהַמְצוּהָ שֶׁל אֲמִירַת תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ תִּגָּן עָלָיו שְׂיִשְׁמַר מְכָל רַע.

וּמוֹהֲרָא"ש נ"י מֵיַעַץ לְכָל אֶחָד שְׂיִהְיֶה מוֹכֵן בְּרֶכֶבוֹ כְּלִי שֶׁל מַיִם, כִּי פְּעָמִים רַבּוֹת קוֹרֶה שְׂאָדָם צָרִיף לְטַל יְדִיו, הֵן לְנִקְיוֹת וְהֵן לְאֲכִילָה, וּבְאֲמֻצֵּעַ הַדֶּרֶךְ קָשָׁה לְהַשִּׁיג מַיִם, וְכֵף תְּמִיד יִהְיֶה לוֹ מוֹכֵן בְּרֶכֶבוֹ מַיִם לְנִטְיָלָה. וְכֵן מֵיַעַץ לְמִי שְׂיִוֹצֵא לְדֶרֶךְ רַחוּקָה קֶצֶת שְׂיִהְיֶה לוֹ אֲכָל מוֹכֵן, וְלֹא יִסְמֹךְ עַל כֶּף שְׂיִמְצֵא אֲכָל בְּדֶרֶךְ בְּאִיזָה מְזוֹנֵן וְכַדוּמָה, כִּי עַל-פִּי-רַב קָשָׁה לְמִצָּא בְּדֶרֶךְ מְאֲכָלִים טְרִיִים עִם הַכֶּשֶׁר לְמַתְדַרְיֵן, וְלִכְּן בְּמְקוֹם לְהַכְנִס לְסַפְקוֹת וְחֻשְׁשׁוֹת, טוֹב לְהַכִּין מֵרֵאשׁ מְאֲכָלִים כְּלִשְׁהֵם שְׂיִסְפִיקוּ לוֹ לְאֶרֶץ הַדֶּרֶךְ, וְאֵז לֹא יִצְטָרֵף לְבַלְבֵּל עֲצָמוֹ כְּלָל בְּדֶרֶךְ.

וְזֹאת רְאִיתִי אֲצֵל מוֹהֲרָא"ש נ"י פְּעָמִים אֵין סֵפֶר, כְּשִׁיֹּצֵא לְדֶרֶךְ אֶרְכָּה הָיָה מְכִין לְעֲצָמוֹ צְדָה לְדֶרֶךְ, וְהָיָה גַם דּוֹאֵג לְכָל אֵלֶּה שְׂנִסְעוֹ אֵתוֹ שְׂיִהְיֶה לָהֶם מַה לְאֲכָל וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְבַלְבֵּל עֲצָמָם כְּדִי לְשַׁבֵּר רַעֲבוֹנָם.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂכַמוֹ שְׁעַל הָאָדָם לְדַאֵג לְאֲכָל גְּשָׁמִי שְׂיִהְיֶה מוֹכֵן בְּרֶכֶבוֹ, כְּמוֹ-כֵן עָלָיו לְדַאֵג עַל מְזוֹן רוּחָנִי בְּעַבּוּרוֹ, הֵינוּ אֵילוֹ סְפָרִים מְסַפְרֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כְּגוֹן: חֲמֵשׁ וְתַהֲלִים וְקִצּוֹר שְׁלְחַן עֲרוּף, כִּי הִרְבֵּה פְּעָמִים קוֹרֶה שְׂהָאָדָם נִתְקַע בְּדֶרֶךְ מְאִיזוֹ סְבָה, אוֹ שְׂמְכָרַח לְחֻכּוֹת לְמִישָׁהוּ, וּכְשִׁישׁ לוֹ אִיזָה סֵפֶר תַּחַת הַיָּד,

אזי לא יצטרך לבלות זמנו לריק, רק יחטף איזה למוד. ולכן פדאי שיהיה לו תמיד איזה ספר מוכן ברכבו, וזה יהיה לו גם לשמירה גדולה. ואמר מוהרא"ש נ"י, שבמיתד ספרי רבנו ז"ל הם שמירה גדולה להחזיקם ברכב, ואמר פעם לאיזה אדם שקרתה לו תאנה, שיראה לדקדק להחזיק ספר "לקוטי מוהר"ן" ברכב שלו, וזה יהיה לו לשמירה גדולה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, לבל יסכן האדם את חייו, וכשחש עצמו עיף לא ימשיך לנהג ברכב, כי זו סכנת נפשות ממש, אלא תכף ימיד יעצר את הרכב באיזו פנה שמורה בצד הדרך ויניח מעט, כי אחרת הוא מסכן את נפשו ממש. וכמה פעמים ראינו בשעה שמוהרא"ש נ"י נוסע עם מישהו בדרך ובפרט מאחר בלילה, הוא שואל תמיד את הנהג אם אינו עיף, ומדקדק לדבר אתו בזמן הנסיעה להיות בטוח שלא יישן בשעת הנהיגה, חס ושלום.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שעל כל אחד ואחד לזכר תמיד שהוא יכול לגמל חסד גדול עם רכבו, דהינו להסיע אנשים אחרים שצריכין להגיע לאותו מקום, והוא מקים אז גמילות חסד נוראה, בלא שצריך להשקיע מאומה, כי ממילא נוסע לשם, ואם כן זה נהנה וזה אינו חסר, ובזה שעושה חסד ברכבו, זוהי גם כן שמירה גדולה מאד שלא יאנה לו שום דבר רע.

וגם לכל אלו האנשים הנוסעים בדרכים בערבי שבתות, מזהיר תמיד מוהרא"ש נ"י באזהרה חמורה שיעשו בשעות מקדמות ויש הרבה זמן להגיע למחוז חפצם בעוד היום גדול, הינו כמה שעות לפני שבת, כי אחרת האדם מכניס את עצמו בספק חלול שבת, וגם גורם דאגות וחסשות יתרות לבני משפחתו החוששים שלא יגיע בזמן קדם שבת קדש, ולכן יש להזהר בדרך זה מאד, ולא לצאת לדרך ארפה בערב שבת קדש אם אין זמן ברוח להגיע לביתו לשבת קדש.

וסים מוהרא"ש נ"י, שעל האדם גם לזכר תמיד שאין דבר של

טעות בזה העולם, ואם האדם נסתבך בדרך ונסע בכיוון לא נכון, בודאי יש בכל דבר השגחה פרטית, ועליו למצא איזה רמז למה הצורך להגיע למקום זה דיקא, ועליו לעשות איזו מצוה או דבר שפקדושה שם, כגון: לברך איזו ברכה או להתבודד עמו יתברך ולומר כמה מלים להקדוש-ברוך-הוא, כי בודאי יש איזו סבה למה הצורך לבא לשם, ובאפן הזה יתקן שם מה שצריך לתקן. וכמה פעמים כשנסענו עם מוהרא"ש נ"י, וטעינו בדרך, היה מוהרא"ש נ"י חוזר ואומר: "כל עכבה לטובה, כל עכבה לטובה", ובודאי יש בזה איזו סבה עליונה למה הצרכנו להגיע לכאן, ואין שום טעות בעולם כלל; אשרי מי שמכניס בעצמו כל עצות אלו בענין הנהגת הרכב, ואז בודאי ילך לבטח דרכו, ויצליח מאד בכל נסיעותיו ובכל דרכיו.

רדיפות

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר כל הצדיקים בכל הדורות, מאברהם אבינו ועד משיח צדקנו עברו ויעברו צרות ורדיפות מאינשי דלא מעלי, ורואים בהיסטוריה איך בכל דור ודור כשהיה צדיק גדול דבוק בו יתברך, היו לו רדיפות עצומות מאינשי דלא מעלי, והתלבשו עצמם בכל מיני מצוות, העקר לרדה אותם.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהטעם הוא, כי הצדיקים דבקים בו יתברך ומיחדים תמיד יחודים עלאין, ואינם מסיחין דעתם ממנו יתברך כרגע, ומלמעלה מרחמים עליהם ורוצים לשמר אותם שלא יפלו באיזו ישות וגאות, ולכן מקימים עליהם כל מיני נחשים ושרפים הנושכים אותם בארס דבריהם, ועל-ידי-זה נשבר לבם כחרס. ועל-ידי-זה נצולים שלא יפלו בנוקבא דתהומא רבא, כי מי שדבוק בו יתברך הוא נמצא תמיד בסכנה גדולה שלא יפל בישות

ובגאות, או יחשב שהוא איזו מציאות, אבל בשהקדוש-ברוך-הוא מרחם עליהם ומקים עליהם רשעים ארורים מלאים חטאים ועוונות וחולקים עליהם, על-ידי-זה נשבר לבם כחרס, ולכן צריכין להזהר מאד מאד לא לרדף שום ברִיה שבעולם, שלא יהיה בכלל נחש ושרף ועקרב.

ורגיל מוהרא"ש נ"י לומר: "איני יודע מה רוצים ממני, אני לא כל-כך צדיק... שיהיו עלי רדיפות כאלו (ואמר בזו הלשון, "איך בין אזא צדיק וואס עס זאל מיר קומען אזעלכע רדיפות"...), פי כל ימי חיי אני סובל רק רדיפות ורודפים אותי על לא דבר, והכל מחמת קנאה שנאה ותאוה וכבוד, פי בענייני רבנו ז"ל רואים את המציאות שכל המקרבים התדשים שנתקרבו בחצי יובל שנים האחרונות, ואיך שנתפרסם דבר רבנו ז"ל בעולם, זה היה רק על ידי, שמלאתי את כל העולם כלו עם ספרי רבנו ז"ל במסירות נפש הכי גדולה, עד שאין מקום בזה העולם שלא יהיו נמצאים שם ספרי רבנו ז"ל שהפצנו שמה, ועל-כן לא בחנם שהסמ"ך-מ"ם בעצמו אורב עלי כל-כך במחלוקות וברדיפות שרודפים אותי, עם כל זאת איני מתפעל משום ברִיה שבעולם, ואני את שלי אעשה, והקדוש-ברוך-הוא יעשה את שלו".

ואמר מוהרא"ש נ"י, שמי שלוקח על עצמו איזו מצוה לקיים, ובפרט דבר ששיך לצרכי הרבים, עליו להיות מוכן שתהיינה לו רדיפות עצומות, הן מעצמו שיצרו הרע ירדף אותו ויתגבר עליו, והן מאינשי דלא מעלי, כי העוסק בצרכי רבים מעלתו גבוהה מאד, ועליו לידע שתהיה עליו מחלקת גדולה וירדפוהו בכל מיני רדיפות. ולכן אשרי מי שזוכה להחזיק מעמד, ושום דבר שבעולם לא ישבר אותו.

וספר מוהרא"ש נ"י, פי מוהרנ"ת ז"ל סבל כל ימי חיי רדיפות עצומות מכל הצדדים, שרדפוהו בכל מיני רדיפות מגנות וצעקו אחריו כל מיני שמות של גנאי, ושברו לו את חלונותיו, עד שהיתה

תקופה ארבה של כמה שנים שלא היה יכול לילך למקנה רק באמצע הלילה, כי חשש מהמתנגדים הרשעים. ומי שהיה 'ברסלבר' היה ללעג ולקלס בעיני כל, כי המתנגדים רדפו אותם עד חרמה, וצעקו עליהם מה שצעקו וכו', וכו', והיה בזיון גדול להחזיק את עצמו על שם רבנו ז"ל, עם כל זאת היו אנשים בשרים שהחזיקו את עצמם ברבנו ז"ל ולא נשברו בשום פנים ואופן, ואדרבה התקרבו אל הקדוש-ברוך-הוא יותר ויותר על-ידי החרופין והגדופין והבזיונות שהיו להם מהמתנגדים הרשעים, ועל-ידי-זה זכו למה שזכו.

ואמר מוהרא"ש נ"י: "תהלה לאל, שבדור הזה שהנשמות כל-כך חלושות, אין כבר כל-כך הרבה רדיפות שיודפו את אנשי שלומנו, עם כל זאת פה נשם יש לפעמים איזה משגיח... וירא שמים... שעומד על הדלת... כמובא בלקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן קנב, שלפעמים מעמידים על הדלת שומר ירא שמים... ומונע ומעכב להתקרב אל רבנו ז"ל, והכל מלבש ביראת שמים, ומי שיש לו רק קצת שכל, ויודע אל מה הוא יכול לזכות על-ידי ההתקרבות אל רבנו ז"ל, הוא כבר לא יסתכל על ירא שמים כזה... אפלו שיש לו שני כפתורים מאחוריו... אדרבה יודע כי הכל ליצנות אחת גדולה, אם מתנגדים על רבנו ז"ל, הכל שקר וכו'; כי באמת רבנו ז"ל מחדיר בנו אהבת התורה ויראת שמים ומקרב אותנו להקדוש-ברוך-הוא, ולכן אשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, אלא זוכה להחזיק מעמד, ואינו מסתכל על שום רדיפות שרודפים אותו, רק ממשיך להתמיד בלמוד התורה הקדושה על דרך התם והפשוט שגלה לנו רבנו ז"ל, ואז טוב לו בזה ובכא לנצח.

ראיה

מוהרא"ש נ"י אמר, שענין הראות של האדם הוא דבר פלאי, כי כפי שאדם מזכיר את עיניו ברוחניות, הינו שמזכיר את מחו להסתכל תמיד רק אליו יתברך, אז גם העינים שלו נעשות קדושות וטהורות עד שזוכה לראות דברים שבני-אדם אחרים אינם רואים כלל; הינו אף-על-פי שבגשמיות יש לו אותן עינים שיש לאדם אחר, אף מחמת שמחו מזכיר, הוא רואה מה שאחרים אינם רואים כלל; כי באמת כל אדם רואה תמיד לפני עיניו דברים עליונים מאד. וכמו שאומר רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק א', סימן רנד), רק הראיה היא במהירות כל-כך, שאין זמן לכח הראות להתזיר את הדבר שראה אל השכל, כדי שיבין מה ראו עיניו, כי אף-על-פי שעם העינים שלו בודאי ראה מה שראה, אבל לא היה זמן למח להבין מה שראה. ורבנו ז"ל נותן דגמא לזה, כאדם הלוקח דבר בידו ומעבירו לפני עיני חברו במהירות גדולה מאד, אזי חברו בודאי אינו יודע כלל מה יש בידו, ואף-על-פי שזה עבר לפני עיניו, אבל מחמת שהיה במהירות כל-כך גדולה, לכן לא תפס שכלו כלל מה שראה, וכן הוא אצל כל אדם, שתמיד עוברים לפני עיניו דברים עליונים ורוחניים מאד, אבל מחמת שעברו במהירות גדולה כל-כך, אין האדם תופס את זה, אף כשאדם זוכה לקדש ולזכור את מחו, אזי ממילא גם העינים שלו קדושות וטהורות, ואזי הוא רואה דברים עליונים מה שאחר אינו רואה כלל, ויכול להיות ששני בני-אדם יושבים זה אצל זה, אחד רואה ואחד אינו רואה שום דבר כלל.

וצ"ן מוהרא"ש נ"י לענין זה את דברי הזהר הקדוש (מי שרה קכח), שכתוב בענין מערת המכפלה, שהוא מקום שערי הגן-עדן, ושמה עולות הנשמות לגן עדן העליון, ומרגישים כל מיני אורות רוחניות, ואברהם אבינו כשבא למקום הזה כשרץ אחר הבקר עד הגיעו לשם, חש שם הארת גן-עדן ממש, אבל אצל עפרון החתי היה השדה הזה הכי חשוב והכי מר מכל נכסיו, ובשמחה רבה

מְכָרוּ לְאַבְרָהָם, וְכָל פַּעַם כְּשֶׁבָא לְמָקוֹם נַעֲשֶׂה לוֹ חֶשֶׁךְ בְּעֵינָיו. וְהָרִי זֶה דְּבַר פֶּלֶא, הִנֵּה זֶה שֶׁעַר הַגֶּן-עֵדֶן וּמְקוֹם רוּחָנִי וְעֵלְיוֹן מְאֹד, וְאַצֵּל עֶפְרוֹן הַחֹתֵי זֶה בְּדִיּוֹק הַמָּקוֹם הַחֲשׂוֹךְ וְהַמֵּר בְּיוֹתֵר? אָבֵל כֶּף הוּא בְּכָל עֵנָן, שְׁמִי שֵׁישׁ לוֹ מִתּוֹ מְזַכֵּךְ וּמְקַדֵּשׁ וְטָהוֹר, אֲזִי זוֹכֶה לְהַרְגִישׁ תְּמִיד רוּחָנִיּוֹת אֱלֻקוֹת, וּבְכָל מְקוֹם מְרַגֵּשׁ אֶת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אָבֵל מִי שֶׁמָּחוּ סְתוּם וּמְלֵא זָכַל וְכוּ', אֲזִי בְּמָקוֹם לְהַרְגִישׁ אֶת הָאוֹר הוּא מְרַגֵּשׁ אֶת הַחֶשֶׁךְ, וְאִין לוֹ הַשְּׂגָה כָּלֵל בְּדַבְרִים רוּחָנִיִּים.

וְסִיִּם מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁכְּפִי שְׂאָדָם זוֹכֶה לְזַכֵּךְ אֶת עֵינָיו וּלְהַסְתַּכֵּל תְּמִיד עַל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כֶּף הוּא זוֹכֶה לְהַמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ הַשְּׂגָחָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ שֶׁל אוֹר יֵשֶׁר וְאוֹר חוֹזֵר, הֵינּוּ כְּפִי שְׂאָדָם מְסַתַּפֵּל עַל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כֶּף כְּבִיכּוֹל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְסַתַּפֵּל עָלָיו, וְלִכֵּן הַצְּדִיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁתְּמִיד מְסַתַּפְלִים עָלָיו יִתְבַּרֵךְ, הֵם מְמַשִּׁיכִים עַל עֲצָמָם הַשְּׂגָחָה עֵלְיוֹנָה מְאֹד, שְׂרוּאִים עֵין בְּעֵין אֵיךְ הוּא יִתְבַּרֵךְ מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּכָל פֶּרֶט וּפְרֶט וְעוֹזֵר לָהֶם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה, וּכְשֶׁצְּרִיכִים אִיזוֹ יְשׁוּעָה, רוּאִים הַתְּגַלּוֹת הַהַשְּׂגָחָה יוֹתֵר מִבְּנֵי-אָדָם אַחֵרִים, כִּי הַצְּדִיק הַרְגִיל אֶת עֵינָיו לְהַסְתַּכֵּל תְּמִיד אֶל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּמְמִילָא הוּא מְבִיא גַם בַּחֲזָרָה אֶת הַרְאֹת שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עָלָיו, וְהוּא תְּמִיד תַּחַת עֵין הַהַשְּׂגָחָה. וְלִכֵּן אֲשֶׁרִי מִי שֶׁזוֹכֶה לְקַדֵּשׁ וּלְטַהֵר אֶת עֵינָיו לְהַסְתַּכֵּל תְּמִיד עַל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִזּוֹ יִמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ הַשְּׂגָחָה עֵלְיוֹנָה, וְיִזְכֶּה לְהַרְגִישׁ אוֹרוֹת רוּחָנִיּוֹת בְּכָל מְקוֹם בּוֹאוֹ.

רשעות

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר, שֶׁהַמְּדָה הַמְּגַנָּה בְּיוֹתֵר לְאָדָם הִיא לַעֲשׂוֹת רִשְׁעוֹת לְזוּלָתוֹ, וְצְרִיכִין לְשַׁרֵּשׁ אֶת הַמְּדָה הַרְעָה הַזֹּאת מִהַיְלָדִים מִימֵי קְטָנוּתָם, כִּי רוּאִים שֶׁטֶבַע שֶׁל קֶטָן שֵׁישׁ בּוֹ רִשְׁעוֹת, וְאִינוּ

רוצה להתחלק עם זולתו כָּלֵל, אֵלָא הוּא "אָגוּאִיסְט", וְרוֹצֵה הַכֵּל בְּשִׁבְלֵוֹ, וְאִם לֹא יַעֲקְרוּ מֵהֵילָד אֶת מִדַּת הַרְשָׁעוֹת הַזֵּוּ בְּעוֹדוֹ בְּקִטְנוּתוֹ, אִזּוּ כְּשִׁיגְדֵל תִּהְיֶינָה לוֹ הַרְבֵּה בְּעִיּוֹת לַחַיּוֹת בַּחֲבֵרָה. כִּי צְרִיכִין לְהַרְגִיל אֶת הַיֵּלָד מִקְטַנּוּתוֹ לַחַיּוֹת עִם זולתו וְלֹא לְהִיּוֹת אֲנֹכִי, (הֵינּוּ "הַכֵּל שִׁיף לִי"), שְׁכָל זֶה הוּא מִדַּת הַרְשָׁעוֹת, לַעֲשׂוֹת רַק רַע כָּל הַיּוֹם.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂזוֹ עֲבוּדַת הַסֵּמ"ךְ-מ"ם לְהַחֲדִיר רְשָׁעוֹת בֵּין אֲנָשִׁים, כִּי יְהוּדֵי צְרִיף לְהִיּוֹת רַחֲמָן וְלַעֲזֹר לְזולתו, וְזֶה אַחַד הַסִּמְנִים שֶׁל בַּר יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא רַחֲמָן, וְאַחֲרָת — אִם יֵשׁ בּוֹ רַק רְשָׁעוֹת, סִמָּן שֵׁשׁ בּוֹ אֵיזָה גִיד שֶׁל אֵינוֹ יְהוּדִי, רַחֲמָנָא לִישׁוּבָן.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂרוֹאִים דְּבַר זֶה בְּעוֹלָם בְּכֹלֵל, וּבְעִירוֹת הַקִּטְנוֹת בַּפֶּרֶט, שְׁלַפְעָמִים הַמוֹשֵׁל בְּעִירָה אוֹ רֹאשׁ הַמוֹעֲצָה נִכְנָס לוֹ כֶּסֶף בְּשַׁפַּע מִהַמְדִינָה, וּבַמְקוֹם לַעֲזֹר לְאֲנָשִׁים בְּכֶסֶף זֶה, שֶׁהָרִי לְכַף נּוֹעַד לְצַרְכֵי הַעִירָה, וּמִמִּילָא אֵינְנוּ כֶּסֶפוֹ, וְאוֹתוֹ אַחַד הַעוֹמֵד בְּרֹאשׁ עוֹשֶׂה רְשָׁעוֹת לְאֲנָשִׁים וּבָשׂוּם פְּנִים וְאִפֵּן לֹא יִרְצֶה לְתַתּ לָהֶם... כִּי זֶהוּ טָבַע הַרְשָׁעוֹת שֶׁל בְּנֵי-אָדָם, שְׂאֵינִם רוֹצִים לַעֲזֹר לְאָף אַחַד, וּבִדְעָה מִחֲזִיר אֶת הַכֶּסֶף לְמִדִּינָה, הַעֲקָר שֶׁלֹּא תִצָּא מִמֶּנּוּ טוֹבָה לְתוֹשְׁבֵי הַמְקוֹם. וְזוֹ רְשָׁעוֹת לְשֵׁם רְשָׁעוֹת, כְּבִסְדוּם מִמֶּשׁ. וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, מַה קוֹרָה לְכֶסֶף עִם אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ? שְׂמִפִּילִים אוֹתָם מְגַדְלָתָם וְלֹא נִשְׂאָר לָהֶם כְּלוּם, לֹא-כֵן אִם יֵשׁ אָדָם טוֹב הַעוֹשֶׂה רַק טוֹבוֹת לְזולתו, אִזִּי שְׂמוֹ הַטוֹב נִשְׂאָר בֵּין תוֹשְׁבֵי הַמְקוֹם וּבּוֹחֲרִים בּוֹ פֶּעַם אַחַר פֶּעַם, וְנִשְׂאָר זְכָרוֹ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. אֲבָל מִי שֶׁרַק מִתְנַהֵג עִם רְשָׁעוֹת לְזולתו, לֹא רַק שְׂמִפִּילִים אוֹתוֹ, אֲלֵא לְכֶסֶף נִשְׂאָר שְׂמוֹ לְחֶרְפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂבַחֲיִים חַיּוֹתוֹ רָאָה כְּכֹר הַרְבֵּה בְּנֵי-אָדָם כְּאֵלוֹ שְׂעוֹשִׂים רְשָׁעוֹת לְשָׁנֵי עַל לֹא דְבַר, רַק רְשָׁעוֹת לְשֵׁם רְשָׁעוֹת, וְזֶה הַסֵּמ"ךְ-מ"ם בְּעֲצָמוֹ, שְׁכָל עֲנִינּוֹ לַעֲשׂוֹת רַע לְאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֹאשִׁית ו'): "וְכָל יִצְרַח מִחֲשָׁבוֹת לְבוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם", הֵינּוּ שֶׁתָּמִיד

חושב איך להרע לזולתו, והוא משרש עמלק. וכמו שמרמז בסופי תבות: רק' רע' כל' היום' עמל"ק, כמובא בספרים.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שאפלו אם לפעמים יש אחד שאינו יכול לסבל את השני, או אינו יכול לדבר עמו, זה עדין יכולים להבין, כי אולי אינם יכולים להשוות דעתם ביחד, אבל לעשות רשעות לשני אין על זה שום תרוץ, כי ברגע שעושים רשעות לזולתו נתלבש בו הסמ"ך-מ"ם בעצמו שהוא הרשע המרשע, שכל ענינו הוא רק לעשות רשעות לזולתו, וצריכין לעקר את המדה הרעה הזו לגמרי, הן מעצמו והן מבני ביתו והן מילדיו, וכן רב ומנהיג בישראל צריך לעקר מתלמידיו ומאנשיו שלא ימצא בהם אדם רע שעושה רשעות לזולתו, ועל זה צריכין להרחיב את הדבור מאד, כי יש טבעי בני-אדם שהם רשעים ארורים, כל מהותם היא רשעות גדולה אחת, כגון שיש לו איזה עסק וכו' או עובד במשרד וכו', והוא שולח את האדם כמה פעמים בלך ושוב על לא דבר, רק מצד רשעות שבו, ובמקום לעזר לזולתו הוא עושה רשעות, וקשה מאד להבין דבר כזה, הלא בידך לעזר לזולתך, למה אתה עושה לו רשעות? ולמה אתה מניח אותו לחכות בשעה שאתה יכול לסים את הענין מיד? אין זה אלא מצד רשעות שבה, ומה תענה ליום הדין... ולכן דבר זה צריכין המנהיגים והמלמדים לעקר מתלמידיהם ומשומעי דבריהם שלא ימצא ביניהם אחד שתהיה בו רשעות, כי הרשעות הורסת את האדם ואת שמו, ולבסוף אין יכולים לסבל אותו ונשאר שמו לשמחה לדורי דורות.

וסים מוהרא"ש נ"י, שמי שמכניס עצמו ברשעות, רחמנא לישזבן, זה נדבק בו כמה ומחלה, והוא כבר אינו יכול לצאת מזה, והוא כחולה ומשגע לדבר אחד. ורואים בני-אדם ששונאים את זולתם על לא דבר ועושים רק רשעות, אין זה רק מחמת מדת השגעון שנדבקה בהם, והם צריכים רחמים רבים להתרפא מזה; אשרי מי שעוקר מעצמו את מדת הרשעות ועושה רק טובות לזולתו.

רַבְנוֹת

מוהרא"ש נ"י אָמר, שְׂרַבְנוֹת הִיא אַחֲרֵי הַגְּדוּלָה מְאֹד, וּמִי שְׂרוּצָה לְהַפְנוֹס לָזֶה צְרִיךְ לְחַקֵּר הֵיטֵב אִם הוּא רְאוּי לָזֶה, כִּי לְהִנְהִיג עֵדָה וּלְפַסֵּק שְׂאֵלוֹת שֶׁל אֲסוּר וְהַתֵּר וְכוּ' אֵין זֶה מִשְׁחָק, וְצְרִיכִין לְהִיּוֹת בְּקִי גְדוֹל בְּש"ס וּבַפּוֹסְקִים, וְגַם לְהִיּוֹת בְּקִי בְּטַבְעֵי בְנֵי-אָדָם וְאֵיךְ לְתַתּ לָהֶם עֲצָה מְצִיאֹתִית עַל כָּל דְּבָר, וְלֹא כָּל מִי שֶׁמִּתְאַוֶּה לְהִיּוֹת רַב וּמְנַהֵג בִּישְׂרָאֵל רְאוּי לְאוֹתָהּ גְּדוּלָה; כִּי הִיא אַחֲרֵי הַעֲצוּמָה, וְצְרִיכִין לְחַקֵּר הֵיטֵב אִם הוּא רְאוּי לָזֶה בְּאַמֶּת.

וּסְפַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂחוֹתָנוּ שֶׁל מוהֲרַנ"ת ז"ל רַבֵּי דָּוִד צְבִי ז"ל, לָעַת זְקֵנוֹתוֹ רָצָה לְמַסֵּר לְמוהֲרַנ"ת ז"ל אֶת הַרְבָּנוֹת שֶׁל אַחַת מִהַעֲזָרוֹת שֶׁהָיוּ תַּחַת פְּקוּחֹו, כִּי הָיָה כְּבֹר קֶשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהַשְׁגִּיחַ עַל כָּלֶם, וּבַתְּחִלָּה לֹא רָצָה מוהֲרַנ"ת ז"ל לְשַׁמַּע מִזֶּה כָּלֶל, כִּי נִכְנְסָה בּוֹ הָאֱמֶת שֶׁל רַבְנוֹ ז"ל וְלֹא רָצָה הָעַל וְהַאֲחֲרִיּוֹת שֶׁל הַרְבָּנוֹת וְגַם אֶת הַכְּבוֹד הַקְּשׁוּר בְּזֶה וְכוּ', וְגַם הָיָה מוהֲרַנ"ת ז"ל יָרָא שְׁמַיִם אֲמַתִּי וְחוֹשֵׁשׁ אוֹלֵי לֹא יִפְסֵק הַהֲלָכָה כְּפִי הָאֱמֶת לְאַמְתָּהּ, וְהָיוּ לוֹ חֲשָׁשׁוֹת וְחִמְרוֹת בְּזֶה, אָבָל מֵאַחַר שֶׁהַפְּצִיר בּוֹ חוֹתְנוֹ הַרְבֵּה, הִחְלִיט שְׂיִלַּךְ לְשָׂאֵל אֶת פִּי רַבְנוֹ ז"ל מֵה דַעְתּוֹ, וּכְשֶׁבָּא אֶל רַבְנוֹ ז"ל וּשְׂאָלוֹ עַל זֶה, עָנָה וְאָמַר לוֹ רַבְנוֹ ז"ל, וְלָמָּה לֹא? עָנָה מוהֲרַנ"ת ז"ל: הֲרִי יֵשׁ לִי חִמְרוֹת. אָמַר לוֹ רַבְנוֹ ז"ל: כָּל זְמַן שֵׁישׁ שֵׁיטָה אַחַת לְהֲלָכָה שְׂיִכּוּלִים לְסַמֵּךְ עָלֶיהָ אֵין אַתָּה צְרִיךְ לְדַאֵג, וְשׁוֹב שְׂאֵל מוהֲרַנ"ת ז"ל אֶת רַבְנוֹ ז"ל, הֲאִם רַבְנוֹ מִתְכַּוֵּן עִם אֱמֶת שְׂאֵקֵחַ אֶת הַרְבָּנוֹת? עָנָה לוֹ רַבְנוֹ ז"ל: בּוֹדָאִי אֲנִי מִתְכַּוֵּן עִם אֱמֶת! חֲזַר וּשְׂאֵל מוהֲרַנ"ת ז"ל: הֲאִם רַבְנוֹ מִתְכַּוֵּן עִם אֱמֶת לְאַמְתָּהּ? (מִיט דְּעַר אֲמַתְעַר אֱמֶת?) עָנָה וְאָמַר לוֹ רַבְנוֹ ז"ל: אַתָּה רוּצָה לְדַעַת אֶת הָאֱמֶת לְאַמְתָּהּ? תִּשְׂאָר כָּאֵן! (שְׂטִיזֵעַ דָּא...), הֵינּוּ תִּשְׂאָר כָּאֵן אֲצִלִּי, וּמֵאֵז מֵאֵן מוהֲרַנ"ת ז"ל לְקַבֵּל שׁוּם מִשְׂרָה שֶׁל רַבְנוֹת, הֲרִי רוֹאִים שְׂעֵסֵק הַרְבָּנוֹת הוּא לֹא דְבַר פְּשוּט, וְהַאֲדָם צְרִיךְ לְאַמֵּד עֲצָמוֹ הֵיטֵב אִם הוּא רְאוּי לְאוֹתָהּ טְלִית.

וְדַרְכּוֹ שֶׁל מוֹהֲרָא"ש נ"י לומר, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂאֵנִי בָּא מִמְשַׁפְּחָה וּמִגִּזַּע שֶׁל רַבָּנִים, י"ג דורות שֶׁל רַבָּנִים עַד בְּעַל הַתּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב זי"ע, אֶף-עַל-פִּי-כֵן אֵינִי רוֹצֵה שׁוּם שְׂיָכוֹת לְרַבָּנוֹת, וְכֵן אֲנִי מְצוּהָ אֶת בְּנֵי וְאֶת בְּנֵי בְּנֵי שְׂלֵא תִהְיֶה לָהֶם שְׂיָכוֹת לְרַבָּנוֹת, כִּי הוּא עֶסֶק קָשָׁה מְאֹד.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׂאֵלוֹ הַרַבָּנִים שְׁנוֹתָנִים הֵתֵר הוֹרָאָה וּסְמִיכָה לְלוּמְדֵי תוֹרָה, צְרִיכִין מְקַדָּם לְבַרֵּר הֵיטֵב אִם הֵם רְאוּיִים לְהִיּוֹת מוֹרֵי הוֹרָאָה לְרַבִּים, וְאִם יֵשׁ לָהֶם יְרֵאת שָׁמַיִם אֲמִתִּית, כִּי זֶה אַחֲרֵי־כֵן גְּדוּלָה מְאֹד, וְאִם מְמַנִּים וְסוֹמְכִים אֵיזָה אִישׁ שְׂאֵינוֹ רְאוּי, זֶה מְעוֹרֵר קְטְרוּג בְּשָׁמַיִם, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְיִכּוּלִים לְסַבֵּל מִזֶּה הַרְבֵּה צְרוּת, ה' יִשְׁמְרֵנוּ.

וּסְפָר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שֶׁהֲגֵאוֹן הַקְּדוֹשׁ רַבִּי שְׁלֵמָה קְלוּגֵר ז"ל הִנֵּה גָאוֹן אֲדִיר וּמְפָרָסִם בְּדוֹרוֹ בְּיָדוּעַ, וּמְסַפְּרִים עָלָיו שֶׁחִבֵּר סְפָרִים כְּמִנְיַן שְׁמוֹ שְׁלֵמָ"ה, וְיִמְרַב חֲבִיבוֹתוֹ לְלוּמְדֵי תוֹרָה הֵיטֵב דְּרַכּוֹ לְתַן הֵתֵר הוֹרָאָה לְכָל מִי שֶׁפָּנָה אֵלָיו, וּפְעַם אַחַת בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ אֵיזָה לְמַדָּן וּבִקֵּי גְדוּלָה שֶׁהִיָּה יָדוּעַ וּמְכָר לוֹ, הֵתֵר הוֹרָאָה דְּרַךְ הַדָּאָר, וּבְדִיּוּק בְּאוֹתָהּ עַת הִגִּיעַ לוֹ מִכְּתָב מִהַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מְאִיר מְפָרִימִישְׁלָאן זי"ע, שֶׁכָּתַב לוֹ, שְׂרָאָה שְׂיֵשׁ עָלָיו קְטְרוּג גְּדוּלָה בְּשָׁמַיִם מִחֲמַת שְׁנוֹתָן הֵתֵר הוֹרָאָה לְכָל אֶחָד הַפּוֹנֶה אֵלָיו, וּפְעַל בְּשָׁמַיִם הַמְתַּקָּה בְּשִׁבְלֵוֹ רַק עַל תְּנָאֵי שְׂיִשְׁנָה אֶת דְּרַכּוֹ מִהַיּוֹם וְהַלָּאָה, וְלֹא יִתֵּן לְכָל מִבְּקֵשׁ הֵתֵר הוֹרָאָה, וְהִגְאוֹן הַנַּ"ל אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא הָאֲמִין כָּל-כְּפֹךְ לְדַבְּרֵיו, כִּי לֹא הִנֵּה מִכַּת הַחֲסִידִים בְּיָדוּעַ, אֲבָל חָשַׁשׁ מְאֹד לְדַבְּרֵיו, כִּי שְׁמוֹ שֶׁל הַרְבֵּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי מְאִיר מְפָרִימִישְׁלָאן זי"ע הִנֵּה מְפָרָסִם לְשֵׁם וּלְתַהֲלָה, וְכָתַב מִכְּתָב לְלַמְדָּן הַנַּ"ל שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הֵתֵר הוֹרָאָה, וְזֶה לְשׁוֹן הַמְּכָתָב (מוֹבָא בְּהַקְּדַמַּת סְפָר שְׂאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת תִּירוּשׁ וְיִצְהָר לְהַרְבֵּ הַגָּאוֹן רַבִּי צְבִי יַחֲזַקְאֵל מִיכְלִזְאֵהן ז"ל, עֵינֵן שָׁם): "הִנֵּה הַשְּׂגָתִי מִכְּתָב מִהַרְבֵּ הַצְּדִיק רַבִּי מְאִיר מְפָרִימִישְׁלָאן שֶׁכָּתַב אֵלָי: 'הֵיטֵי אֲתִמּוֹל בְּשָׁמַיִם, וְרֵאִיתִי עַל כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ קְטְרוּג גְּדוּלָה אֵיךְ שֶׁהוּא נוֹתֵן הֵתֵר הוֹרָאוֹת בְּנִקְלָל לְכָל דּוֹרֵשׁ, וְנִגְזֵר עָלָיו מִיָּתֵהּ, חֵס

ושלום, ואנכי המלצתי עליו ואמרתי כי אפעל אצל כבוד תורתו שלא ימהר עוד לתת סמיכה... ואם אמנם אינני מאמין כל-כף לדבריו עם כל זה למיחש מיבועי, על-כן קשה עלי לתת התר הנראות, רק אדעתא דגברא רבא כמהו לא עשיתי גדר, כי הוא בודאי יורה יורה גדין וכו', עד כאן תכן המכתב, עין שם; הרי שהיא אתריות גדולה ועצומה מאד לתת התר הנראה לבני-אדם, וצריכין שקול הדעת גדול איך להתנהג בענין זה.

וסיים מוהרא"ש נ"י, שאיך שיהיה האדם צריך לדעת שענין הרבנות הוא אתריות גדולה ועצומה מאד, וכל מי שנכנס בו צריך להפיר היטב אם הוא ראוי לאותו איצטלא, וכל כסופו ורצונו צריך להיות רק לזכות את הרבים ולהדריכם בדרך התורה והיראה, ואז הקדוש-ברוך-הוא יהיה בעזרו להצליח בכל עניניו.

שמוע בין אחיכם

מוהרא"ש נ"י אמר, שאחד מן הכללים הנחוצים ביותר שעל האדם לדעת בכל עניני משפטים ודינים בין בני-אדם, הוא מה שאמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין ז.) על הפסוק (דברים א'): "שמוע בין אחיכם", אזהרה לבית דין שלא ישמע דברי בעל דין קדם שיבא בעל דין חברו, הינו שצריכין לשמע את שני הצדדים בשוה, ואסור לשמע רק צד אחד לבד, כי זה גורם שיצא משפט מעקל ודין מענות וגורם מחלקת ופרודים בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, רחמנא לצלן.

ומוהרא"ש נ"י תמיד מזהיר אותנו לשמע היטב את שני הצדדים לפני שהולכים לעזור למישהו, ולא — יכולין בנקל להתפתות על-ידי בכיות ודמעות של צד אחד, בזמן שכל הטענה היא שקר מחלט, ואם היה שומע את הצד השני היה רואה את

השקר מיד, ובפרט בדין תורה, הוא אסור חמור מאד לקבל דברי בעל דין אחד שלא בפני השני, והוא אסור לשון-הרע ורכילות מממש.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל השנים הוא סבל ממשפטים מעקלים כאלו, שהלכו בני-אדם שקנאו בו, וספרו לפני איזה רבנים ודיינים כל מיני לשון-הרע ורכילות עליו, ובית הדין לא חקר או שאל על הצד שלו כלל, רק תכף-ומיד פסק לטובתם כנגדו, וזהו עון פלילי מממש, נגד הלכה מפורשת בשלחן ערוך (חשן משפט, סימן יז, סעיף ה'), אבל מגדל השחיתות וירידת הדורות קשה מאד למצא מקום של משפט צדק וישרות הדין, על-כן יוצא משפט מעקל, ואין מה לעשות רק לברח להקדוש-ברוך-הוא, שהוא יציל את העשוק מיד עושקו.

ומוהרא"ש נ"י נזהר תמיד בענין זה מאד מאד, ואף פעם אינו גומר איזה דין או מתוכח עם איזו ברך עד ששומע את שני הצדדים ואת טענותיהם היטב, ובפרט כשנוגע לענין של שלום-בית, אף פעם אינו מסתפק בשמיעת צד אחד של הבעל או של האשה, רק תמיד אומר להם: "מן הסתם יש גם לאשתך או לבעלך מה להגיד, תביאי אותו או אותה, כי אני רוצה לשמע את שני הצדדים בשוה".

וספר מוהרא"ש נ"י, שבצעירותו כשזכה להתקרב אל רבנו ו"ל, היתה דרכו לקנות ספרים אצל איזה חנות ספרים שבעליה היתה איש שבור מאד, וכשנתודע לבעל-הבית שמוהרא"ש נ"י מחפש ספרי רבנו ו"ל, אז התחיל לדבר חריף מאד נגד אנשי שלומנו בכלל, ועל איש אחד מחשובי אנשי שלומנו בפרט, ואמר למוהרא"ש נ"י, שהוא מאד בכעס על אנשי שלומנו כי הוא השתדף עם אשה אחת, ובא אחד מאנשי שלומנו ולקח את פלתו למדינה אחרת ונתבטל השדוף, והצריך אחר-כך להשתדף עם משפחה לא כל-כך הגונה, ועכשו ברחה אשתו, רחמנא לצלן, ונשאר לבד בלי

שום דבר, וכמעט יצא מדעתו מרב צרותיו, רחמנא לצלן, ומוהרא"ש נ"י לא הכיר אז את אנשי שלומנו בכלל, ולא את האיש הנ"ל בפרט, ולכן שמע היטב את כל הספור אבל לא ידע מה לחשב.

אחר כמה שנים כשבא מוהרא"ש נ"י לארץ ישראל והחל להכיר קצת את אנשי שלומנו, ובפרט האיש הנ"ל שהלה דבר ממנו, כי היה באמת מחשובי אנשי שלומנו, אז נזכר מהמעשה הנ"ל, ושאל את האיש הנ"ל מאנשי שלומנו על זה, ואז ספר לו הלה ספור אחר לגמרי, שהוא קבל על עצמו לגדל יתומה אחת בין ילדיו, וכלם נצלו מהשואה, וכשהיו במדינת גרמניה אחר המלחמה רצה לחתנה, ובא האיש הנ"ל ורצה לשאתה לאשה, ואמר לו האיש מאנשי שלומנו הנ"ל שמשכים לשדוף, רק בתנאי שיבא עמם לארץ ישראל, כי הם מוכנים לנסע לארץ ישראל, והוא רוצה להשיח עליה ברוחניות ובגשמיות מחמת שמסר נפשו בעדה כל השנים, ובתחלה לא הסכים הנ"ל לנסע עמם, כי פחד לנסע לארץ ישראל מחמת הפושעים והערכ-רב וכו' אבל אחר-כך הסכים ועשו התנאים.

לאחר קצת זמן חזר בו האיש הנ"ל מהסכמו, ולא רצה לנסע לארץ ישראל, ושלח את כתב התנאים בחזרה, ועזב את השדוף וברח למדינה אחרת, והאיש הנ"ל מאנשי שלומנו נסע עם ילדיו והיתומה הנ"ל לארץ ישראל ושם חתן את היתומה בשלום ובנחת, כששמע מוהרא"ש נ"י את הספור הזה מפי האיש מאנשי שלומנו הנ"ל שהיה איש חשוב באמת, אז הבין היטב את גדל האסור לשמע צד אחד מאיזה ספור אפלו כשהלה ישפך דמעות ויגלה מר לבו, כי כל אדם ינסה להצדיק עצמו בכל מיני אפנים ותמיד יזרק את האשמה על השני.

והיו עוד ספורים כאלו לאין ספר, שראינו בעינינו שבא אחד לספר איזה ספור למוהרא"ש נ"י, והיו לו טענות ומענות על

מישהו, וכמעט היה ברור מדבריו שבודאי אומר אמת, והיה אומר מוהרא"ש נ"י, שאינו רוצה להכריע הענין לפני ששומע את הצד השני, ופעמים רבות אחר ששמע את הצד השני, היה מוהרא"ש נ"י אומר שהאמת היא בתכלית ההפוך ממה שאמר הראשון, ואסור להיות חכם יותר מן התורה, אם התורה הקדושה אומרת: "שמוע בין אחיכם", צריכין לזקק מאד לשמע שני הצדדים היטב.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזהו הפרוש של מאמר חכמינו הקדושים (כתבות פד.): אין מרחמין בדין, הינו כשאחד מתחיל לבכות בשעת הדין תורה, וכמו שמצוי מאד בדינים בין איש לאשתו, אסור להסתפל על זה כלל, כדרך הדינים של אמות העולם שמיד נכמרים רחמיהם, כשוראים שהאשה מתחלת לבכות וכו', אבל בדין תורה אין מרחמין בדין, רק צריכין לשמע היטב את שני הצדדים ולקיים "שמוע בין אחיכם", ורק אז לפסק את ההלכה ברוחה כפי דיני ומשפטי התורה, ויבקש רחמים מהקדוש ברוך הוא שיזכה לכוון לאמתה של תורה ולפסק דין אמת לאמתו.

שתף

מוהרא"ש נ"י אמר, ששתפות בין אנשים אף פעם אינו טוב, כי כשיש שתפות באיזה עסק או באיזה מסחר תמיד יש מריבות ובעיות, כי אחד זורק את האשמה על השני ואף פעם לא מסתדרים ביחד, ולכן יותר טוב לאדם שיהיה לו עסק ומסחר לעצמו, ולהרויח כמה שיכול להרויח, בלי להצטרף לשתף כלל, כי תכף-ומיד כשאדם נכנס בשתפות הוא בסכנה גדולה שלא יערים על אחרים ושאחרים לא יערימו עליו, וצריכין רחמים רבים למצא שתף נאמן, שתהיה לו יראת שמים ולא יתאוה לפרוטה שאינה שלו, ובעוונותינו הרבים זה קשה מאד למצא, ולכן בדרך כלל לא פדאי

להכניס בשתפנות, והכי טוב להסתדר לבר בלי שתף.

וספר מוהרא"ש שפעם באו שני אנשים להרב הקדוש רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע, ואמרו לפניו שהם רוצים להכניס בעסק שתפנות ושהרבי יברך אותם, אז לקח רבי מאיר שתי פתקאות וכתב על אחת: א'ב'ג'ד' וגם על השנייה כתב: א'ב'ג'ד', ומסר להם את שתי הפתקאות, פשראו את זה תמהו מאד ושראו את הרב הקדוש הנ"ל: "רבי, מה זה?" ענה ואמר להם: "אני עכשו למדתי אתכם את הא' ב' של שתפנות, א'ב' הוא ראשי תבות א'מונה ב'רכה, אם תהיה לכם אמונה בשתפנותם ותהיו אנשים נאמנים, תהיה לכם ב'רכה ותצליחו מאד בשתפנות, ג'ד' ראשי תבות ג'נבות ד'לות, אם תהינה גנבות ביניכם, ולא תהיה ביניכם אמת ואמונה, אז תהיה דלות מנת חלקכם, ולא תרויחו שום דבר כלל..."

ואמר מוהרא"ש נ"י, אף-על-פי-כן יש שתפנות אחת בחיי האדם שהוא מכרח לקבל ולהסתדר עמה, וזו השתפנות שבביתו, הינו כשהוא מתחתן הוא נעשה שתף עם אשתו, וזו השתפנות צריכה להמשיך כל החיים, ושתהיה בנאמנות גדולה, ובשתפנות זו צריכין לזכר תמיד שאסור אף פעם לזרק את האשמה של מה שקורה בבית על האשה, וגם להפוך, אסור לאשה לזרק את האשמה על הבעל, רק צריכים לדעת שכשמתחתנים זו שתפנות גמורה, וכל אחד מקבל על עצמו את האחריות של העסק בשנה, כי רק זו נקראת שתפנות אמיתית — כששני השתפים מקבלים את אחריות העסק ביחד, וכשאדם נכנס בקשר החתון עם פונה זו, לעשות שתף עם אשתו בכל עניני הבית, וכל דבר יהיה בשתפנות גמורה — הן השמחות והן, חס ושלום, הבעיות והצרות, השם ישמר, אז יכול להצליח מאד מאד בחיים, מה שאין פן כשכל אחד מבקש ודורש טובת העסק בשביל עצמו, ותמיד משליך את האשמה בכל הבעיות על השני, אז לבסוף השתפנות לא יתקיים, והכל יפול ויתבטל, חס ושלום.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שיש עוד שתפות אחת המכרחה לאדם בחיים, אבל זו שתפות בתוך האדם בעצמו, הינו השתפות בין הגוף והנשמה שלו, שבאמת זו השתפות הכי גדולה והכי חשובה שיש לאדם, כי כל אחד משתף בגוף ונפש, וצריכים להיות בקי מאד איך לקשר את שני אלו ביחד ושתהיה השתפות בנאמנות גדולה, כי הגוף תמיד מושף עצמו לגשמיות, והנשמה תמיד מושכת עצמה לרוחניות, ועקר החכמה לקשר שניהם ביחד ולדעת שזו השתפות שהקדוש-ברוך-הוא עשה לאדם, שיהיה משתף מגוף ונפש ושניהם ביחד יעבדו את הקדוש-ברוך-הוא, ואף פעם לא יזרק את האשמה על השני. כגון: יש אדם שחושב שגופו מאד מגשם, כי רוצה לישן הרבה ולאכל הרבה או מתאנה לתאוות אחרות, והנפש מאשימה את הגוף ואומרת לו: "אתה אשם בכל מה שעובר עלי, אלו היה לי גוף אחר הייתי מצליחה יותר". אבל זה לא נכון, כי אם הקדוש-ברוך-הוא ברא אותך עם גוף זה, סימן שאתה יכול לעבד את הקדוש-ברוך-הוא ונקא עם גוף זה, ואין צריכים להתליף לגוף אחר כלל, ואסור לך לזרק את האשמה על הגוף שלך, רק לבקש ולהתפלל להקדוש-ברוך-הוא שתזכה לקדש את הגוף שלך עד שלא תצטרך לכל התאוות האלו, ותהיה יכול להשוות את הגוף והנשמה ביחד. ולפעמים זה להפוך, שהגוף מאשים את הנשמה, כי הגוף צריך לאכל ולשתת ולישן וכו', והוא מאשים את הנשמה כאלו היא אינה מניחה אותי לישן, או אינה מניחה אותו לאכל וכו', וכאלו הנשמה רוצה להכביד על הגוף שייסגף את עצמו לא לאכל ולא לישן וכו', ואין זה נכון, כי הקדוש-ברוך-הוא ברא את האדם בזה העולם שיאכל וישתה וישן וכו', ועם כל דבר יעבד את הקדוש-ברוך-הוא, ולכן העקר לראות איך להשוות את השתפות הזו, שיהיו שניהם שתפים נאמנים, שהגוף והנשמה ילכו תמיד ביחד, ואחד לא ישליף את האשמה על השני, וכשאדם זוכה להשגה כזו, אזי הוא עובד את הקדוש-ברוך-הוא עבודה תמה, כי הוא מרגיש שמחה אמתית מכל מה שעושה, הן כשעוסק בעסקי הנשמה והן כשעוסק בעסקי הגוף, כי תמיד עובד את השם יתברך,

וידוע שבַעבוֹדָתוֹ יִתְבַרֵךְ שְׁנֵיהֶם שְׂתַפִּים בְּיַחַד, וְאִי אֶפְשֶׁר לְאַחַד בְּלִי הַשְּׁנִי, וְכַשְּׂאֲדָם זוֹכָה לְהַשְׁגָּה כְּזוֹ, אֲזִי עוֹבֵר אֶת זֶה הָעוֹלָם בְּשָׁלוֹם, אֲשֶׁרִי לוֹ.

שָׁלוֹם

מוהרא"ש נ"י אָמַר, שְׂאִין דְּבַר יוֹתֵר גָּדוֹל מִשָּׁלוֹם, וְכִמּוֹ שְׂאֲמָרוֹ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סוף עֲקָצִין): לֹא מֵצָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּלִי מִחֲזִיק בְּרִכָּה לְיִשְׂרָאֵל אֲלָא הַשָּׁלוֹם, כִּי כַשְּׂאֲדָם הוּא בְּשָׁלוֹם עִם כָּלֵם יֵשׁ לוֹ כְּלִי לְקַבֵּל בְּתוֹכּוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַהֲשַׁפְּעוֹת טוֹבוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת וּבְגַשְׁמִיּוֹת, כִּי הַכְּלִי שֶׁלוֹ שָׁלֵם עַל-יַדֵּי הַשָּׁלוֹם, כִּי שָׁלוֹם הוּא מִלְּשׁוֹן שָׁלֵם, הֵינּוּ בְּמִקּוֹם שֵׁישׁ שָׁלוֹם יֵשׁ שְׁלֵמוֹת, וְכַשֵּׁישׁ לְאָדָם כְּלִי שָׁלֵם הוּא יְכוֹל לְקַבֵּל בְּתוֹךְ הַכְּלִי הַזֶּה כָּל הַבְּרָכוֹת שְׁבַע־עוֹלָם, אֲבָל כַּשֵּׁישׁ לְאָדָם מִחֲלָקֶת וּמְרִיבוֹת עִם אַחֲרִים, וְלִבּוֹ אֵינּוּ יְכוֹל לְהַשְׁלִים עִם אַחֲרִים, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵאָה אֶפְלוֹ עַל אִישׁ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כְּבָר נִשְׁבַּר הַכְּלִי שֶׁלוֹ וְיֵשׁ בְּתוֹכּוֹ חוֹר, וְכָל מָה שְׁשׁוּפְכִים לְתוֹכּוֹ הַכֹּל יוֹצֵא, כִּי שָׁלוֹם הוּא הַיְסוּד שֶׁל כָּל דְּבַר, וְכַשְּׂאֲדָם בְּשָׁלוֹם עִם כָּלֵם, הוּא זוֹכָה לְכָל הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּתוֹרָה.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׂאֲדָם צָרִיךְ לַעֲבֹד עַל נִקְדַּת הַשָּׁלוֹם מִשְׁנוֹת צְעִירוֹתוֹ, הֵינּוּ שְׁיַעֲקֹר מִלְּבּוֹ כָּל מֵינֵי שְׁנֵאָה עַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שְׁיִהְיֶה וְיִהְיֶה אִיךָ שְׁיִהְיֶה, וְלִקְבַע בְּלִבּוֹ: "אֲנִי מֵצָדִי יֵשׁ לִי שָׁלוֹם עִם כָּלֵם, וְאִין לִי הַקְּפָדָה עַל אַף אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֶפְלוֹ שְׂאֲנִי רוֹאֶה בְּנֵי-אָדָם שְׂאֵינָם מְתַנְהֲגִים כְּשׁוֹרָה, וְאֶפְלוֹ עוֹבְרִים עַל הַתּוֹרָה, חֵס וְשָׁלוֹם, אָסוּר לִי לְשַׁנֵּא אוֹתָם, רַק אֲנִי צָרִיךְ לְדוֹן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, שְׂאִין לָהֶם שְׂכָל וְלֹא לְמַדּוֹ, וְלִכֵּן יֵשׁ לָהֶם מִדּוֹת רְעוּת, אֲבָל לֹא, חֵס וְשָׁלוֹם, שְׁתַּהֲיֶה שְׁנֵאָה בְּלִבִּי עֲלֵיהֶם, כְּאֵלוֹ אֲנִי שׁוֹנֵא אוֹתָם וְאֵינִי יְכוֹל לְסַבֵּלֵם, כִּי הַשְּׁנֵאָה הִיא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה"; אֲשֶׁרִי

הזוכה לקבֵע אַת זאת בלבֹו בַאֲמַת.

וְאָמַר מוֹהְרַא"ש נ"י, שֶׁהָאֶסוּר שֶׁל "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְכֶךָ", חֲמוּר בְּדִיּוּק כְּמוֹ אֲכִילַת חֲזִיר, וְאוּלַי עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה, כִּי עַל אֲכִילַת חֲזִיר, עוֹבְרִים רַק בְּרִגְעֵי אֶחָד כְּשֶׁעוֹבֵר ה' כְּפִזִּית' חֲזִיר בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אֲבָל הֲלֹאוֹ שֶׁל "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְכֶךָ", כָּל רִגְעֵי שִׁישׁ לְאָדָם בְּלִבּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר עַל אֵיזָה בַר יִשְׂרָאֵל, הוּא עוֹבֵר עַל הֲלֹאוֹ הַזֶּה, אִם-כֵּן בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם יְכוּלִים לְהִצְטַבֵּר אֲצֵלוֹ הַרְבֵּה הַרְבֵּה לְאוּוּן, וְהוּא אֶפְלוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִזֶּה, וְהִפֵּל מִחֲמַת שִׁישׁ לוֹ שֶׁנֶּאֱמָר עַל אִישׁ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.

וְאָמַר מוֹהְרַא"ש נ"י, שֶׁאָדָם שְׂרוּאָה בְּעִצְמוֹ שֶׁאֵינוֹ יְכוּל לְסַבֵּל אֵיזָה יְהוּדִי וַיֵּשׁ בְּלִבּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר עָלָיו, צְרִיךְ לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן הַרְבֵּה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁיַּעֲקֹר אֶת הַשִּׁנְאָה הַזֹּאת מִלִּבּוֹ, דְּהֵינּוּ שִׁילָךְ לְמַקּוֹם פְּנוּי שֶׁאֵין שָׁם בְּנֵי-אָדָם, וַיֹּאמֶר לוֹ יְתַבְרַךְ: "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵינִי רוֹצֶה, חֵס וְשְׁלוֹם, שֶׁתְּהִיָּה לִי שִׁנְאָה עַל אֵיזָה בַר יִשְׂרָאֵל וְשֶׁאֶעֱבֹר עַל הֲלֹאוֹ שֶׁל "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְכֶךָ", כִּי זֶה עוֹן חֲמוּר מְאֹד, תַּעֲזֹר לִי שֶׁאֶעֱקֹר אֶת הַשִּׁנְאָה הַזֹּאת מִלִּבִּי וְשֶׁאֶהֱבֵה אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, אֶפְלוֹ שֶׁאֵינוֹ אוֹחֵז כְּדַעְתִּי וְלֹא נִרְאִית לִי הַהִתְנַהֲגוּת שְׁלוֹ, אַף-עַל-פִּי-כֵן אֶסוּר לִי לִשְׂנֹא אוֹתוֹ", וְכַךְ יִרְבֶּה בְּתַפְלָה וּבְהִתְבּוֹדָדוּת לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁיִּזְכֶּה לְנִקּוּת אֶת לְבוֹ מִכָּל מִינֵי שִׁנְאָה, עַד שֶׁיִּזְכֶּה אֶל זֶה בַאֲמַת.

וּסְפָר מוֹהְרַא"ש נ"י, כִּי הוּא הִתְפַּלֵּל עַל עֲנִין זֶה מְאֹד, שֶׁלֹּא תְהִיָּה לוֹ שִׁנְאָה עַל אֶף אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְזִכָּה לְהִגִּיעַ לְהַשְׁגָּה כְּזוֹ שֶׁאֶפְלוֹ יֵשׁ לוֹ תְמִיד הַרְבֵּה חוֹלְקִים וּמְתַנַּגְדִּים, וּמְבַזִּים וּמְחַרְפִּים נַפְשׁוֹ וְשׁוֹנְאִים אוֹתוֹ עַד מוֹת, אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא דִּן אֶת כָּלֶם לְכַף זְכוּת, וְאֵין בְּלִבּוֹ שִׁנְאָה עַל אֶף אֶחָד מֵהֶם, וְרָגִיל לְהִתְבַּטֵּא בְּרַבִּים: "מֵה שֶׁכָּתוּב בְּתִהְלִים (מִזְמוֹר ט): 'רְבוּ מִשְׁעָרוֹת רֵאשֵׁי שׁוֹנְאֵי חֲנָם', נִתְקִים אֲצִלֵי פֶשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, אִם תִּסְפְּרוּ כְּמֵה שְׁעָרוֹת יֵשׁ לִי בְּרֵאשׁ, בְּנֻדְאֵי יֵשׁ לִי הַרְבֵּה יוֹתֵר שׁוֹנְאִים, כִּי כָלֶם מְדַבְּרִים עָלַי וְכָלֶם

חולקים עלי אפלו שאינם מכירים אותי כלל, ואף-על-פי שאף פעם לא ראו אותי, כלם נעשו שונאים שלי, ואף-על-פי-כן אני דן את כלם לכף זכות, ואין לי שנאה בלב על אף אחד מהם, רק אני מבקש מהקדוש-ברוך הוא שמהשנאה שלהם לא יצא קלקול לאחרים, שלא יתרחקו מרבנו ו"ל ומהתורה הקדושה ומעבודת השם יתברך בגלל השנאה שלהם, אבל לא, חס ושלום, שיש לי בלבי איזו שנאה עליהם".

וספר מוהרא"ש נ"י, שראה עבודה קדושה זאת אצל אנשי שלומנו האמתיים, שעבדו על נקדה זו מאד, ואף-על-פי שסבלו חרפות ובזיונות מאחרים, ואף גם קבלו מכות ממש משונאים, וירקו בפניהם, אף-על-פי-כן לא נכנסה שנאה בלבם עליהם, רק הבינו שמשוהו חסר להם בדעתם, או שמדת הקנאה אוכלת בהם וכו', אבל לא התחילו לשנא אותם מחמת זה, וזה עקר עבודת האדם שאף פעם לא תהיה שנאה בלבו על מישהו, אפלו שהלה עשה לו עול, כי זה עון חמור מאד מאד; אשרי מי שזוכה לנקות את עצמו מכל שמץ של שנאה, ואז יזכה לחיות חיים טובים באמת.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שיש שונאים ששברו אותו וכו', אבל שנאה אין לו נגדם, רק הוא יודע שהם רשעים ארורים ואין לו עסק עמהם כלל. וכמה פעמים רצו תלמידיו לעשות דין עם שונאיו הרשעים, ולא הניחם מוהרא"ש נ"י, רק אמר כמו שאמר דוד המלך: "ה' אמר לו קלל, אולי יראה ה' בעניי", והוא יטפל בהם טוב, ויקבלו משכרתם שלמה ממנו יתברך.

שמוש תלמידי חכמים

מוהרא"ש נ"י אמר, שהדבר הגדול ביותר בחיים הוא לזכות לשמש תלמידי חכמים אמתיים, כי אדם שזוכה לשמש תלמיד חכם

אֲמַתִּי זֹכָה לְלַמֵּד תּוֹרַת חַיִּים, כִּי כְּשִׁלּוּמְדִים מִתּוֹךְ סֵפֶר, אֶפְלוּ אִם נִכְנָס הַלְמוּד הַיָּטִב בְּהַמַּח, אֲבָל עֲדִין אֵין רוֹאִים אֶת הַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּפִעֲלַ מַמְשׁ, אֲבָל כְּשׁוֹכִים לְשִׁמְשׁ תַּלְמִיד חָכֵם אֲמַתִּי, וּמִסְתּוֹבְבִים סְבִיבוּ וּמִסְתַּכְּלִים הַיָּטִב עַל הַתְּנַהְגּוֹתָו וְרוֹאִים אִיךָ הוּא מִתְנַהֵג בְּכָל עֲנִינֵי הַחַיִּים שְׁלוֹ, בְּזֶה לּוֹמְדִים תּוֹרַת חַיִּים מַמְשׁ, שְׁרוֹאִים בְּפִעֲלַ מַמְשׁ אִיךָ אָדָם צָרִיךְ לְהַתְנַהֵג בְּכָל עֲנִינֵי הַחַיִּים שְׁלוֹ.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁזֶה לַמוּד עֵמֶק עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרָט מִהַחַיִּים, כִּי יֵשׁ דְּבָרִים רַבִּים שְׁאִינֶם כְּתוּבִים בְּפֶרוּשׁ בַּתּוֹרָה — מֵהַ לַעֲשׂוֹת כְּשִׁמְגִיעִים לְמַצֵּב כְּזֶה, וּבְמִשְׁךְ הַחַיִּים הָאָדָם מְגִיעַ לְמַצְבִּים כְּאֵלוֹ שְׁאִינוֹ מוֹצֵא בְּפֶרוּשׁ בְּאִיזָה סֵפֶר מֵהַ יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת, אֲבָל כְּשׁוֹכֵה לְשִׁמְשׁ תַּלְמִיד חָכֵם אֲמַתִּי וְרוֹאֵה אֶת הַלִּיכּוֹתָיו בְּקֶדֶשׁ, וְאִיךָ הוּא מִתְנַהֵג בְּכָל פֶּרֶט וּפְרָט שֶׁל חַיָּיו הַגִּשְׁמִיִּים, אֲזִי יֵשׁ לוֹ כִּכָּר הַקְּדָמוֹת נְכוֹנוֹת עַל כָּל מֵהַ שְׁעוֹבֵר עָלָיו בַּחַיִּים, וְתַמִּיד יִזְכִּיר אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁהֵלֵא רְאִיתִי כֶּךָ וְכֶךָ אֶצֶל הַתַּלְמִיד חָכֵם הָאֲמַתִּי וְאֶצֶל הַצַּדִּיק, וְגַם אֲנִי יְכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּמֵהוּ וְלִלְכֵת בְּעַקְבוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים.

וְאָמַר מוֹהֲרָא"ש נ"י, שְׁעַקֵּר עֲנִין שֶׁל שְׁמוּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מוֹעִיל לְאָדָם לְהַתְחַזֵּק בְּשַׁעַת יְרִידָה, כִּי זֶה בְּרוּר שְׁגָם לְצַדִּיקִים יֵשׁ זְמַנֵּי יְרִידָה, וְעַקֵּר מַעֲלַת הַצַּדִּיק שְׁיִכּוֹל לְהַתְחַזֵּק מִעֲמֵד אֶפְלוּ בְּמַצְבִּים הַכִּי קָשִׁים, וְאֶפְלוּ שְׁיַעֲמֵד כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ כִּנְגָדוֹ וַיַּעֲבְרוּ עָלָיו צָרוֹת וַיִּסּוּרִים וַיִּמְרִירוֹת רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְנִדְמָה לוֹ שְׁעוֹמְדִים כִּנְגָדוֹ כָּל מִינֵי מְנִיעוֹת וְחֻשָּׁף וְעַרְפֵּל וְכוּ', אֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא יוֹדֵעַ אִיךָ לְהַתְחַזֵּק בְּכָל מֵהַ שְׁעוֹבֵר עָלָיו, וְלֹא לְאַבֵּד אֶת עֲצָמוֹ, וּכְשֶׁאָדָם זֹכָה לְשִׁמְשׁ תַּלְמִיד חָכֵם כְּזֶה וְלִרְאוֹת אִיךָ שֶׁהוּא מִתְחַזֵּק בְּעַת יְרִידָה, מְזֶה הוּא לּוֹמֵד הַתְּחַזְּקוֹת עֲצוּמָה, אִיךָ לְהַתְחַזֵּק מִעֲמֵד כְּשְׁעוֹבֵר גַּם עָלָיו צָרוֹת בַּחַיִּים, וְעוֹשֶׂה לְעֲצָמוֹ קַל וְחֹמֶר — וּמֵהַ צַּדִּיק גְּדוֹל כְּזֶה, עָבְרוּ עָלָיו מִשְׁבָּרִים וְגַלִּים עֲצוּמִים כְּאֵלוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן זָכָה לְהַתְחַזֵּק מִעֲמֵד, קַל וְחֹמֶר אֲנִי שְׁעֲדִין לֹא עוֹבֵר עָלַי כָּל-כֶּךָ הַרְבֵּה צָרוֹת וַיִּסּוּרִים, בְּנֻדָּאֵי אֲנִי יְכוֹל לְקַחַת מִמֶּנּוּ לַמוּד אִיךָ לְהַתְחַזֵּק מִעֲמֵד בַּחַיִּים. וְלִכֵּן אֲשַׁרִּי אָדָם שׁוֹכֵה לְשִׁמְשׁ תַּלְמִיד

חכם אמת וילהסתפל עליו היטב ולהתבונן בדרךכו, כי אז יקבל
התחזקות עצומה, איך להתחזק מעמד בכל מה שיעבר עליו בחיים,
ויזכה לחיים טובים ונעימים באמת.

שנה

מוהרא"ש נ"י אמר, אשר יש יצר הרע גדול מאד מאד בלילה
לא ללכת לישן, כי היצר הרע יעשה כל מיני פעולות שבעולם העקר
שהאדם לא ילך לישן בזמן, כי כשאדם אינו הולך לישן בלילה
אלא מבלה את הליילה בשטיות, אזי כל היום הוא מבהל ומבלבל,
כי קם מאחר וכבר אין ראשו מישב כלל לתורה ולתפלה ולקיום
המצוות, ולכן היצר הרע עובד חזק ובכל מיני תרגילים, להסית
ולהדיח את האדם שלא ילך לישן מקדם, כי הוא יודע שאם ילך
לישן מקדם, על-ידי-זה הוא הורג אותו; כי כשאדם הולך לישן
מקדם, על-ידי-זה אינו בא לידי עברות, ואינו הולך לתיאטראות
וקרקסאות, ואינו הולך לשחק קלפים וכיו, מה שכל התועבות רעות
האלו נעשים בלילה דיקא, וכמוכא בזהר הקדוש בכמה מקומות,
שבחצי לילה הראשון אז הקלפות והדינין שורין בעולם, וכדאיתא
(זהר הקדוש לך צב.) בתחלת שעתא דליליא דינין דלתתא מתערין
ואזלין ושאטין בעלמא, וכן (זהר הקדוש משפטים קיב.): בשעתא דעאל
שמשא ועאל לילא כמה חבילי שראן משלשליהון ואזלין ושאטין
בעלמא [בתחילת הליילה כמה חיצונים נפרים משלשלאותיהם
והולכים ושטים בעולם], ואז עקר זמן שליטת היצר הרע. וכדאיתא
(זהר הקדוש ויחי רכב.): כד אתי לילא כמה חילין דיצר הרע מתפשטין
בכל איברין דגופא, והעקר בחצי לילה הראשון, וכדאיתא (זהר
הקדוש, תרומה קלא.) בחולקא דא (קדם חצות) שלטא סטרא אחרא,
ובחולקא דא (אחר חצות) לא שלטא כלל; ועל-כן כדאי לילך לישן
תכף-וימיד, שאז עקר זמן שנה. וכן היה אצל הרב הקדוש הרבי רבי

אֲלִימְלֶךְ מְלִיז'עֲנֶסְק זי"ע שְׁבַחְצֵי לִילָה הָרֵאשׁוֹן הָיָה סָגוּר וּמְסֻגָּר, וּמַחְצוֹת לִילָה וְאֵילָךְ הַתְּחִיל לַעֲרוֹךְ עֲבוֹדָתוֹ בַּקֶּדֶשׁ, כִּי מַחְצוֹת לִילָה, אִזּוֹ מִתְחִיל לְהֵאִיר אֹרֹו יִתְבָּרֵךְ בְּגִלּוֹי נִפְלָא, וְאִזּוֹ אֵין לְקַלְפוֹת שׁוּם שְׁלִיטָה, וְעַל-כֵּן הָאָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹד עַל עֲצָמוֹ הַרְבֵּה לְלַכֵּת לִישׁן מִקֶּדֶם, וְלִידַע שָׂאם אֵינוֹ הוֹלֵךְ לִישׁן, זֶהוּ הַיִּצָּר הָרַע בְּעֲצָמוֹ הַמוֹנֵעַ אוֹתוֹ, וְזֶה דְבַר גָּדוֹל לְהַחֲדִיר הֵן בְּעֲצָמוֹ וְהֵן בִּילְדִיו, שְׁיִלְכוּ לִישׁן מִקֶּדֶם, וְכֵךְ יְכוּלִים לְקוּם מִקֶּדֶם, וְלַעֲסֹק בְּעֲבוֹדַתֶם כְּרְאוּי; אֲשֶׁרִי הַמְרָגִיל עֲצָמוֹ בְּזֶה.

תְּפִלָּה בְּזִמְנָה

מוֹהֲרָא"ש נ"י אָמַר: הַיּוֹת שְׁזִמֵּן תְּפִלָּה הוּא מְדִינָא דְגַמְרָא וְדַשְׁלַחַן עָרוּךְ, וְאֵינָה סֵתָם חֲמָרָא בְּעֵלְמָא, צְרִיכִין לְהַזְהֵר בּוֹ מְאֹד, וְכִמּוֹ שֶׁהַזְהִירוּ רַבְּנוּ ז"ל, שְׂאֲסוּר לְהַטוֹת מִסְעִיף קֶטֶן שְׁבַשְׁלַחַן עָרוּךְ, כִּי יֵשׁ בְּנֵי-אָדָם שְׁחוֹשְׁבִים שְׁזִמֵּן תְּפִלָּה הוּא רַק חֲמָרָא בְּעֵלְמָא. וּבְאֵמֶת הִיא מְדִינָא דְגַמְרָא (בְּרֻכּוֹת כו.) וְנִפְסַק כֵּן בַּשְׁלַחַן עָרוּךְ (אַרְחַ חַיִּים, סִימָן פט); וְכִכֵּר יְדוּעִים לָנוּ דְבָרֵי רַבְּנוּ ז"ל (ח"י מוֹהֲרָ"ן, סִימָן תפּו), שֶׁהַצְדִּיקִים טוֹעִים בְּזֶה שְׂמֵאֲתָרִין זְמַן תְּפִלָּה, וְאִם רַבְּנוּ ז"ל אָמַר כֵּן — אֵין לָנוּ אֱלָא דְבָרֵי רַבְּנוּ ז"ל, וְצְרִיכִין לְהַזְהֵר מְאֹד לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה בְּזִמְנָה, וּבּוֹדָאֵי מְבַחֵר זְמַן תְּפִלַּת שְׁחָרִית הוּא כְּנִתְיָקִין, הֵינּוּ עִם גֵּץ הַחֲמָה, וְכֵךְ נִהְגוּ רַבְּנוּ ז"ל וְכֵן מוֹהֲרָנ"ת ז"ל, וְכֵן תְּלַמִּידֵי רַבְּנוּ ז"ל, אֲבָל אִם אֵין יְכוּלִים לְהַתְּפַלֵּל וְתִיקִין, צְרִיכִין לְהַקְדִּים הַתְּפִלָּה כָּל מָה שְׂאֲפָשֶׁר, וְכִמּוֹ שְׂאֲמַר רַבְּנוּ ז"ל בְּפִרוּשׁ (שיחות-הַר"ן, סִימָן לא), שְׁבַבְקֵר צְרִיכִין לְהַקְדִּים הַתְּפִלָּה כָּל מָה שְׁיִכּוּלִין, כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם יִזְכֶּה לְהַתְּפַלֵּל אַחֲרֵי-כֵן. וְיֵשׁ פִּתְגָם בֵּין אֲנָשֵׁי שְׁלוּמְנוּ, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַקְדִּים הַתְּפִלָּה כָּל מָה דְאֲפָשֶׁר, שְׂבָאִם יִקְרָאוּ אוֹתוֹ בְּזֶה הַיּוֹם לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, יִהְיֶה כְּכֹר "א אֲפֻגְעָדְאוּוִינְטֶעֶר", (אִישׁ שֶׁהַתְּפַלֵּל כְּכֹר); כִּי לְפִי גְדֵל מַעְלַת הַתְּפִלָּה

צריכין להקדים להתפלל אותה כל מה דאפשר, ומי שאינו יכול להתפלל כותיקין, ישתדל להתפלל על-כל-פנים בשעה שבע, ואם אינו יכול — יתפלל על-כל-פנים בשעה שמונה, כדי שיגיד קריאת שמע בזמנה בתוך התפלה, כי בחלק גדול מהשנה הזמן הכי מאחר לקריאת שמע הוא שעה תשע, וזמן קריאת שמע הוא דאורייתא כידוע, ואף-על-פי שבהרבה ימות השנה זמן קריאת שמע הוא הרבה יותר מקדם, בין לפי שיטת המגן אברהם, ובין לפי שיטת הגר"א ובעל התניא, אף-על-פי-כן הזמן הכי מאחר הוא שעה תשע, שהיא לפי שיטת המחשבים זמן קריאת שמע לשעות שוות, וזו הקולא הכי גדולה. ולכן צריכין להקדים להתפלל כדי שיוכל לומר קריאת שמע בזמנה, וזמן תפלה לכתחלה הוא עד שעה עשר (לפי שעות שוות), ומשעה עשר עד שעה שתיס-עשרה זה כפר תפלה בדיעבד, אבל מי שמתפלל אחר שעה שתיס-עשרה — כל ברכותיו הן ברכות לבטלה, ולא התפלל שחרית כלל, ויכולות לעבר אצל אדם שנים על גבי שנים שלא התפלל שחרית כלל, כי בכל יום התפלל אחר שעה שתיס-עשרה, וכשיבא למעלה לפני הבית-דין של מעלה, וישאלוהו: "למה לא התפללת שחרית?" הוא יענה בתמיהה: "מה זה? הרי התפללתי בכל יום שחרית". ויאמרו לו: "הרי חסרת ביום זה שחרית וביום זה שחרית", כי למעלה רשום כל מה שעשה בכל יום ויום, וכשהתפלל אחר שעה שתיס-עשרה, נמצא שלא התפלל כלל, והברכות הן ברכות לבטלה, ויש על זה ענש חמור מאד, ואז כבר יותר טוב להתפלל במנחה שתי פעמים שמונה-עשרה. ולכן צריכין להזהר בכל זה מאד מאד, כי תפלה בזמנה עולה על הכל.

ופעם אחת מצא מוהרא"ש נ"י כמה אנשים שדברו לפני התפלה, ואחר-כך רצו ללכת לאיזה בית-הכנסת להתפלל במנין, וכבר היה מאחר מאד — שעה אחת-עשרה לערב. ואמר להם מוהרא"ש נ"י, שבשום פנים ואפן לא ילכו לשום מקום, אלא תכף-וימיד יתפללו בו במקום, כי בזה שילכו למצא איזה בית-

הפנסת עם מנין ועד שיִדְבְּרוּ עוד קצת ביניהם, פְּכָר תַּעֲבֹר שְׁעָה שְׁתִּים-עֶשְׂרֵה, וְנִמְצָא, שֶׁלֹּא הִתְפַּלְלוּ שְׁחֲרִית כָּלֵל. וּבְכָלֵל זֹהִי עֲבָרָה גְדוּלָה לְדַבֵּר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, כִּי בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר שֶׁל בְּטָלָה בּוֹרָא מִשְׁחִיתִים וְקַלְפוֹת, שְׁגוֹרְמִים לְאָדָם שֶׁלֹּא לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה בְּכוֹנָה וּבְזִמְנָה. וְלִכֵּן צָרִיכִין לְהִזְהַר בְּזֶה מְאֹד, לֹא לְדַבֵּר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה רַק לִילָךְ תַּכְּף וּלְהִתְפַּלֵּל.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שֵׁשׁ יְצַר הָרַע גְּדוּל לְבָלוֹת אֶת הַזְּמַן קִדְּם הַתְּפִלָּה בְּדַמְיוֹנוֹת וּבִשְׂטִיּוֹת וּבִדְבָרִים בְּטָלִים, כִּי אֶפְלוּ לְלַמֵּד אֲסוּר כְּשֶׁאֵין לוֹ זְמַן קְבוּעַ לְהִתְפַּלֵּל (עֵין שְׁלַחַן עֲרוּךְ, אֵרַח חַיִּים, סִימָן פֶּט, סְעִיף ו'), מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאֲסוּר לְדַבֵּר אֶז דְּבָרִים בְּטָלִים, כִּי כְּשֶׁהֲגִיעַ זְמַן תְּפִלָּה הַקְּפִיד רַבְּנוּ ז"ל מְאֹד לֹא לַעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבָר רַק לִילָךְ וּלְהִתְפַּלֵּל, וְאִם מִסִּית אוֹתָךְ יִצְרָךְ שְׁצָרִיכִין לְלַמֵּד וּלְדַחוֹת זְמַן תְּפִלָּה, תִּדְעַ שְׁזוֹ הַתְּלַבְּשׁוֹת הַיְצָר הָרַע, שֶׁדְּרָכּוֹ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמַצּוֹת (עֵין לְקוּטֵי-מוֹהַר"ן, חֶלֶק א', סִימָן א'); כִּי אִם יֵשׁ זְמַן קְבוּעַ לְהִתְפַּלֵּל, לְמַשָּׁל כְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בְּשַׁעַה שְׁבַע אוֹ בְּשַׁעַה שְׁמוֹנֶה, וְהוּא קָם קִדְּם לְזֶה קֶצֶת, אֲזִי זֶה מַצְנֶה גְּדוּלָה לְלַמֵּד לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, וְאִדְרָבָה, אִם לּוֹמְדִים לִפְנֵי הַתְּפִלָּה — זֹכִים שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא בְּמַחְשְׁבוֹת זְכוֹת וּנְקִיּוֹת. וּבִפְרָט מִי שְׁזוֹכָה לְלַמֵּד מִשְׁנָה, גְּמָרָא וְזֶהר לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, אֲזִי לְבַטַח תִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ בְּלִי מַחְשְׁבוֹת זְרוֹת, אֲכָל כֹּל זֶה אִם יֵשׁ זְמַן קְבוּעַ, אֲכָל לְבָלוֹת אֶת הַזְּמַן, וְאַחֲר־כֵּן לְלַכֵּת לְהִתְפַּלֵּל אַחֵר שְׁעֵבֶר זְמַן תְּפִלָּה, הוּא נְדָמָה כְּמִי שֶׁלּוֹקַח אַרְבָּעָה מִיָּנִים: לוֹלֵב, אֶתְרוֹג, הֶדֶס וְעֲרֻבָה בַּחֲנֻכָּה, וּמִנְעֻנְעַ אוֹתָם בְּכוֹנָה גְּדוּלָה מְאֹד, הֵיִשׁ טְפָשׁוֹת גְּדוּלָה מְזוּז? ! אוֹ הוּא נְדָמָה כְּמִי שֶׁמְדַלֵּיק נֵר חֲנֻכָּה בַּחֲדָשׁ אֵינִי, וְאוֹמֵר אֶת הַבְּרָכָה בְּכוֹנָה גְּדוּלָה מְאֹד, הֵיִשׁ טְפָשׁוֹת גְּדוּלָה מְזוּז? ! בְּדִיוֹק כֵּן נִרְאִית הַתְּפִלָּה כְּשֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין אוֹתָהּ בְּזִמְנָה.

וְאָמַר מוהֲרַא"ש נ"י, שְׁבִיּוֹתֵר צָרִיכִים לְהִזְהַר בַּתְּפִלָּת הַמְּנַחָה, שְׁאֵזוֹ הַסְּמ"ך-מ"ם עוֹשֶׂה כֹּל מִיָּנִי פְּעֻלוֹת שְׁבַעוֹלָם שְׁהָאָדָם לֹא יִתְפַּלֵּל מְנַחָה בְּזִמְנָה, וְלֹא בַּחֲנָם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּרָכוֹת ו'): לְעוֹלָם יִהְיֶה אָדָם זֶהִיר בַּתְּפִלָּת הַמְּנַחָה, שְׁכֵּן אֵלֵיהוּ לֹא נַעֲנֶה אֶלָּא

בתפלת המנחה; כי עקר שלמות תפלת המנחה הוא מתשע שעות ומחצה, הינו משעה שלש וחצי, ועקר זמנה נמשך עד שקיעת החמה, וצריכים להזהר מאד להתפלל קדם השקיעה, ועל-כל-פנים סמוך לשקיעה, אבל מה עושה הסמ"ד-מ"ם? הוא מעסיק את האדם בכל מיני עסקים דיקא לפני תפלת המנחה, כדי שיהיה כבר לילה, ואז כל ברכותיו הן ברכות לבטלה, ולבסוף לא התפלל מנחה כלל, ועובר יום אחר יום ושבווע אחר שבווע וחדש אחר חדש ושנה אחר שנה, והוא יבוא למעלה וישאלו אותו: "היכן המנחה שלך?" ויאמר: "אני התפללתי מנחה". אבל באמת אף פעם לא התפלל מנחה, כי התפלל כשהיה כבר ודאי לילה. וכן תפלת ערבית צריכין להזהר בה מאד מאד להתפלל תכף-ומיד כשנעשה לילה, וצריכין להפסיק את הכל ולהתפלל תפלת ערבית, כי מצות קריאת שמע היא מדאורייתא, ומצוה מדאורייתא אסור לדחות בשום פנים ואפן, ואפלו אלו שמקפידים להתפלל ערבית אחר ע"ב דקות מהשקיעה כשיטת רבנו תם, יתפללו תכף-ומיד כשמגיע הזמן, כי הסמ"ד-מ"ם יעשה כל מיני פעולות שבעולם לא להתפלל בזמן, ומה קורה לבסוף? האדם נזכר באמצע הלילה בשעה אחת או שתיים שעדין לא התפלל ערבית, והרבה פעמים הולך לישן ועבר כל הלילה ולא התפלל ערבית, והרי הזהיר על זה התנא ואמר (ברכות ד:), שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר, אלף לביתי ואכל קמעא ואשתה קמעא ואישן קמעא, ואחר-כך אקרא קריאת שמע ואתפלל, וחוטפתו שנה ונמצא ישן כל הלילה וכו', וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, הרי שהחמירו על דבר זה מאד מאד; ואמר מוהרא"ש נ"י, תתארו לעצמכם חמר הענין הזה, עד שהתנא אמר עליו שחייבים מיתה, ולמה? הכל מפני שלא התפלל תפלת ערבית בזמן, וממילא בטל מצות עשה של קריאת שמע, כל-כך חשוב הענין הזה להתפלל תפלה בזמנה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל עבודת הסמ"ד-מ"ם היא רק לעקר את האדם שלא יתפלל התפלות שלו בזמן, כי מי שמתפלל תפלה

בזמנה, שחרית בזמן, מנחה בזמן ומעריב בזמן, יש לו שלשה מחיני: חכמה, בינה ודעת, לעמד כנגד תאות נאוף, וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מוהר"ן, חלק ב', סימן ח'), שהשלש תפלות: שחרית, מנחה, מעריב הם בונים שלשה מחיני העומדים כנגד תאות נאוף, כי הם כמו שלש מחיצות פרוסות כנגד תאנה זו, בבחינת מה שאמרו חכמינו הקדושים (פרכות נד'): מחנה ישראל כמה הוי? ג' פרסי, הינו שעקר הקדשה והמחנה של עם ישראל הם על-ידי השלש תפלות שבונות אצל האדם שלש מחיצות פרוסות נגד תאנה זו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבשביל זה כשבלעם הרשע הלך לקלל את ישראל, נאמר (במדבר כב): "ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים", כי יש לומר שזה מרמז על שלש התפלות: שחרית, מנחה, מעריב, שאמרה האתון לבלעם, איך תוכל להכות ולקלל אמה כזו עם הטמאה שלך, כשהם נזהרים להתפלל השלש תפלות: שחרית, מנחה, מעריב; כי מי שנוהר להתפלל תפלות בזמנן: שחרית, מנחה, מעריב, שום קללה של בלעם הרשע לא תוכל לשלט בו. על-פן צריכים להזהר מאד מאד להתפלל את השלש תפלות בזמנן, ותכף-ומיד כשמגיע זמן תפלה אסור לדבר עם אף אחד, ואפלו שהלה יגיד שזה מאד נחוץ ודחוף וכו', יראה לו על פיו שאסור לו לדבר, ותכף-ומיד יתפלל, כי לפני התפלה הסמ"ך-מ"ם יבא ויעשה כל מיני פעולות שבעולם לבלבל את האדם, העקר שלא יתפלל; אשרי מי שנוהר להתפלל תפלה בזמנה.

תודה והודאה

מוהרא"ש נ"י אומר, אשר האדם צריך להרגיל את עצמו לתן

בְּכֹל יוֹם וּבְכֹל שָׁעָה וּבְכֹל רִגְעַת תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
עַל כָּל הַחֲסֵד חֲנָם שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִתְרַחֵב לוֹ לְבוֹ, וְעָתוֹ
וּמְחוֹ, כִּי כָל הַצְּרוּת שֶׁעוֹבְרוֹת עַל הָאָדָם הֵן רַק מִחֲמַת שֶׁהוּא תָּמִיד
בוֹכָה וּמְתַאוֹנֵן מִמָּה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא נוֹפֵל בְּמַרְיּוֹת
וּבַעֲצָבוֹת יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וְנִדְמָה לוֹ כְּאִלוֹ אִף פַּעַם לֹא יִהְיֶה לוֹ כְּבָר
טוֹב, וְאִף פַּעַם לֹא יִהְיֶה אָדָם מְצֹלָח, וְכָל זֶה בָּא מִחֲמַת הַיֵּאוּשׁ
שֶׁתּוֹפֵס אוֹתוֹ, אָבָל אִם הָאָדָם מְרַגֵּיל אֶת עַצְמוֹ לְתַן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה
לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲזִי רוֹאֶה אֶת גְּדֹל הַחֲסָדִים וְהַנְּסִים גְּמוּרִים
שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם, וְעַל-פִּי-רַב אֵין אָדָם
מִכִּיר בְּחֲסָדֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֶלָּא כִּשְׁהוּא רוֹאֶה אֶת הַהַפּוּךְ;
הֵינּוּ כִּשְׁאָדָם רוֹאֶה אִישׁ עוֹר הוֹלֵךְ עַל הַדֶּרֶךְ עִם מַקֵּל, אֲזִי מִתְעוֹרֵר
אֲצִלוֹ לְהוֹדוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ עַל הַחֲסֵד חֲנָם שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ שֵׁישׁ לוֹ עֵינָיִם
לְרֹאוֹת, אוֹ כִּשְׁרוֹאֶה שְׂדוּחֲפִים אֵיזָה בֶּן אָדָם בְּכַסָּא גִלְגָּלִים, אֲזִי
מִתְעוֹרֵר לְתַן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁתְּהִלָּה לְאֵל יֵשׁ לוֹ רַגְלִים
לְלָכֵת, אוֹ כִּשְׁשׁוֹמֵעַ עַל פְּלוֹנֵי שֶׁקָּבַל הַתְּקִפַת לֵב וּמִנַּח בְּבֵית-חֹלִים
תַּחַת מִסַּכַּת חֲמֻצָן, אִזּוֹ הוּא נוֹתֵן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּכּוֹל
לְנַשֵּׁם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִיּוֹת תַּחַת מְכוּנַת הַנְּשָׁמָה, וּכְמוֹ-כֵן כִּשְׁשׁוֹמֵעַ
שֶׁאֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵית-הַסֵּהַר, אֲזִי הוּא נוֹתֵן תּוֹדָה וְהוֹדָאָה לוֹ יִתְבָּרַךְ
שֶׁאֵינוֹ בְּבֵית-הַסֵּהַר וְכִדּוּמָה, כָּל מִינֵי פְּרֻטִים שֶׁעוֹבְרִים עַל בְּנֵי-אָדָם
בְּזֶה הָעוֹלָם, שֶׁאֵין הָאָדָם יוֹדֵעַ לְהַעֲרִיף אֶת הַחֲסֵד שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַד שֶׁרוֹאֶה הַהַפּוּךְ, אָבָל בְּאֵמַת צְרִיכִין לְתַן תּוֹדָה
וְהוֹדָאָה לוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכֹל יוֹם וַיּוֹם וּבְכֹל שָׁעָה וְשָׁעָה וּבְכֹל רִגְעַת וְרִגְעַת
עַל גְּדֹל הַחֲסֵד וְהַנְּסִים שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּכֹל עֵת, כִּי חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים
אָמְרוּ (נִדָּה ל'): אֵין בַּעַל הַנֶּסֶם מִכִּיר בְּנִסּוֹ; כִּי בְּאֵמַת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
עוֹשֶׂה עִם הָאָדָם נִסִּים נִגְלִים וְנִסִּים נִסְתָּרִים בְּכֹל עֵת, אָבָל הָאָדָם
אֵינוֹ מְסַגֵּל לְקַלֵּט אוֹתָם, וּמִזָּה בָּא שְׁסוּבֵל כָּל-כֶּף הַרְבֵּה צְרוּת
וַיִּסּוּרִים, וְהוֹלֵךְ כָּל-כֶּף מְמַרְמֵר, אָבָל אִם הִיָּה נוֹתֵן תָּמִיד תּוֹדָה
וְהוֹדָאָה לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, עַל הַחֲסָדִים וְהַרְחָמִים הַגְּמוּרִים
שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, עַל-יְדֵי-זֶה הִיָּה תָּמִיד מִתְרַחֵב לְבוֹ, וְאִף
פַּעַם לֹא הָיוּ לוֹ קִשְׁיוֹת עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַרְגִיל אֶת עַצְמוֹ

רק לילך בדרך זו של תודה והודאה.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבאמת תודה והודאה הוא חלק מהתבודדות, כי אחת מהעשר לשונות של תפלה היא הודאה, שאדם צריך להודות ולהלל ולשבח ולפאר את הקדוש-ברוך-הוא, וזה צריך להיות חלק גדול מההתבודדות, שהאדם יתן תודה והודאה לבורא יתברך שמו על כל החסד חנם שעשה עמו.

וספר מוהרא"ש נ"י, שביותר ראה דבר זה אצל אחינו בני ישראל הגרים ברוסיה, שעל כל דבר קטן הם אומרים "תודה לאל" "דאנקן גאט איך האב אויגין צו זעהן" [תהלה לאל, יש לי עינים לראות], "דאנקן גאט איך קען גיין אליין, מען פירט מיר נישט מיט א וועגילע" [תהלה לאל, אני יכול ללכת לבד, ואין מוליכין אותי בכסא גלגלים], "דאנקן גאט איך האב א ווייב מיט קינדער" [תהלה לאל, יש לי אשה וילדים] "דאנקן גאט איך האב וואס צו עסן" [תהלה לאל, יש לי מה לאכל], וכדומה, על כל דבר קטן הם נותנין תודה והודאה להקדוש-ברוך-הוא.

ובאמת מי שמרגיל את עצמו לתן בכל פעם תודה והודאה לו יתברך, על-ידי-זה נתרחב לבו ואין לו אף פעם קשיות עליו יתברך, כי עקר הקשיות והספקות שיש לאדם עליו יתברך, הוא רק כשתמיד בוכה שחסר לו ושואין לו, וכן עוד פעם ועוד פעם תמיד חסר לו ותמיד אין לו, ואזי נשבר, ותכף-ומיד שהאדם שבור הוא בא לידי יאוש, ונדמה לו כאלו אף פעם לא עזר לו הקדוש-ברוך-הוא וכאלו אף פעם לא יעזר לו, וזה הורג אותו לגמרי, לא-כן כשאדם מרגיל את עצמו לתן תמיד תודה והודאה להקדוש-ברוך-הוא על כל פרט ופרט, אזי כל החיים שלו הולכים בצורה אחרת לגמרי, ועל-כן צריכין להרגיל את עצמו תמיד רק לתן תודה והודאה לו יתברך, ועל-ידי-זה יצליח דרכו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, אשר מוהרנ"ת ז"ל הרבה לחדש ב"לקויטי-הלכות" הרבה שיחות יקרות בענין תודה והודאה, כי גלה

לנו רבנו ז"ל שהן שעשוע עולם הבא (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן ב'), ומוהרנ"ת ז"ל קשר אל זה הלכות רבות שבשלחן ערוך, וזהו עקר הסוד של הצדיקים איך עברו את זה העולם בשלום, על-ידי-זה שנתנו תמיד תודה והודאה להקדוש-ברוך-הוא, וידעו שאין שום עצה אחרת בזה העולם רק לחיות עם תודה והודאה, להודות ולהלל ולשבח ולפאר את הבורא ותברך שמו על כל החסד חנם שהוא עושה, ועל-ידי-זה מצליחים מאד מאד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שפעם אחת לפני פסח היה מוהרנ"ת ז"ל בדחקות גדולה מאד, ולא היה לו שום מראה מקום מהיכן יהיה לו כסף לקנות צרכי חג הפסח, ור' נחמן טולטשינער ז"ל הלך אל הבאר ושאל לו מים בדוד גדול שיהיה לו מוכן על חג הפסח, וכשכבר היה מוכן דוד גדול מלא מים, אז ענה ואמר מוהרנ"ת ז"ל בזו הלשון: "דאנקן גאט וואסער אויף פסח איז שוין דא" [תהלה לאל, מים על פסח כבר יש...], וכזה רצה להכניס בלב אנשי שלומנו ובלב בני ביתו, שכמו שהקדוש-ברוך-הוא עזר לו שיש לו מים על פסח... כן יעזר לו שיהיו לו כל צרכיו על חג הפסח, וכן היה, שאחר-כך באו אנשים והביאו לו מכל טוב.

וסים מוהרא"ש נ"י, שאם האדם מרגיל את עצמו לילך בדרך זו לתן תמיד תודה והודאה להקדוש-ברוך-הוא על כל החסד חנם שעושה עמו, על-ידי-זה סוף כל סוף רואה נסים נגלים שעושה עמו הקדוש-ברוך-הוא, פי על-ידי תודה והודאה נתרבחין המחין ונתרחב הלב ואינו נופל בדכאון וביאוש, ועל-ידי-זה נצל מכל צרותיו; אשרי הזוכה לילך בדרך הקדושה הזו!

תחנון

מוהרא"ש נ"י מאד מאד מקפיד שיאמרו בכל יום תחנון,

ואפלו שיש איזה יום הילולא של צדיק שהוא באמת יום טוב שלו, עם כל זאת אומר מוהרא"ש נ"י, שצריכין לומר תחנון, כי אז הוא ית רצון גדול בשמים, וצריכין דיקא אז לומר תחנון, כי אז מתקבלת מאד התחנה והבקשה בשמים, ואפלו ביום כ"א אדר, שאז הוא יום ההילולא של הרבי ר' אלימלך זי"ע, מקפיד מוהרא"ש נ"י לומר תחנון, ואף שאמר כמה פעמים שהרבי ר' אלימלך זי"ע הרי קבל מרבו המגיד ממעזריטש זי"ע, שקבל מרבו הבעל-שם-טוב זי"ע, ודיקא על-ידי הרבי ר' אלימלך זי"ע נשארה החסידות של הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע בעולם, אשר באמת הנה ראוי לעשות יום זה יום טוב, עם כל זאת צריכין לומר תחנון, כי דיקא מחמת רב גדלתו ומעלתו, ושזכינו שהנה הרבי ר' אלימלך זי"ע בזה העולם, והקים תלמידים ותלמידי תלמידים, דיקא מחמת זה הוא ית רצון גדול בשמים, והוא יום מבחר לומר תחנון.

אף-על-פי-כן קרה פעם שביום כ"ו אב מוהרא"ש נ"י צנה לבעל תפלה לא לומר תחנון, ואז הוא יומא דהילולא של הרב הקדוש מסאטמר זי"ע, ואחר התפלה שאל אחד מאנשי שלומנו את מוהרא"ש נ"י: "למה בדייק ביום ההילולא של הצדיק הנה לא אמרתם תחנון?" ענה ואמר לו מוהרא"ש נ"י: בכל פעם שאני בא לארצנו הקדושה ובאים אלי מאות יהודים, ואני רואה את גדל החרבן שעשו הערב-רב עם שלוחיהם הרע-בנים, אז אני רואה את גדלתו של הרב הקדוש מסאטמר זי"ע, כילולי הוא היתה נשפחת כבר כל התורה מכלל ישראל, ואף שיש חולקים על זה, ומתלווצצים מדבורים אלו, אף מי שעומד מן הצד ורואה איך קלפת הערב-רב כבשה את כל העולם כלו, ואפלו אצל יראים ושלמים נכנסה בלבם העבודה זרה של הערב-רב, בלי יוצא מן הכלל, כי לכלם יש איזו שיכות אל קלפת הערב-רב, ולולי הצדיק הקדוש הנה שצעק והתריע יומם ולילה כל ימי חייו נגד הקלפה הזו, היתה נשפחת כל התורה מעם ישראל, חס ושלום, כי קלפת הערב-רב היא קלפה כל-כף מזהמת אשר מזמן חטא העגל לא היתה לעם ישראל קלפה

קשה כזו, כי כמו שהעגל היה כלול מעבודה זרה גלוי עריות, ושפיכות דמים, כמו-כן הקלפה הזו של הערב-רב בארצנו הקדושה, כלולה מעבודה זרה — שכופרים לגמרי בו יתברך בריש גלי בלי שום בוששה כלל, רחמנא לישזבן, וגלוי עריות — שהתירו את כל העריות והפקירו את בנות ישראל לזנות, רחמנא לישזבן, ושפיכות דמים — שנהרגים מאות ואלפים ורכבות נשמות ישראל על לא דבר, והיא קלפה עצומה, רחמנא לצלן, ולולי הצדיק הקדוש מסאטמר ז"ע, היה כל העולם פלו כפר מזמן שוכח ממנו יתברך, ואף שכל אחד אומר אחרת, וכל אחד צועק שהרבי שלו הוא המשיח... ורק על-ידי הרבי שלו נשארה היהדות... אבל מי שעומד מן הצד ומסתכל ומתבונן באמת לאמתה מה שקרה לעם ישראל אחר השואה האיומה, ההכרח לו להודות שלצדיק הקדוש מסאטמר ז"ע היתה עזות ועקשנות הקדושה, ולולי היא היתה נשפחת כל האמונה הקדושה מעם ישראל. ולכן היום הזה הוא יום טוב, כי הוא יום ההילולא שלו והוא יום שמחה, שאנו שמחים שבזכותו נשארה האמונה הפשוטה בעם ישראל. ולכן נתעוררתי היום לא לומר תחנון".

והמשיך מוהרא"ש נ"י ואמר, שבכל פעם שהוא בא בין המון-עם בארצנו הקדושה, הוא רואה את גדל החרבן שעשו הערב-רב, שהכשילו ומכשילים את נשמות ישראל בעריות, רחמנא לישזבן, שאף שאמות העולם גדרו עצמם מן העריות, עם כל זאת הערב-רב התירו כל מיני עריות, רחמנא לישזבן, ואין מי שיציע על זה, כי כלם כבר רגילים בזה ונעשה פהתר, והעבירו על הדת בשאט נפש את נשמות ישראל והכשילו אותם בעריות, רחמנא לצלן.

וספר מוהרא"ש נ"י, כשהיה לאחרונה בארצנו הקדושה באו אליו הרבה מהזקנים מחכמי הספרדים, וספרו לו, שכשעלו ארצה מעירות שבמרוקו ובתוניס, הזהירו החכמים את הנשים שתבחרנה לגור דיקא על יד הים, ותמסרנה נפשן בעבור זה, והסבר החכמים

היה, שאם יבואו לגור ארצה, ולא יהיה להם מקנה טהרה, על-כל-פנים יהיה להן הים לטבל שם שלא יתבטל ענין טהרתן. ועל-כן כשבאו ועלו לארץ ישראל, התעקשו עם הסוכנות שרוצות לגור ליד הים, והערב-רב הבינו את פונותיהן, ודיקא סחבו אותם לכל מיני מקומות נדחים הרחוקים מהים בתכלית הרחוק, והכל כדי לעקר מהם את ענין הטהרה. וכששמע זאת מוהרא"ש נ"י, החל לבכות, ואמר: הרי נשות ישראל מסרו את נפשן ורצו לגור ליד הים לכל הפחות, כי ידעו שלא יהיה להן מקנה, ולבסוף עקרו מהם כל ענין הטהרה, כי לא היו להם מקנאות, כי כמה זמן יכול האדם להחזיק מעמד?! ולבסוף נכשלו באסורי פריתות, רחמנא לישזבן, ומזה יצא דור סורר ומורה, רחמנא לצלן, כי כשאינ שומרים טהרת המשפחה יוצאים ונולדים בנים סוררים ומורים, רחמנא לישזבן.

ובכה מוהרא"ש נ"י ואמר לנו: תסתכלו, איך העבירו נשמות ישראל על הדת בשאט נפש, ופה ביבנאל היה מקנה, אשר בבור ובאוצר מי הגשמים לא היו מים כלל, והיה זה כמו אמבטיה, ואנחנו כלנו לא ידענו מזה, והרשע מרשע הממנה על כף, שהוא הרע המקומי, במקום שיתביש ויודה ויחזור בתשובה עוד קרא אותנו לדיני תורה ולבד"צים, והפלא הכי גדול — שהוא נצח... אוי לאותה בושה אוי לאותה חרפה, שדבר כזה יקרה.

ואמר מוהרא"ש נ"י: ואם-כן, וכי אין צריכים לעשות את היום הזה יום טוב? שהיה לכל הפחות יהודי אחד בעולם שעמד נגד כל הדור כלו, ולא התביש לגלות ולפרסם את פרוצופיהם של הטמאים המטמאים של הערב-רב והרע-בנים והאספסוף שהולכים אחריהם, כי הרבנים מטעם, הם הם הטמאים שעל ידם הוציאו הערב-רב את מזימותיהם מהכח אל הפעל, ולכן היום הזה הוא יום טוב, כי לולי היום היתה נשפחת האמונה הקדושה מעם ישראל, והצדיק הקדוש הזה הוא אשר הציל את כל הדור.

וסים מוהרא"ש נ"י: אף שאני יודע שגם על זה יחלקו עלי,

אך האמת היא כך, ומי שרוצה לומר אחרת — הבחירה בידו, אך זאת אני אומר לכם, שמי שמסתובב בין אחינו בני ישראל הספרדים, ורואה את גדל החרבן שעשו אלה הרע-בנים, עליו לומר בכל לילה תקון חצות בבכיות עצומות, על חרבן הדור ועל חרבן האמונה הקדושה ועל השפלת מלכות שמים, ועל חלול שמו הגדול שעושים אלו הרע-בנים, ולא עוד אלא יש להם בתי דינים שמצדיקים אותם, בשעה שמכשילים את הרבים בנבלות ובטרפות ובאסורי נדה ובכל מיני אסורים שבעולם, ועכשו נתפלא, אפוא, שהערב-רב כל-כך מצליחים? כי יש להם שלוחים טובים כאלו... שמלכשים בשטריימל ובבגדי משי... ואף שזה מגתך אבל זה כואב מאד, ולכן יום זה ראוי לעשותו יום טוב, שהקדוש-ברוך-הוא שלח לנו צדיק קדוש ונורא כזה שלא התבייש לומר את האמת לכל העולם פלו, ואף שעכשו יש מחלוקת על זה, איני מתפעל מזה, ונאחזנו נאמר את מה שיש לנו לומר.

תכלית

מוהרא"ש נ"י אמר, שכל בר ישראל צריך להסתכל בכל יום על התכלית הנצחית, ולחשב אולי היום הזה הוא היום האחרון שלו, ומה יעשה כשפתאם יסתלק, ובאילו פנים ישוב למעלה?! וכשאדם מכניס בדעתו תמיד מחשבות אלו, לחשב על תכליתו הנצחית, אזי כל חייו ילכו ככר בצורה אחרת, כי רואים טבע בני-אדם שמסתכלים על המודעות ברחוב: "ברוך דין האמת", "נפלה עטרת ראשינו", "פלוני אלמוני נפטר והלוינה תצא בשעה פלונית", או רואה בעתון שזה נפטר או זה נפטר וקורא את זה כאלו לא נוגע אליו כלל, והוא שוכח שפתאם יגיע גם יומו, שהנה יהיו עליו מודעות שהוא נפטר ונסתלק מזה העולם, ובני ביתו וילדיו יושבים שבעה במקום פלוני אלמוני, ואף אחד לא שם אל

לבו מה יהיה אז, כי אין עוד דבר נעלם ממחשבות בני־אדם כמחשבות של התכלית, מה יהיה ואיך יהיה, ולכן צריכין להתעורר מעצמו תמיד לחשב על התכלית הנצחית, ולהיות מוכן בכל יום ובכל שעה ובכל רגע שיקראו אותו למעלה, ואז כשאדם מסתכל על התכלית הנצחית, כל החיים שלו הולכים כבר בצורה אחרת לגמרי, ואין לו מחשבות של מחלקת או להביא ולקבל לשון־הרע ורכילות, או מחשבות של תאוות רעות ומדות רעות, כי לבו שבור כחרס הנשבר מרב פחד ואימה ויראה ורתת וזיע ממנו יתברך.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שזו דרכם של צדיקים אמתיים, שתמיד חושבים על תכליתם הנצחית וזוכרים היטב את יומם האחרון, וזו היתה גם עבודת אנשי שלומנו האמתיים בכל הדורות, שתמיד דברו מן התכלית הנצחית, והזכירו אחד לשני, שאין שום תכלית אחרת בזה העולם, רק להתמיד בלמוד התורה הקדושה, ולהתבודד עמו יתברך ולקיים את מצוותיו יתברך בתמימות ובפשיטות גמורה, ועל־ידי־זה נקבעה זכירת התכלית בלבם; אשרי מי שזוכר תמיד מתכליתו הנצחית ואז טוב לו בזה ובכא ולנצח נצחים.

תמימות

מוהרא"ש נ"י אמר, שאי אפשר להשיג שום השגה בזה העולם רק על־ידי מדת התמימות, וכל מי שהוא תמים ביותר, זוכה להשיג השגות גדולות וגבוהות בעבודת השם יתברך יותר ויותר, כי מדת התמימות עולה על הכל, וכשאדם מסלק את חכמתו ובינתו ודעתו לגמרי, על־ידי־זה הוא מצליח, ולכן אשרי מי שזוכה לסלק חכמתו לגמרי, ואינו חוקר שום חקירות עליו יתברך, רק הולך בתמימות, ועל־ידי־זה יצליח דרכו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שרובנו ו"ל הפליג במעלת התמימות מאד,

ובפרט מי שיכול לומר הרבה תהלים ותפלות ובקשות, וכן בלמוד התורה הקדושה ללמד הרבה, בלי שום חכמות והשכלות כלל, כי כל אלו שהולכים בתחמות אף פעם אינם לומדים ואינם מגיעים לשום מקום, כי הם תחמים בעיניהם ותמיד רוצים להחכים, ועל-ידי-זה עוברים שעות על גבי שעות בכל יום בהבל וריק, לא-כן מי שהוא תם לומד הרבה משניות והרבה דפים גמרא, הרבה סימנים בשלחן ערוך, ואומר הרבה תהלים והרבה דפים זהו, הרבה דפים תקונים והרבה דפים עין יעקב ומדרשים והכל בתמימות ובפשטות גמורה, על-ידי-זה הוא זוכה לסיים פמה וכמה פעמים בימי חייו את כל התורה כלה, כי הולך בתמימות, אבל מי שהולך עם חכמות; נשאר בחוץ, ועל-כן מדת התמימות היא מדה יקרה מאד, ועל ידה זוכין להשיג כל מיני השגות.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שכל הצרות שאדם סובל הן רק מחמת חכמות, שאינו רוצה לסלק את חכמתו המדמית, ויש לו קשיות וספקות עליו יתברך, וצריכין הרבה תפלה ובקשה אליו יתברך שיזכה להגיע אל מדת התמימות והפשטות שאז יצליח דרכו תמיד.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שביותר צריכין מדת התמימות, כדי לעסק בתפלה והתבודדות, כי כשאדם חכם בעיניו לא יתבודד כלל, אלא צריך לסלק את חכמתו ובינתו ודעתו לגמרי, וידבר הרבה עמו יתברך בלי שום חכמות כלל, רק כמו פראסטאק, אדם פשוט, ורבנו ז"ל הפליג בעבודה זו יותר מכל העבודות, ואמר על עצמו שלא זכה להגיע אל מדרגתו אלא על-ידי שהיה איש תם ירא אלקים, הינו שסלק את דעתו וחכמתו לגמרי, אף שזכה למה שזכה להשגות נוראות פאלו בהשגות האין סוף ברוך הוא, שאין לנו שום השגה ותפיסה כלל בנוצאת גדלת השגת רבנו ז"ל, עם כל זאת אמר, שהשליך את חכמתו ושכלו לגמרי, והיתה דרכו לבכות אליו יתברך ממש כתינוק הבוכה ומתחנן לפני אביו ואמו, בן היה בוכה ומתחנן אליו יתברך, וזו היתה כל הצלחתו, ועד היום האחרון התנהג

בתמימות ובפשיטות גמורה, ואפלו שכבר השיג מה שהשיג ועלה למקום שעלה והגיע למה שהגיע וכו', עין לא ראתה וכו', דברים שאין לנו בהם שום השגה, עם כל זאת תמיד היה בוכה ומבכה שמים וארץ שעדין רחוק, ואפלו בסוף ימיו בעת חלשתו הגדולה היה תמיד בוכה איך זוכין להגיע לאיזו מדרגה, והכל בתמימות גמורה עד מאד, ואפלו שגלה מקדם נוראות נפלאות עד מאד בהשגות אלקות, תכף-ומיד אחר זה כבר מצאו אותו לבכות והיה שואל ומבקש ומתחנן על נפשו, שיזכה להיות איש פשוט ויזכה להשיג את אורו ותברך, וכשתלמידיו שאלוהו: "רבי, הלא גליתם לנו גלויים כאלו?" ענה ואמר בתמימות: "מי ידע שיש השגות כאלו, האם דמיתי בדעתי שיש השגות כאלו שזכיתי אליהם?! ועל-כן עלי לבקש עוד ועוד, כי מי יודע מה יש עוד להשיג".

וסים מוהרא"ש נ"י, שלהגיע לתמימות כזו, זו בעצמה מדרגה גדולה, כי בדרך כלל מי שזוכה להשיג השגות אלקות ומרגיש את אמתת מציאותו יתברך, קשה לו לזרק ממנו כל השגותיו, כי הרי הוא מרגיש את אמתת מציאותו יתברך בכל תנועה ותנועה, ואיך יתחיל לבכות שעדין אינו יודע, והלא הכל חקוק בדמו, אלא זה עקר מדרגת התמימות — לידע שאין יודעים כלל, ולבכות לפניו יתברך כאלו לא התחיל להשיג שום השגה כלל; אשרי מי שזוכה להגיע למדרגה זו, אז דיקא יזכה לעלות במעלה אחר מעלה, אשרי לו בזה ואשרי לו בבא.

מפתח העניינים חלק יא

ז	אמונה
י	אמת
יב	אהבה
טו	אמונת חכמים
יח	אפס

ב

ב	בחור
כב	בזיון
כד	בטול
כז	בעל תשובה
כט	בעל מום

ג

לא	גלגול
לה	גפאי
לח	גבורה
מ	גזענות
מג	גאלה

ד

מו	דרשה
מח	דבקות
נ	דמיונות

מפתח הענפים

נג	הפאון
נה	הרה ארץ

ה

נו	התקרבות לצדיקים
ס	הפצה
סב	השגחות
סד	הלכה
סז	התבודדות

ו

סט	ותיקין
עב	ותרן
עה	ופוחים
עז	ודאי
עט	וילה

ז

פ	זריזות
פא	זמן
פד	זכות
פו	זלזול
פח	זקן

ח

צא	חמש ורש"י
צב	חמן
צו	חבר
צח	חכמה
קא	חמרות

מפתח הענינים

ט

קד	טיול
קז	טוב
קט	טעם
קיא	טכילה
קיג	טהרה

י

קטז	יום המיתה
קייט	יהלום
קכא	ידיים
קכג	יסוריין
קכה	יחס

כ

קכח	כבוד
קל	כבוד אב ואם
קלב	כסף
קלה	כף הקלע
קלח	כתיבה

ל

קמ	למוד
קמב	לקוטי-מוהר"ן
קמד	לחץ
קמה	לשון-הרע
קנא	לא תעשה

מ

קנג	מסירת נפש

מפתח הענינים

קנה	מחלקת
קנט	מלמד
קסב	מנוחה
קסד	משפט

נ

קסו	נחום
קע	נקדות טובות
קעה	נחת
קעו	נקיות
קעט	נוץ

ס

קפא	סדר דרך הלמוד
קפד	ספות
קפז	סדר
קצא	סגיה
קצג	סבלנות

ע

קצה	עזות פנים
קצה	עבודת השם
ר	עזרה
רב	עגל
רד	ערכרב

פ

רה	פרנסה
רז	פתק
רט	פורים

מפתח הענינים

פְּשׁוֹת	רִיא . . . . .
פָּרָס	רְטוּ . . . . .

צ

צְדָקָה	רִיז . . . . .
צוּאָה	רִיט . . . . .
צֶעַר	רְכֵא . . . . .
צְבִיעוֹת	רְכֵד . . . . .
צִיעִית	רְכֵז . . . . .

ק

קוֹל	רְכֵט . . . . .
קִנְיָה	רְלָב . . . . .
קְשִׁיּוֹת	רְלָד . . . . .
קִמְצָנוֹת	רְלִז . . . . .
קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמָּטָה	רְלִט . . . . .

ר

רָכָב	רְמָב . . . . .
רְדִיפּוֹת	רְמוּ . . . . .
רְאִיָּה	רְמֵט . . . . .
רְשָׁעוֹת	רְנ . . . . .
רְבִנוֹת	רְנָג . . . . .

ש

שְׁמוּעַ בֵּין אַחֲיֵכֶם	רְנָה . . . . .
שְׁתָּף	רְנַח . . . . .
שְׁלוֹם	רְסֵא . . . . .
שְׁמוּשׁ תְּלִמִּידי חֲכָמִים	רְסָג . . . . .
שְׁנָה	רְסָה . . . . .

מפתח הענינים

ת

רסו	תפלה בזמנה . . . . .
ער	תודה והודאה . . . . .
רעג	תחנון . . . . .
רעז	תכלית . . . . .
רעה	תמימות . . . . .

תיקון הפללי

קודם שיתחיל באמירת תהלים יאמר זה:

"לכו נרננה ליהוה, נריעה לצור ישענו: נקדמה פניו בתודה, בזמרות נריע לו: כי אל גדול יהוה, ומלך גדול על כל אלהים:"

הריני מזמן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתה ברחילו ורחימו על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל:

טוב לומר זאת לפני אמירת העשרה מזמורים:

הריני מקשר עצמי באמירת העשרה מזמורים אלו לכל הצדיקים האמתיים שבדורנו. ולכל הצדיקים האמתים שזכני עפר. קדושים אשר בארץ המה. ובפרט לרבנו הקדוש צדיק יסוד עולם נחל נובע מקור חכמה רבנו נחמן בן פיגא. זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

(* ועל דעתם ועל פונתם אני אומר כל אלו העשרה קפיטל תהלים, ובזכותם וכחם אזכה לעורר ולגלות כל העשרה מיני נגינה שנאמר בהם ספר תהלים, שהם: אשרי, ברכה, משכיל, שיר, נעוה, נגון, תפלה, הודאה, מזמור, הללויה. שהם שיר פשוט, כפול, משלש, מרבע, שהם כלולים בשמך המיוחד הגדול והקדוש. ובזכות וכח השני שמות הקדושים האלו במלואם, שהם אל אלהים (בזה): אל"ף למ"ד, אל"ף למ"ד ה"י ו"ד מ"ם, שהם עולים במספר תפ"ה, במספר תהלים. בכח אלו השמות תזכני לתקון הברית שהוא תקון הפללי אמן:

טז

א מכתם לדוד, שמרני אל כי חסיתי בך: ב אמרת ליהוה, אדני
אתה, טובתי בל עליך: ג לקדושים אשר בארץ המה, ואדירי, כל
חפצי בם: ד ירבו עצבותם, אחר מהרו, בל אסיף נספיהם מדם, ובל
אשא את שמותם על שפתי: ה יהוה מנת חלקי וכוסי, אתה תומיך
גורלי: ו חבלים נפלו לי בנעמים, אף נחלת שפחה עלי: ז אברך את
יהוה, אשר יעצני, אף לילות יסרוני כליותי: ח שויתי יהוה לנגדי
תמיד, כי מימיני בל אמוט: ט לכן שמח לבי, ויגל כבודי, אף בשרי
ישכן לבטח: י כי לא תעזב נפשי לשאול, לא תתן חסידך לראות
שחת: יא תודיעני ארח חיים, שבע שמחות את פניך, נעמות
בימינך נצח:

לב

א לדוד משכיל, אשרי נשוי פשע, כסוי חטאה: ב אשרי אדם לא
יחשב יהוה לו עון, ואין ברוחו רמיה: ג כי החרשתני, בלו עצמי,
בשאגתי כל היום: ד כי יומם ולילה תכבד עלי ידך, נהפך לשדי,
בחרבני קיץ סלה: ה חטאתי אודיעך, ועוני לא כסיתי, אמרתי,
אודה עלי פשעי ליהוה, ואתה נשאת עון חטאתי סלה: ו על זאת
יתפלל כל חסיד אליך, לעת מצא, רק לשטף מים רבים אליו לא

מב

א לְמַנְעַח מִשְׁכִּיל, לְבַנֵּי קֶרֶחַ: ב כְּאִיל תְּעַרְגַּע עַל אֲפִיקֵי מַיִם, כֵּן נַפְשִׁי
 תְּעַרְגַּע אֵלַיךָ אֱלֹהִים: ג עֲמָאָה נַפְשִׁי לְאֱלֹהִים, לְאֵל חַי, מִתִּי אָבוּא
 וְאַרְאָה פְּנֵי אֱלֹהִים: ד הִיְתָה לִי דְמַעְתִּי לְחֵם יוֹמָם וְלַיְלָה, בְּאָמַר
 אֵלַי כָּל הַיּוֹם, אֵיךְ אֱלֹהֶיךָ: ה אֵלֶּה אֲזַכְּרָה, וְאֲשַׁפְּכָה עָלַי נַפְשִׁי, כִּי
 אָעֶבֶר בַּסֶּף, אֲדַדֵּם עַד בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רְנָה וְתוֹדָה, הַמּוֹן
 חוּגְג: ו מֵה תִּשְׁתַּחֲוֶי נַפְשִׁי וְתַחֲמִי עָלַי, הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים, כִּי עוֹד
 אֲוֹדְנֵנוּ יְשׁוּעוֹת פְּנִינוּ: ז אֱלֹהֵי, עָלַי נַפְשִׁי תִּשְׁתַּחֲוֶי, עַל כֵּן אֲזַכְּרֶךָ
 מֵאַרְץ יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים, מֵהַר מְעַעְרָח תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרָא, לְקוֹל
 עַנּוּרִיךָ, כָּל מִשְׁבְּרֶיךָ וְגִלְיֶיךָ עָלַי עֲבְרוּ: ט יוֹמָם יַעֲוֶה יְהוָה חֲסֵדוֹ,
 וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי, תִּפְלֶה לְאֵל חַיִּי: י אֲזַמְּרָה לְאֵל סִלְעִי, לְמָה
 שְׂכַחְתָּנִי, לְמָה קָדַר אֵלֶיךָ בְּלַחַץ אוֹיְבֵי־אֵל בְּרַעַח בְּעַצְמוֹתַי, חֶרְפוֹנֵי
 עוֹרְרִי, בְּאָמַרְם אֵלַי כָּל הַיּוֹם אֵיךְ אֱלֹהֶיךָ: יב מֵה תִּשְׁתַּחֲוֶי נַפְשִׁי,
 וּמָה תַּחֲמִי עָלַי, הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים, כִּי עוֹד אֲוֹדְנֵנוּ יְשׁוּעָתָנוּ, פְּנֵי וְאֱלֹהֵי:

נט

א לְמַנְעַח, אֵל תִּשְׁחַת, לְדוֹד מִכְתָּם, בְּשִׁלַּח שְׂאוּל, וַיִּשְׁמְרוּ אֶת הַבַּיִת
 לְהַמִּיתוֹ: ב הַצִּילֵנִי מֵאִיְבֵי, אֱלֹהֵי, מִמַּתְקוֹמְמֵי תִּשְׁגִּבְנִי: ג הַצִּילֵנִי
 מִפְּעֵלֵי אֲנֹן, וּמֵאֲנָשֵׁי דָמִים הוֹשִׁיעֵנִי: ד כִּי הִנֵּה אָרְבוּ לְנַפְשִׁי, יְגוּרוּ
 עָלַי עֲזִים, לֹא פָשְׁעִי וְלֹא חָטָאתִי יְהוָה: ה בְּלִי עוֹן, יְרוּעוֹן וַיִּפְּנְנֵנוּ,

עורה לקראתי וראה: וואתה יהוה אלהים עבאות, אלהי ישראל, הקיצה לפקד כל הגוים, אל תחזן כל בגדי און סלה: זישובו לערב, יהמו ככלב, ויסובבו עיר: ח הנה יביעון בפיהם, חרבות בשפתותיהם, פי מי שמע: טואתה יהוה תשחק למו, תלעג לכל גוים: י עז, אליך אשמרה, כי אלהים משגבי: יא אלהי חסדי, יקדמני, אלהים יראני בשררי: יב אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך, והורידמו, מגננו אדני: יג חטאת פימו, דבר שפתימו, וילכדו בגאונם, ומאלה ומכחש יספרו: יד כלה בחמה, כלה, ואינמו, וידעו כי אלהים משל ביעקב לאפסי הארץ סלה: טו וישבו לערב, יהמו ככלב, ויסובבו עיר: טז תזמה יניעון לאכל, אם לא ישבעו, וילינו: יז ואני אשיר עזך, וארנן לבקר חסדך, כי היית משגב לי ומנוס ביום צר לי: יח עזי, אליך אשמרה, כי אלהים משגבי אלהי חסדי:

עז

א למניעח על ידותון לאסף מזמור: ב קולי אאל אלהים, ואצעקה קולי אל אלהים, והאזין אלי: ג ביום צרתי אדני דרשתי, ידי לילה נגרה, ולא תפוג, מאנה הנחם נפשי: ד אזכרה אלהים, ואהמיה, אשיחה ותתעטף רוחי סלה: ה אחזת שמרות עיני, נפעמתי ולא אדבר: ו חשבתי ימים מקדם, שנות עולמים: ז אזכרה נגינתי

² באמרה אל אלהים תכונ המלוי כזה אל"ה א"ל"ה למ"ד אל"ה א"ל"ה למ"ד ה"י יו"ד מ"ם

בְּלִילָה, עִם לְבָבִי אֲשִׁיחָה, וַיַּחַפֵּשׂ רוּחִי: ח הִלְעוּלָמִים יִזְנַח אֲדָנִי,
וְלֹא יוֹסִיף לְרַצוֹת עוֹד: ט הָאֶפֶס לְנֶצַח חֲסִדוֹ, גָּמַר אָמַר לְדָר
וְדָר: י הִשְׁכַּח חַנוּת אֵל, אִם קָפַץ בְּאֵף רַחֲמָיו סְלָה: יא וְאָמַר חֲלוּתִי
הִיא, שְׁנוֹת יָמַי עָלְיוֹן: יב אֲזָכֹר מַעֲלָלֵי יְהוָה, כִּי אֲזָכְרָה מִקֶּדֶם
פְּלִאָה: יג וְהוֹדִיתִי בְּכָל פְּעֻלָּה, וּבַעֲלִילוֹתַיִךְ אֲשִׁיחָה: יד אֱלֹהִים, בְּקֹדֶשׁ
דְּרָכֶךָ, מִי אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: טו אַתָּה הָאֵל עָשָׂה פְּלֵא, הוֹדַעְתָּ
בְּעַמִּים עֲזָה: טז גָּאֲלַת בְּזִרוּעַ עַמְּךָ, בְּנִי יַעֲקֹב וַיּוֹסֶף סְלָה: יז רְאוּךָ
מִיָּם אֱלֹהִים, רְאוּךָ מִיָּם יַחֲלוּ, אֵף יִרְגְּזוּ תַּהֲמוֹת: יח זֶרְמוּ מִיָּם
עֲבוֹת, קוֹל נִתְנֹו שְׁחָקִים, אֵף חֲצַצִּיף יִתְהַלְכוּ: יט קוֹל רַעֲמָךְ בְּגִלְגָּל,
הָאִירוּ בְּרָקִים תַּבַּל, רָגְזָה וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ: כ בַּיָּם דְּרָכֶךָ, וּשְׁבִילֶךָ
בְּמַיִם רַבִּים, וַעֲקֹבוֹתַיִךְ לֹא נִדְעוּ: כא נַחֲיֵת כִּצְאָן עַמְּךָ, בְּיַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן:

ע

א תִּפְלָה לְמֹשֶׁה, אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲדָנִי מֵעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדָר
וְדָר: ב בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ, וַתַּחֲזִלֵּל אֶרֶץ וְתַבַּל, וַיַּמְעוּלֶם עַד עוֹלָם
אַתָּה אֵל: ג תֵּשֵׁב אָנוּשׁ עַד דְּכָא, וַתֹּאמֶר, שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: ד כִּי אֶלֶף
שָׁנִים בְּעֵינַיִךְ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר, וְאַשְׁמוּרָה בְּלִילָה: ה זֶרְמַתָּם
שָׁנָה יִהְיוּ, בְּבִקְרַת כְּחֲצִיר יַחֲלֶף: וּבְבִקְרַת יַצִּיץ, וַחֲלֶף, לְעָרֵב יִמּוּלֵל
וַיִּבֶשׁ: ז כִּי כָלִינוּ בְּאֶפְרָיִם, וּבַחֲמַתָּךְ נִבְהַלְנוּ: ח שִׁתָּה עֲוֹנֵינוּ לְנִגְדָה,
עֲלַמְנוּ לְמֵאוֹר פְּנוּיָה: ט כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְּעִבְרַתָּךְ, כָּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ

הָגָה: י ימי שְׁנוֹתֵינוּ, בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה,
וְרַהֲבָם, עֵמֶל וְאָוֶן, כִּי גֹז חֵישׁ וְנִעְפָּה: יֵאָמֵר יוֹדֵעַ, עַז אֶפֶד,
וְכִירָאֲתָדָה, עֶבְרֵתָדָה: יב לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֵּן הוֹדֵעַ, וְנִבְאָה לְבָב
חֲכָמָה: יג שׁוֹבָה יְהוָה, עַד מָתִי, וְהִנַּחֵם עַל עֶבְדֶּיךָ: יד שִׁבְעֵנוּ
בַּבֶּקֶר, חֲסִדֶּיךָ, וְנִרְנְנָה, וְנִשְׂמַחָה, בְּכֹל יָמֵינוּ: טו שְׂמַחְנוּ, כִּימוֹת
עֲנִיתָנוּ, שְׁנוֹת רְאִינוּ רָעָה: טז יִרְאֶה אֶל עֶבְדֶּיךָ פְּעִלְךָ, וְהִדְרֶךְ עַל
בְּנֵיהֶם: יז וַיְהִי נֶעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ, כּוֹנְנָה עָלֵינוּ,
וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ כּוֹנְנָהוּ:

קה

א הוֹדוּ לַיהוָה, קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּ לוֹ,
זַמְרוּ לוֹ, שִׁיחוּ בְּכֹל נִפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁוֹ, יִשְׂמַח לֵב
מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דַּרְשׁוּ יְהוָה, וְעִזּוּ, בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תָּמִיד: ה זְכְרוּ
נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, מִפְּתִיו וּמִשְׁפְּטֵי פִּיו: ו זֶרַע אֲבָרְהָם, עֲבָדוּ, בְּנֵי
יַעֲקֹב, בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ בְּכֹל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זְכֹר
לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דָּבָר עֲזָה, לְאַלְף דּוֹר: ט אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אֲבָרְהָם,
וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב, לְחֵק, לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית
עוֹלָם: יא לֵאמֹר, לְךָ, אֲתָן אֶת אֶרֶץ פְּנֵעוֹ, חֶבְל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם
מִתִּי מִסְפָּר, כַּמַּעֵט, וְגָרִים בָּהֶ: יג וַיִּתְּחַלְכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי, מִמַּמְלָכָה
אֶל עַם אֲחֵר: יד לֹא הֵנִיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם, וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם
מַלְכִים: טו אֶל תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי, וְלֹנְבִיאי אֶל תִּרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל

הָאָרֶץ, כָּל מִטָּה לָחֶם שָׁבֵר: יוֹ שֶׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ, לְעֶבֶד נִמְכָּר
וְיוֹסֵף: יוֹחַ עֲנוּ בְּכַף רִגְלוֹ, בְּרִזְל בָּאָה נִפְשׁוֹ: יוֹט עַד יֵת, בֵּא דְבִרּוֹ,
אָמַרְתָּ יְהוָה, עֲרַפְתָּהוּ: כִּי שֶׁלַח מֶלֶךְ, וַיִּתְּרָהוּ, מִשָּׁל עַמִּים,
וַיִּפְתָּחֵהוּ: כִּי שָׁמוּ אָדוֹן לְבֵיתוֹ, וּמִשָּׁל בְּכָל קִנְיָנוֹ: כִּי לְאִסּוֹר שָׁרְיוֹ,
בְּנִפְשׁוֹ, וּזְקִינוֹ, יִחַפֵּס: כִּי וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, וַיַּעֲקֹב גֵּר בְּאֶרֶץ
חָם: כִּי וַיִּפְרֹ אֶת עַמּוֹ מְאֹד, וַיַּעֲצֵמְהוּ מִצְרַיִם: כִּי הִפְךָ לִבְּסָ לְשׂוֹאֵ
עַמּוֹ, לְהִתְנַפֵּל בְּעֶבְדָיו: כִּי שֶׁלַח מִשָּׁה עֶבְדוֹ, אֲחֵרֹן אֲשֶׁר בָּחַר
בּוֹ: כִּי שָׁמוּ בָּם, דְּבָרֵי אֲתוֹתָיו, וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ חָם: כִּי שֶׁלַח חֲשׂוֹךְ,
וַיִּחְשְׂדוּ, וְלֹא מָרוּ אֶת דְּבָרָיו: כִּי הִפְךָ אֶת מִימֵיהֶם לְדָם, וַיִּמַּת אֶת
דִּגְתָּם: לִי שָׂרֵץ אֲרָעָם עֲפָרְדַּעִים, בְּחִדְרֵי מַלְכֵיהֶם: לֹא אָמַר, וַיָּבֵא
עָרֵב, כְּנִים, בְּכָל גְּבוּלָם: לְבַנְתָּן גִּשְׁמֵיהֶם בְּרֹד, אִשׁ לְהַבּוֹת
בְּאֲרָעָם: לֹג וַיִּדְּ, גִּפְנִים וְתַאנְתָּם, וַיִּשְׁבֵּר עֵץ גְּבוּלָם: לֹד אָמַר, וַיָּבֵא
אֲרָבָה, וַיִּלַּק, וַאֲזַן מִסָּפֵר: לֹחַ וַיֹּאכַל כָּל עֵשֶׂב בְּאֲרָעָם, וַיֹּאכַל פְּרִי
אֲדָמָתָם: לוֹ וַיִּדְּ כָּל בְּכוֹר בְּאֲרָעָם, רֵאשִׁית לְכָל אֹנָם: לוֹ וַיּוֹצִיאֵם
בְּכֶסֶף וְזָהָב, וַאֲזַן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לֹחַ שָׁמַח מִצְרַיִם בְּעֲאֲתָם, כִּי נָפַל
פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לֹט פָּרַשׁ עֲנָן, לְמִסְדָּה, וְאִשׁ, לְהַאִיר לַיְלָה: מִשָּׁאֵל,
וַיָּבֵא שָׁלְיוֹ, וְלָחֶם שָׁמִים, וַיִּשְׁבִּיעֵם: מֵא פֶתַח עוֹר, וַיִּזְוּבוּ מִיָּם, הִלְכוּ
בְּצִיּוֹת נָהָר: מִבִּי כִי זָכַר אֶת דְּבַר קִדְשׁוֹ, אֶת אֲבָרְהָם עֶבְדוֹ: מִגִּ
וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן, בְּרִנָּה אֶת בְּחִירָיו: מִדַּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם,
וַעֲמַל לְאִמִּים וַיִּרְשׁוּ: מִחַ בְּעֶבְרֹר וַיִּשְׁמְרוּ חֻקָּיו, וְתוֹרָתוֹ יִנְעֲרוּ,
הִלְלוּהָ:

קלז

א על נְהָרוֹת בְּבַל שָׁם יִשְׁבְּנוּ, גַּם בְּכִינוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן: ב על
 עַרְבִים בְּתוֹכָהּ, תְּלִינוּ פְּנּוֹתֵינוּ: ג כִּי שָׁם שְׁאַלְנוּ שׁוֹבֵינוּ דְּבַרֵי שִׁיר,
 וְתוֹלְלֵינוּ שְׁמִיחָה, שִׁירוּ לָנוּ, מִשִּׁיר צִיּוֹן: ד אִיךָ נָשִׁיר אֶת שִׁיר יְהוָה,
 עַל אֲדָמַת נֶכֶר: ה אִם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי: ו תִּדְבַּק
 לְשׁוֹנֵי לְחַפֵּי, אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם, עַל רֹאשׁ
 שְׁמִיחָתִי: ז זָכֹר יְהוָה לְבִנְי אֲדוֹם, אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם, הָאֹמְרִים, עָרוֹ
 עָרוֹ, עַד הִיסוּד בָּהּ: ח בַּת בְּבַל הִשְׁדּוּדָהּ, אֲשֶׁרִי שִׁישַׁלֵּם לָךְ, אֶת
 גְּמוּלָךְ שְׁגַמְלָת לָנוּ: ט אֲשֶׁרִי שִׁיאַחֲזוּ וְנַפֵּץ אֶת עַלְלֶיךָ אֶל הַסַּלְעַ:

קנ

א הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקִדְשׁוֹ, הַלְלוּהוּ בְּרִקִיעַ עֲזוֹ: ב הַלְלוּהוּ
 בְּגִבּוֹרֹתָיו, הַלְלוּהוּ כְּרַב גְּדָלוֹ: ג הַלְלוּהוּ בְּתַקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהוּ בְּנֶבֶל
 וְכִנּוֹר: ד הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמַחּוֹל, הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעִגָּב: ה הַלְלוּהוּ
 בְּעֲלֻצֵי שְׁמַע, הַלְלוּהוּ בְּעֲלֻצֵי תְרוּעָה: ו כָּל הַנְּשָׁמָה תְּחַלֵּל יָהּ,
 הַלְלוּיָהּ:

אחר שסיים תהלים יאמר שלשה פסוקים אלה:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל: ותשועת
 צדיקים מני, מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם, יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו בו:

זאת התפלה מצאנו באמתחת הפתבים והיא מעט הפמות ורב האיכות:
רבנו של עולם, עלת העלות וסבת כל הסבות, אנת לעלא, לעלא
מן בלא, ולית לעלא מנף, דלית מחשבה תפיסא בך כלל, ולך
דומיה תהלה, ומרמם על כל ברכה ותהלה. אותך אדרש, אותך
אבקש שתחתך חתירה דרך כבושה מאתך, דרך כל העולמות, עד
השתלשלות שלי במקום שאני עומד, כפי אשר נגלה לך, יודע
תעלומות, ובדרך ונתיב הזה תאיר עלי אורך, להחזירני בתשובה
שלמה לפניך באמת, כפי רצונך באמת, כפי רצון מבחר הברואים,
לבלי לחשב במחשבתי שום מחשבת חוץ ושום מחשבה ובלבול
שהוא נגד רצונך, רק לדבק במחשבות זכות צחות וקדושות
בעבודתך באמת בהשגתך ובתורתך. הט לבי אל עדותיך, ותן לי
לב טהור לעבדך באמת. ומפעולות ים תוציאני לאור גדול חיש קל
מהרה. תשועת יהוה כהרף עין, לאור באור החיים כל ימי חיותי
על פני האדמה. ואזכה לחדש נעורי, הימים שעברו בחשך,
להחזירם אל הקדשה, ותהיה יציאתי מן העולם כביאתי, בלא
חטא. ואזכה לחזות בנעם יהוה ולבקר בהיכלו, כלו אומר כבוד,
אמן נצח סלה ועד:

א. "אני אומר בפרוש לכל יהודי שנזתנים
קונטרס אחד - נפטרים מכרת אחד, לכן אשרי מי
שמרבה להפיץ להרבה יהודים, פכה יפטר מכל מיני
עונשים קשים ומרים: פרת, סקילה, שריפה והרג,
שלצערנו הרב באים על האדם שעבר על רצונו
יתברך".

ב. "אין לה עוד צדקה גדולה מצדקה זו - להדפיס
ולהפיץ ספרי רבנו ז"ל בעולם. אשר מחזקים ומאמצים
ונזכחים חיות חדשה בנפש הקורא בהם, ומחפכים את
הבחירה מהחיפוד אל החפנה, ועל פן אשרי מי שיעזור
לזה"

ג. "כל מי שידפיס איזה ספר מספרנו, יהיה לו חלק
בגאולתנו העתידה".

ד. "עסק ההדפסה וההפצה הוא תיקון כל העולמות
וקרוב הגאולה, כי על ידי זה יזכו כל ישראל להתקרב
אליו יתברך, ולדבר עמו יתברך, ובודאי יראה נסים
נגלים ממש, שישפיע עליו שפע גדול מכמה מקורות
חדשים. מי שרוצה לעזור לי - יעזור לו ה' יתברך
ובפרטיות כל מי שיוזב להדפיס ספר שחברתי - אהיה
לו בעזרתו יתברך למליץ יושר בעולם הבא ולא אנוח
ולא אשקוט עד שאזכה לעשות לו איזו טובה שצריך

בבני חיי ומזוני (ואני יודע שהלצים שבהור ילעגו גם
מדיבורים אלה אך תהלה לאל אני חזק בהם מאד)."

ה... "ואתה בני ידידי ואחי! חום ורחם עלי ועליך
ותראה להדפוס איזה ספר מספרנו שזכינו להכיר
ותפיצו בין כלל ישראל ולמצוה רבה ולזכות גדולה
יחשב לך"

ו... "ועל כן היה לי אסור תודה שתדפוס לי איזה ספר
ותפיצו בזול גדול באופן שיתפשט בין כלל ישראל
ובפרטיות בין בני הנעורים למען השם תראה להיות
טוב ותזכה גם אחרים עם ספרינו" (מתוך סדרת
ספרי אשר בנחל)

יהודי יקר,

אנו מאד רוצים להמשיך את הדפסת כל
סדרת ספרי "שיוזות מוהרא"ש",

אם ברצונך להשתתף בהדפסת הספרים,

(תוכל גם לקבלם לעצמך – אם תרצה, או שזה יתגלגל לעוד ספרים

שיודפסו בזכותך) לזכות וישועה כל שהיא, צור

עמנו קשר. תודה

פלאפון: 055-678-3366